

Provincie Noord-Brabant

Begroting 2026



Begroting 2026

Inhoud

Leeswijzer	2
Algemeen inleidend hoofdstuk	3
Programmaplan.....	12
Programma 1 Bestuur en veiligheid	14
Programma 2 Ruimte en wonen	29
Programma 3 Water en bodem	38
Programma 4 Natuur en milieu	50
Programma 5 Economie, kennis en talentontwikkeling	71
Programma 6 Energie.....	80
Programma 7 Landbouw en voedsel	88
Programma 8 Basisinfrastructuur mobiliteit.....	97
Programma 9 Mobiliteitsontwikkeling	106
Programma 10 Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrijetijd	114
Algemeen Financieel Beleid	123
Paragrafen.....	127
Paragraaf 1 Bedrijfsvoering.....	128
Paragraaf 2 Provinciale heffingen	136
Paragraaf 3 Weerstandsvormogen en risicobeheersing	147
Paragraaf 4 Onderhoud kapitaalgoederen.....	153
Paragraaf 5 Treasury.....	158
Paragraaf 6 Verbonden partijen	166
Paragraaf 7 Ontwikkelbedrijf en grondbeleid	190
Paragraaf 8 Openbaarheidsparagraaf Woo	196
Paragraaf 9 Europese programma's.....	198
Financiële begroting	207
I Algemene grondslagen voor begroting en jaarstukken	208
II Financiële positie.....	213
III Uiteenzetting financiële positie	217
IV Geprognosticeerde balans	220
V Kengetallen financiële positie	222
VI Overzicht beleidskaders en uitvoeringsagenda's	224

De [\[bijlagenbundel\]](#) is onderdeel van deze begroting 2026 en bevat onder andere door het Rijk voorgeschreven bijlagen.

Leeswijzer

Programmaplan

In de programma's zijn de doelen, prestaties en middelen van de provincie opgenomen:

- Wat willen we bereiken? Dit zijn de doelstellingen die de provincie op lange termijn wil bereiken en, onze koers 2030. Doelstellingen worden uitgedrukt in outcome indicatoren
- Wat gaan we daarvoor doen? Dit zijn prestaties en concrete acties die de provincie op korte termijn onderneemt om onze doelstellingen te realiseren. Prestaties zijn uitgedrukt in output indicatoren
- Wat mag dit kosten? Dit is de weergave van middelen die met de realisatie van onze doelstellingen en prestaties zijn gemoeid.

Paragrafen

In de paragrafen wordt het beleid op een aantal specifieke onderdelen uiteengezet. De paragrafen geven daarmee een dwarsdoorsnede van de programma's op deze onderdelen. Op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) zijn acht paragrafen voorgeschreven. Naast de verplichte paragrafen is ook de paragraaf "Europese programma's" opgenomen.

Weergave van bedragen

Evenals bij de jaarstukken 2024 zijn de cijfers in het programmaplan en op enkele plaatsen in de begrotingsstukken voorzien van een aanduiding "V" of "N". Daarbij dient "V" gelezen te worden als "Voordelig" en "N" als "Nadelig".

Zo zijn lasten herkenbaar als "Nadelig" en baten dus als "Voordelig".

Bedragen zijn veelal weergegeven in hoeveelheden van € 1.000. Bij de optelling van bedragen lijken soms verschillen te bestaan. Zo lijkt het voorbeeld hieronder te laten zien dat 3 keer € 1.000 optelt tot € 4.000, maar in werkelijkheid gaat het om afgeronde bedragen én dus ook om afgeronde totalen:

	Bedragen waarmee gerekend wordt	Gepresenteerde bedragen x € 1.000
	1.400,00	1
	1.400,00	1
	1.400,00	1
Totaal	4.200,00	4

Snel navigeren in de begroting met bijlagenbundel

Vanuit de inhoudsopgave met een muisklik naar het gekozen onderwerp.

Onderaan iedere pagina mogelijkheid om terug te keren naar de inhoudsopgave via muisklik op "pag." of op tekst linksonder: "Provincie Noord-Brabant – Begroting.."

De begroting met bijlagenbundel bestaan uit 2 delen met ieder een eigen inhoudsopgave:

Deel 1. Begroting

Deel 2. Bijlagenbundel

Onderaan de inhoudsopgave van beide delen staat een link waarmee het andere deel geactiveerd kan worden.

Algemeen inleidend hoofdstuk

Voor u ligt de begroting 2026 van de provincie Noord-Brabant. U leest hierin wat we willen bereiken, wat we daar komend jaar concreet voor gaan doen en wat dat mag kosten. Deze begroting bouwt voort op het [bestuursakkoord 'Samen maken we Brabant!'](#) en de daaruit volgende uitvoeringsagenda's 2024-2027. Als onderdeel van de jaarlijkse Sturing en Verantwoordingscyclus (S&V) moet de begroting in samenhang gezien worden met de [Perspectiefnota 2026](#) die op 11 april 2025 door Provinciale Staten is vastgesteld. We continueren de ingezette koers en maken werk maken van de uitvoering van onze plannen en projecten. Samen met Brabant!

Werken aan een welvarend en toekomstbestendig Brabant

Iedere dag werken we aan een mooier Brabant. Stap voor stap vooruit. We zijn koersvast en zelfbewust. Deze sleutelwoorden staan ook in de begroting 2026 centraal. We zorgen dat we nu concrete resultaten boeken én oog houden voor een welvarend en toekomstbestendig Brabant op de lange termijn. Een Brabant waar mensen gelukkig en gezond zijn, gehoord worden, mee kunnen doen, perspectief hebben en hun eigen keuzes kunnen en durven maken. Een Brabant met sterke, bruisende steden en vitale dorpen, mooie natuur, een schoon milieu en met een krachtige economie. Kortom, een Brabant waar wij allemaal trots op zijn.

Uitvoering is op stoom

De voortgangsrapportages van de uitvoeringsagenda's (september 2025) hebben laten zien dat we het afgelopen jaar goed op stoom zijn geraakt. Denk aan de stappen die zijn gezet rondom de verstedelijkingsprojecten in de 12 grootste steden van Brabant en het werk aan de provinciale infrastructuur (bijv. N285 bij Zevenbergen en de N282 bij Hulten). Maar ook de diverse innovatiecoalities die zijn versterkt en de inspanningen op grote dossiers zoals Grote Oogst, Powerport Moerdijk en het convenant Beethoven. En dit is slechts een beperkte greep uit het totale pakket van projecten en activiteiten, groot en klein, waar we afgelopen periode resultaten hebben geboekt. Ook een bestedingspercentage van 97% in 2023 en 95% in 2024 van de begrotingsmiddelen laat zien dat het ons in deze bestuursperiode lukt om veel van de plannen gedaan te krijgen.

Dit willen we, nee moeten we, ook in 2026 vasthouden. We gaan vol door met de uitvoering. Op die manier zorgen we dat de doelen uit het bestuursakkoord aan het eind van deze bestuursperiode zoveel als mogelijk gerealiseerd zijn. Gelukkig kunnen we daarbij vertrouwen op tal van sterke Brabantse partners waarmee we intensief samenwerken. Samen staan we sterk, helpen we Brabant verder.

Brabant open houden voor groei en ontwikkeling

Tot dusver lukt het om in Brabant (nieuwe) ontwikkelingen van de grond te krijgen. We zijn aan het bouwen, verduurzamen, leggen nieuwe natuur aan, verbeteren de infrastructuur, organiseren mooie evenementen, jagen innovaties in het bedrijfsleven aan, enzovoort. Soms gaat dat snel en voortvarend, soms met horten en stoten, soms gestaag en helaas lukt het

soms ook even niet. Bijvoorbeeld vanwege wet- en regelgeving / juridische procedures of een tekort aan menskracht vanwege de krappe arbeidsmarkt. Maar ook stijgende kosten in de uitvoering en het beheer, onvoldoende 'knaken voor taken' of landelijke beleidskeuzes die op zich laten wachten zorgen ervoor dat niet alles tegelijk opgepakt wordt.

Koersvast en adaptief

Ook als het lastig is zetten we in Brabant door. Dat is noodzakelijk om Brabant duurzaam open te houden voor groei en ontwikkeling. Hierbij hebben we al onze partners, ook het Rijk, hard nodig. Het vereist dat we koersvast en adaptief zijn. Scherp op de bal, met oog voor onze omgeving. Op die manier blijven we gefocust op de provinciale doelen, maar spelen we tegelijkertijd flexibel in op nieuwe ontwikkelingen, een verschuivende realiteit of beleidskeuzes vanuit Den Haag. Dat gaat ons helpen bij het realiseren van onze plannen en projecten. Zodat we kunnen blijven uitvoeren en werken aan een gezond en welvarend Brabant.

Uitvoering in samenhang

Er is de afgelopen jaren veel gepraat, maar op alle beleidsvelden wordt het nu concreet. We zijn, of gaan in 2026, vol aan de slag. Daarbij pakken we de diverse opgaven in samenhang op. Dat is cruciaal want de optelsom – het totaalpakket – van de resultaten die we bereiken zorgen ervoor dat Brabant open blijft. Zo werken we in 2026 onder andere verder aan de Aanpak Landelijk Gebied (ALG), rollen we de Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof (BOS 2.0) uit, gaan we aan de slag met de Droogteagenda, de opgaven rondom de Kaderrichtlijn Water (KRW), uitvoering van de actieplannen Mest en Gewasbescherming en de uitvoering van onze wettelijke VTH taken. Tekenend voor deze integrale werkwijze is de Gebiedsgerichte Aanpak (GGA). We staan gereed om met onze partners in de verschillende gebieden overeenkomsten af te sluiten en in 2026 ruim 100 projecten uit te voeren. Projecten waar de hierboven genoemde opgaven in samenkomen. We zijn vooral trots dat we dat – geheel volgens Brabantse traditie – in nauwe en goede samenwerking doen met onze partners. Zo benutten we de kracht van Brabant!

Integrale dossiers

Niet alleen rondom de groene en blauwe opgaven is een integrale aanpak essentieel. We zien het ook terug bij majeure dossiers zoals Powerport Moerdijk en Brainport. Het 'Powerport gebied' in de gemeenten Moerdijk, Drimmelen en Geertruidenberg speelt nu en in de toekomst een sleutelrol in de (inter)nationale en regionale energieopgaven. Om dit proces te faciliteren is de ontwerpafel Powerport regio Moerdijk ingericht waar Rijk, provincie en regio samen werken aan een integraal gebiedsgericht ontwikkelperspectief. Een gezamenlijke inspanning zien we ook terug in de Brainport regio. Onder de noemer Beethoven is een pakket van € 2,5 mld. afgesproken (boven op de eerdere deal van € 1,6 mld. uit 2022) om te werken aan de regio. Ook hier vallen diverse opgaven zoals woningbouw, hoogwaardige bedrijvigheid, talentontwikkeling en mobiliteit.

Wat gebeurt er om ons heen?

Zowel nationaal als internationaal is het een turbulente periode. De geopolitieke en economische onzekerheid is groot. De conflicten in onder meer Oekraïne en rondom Israël zijn onverminderd actueel, waardoor de focus op veiligheid flink is toegenomen. Daarbij zet de VS de internationale handel onder spanning en dat zorgt voor druk op de geopolitieke en

economische verhoudingen. Dit heeft ook impact op een open en internationaal verbonden economie als die van Brabant.

Nieuwe verkiezingen Tweede Kamer

Turbulent is het ook in Den Haag. Begin juni viel Kabinet Schoof en dat betekent dat er op 29 oktober 2025 nieuwe verkiezingen zijn voor de Tweede Kamer. Het betekent ook dat voor nu, op wat uitzonderingen na, veel beleidskeuzes vooruit zijn geschoven. Dit zien we terug in de Rijksbegroting 2026. Deze is beleidsarm en beperkt in omvang. Er wordt een positief economisch beeld van Nederland geschilderd en tegelijkertijd gewaarschuwd voor toenemende druk op onze welvaart en veiligheid door internationale spanningen en oplopende uitgaven voor zorg en sociale zekerheid. Verder erkent het kabinet de onmisbare rol van provincies in het aanpakken van urgente maatschappelijke vraagstukken zoals de stikstofproblematiek en de ruimtelijke opgaven rond woningbouw, infrastructuur, defensie, energie en klimaat.

We weten nog niet welke keuzes een nieuwe regering in 2026 gaat maken. Wat verandert er? Wat niet? En wat betekent het concreet voor ons beleid en de uitvoering ervan? En die keuzes hebben impact op Brabant. Denk maar aan keuzes die afgelopen jaar wel zijn gemaakt, zoals m.b.t. de Delta Rhine Corridor en de uitbreidingsplannen van Defensie. Voor nu kunnen we niet anders dan onze eigen koers te blijven varen en scherp blijven volgen wat er in Den Haag gebeurt. We zijn, vanuit onze eigen plannen, flexibel en adaptief. Zodat we in kunnen spelen op beleidskeuzes in Den Haag, maar ook door aan de voorkant kunnen meedenken als één van de belangrijkste uitvoeringspartners.

Gemeenteraadsverkiezingen 2026

Ook bij een andere belangrijke partner komen er verkiezingen aan. Op 25 maart 2026 zijn de gemeenteraadsverkiezingen. De uitkomsten daarvan weten we nu nog niet, maar we weten wel dat samen met alle 56 Brabantse gemeenten nauw samengewerkt wordt in tal van projecten en op veel verschillende beleidsterreinen. Ook werken we aan een sterk en integer openbaar bestuur in Brabant. Dit is noodzakelijk voor het functioneren van de democratische rechtstaat. In 2026 is het dan ook zaak om stevige verbindingen te leggen met de nieuwe gemeentebesturen zodat we met hen – op efficiënte en effectieve wijze, blijven werken aan een mooier Brabant.

Europese Unie

Met de laatste geopolitieke ontwikkelingen in de wereld richt de EU zich de komende vijf jaar vooral op de thema's concurrentievermogen, defensie en energie. De verduurzaming van de industrie blijft een belangrijk doel. Daarnaast gaan veiligheid en innovatie in brede zin een belangrijke rol spelen. Evenals de beschikbaarheid van drinkwater, het belang van klimaatadaptatie en van voedsel-zekerheid. Dit zijn allemaal belangrijke onderwerpen voor Brabant in 2026 en de jaren die volgen.

De hernieuwde focuspunten vanuit Brussel betekenen mogelijk ook dat andere beleidsvelden minder prioriteit gaan krijgen. Het antwoord daarop gaat volgen in de nieuwe EU meerjarenbegroting 2028-2025. De voorbereiding loopt al en in 2026 krijgt dat verder vorm. De hierboven genoemde beleidslijnen gaan een grote rol in spelen. Voor ons als provincie is dit een belangrijk moment om Europese middelen aan te boren via bijvoorbeeld de inhoudelijke programmafondsen. Het is cruciaal dat we in deze bestuursperiode hierop

anticiperen, bijvoorbeeld als het gaat om middelen voor cofinanciering beschikbaar te hebben. In 2026 maken we hier concrete plannen voor.

Zicht op onze opgaven

In 2026 blijven we gefocust op de uitvoering van onze plannen. We doen wat nodig is voor Brabant. Natuurlijk liggen er uitdagingen voor ons. Welke richting kiest een nieuw kabinet in 2026? Hoe komen de gemeentebesturen eruit te zien? Wat gebeurt er op internationaal vlak? We weten het nog niet precies en daarom richten we ons op waar we als Brabant invloed op hebben. Op het realiseren van onze eigen projecten. Op de samenwerking met onze partners zoals de gemeenten en waterschappen. Aan ons zal het in ieder geval niet liggen. Wij staan gereed en weten dat met samenwerking, innovatie en doortastendheid veel mogelijk is. Zeker in Brabant zoals deze begroting laat zien. Hieronder lichten we - aan de hand van de zichtlijnen uit het bestuursakkoord - een aantal speerpunten voor 2026 toe. In de programmaplannen is dit verder uitgewerkt.

Zicht op een welvarend, gezond en gelukkig Brabant.

In een welvarend Brabant zijn de mensen gezond, voelen zich gelukkig en draait de economie op volle toeren. Vanuit het perspectief van brede welvaart kijken we dan ook verder dan alleen economische groei. Het gaat over welzijn, een schone leefomgeving, goed onderwijs, sociale verbondenheid en toekomstperspectief. Met de Monitor Brede Welvaart houden we hier integraal zicht op. En ook het Model positieve gezondheid helpt ons om vanuit een brede blik naar deze thema's te kijken. Verder is een veilig Brabant topprioriteit. We pakken door met de aanpak van bestuurlijke en maatschappelijke weerbaarheid in de strijd tegen ondermijnende criminaliteit. Door deze brede kijk centraal te stellen in het beleid, dragen we bij aan een duurzame en veerkrachtige samenleving voor alle Brabanders: nu en in de toekomst. Een belangrijk streven daarbij is 'drie gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander in 2030'. En daar werk ieder programma vanuit het eigen beleidsveld aan mee!

Innovatiekracht, talent en investeren in de oplossingen van morgen

De wereld verandert snel en innovatiekracht is de sleutel om de sterke economische positie van Brabant te bestendigen. We zetten dan ook vol in het versterken van strategische innovatieclusters zoals die op het gebied van medische technologie, halfgeleiders, batterijtechnologie, digitale veiligheid en defensie-innovaties. Tegelijkertijd sturen we actief op Europese fondsen en programma's om kansen voor Brabant te verzilveren. Zo ontstaat een toekomstgerichte aanpak waarin innovatiekracht, veiligheid en internationale verbinding centraal staan.

Verder werken we aan een gezamenlijke Human Capital Agenda die regionale inspanningen verbindt, versterkt en versnelt. Via initiatieven als het MKB Traineeship, PACT Brabant en het Kennispact HO wordt ingezet op Leven Lang Ontwikkelen, impactvol ondernemerschap en een sterke kennisinfrastructuur. Tegelijkertijd wordt met het Ruimtelijk-Economisch Handelingsperspectief gestuurd op het aantrekken van hoogwaardige bedrijvigheid en strategische ruimtelijke keuzes. Dit leidt tot een aanpak waarin talent, kennis en ruimte centraal staan voor een toekomstbestendige provincie.

Zicht op een verbonden Brabant

Regie op groeiopgave

We zijn er voor iedere Brabander. Een Brabant dat bovendien steeds verder groeit qua inwoneraantal en waar de druk op schaarse ruimte onverminderd groot blijft. De vraag naar allerlei voorzieningen rondom wonen, werken, reizen, recreëren, etc. is en blijft fors. Het vraagt provinciale regie om deze groeiopgave in goede banen te leiden. Met het - naar verwachting - in 2026 in werking treden van de Wet regie volkshuisvesting krijgen we als provincie meer opties om de regierol in te vullen. Belangrijk, want de woningbouwopgave is ook in 2026 één van onze speerpunten.

Wat betreft de werklocaties breiden we in 2026 het project Grote Oogst verder uit. We gaan van 12 naar 18 (nog nader te selecteren) bedrijventerreinen om te verduurzamen. Ook zetten we in op kennisdeling zodat elders de opgedane expertise eveneens ingezet kan worden. In 2026 blijven we ook werken aan de stedelijke gebiedsontwikkelingen. Een aantal van deze grote en complexe opgaven gaan in 2026 van visievorming naar uitvoering. Aan des slag dus, bijvoorbeeld bij Fellenoord in Eindhoven en - wat kleinschaliger - in Waalwijk.

Mobiliteit

Meer mensen, meer woningen en een verdere verstedelijking leiden tot een grotere vraag én verdichting van de mobiliteit. Dit vergt enorme investeringen in het mobiliteitssysteem. Het stopzetten van veel rijksinfraprojecten en het aframen van de projectbudgetten heeft een negatieve impact, waardoor Brabant in de nabije toekomst nog meer vast dreigt te lopen. Het stevig inzetten op de realisatie van de Meerjarige Multimodale Mobiliteitsprogramma's (MMMP's) is dan ook cruciaal in 2026. Samen met de regio's op basis van de Meerjarige Mobiliteitsagenda (MMA) tussen Rijk en regio. Hierin is ook de extra focus op onder meer het openbaar vervoer van belang. Met het toekennen van extra middelen voor OV-busvervoer bij de [Perspectiefnota 2026](#) is er een basis voor het behoud én groei van het OV-aanbod die noodzakelijk is. Verder is in 2026 (en ook de jaren daarna) het beheer en onderhoud van de provinciale wegen en fietspaden een opgave die toeneemt in omvang en complexiteit. Stijgende kosten zorgen voor een financiële uitdaging. Tot slot is en blijft verkeersveiligheid een topprioriteit. Extra inzet blijft hard nodig om het aantal verkeersslachtoffers te minimaliseren.

Een levendig Brabant

Niet iedere Brabander komt even makkelijk met cultuur, sport of erfgoed in aanraking. Daarom willen we meer mensen bereiken en ook meer verschillende mensen. Brabanders van alle leeftijden, achtergronden en inkomensgroepen. De initiatiefnemers en organisaties in de cultuur, erfgoed, sport en vrijetijd sectoren vragen wij om zich in te spannen om meer verschillende mensen aan te spreken. Zo ontwikkelen we samen een divers aanbod dat past bij de diversiteit van Brabanders. Daarbij zien we kansen om met de inzet van cultuur, erfgoed, sport en vrijetijd om meer impact te maken in onze bredere opgaven. Zo kunnen verhalen uit het verleden een inspiratie zijn en meehelpen oplossingen te vinden voor de ruimtelijke vraagstukken.

Zicht op een duurzaam veranderend Brabant

Brabant wil in 2030 de CO2-uitstoot met 55% terugbrengen ten opzichte van 1990 en in 2050 klimaatneutraal zijn. Dit vraagt een omvangrijke transitie naar een toekomstbestendig

en duurzaam energiesysteem. Een energiesysteem dat in 2030 voor 50% en in 2050 voor 100% bestaat uit hernieuwbare en duurzame bronnen dat Brabant in haar energie- en warmtebehoeften voorziet.

Netcongestie aanpakken

De energietransitie wordt bemoeilijkt door netcongestie. Ook in 2026 heeft de aanpak hiervan prioriteit. Onze inzet op een snelle uitbreiding van het elektriciteitsnet en het slim koppelen van de energievraag en het aanbod gaat door. Ook gaan we, zodra de Wet collectieve warmte in werking treedt, toewerken naar het in de praktijk brengen van de warmteplannen en de oprichting van een regionaal warmtebedrijf.

Regionale Energiestrategieën (RES)

De samenwerking met de regio's blijft belangrijk voor het in uitvoering brengen van de Regionale Energiestrategieën (RES). Zo werken we ook met hen aan het meer en beter benutten van duurzame bronnen zoals wind en zon en aardwarmte voor woonwijken en bedrijven. Dit gaat niet altijd vanzelf, het vraagstuk is complex met veel betrokkenen. De provinciale regierol is dan ook extra van belang. Ook zijn we transparant over onze rol door het provinciaal toekomstbeeld op het energiesysteem in Brabant en het maken van keuzes over het energiebeleid, de energiemix (elektriciteit, warmte en moleculen) en het ruimtegebruik vast te leggen in het Energieperspectief 2050. Dat biedt richting en een kader om als provincie in gezamenlijkheid met de vele partners in de energiesector maar ook in de sectoren wonen, mobiliteit, economie en landbouw samen te werken aan de energietransitie in Brabant.

Landbouw en voedsel

Voedselzekerheid is gezien alle geopolitieke ontwikkelingen een relevant thema. Zowel nationaal als internationaal worden hier strategieën voor ontwikkeld. Ook in Brabant heeft een dergelijke strategie prioriteit en leveren we bovendien een bijdrage aan de ontwikkeling van de (inter)nationale strategieën. Bij voedselproductie is het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen i.r.t. een gezonde leefomgeving een onderwerp dat steeds meer maatschappelijke discussie oproept. In 2026 zetten we in op het uitvoeren van ons actieplan gewasbeschermingsmiddelen. Verder blijven we bijdragen aan een meer duurzame veehouderij door bijvoorbeeld het onderzoeken van sensoren in het kader van 'real time'-meten en monitoren en voer- en managementmaatregelen.

Zicht op een gezonde natuur- en waterrijke leefomgeving

De uitvoering vindt onder meer plaats via de Aanpak Landelijk Gebied (ALG) waarin de Groenblauwe Gebiedsgerichte Aanpak (GGA) leidend is. We werken daarbij, zoals eerder al gemeld, aan ruim 100 projecten in Noord-Brabant aan de groene en blauwe opgaven m.b.t. natuur, landbouw, stikstof en water. In en rondom twaalf stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden komen veel van deze opgaven samen. Daar gaan we aan de slag met gebiedsvisies en voorbereiding van de verdere uitvoering. En tegelijkertijd werken we aan een robuuste, inclusieve en verbonden natuur voor Brabant en de Brabander waarbij we vol inzetten op het beschermen en versterken van de biodiversiteit. Op die manier zorgen we ervoor dat we Brabant open houden en vergunningverlening voor maatschappelijke en economische ontwikkelingen mogelijk blijft.

Uiteraard in samenhang met een duurzaam toekomstperspectief voor de landbouw en het reduceren van de stikstof emissies via de BOS 2.0 en het intrekkingenbeleid. De komende periode volgen we met aandacht met welke plannen het Rijk komt op het gebied van zonering en reducties op bedrijfsniveau. Op grond daarvan bepalen we welke mogelijkheden dit biedt voor de BOS 2.0. Verder kijken we welke experimenten en pilots kansrijk zijn om verduurzaming en emissiereducties te realiseren.

Kaderrichtlijn Water

Ander belangrijk en samenhangend onderdeel in de ALG zijn de doelen t.a.v. de Kaderrichtlijn Water (KRW). In 2026 werken we onder meer aan watersysteemherstel gericht op het verbeteren van de zoetwaterbeschikbaarheid, inclusief het borgen van de drinkwatervoorziening. Daarnaast loopt de verdere planvorming en realisatie van waterveiligheidsprojecten en de uitvoering van de verbrede grondwaterheffing. Eind 2026 is bovendien het Ontwerp Regionaal Water- en Bodemprogramma 2028-2033 gereed voor inspraak.

Omgevingskwaliteit

Als provincie staan we aan de lat voor een veilige en gezonde leefomgeving met een goede omgevingskwaliteit: een schone bodem, schoon, veilig en voldoende water en een gezonde lucht. Door tal van ontwikkelingen neemt de laatste decennia de druk op onze leefomgeving weer toe. We willen het tij nu definitief keren en toewerken naar een steeds gezondere fysieke leefomgeving die ten minste voldoet aan de wettelijke normen. Een stevige verbinding met andere beleidsvelden is daarbij vereist, want alleen samen realiseren we dit doel. Onze plannen staan in de uitvoeringsagenda Milieu. Denk bijvoorbeeld aan de invulling van het Schone Lucht Akkoord en de inzet om de blootstelling aan schadelijke stoffen te verminderen (Zeer zorgwekkende stoffen).

Fundament voor het realiseren

Een gezonde financiële huishouding is cruciaal om te kunnen blijven investeren in de toekomst van Brabant. Het is dan ook goed te zien dat we er – momenteel – goed voorstaan. Bij de Perspectiefnota 2026 is het gelukt een aanzienlijk aantal structurele taken te voorzien van structurele financiering voor 2028 e.v. Daarbij is het eveneens gelukt een substantieel budget vrij te houden voor de nieuwe bestuursperiode. Toch moeten we zorgvuldig en verstandig met ons geld omgaan gezien de onzekerheden. De korting op het provinciefonds hangt nog altijd boven de markt. Welke keuzes maakt een nieuwe regering in 2026? Hoe ontwikkelt de economie zich? En blijven de kosten voor uitvoering en beheer/onderhoud verder stijgen?

Het betekent ook dat we scherp moeten zijn op nieuwe financiële kansen. Met name in Europa is de route naar de nieuwe meerjarenbegroting essentieel om op in te spelen. In 2026 maken we daarom ook plannen rondom het binnenhalen van Europese subsidies. Denk aan lobbyactiviteiten, maar vooral ook het voorsorteren op cofinanciering.

Uitvoeringskracht

Naast voldoende budget is hebben we vooral ook kundige en gedreven mensen nodig om uitvoering te geven aan de plannen. Bij de Perspectiefnota 2026 is via het besluit rondom structureel financieren een flink deel van onze tijdelijke capaciteit structureel gemaakt. Dit helpt bij het vasthouden en aantrekken van goede mensen en het beperken van inhuur. Ook in 2026 blijven we investeren in onze medewerkers en uitvoeringskracht. Met aandacht voor vakmanschap, talentontwikkeling en vitaliteit. Maar we zorgen er ook voor dat onze

ondersteuning goed en veilig geregeld is als het gaat om bijvoorbeeld de ICT, data/AI, weerbaarheid en facilitaire zaken. We zien graag dat iedereen hun kennis en talent kan benutten, daar plezier in heeft en op die manier een steentje bijdraagt aan een mooier Brabant.

Financiële positie

De financiële positie van onze provincie is stabiel en gezond. Onze meerjarenbegroting is structureel in evenwicht en onze structurele inkomsten zijn – ook meerjarig – groter dan de structurele lasten. De reservepositie is daarbij goed te noemen. We beschikken over een immunisatieportefeuille die we inzetten om revolverend te investeren in het realiseren van onze ambities. We hebben voor ca. € 1,5 mld. aan beleidsreserves die in ieder geval voldoende zijn om onze beleidsambities voor de komende jaren te realiseren en onze financiële restrisico's zijn voor ruim 90% afgedekt binnen de algemene risicoreserve.

De effecten van de septembercirculaire hebben we toegelicht in het Statenvoorstel bij deze begroting. Na verwerking hiervan in een begrotingswijziging resulteert dit in een aanzienlijke vrije begrotingsruimte, zowel structureel als incidenteel. Die hebben we in de naaste toekomst, waarschijnlijk, ook nodig omdat er ontwikkelingen, risico's en onzekerheden op ons afkomen die een extra claim op onze financiële middelen kunnen leggen. Zo bestaat de kans dat een nieuw verdeelmodel vanaf 2028 grotere negatieve herverdeeffecten heeft dan tot dusver, op basis van het tussenmodel, was ingeschat.

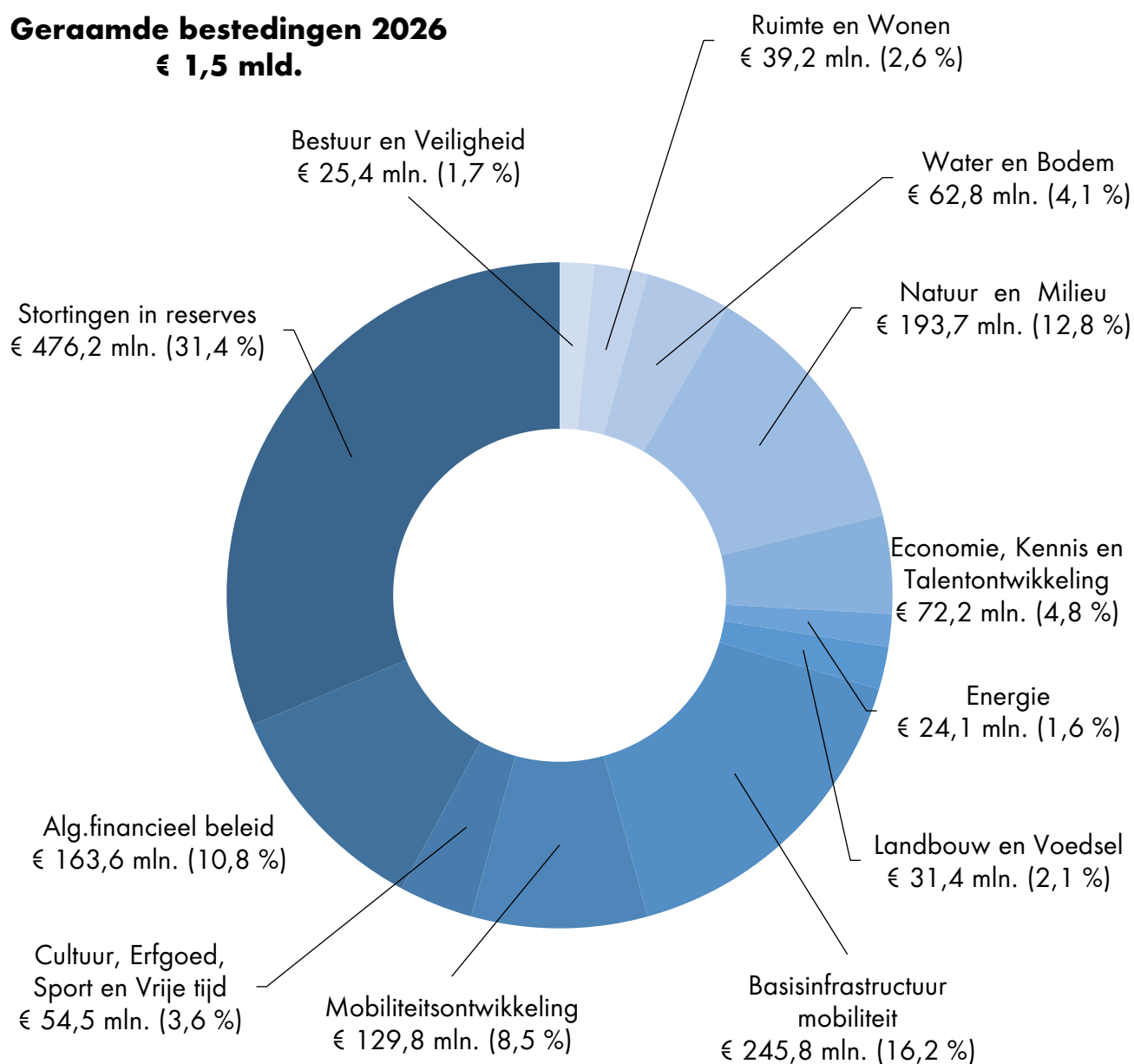
Daarnaast zien we dat er meer en meer omvangrijke initiatieven genomen worden met dito risico's die financieel afgedekt moeten worden (Fellenoord, claims landbouw, financiële zekerstelling milieuschades etc.). Bovendien zien we dat de uitvoering soms langer duurt dan we voor ogen hadden en graag zouden willen. Dit resulteert, onder meer door inflatie, in hogere kosten en de gereserveerde middelen in de beleidsreserves mogelijk ontoereikend zijn.

Ook op het terrein van de opcentenopbrengst MRB is er een onzekerheid. Tot nu toe is dit een stabiele bron van inkomsten gebleken, maar op termijn komt de gewichtsmaatstaf door het stijgende aandeel van zware EV's ter discussie en wordt mogelijk vervangen door een oppervlaktemaatstaf. Of de opcenten MRB door een geheel andere provinciale belasting.

Kortom, onze financiële positie is stabiel en gezond, maar we moeten wel waakzaam blijven gezien de onzekerheden die er spelen. We beschikken over voldoende middelen om onze beleidsambities op korte en middellange termijn te financieren. En uiteraard blijven we daarbij alert op de ontwikkelingen en risico's die op ons afkomen, zodat tijdig maatregelen treffen als dat nodig is.

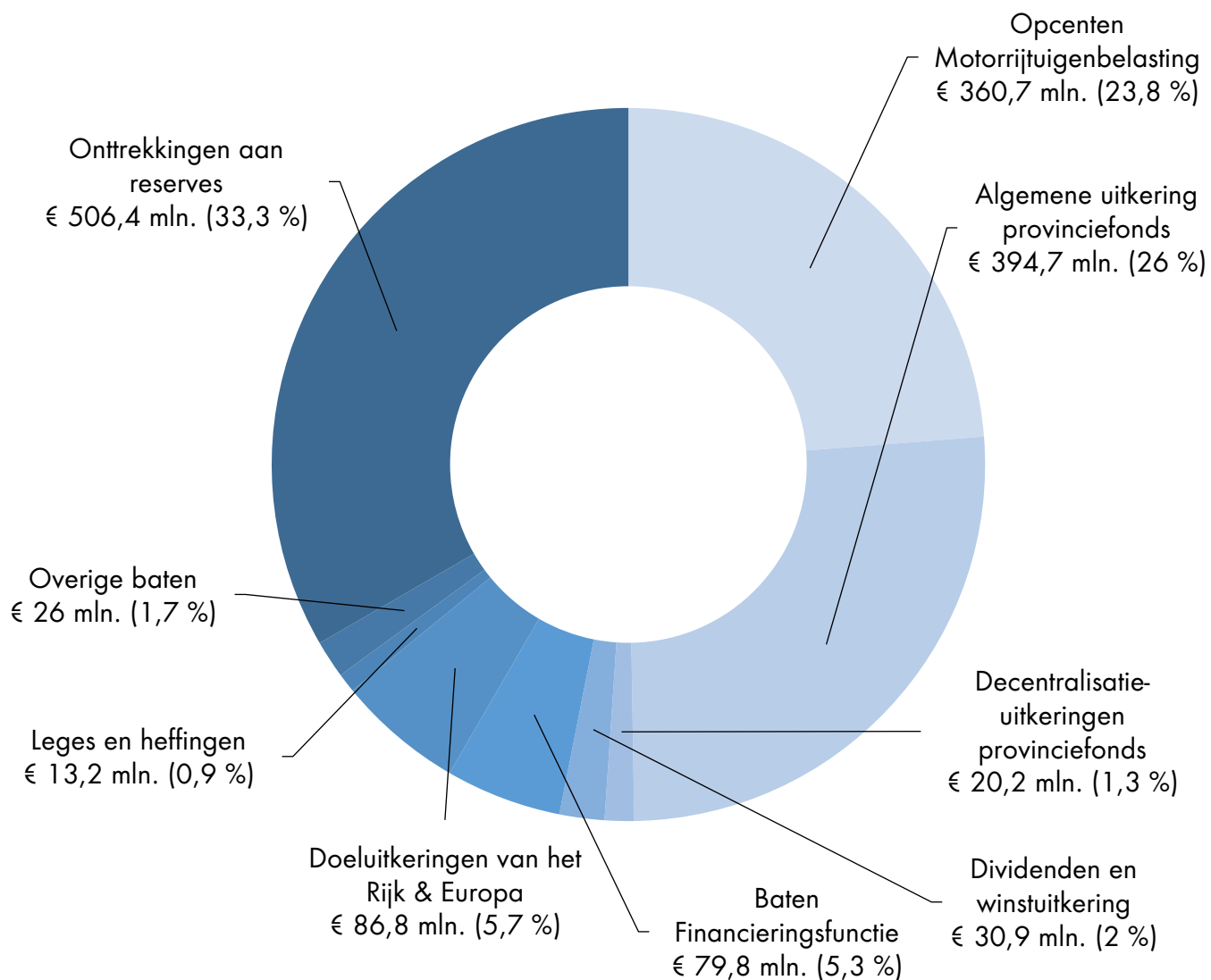
Figuur 1: geraamde bestedingen 2026

Geraamde bestedingen 2026
€ 1,5 mld.



Figuur 2: geraamde herkomst van middelen 2026

Geraamde herkomst van middelen 2026
€ 1,5 mld.



Programmaplan

Programma 1 Bestuur en veiligheid

Inleiding

Werken aan een toekomstbestendig bestuur

In navolging van het door Provinciale Staten vastgestelde [Beleidskader Toekomstbestendig Bestuur](#) (8 maart 2024) is op 29 oktober 2024 de [Uitvoeringsagenda Toekomstbestendig Bestuur](#) vastgesteld. Daarmee ligt ons beleid voor de komende jaren vast om samen met de medeoverheden te werken aan een toekomstbestendig openbaar bestuur in Brabant. Inwoners, bedrijven en maatschappelijke instellingen moeten kunnen vertrouwen op een slagvaardig, democratisch, rechtmatig en een veilig en weerbaar bestuur.

Slagvaardig, democratisch en rechtmatig bestuur

We werken aan sterk en integer openbaar bestuur, omdat dit noodzakelijk is voor het functioneren van onze democratische rechtsstaat. Opgaven worden steeds complexer en dat vraagt om een daadkrachtig bestuur dat in staat is om problemen op te lossen. Onze inzet is erop gericht dat de Brabantse overheden efficiënt en effectief bijdragen aan de aanpak van maatschappelijke opgaven alsmede op versterking van het democratisch systeem. Daarnaast is het onze ambitie dat de Brabantse overheden hun wettelijke medebewindstaken structureel goed uitvoeren. Gemeenten, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen staan voor grote uitdagingen als het gaat om bijvoorbeeld het huisvesten van vergunninghouders en een gezonde financiële begroting.

Veilig en weerbaar bestuur

We dragen actief bij aan oplossingen ter vergroting van de bestuurlijke en maatschappelijke weerbaarheid in de strijd tegen de ondermijnende criminaliteit. De aanpak van ondermijning is topprioriteit op alle niveaus, van lokaal tot landelijk. Voor een veilig Brabant en de strijd tegen ondermijning hebben we een structurele aanpak nodig voor de langere termijn, met weerbare overheden en maatschappelijke partners. Preventie is een belangrijk middel om te verhinderen dat ondermijnende criminaliteit een kans krijgt en dat personen, groepen of bedrijven erin verzeild raken. Ondermijning van de overheid en de samenleving vinden we onacceptabel. De problematiek wordt breed gevoeld. Samen met Brabantse overheden en inwoners vormen we daarom één front tegen de schadelijke maatschappelijke effecten van ondermijning.

Brede Welvaart en gezondheid

Wij besteden aandacht aan brede welvaart omdat wij verder willen kijken dan alleen economische groei. Brede welvaart gaat ook over welzijn, een schone leefomgeving, goed onderwijs, sociale verbondenheid en toekomstperspectief. Door deze brede kijk centraal te stellen in het beleid, dragen we bij aan een duurzame en veerkrachtige samenleving voor alle Brabanders: nu en in de toekomst.

Door brede welvaart te meten, te monitoren en als uitgangspunt te nemen in beleidskeuzes, kan de provincie beter inspelen op maatschappelijke uitdagingen zoals vergrijzing, klimaatverandering, digitalisering en kansenongelijkheid. Het doel is om de leefkwaliteit van inwoners te verbeteren en toekomstige generaties betere kansen te bieden dan de huidige. Daarnaast werkt elk begrotingsprogramma mee aan het realiseren van drie extra gezonde levensjaren voor iedere Brabander tegen 2030. Ieder jaar wordt gerapporteerd over de vastgestelde gezondheidsindicator per begrotingsprogramma. Zo krijgen zowel brede welvaart als gezondheid een plek in alle provinciale programma's en komt het integrale karakter van deze thema's duidelijk terug in de begroting.

Wat willen we bereiken?

De Brabantse overheden dragen efficiënt en effectief bij aan de aanpak van maatschappelijke vraagstukken (slagvaardig bestuur).

De maatschappelijke opgaven, waarvoor de decentrale overheden staan, hangen veelal met elkaar samen. Ze zijn complex en vragen tegelijkertijd om snel handelen. Dat vereist de nodige besluitvaardigheid en uitvoeringskracht van het bestuur. Door concrete afspraken te maken, proberen we onze gezamenlijke slagkracht te vergroten.

Indicator:

- In 2027 is het percentage inwoners dat tevreden is over de slagvaardigheid van de provincie toegenomen ten opzichte van 2023.

Wat gaan we daarvoor doen?

We organiseren bijeenkomsten vanuit de Brabantmakers voor volksvertegenwoordigers, bestuurders en ambtenaren.

We versterken de strategische samenwerking door minimaal vier bestuurlijke ontmoetingen te organiseren met bestuurders van de VBG, BrabantStad en MidStad. Daarnaast organiseren we sessies voor kennisdeling en ontmoeting rondom een specifiek (actueel) thema.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal bijeenkomsten vanuit de Brabantmakers	≥4	≥4	≥4	≥4

De regionale samenwerking met gemeenten en waterschappen is versterkt door middel van het organiseren van regionale ontwikkeldagen.

Ieder jaar organiseren we samen met de vier Brabantse regio's ten minste acht regionale ontwikkeldagen (ook wel omgevingsdagen of Regiodagen genoemd). Gedeputeerden nemen deel aan deze ontwikkeldagen.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal georganiseerde regionale omgevingsdagen	≥8	≥8	≥8	≥8

Wat willen we bereiken?

We versterken het democratisch systeem in Brabant door de samenleving eerder en beter bij ons werk te betrekken. We bieden actief ondersteuning aan initiatieven die bijdragen aan onze ambities en versterken bestaande democratische instrumenten (democratisch bestuur).

We leven in Brabant in een democratie: allemaal maken we onderdeel uit van ons democratisch systeem. De verbinding tussen burger en bestuur vormt een cruciaal onderdeel van dat systeem. Die verbinding is niet vanzelfsprekend en heeft aandacht en onderhoud nodig. Door te investeren in de verbinding tussen burger en bestuur, dragen we bij aan de bescherming van onze democratie.

Indicatoren:

- In 2027 is het percentage inwoners dat tevreden is over het functioneren van de provinciale democratie toegenomen ten opzichte van 2023.
- Het opkomstpercentage in Noord-Brabant bij verkiezingen (BBV-verplichte indicator).

Wat gaan we daarvoor doen?

We stellen een participatieverordening op.

De besluitvorming over de participatieverordening zal naar verwachting rond de zomer van 2026 plaats kunnen vinden.

Indicator:

- Uiterlijk 31 juli 2026 wordt een participatieverordening vastgesteld.

We voeren minimaal een generatietoets per jaar uit.

We starten een team jongerenparticipatie met de doorontwikkeling van de generatietoets. Dit doen we voortbouwend op de twee succesvolle pilots van vorig jaar. Daarbij wordt opnieuw samengewerkt met de adviesraad Young Professionals Brabant en de organisatie Buitenlijn. Deze derde pilot wordt uitvoerig geëvalueerd, wat input levert om de generatietoets als democratisch instrument breder te kunnen verankeren in de organisatie. Dit gebeurt in goede samenspraak met team Brede Welvaart.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal generatietoetsen uitgevoerd	≥1	≥1	≥1	≥1

We organiseren jaarlijks een jongerentop.

De jongerentop is gericht op het ophalen van ideeën en inzichten van Brabantse jongeren en deze delen met Brabantse bestuurders, politici en ambtenaren. Het afgelopen jaar draaide het om keuzes op de twee thema's financiële gezondheid en arbeidsmarkt vanuit het perspectief van jonge en toekomstige generaties. 2026 is het jaar vóór de provinciale statenverkiezingen. Samen met de Young Professionals Brabant gaan we een Brabantse

jongerenagenda ontwikkelen om de stem van Brabantse jongeren te vertegenwoordigen in de volgende formatieperiode in 2027.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal georganiseerde jongerentoppen	1	1	1	1

We faciliteren een jongerenadviesplatform.

De jongerenregiegroep wordt gevormd door de leden van de Young Professionals Brabant, waar wij sinds 2025 een nauwe en intensieve samenwerking mee hebben. Maandelijks komt deze regiegroep bij elkaar. Zij spelen een inhoudelijke rol in de Brabantse aanpak jongerenparticipatie en zijn nauw betrokken bij de activiteiten die we als team jongerenparticipatie faciliteren. Deze samenwerking wordt de komende jaren voortgezet. Hiermee kent Brabant een jongerenadviesplatform.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal adviezen van jongeren	≥2	≥2	≥2	≥2

Wat willen we bereiken?

Het interbestuurlijk toezicht zoals de provincie Noord-Brabant dit uitvoert, draagt bij aan een bestendig en veilig Brabant met een sterk openbaar bestuur. Een bestuur waarop de mensen kunnen vertrouwen (rechtmatig bestuur).

Met Interbestuurlijk Toezicht bevorderen wij dat gemeenten, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen hun wettelijke taken uitvoeren. Het is onze ambitie dat het toezicht hen ondersteunt bij het voortdurend verbeteren van hun taakuitvoering. Zo dragen we bij aan het goed functioneren van het openbaar bestuur en het vertrouwen van de burger in de overheid. Daarnaast willen wij de komende jaren de impact van ons toezicht vergroten door nog méér in dialoog te gaan met de toezichtontvangers. Daarmee kan een sterker lerend effect worden gerealiseerd.

Indicatoren:

- Er staat geen enkele gemeente onder preventief financieel toezicht (BBV-verplichte indicator).
- Geen enkele gemeente wordt als 'voldoet niet' beoordeeld op het toezichtgebied Huisvesting vergunninghouders.
- Geen enkele lokale overheid wordt als 'voldoet niet' beoordeeld op het toezichtgebied Informatie- en archiefbeheer.
- Geen enkele lokale overheid wordt als 'voldoet niet' beoordeeld op het toezichtgebied Omgevingsrecht.

Wat gaan we daarvoor doen?

We voeren jaarlijks systematisch toezicht uit op de Brabantse gemeenten, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen.

Het systematisch toezicht is een jaarlijks terugkerende vorm van toezicht, waarbij de toezichthouder zich baseert op beschikbare informatie of op basis van informatie die de toezichtontvanger aanbiedt. In de beoordeling is opgenomen of de toezichtontvanger haar wettelijke medebewindstaak op een adequate manier uitvoert. De uitkomsten van het systematische toezicht worden aan de toezichtontvanger per brief medegedeeld. De bevindingen per toezichtgebied zijn te vinden op een interactief digitaal dashboard.

Indicator:

- Alle Brabantse gemeenten, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen ontvangen jaarlijks een beoordeling.

We organiseren jaarlijks themaonderzoeken en kennisbijeenkomsten vanuit het interbestuurlijk toezicht waarin best practices van gemeenten centraal staan.

In aanvulling op het systematisch toezicht doet de provincie Noord-Brabant regelmatig ook diepgaander onderzoek naar specifieke (risico) thema's. Doel van dit soort verdiepende onderzoeken is samen met toezicht ontvangers te zoeken naar verbeterpunten en 'best practices'.

Vanuit de ambitie om toezicht in balans te houden wordt op de aspect interactie en dialoog regelmatig bijeenkomsten georganiseerd over specifieke thema's. Soms Brabant breed vanuit een inhoudelijke hoek, soms om de samenwerking met en tussen de regio's te versterken. Doel van de kennisbijeenkomst is om het lerend effect van en met elkaar te stimuleren.

Indicatoren	2026	2027	2028	2029
Aantal themaonderzoeken	≥1	≥1	≥1	≥1
Aantal kennisbijeenkomsten	≥3	≥3	≥3	≥3

Wat willen we bereiken?

We dragen actief bij aan oplossingen ter vergroting van de bestuurlijke en maatschappelijke weerbaarheid in de strijd tegen de ondermijnende criminaliteit (veilig en weerbaar bestuur).

Doel is een weerbaar Brabant, waarin zo veel mogelijk mensen zich veilig voelen. Samen met Brabantse overheden en inwoners vormen we één front tegen de schadelijke maatschappelijke effecten van ondermijning.

Indicator:

- In 2027 is het percentage inwoners dat vertrouwen heeft in de manier waarop de provincie wordt bestuurd toegenomen ten opzichte van 2023.

Wat gaan we daarvoor doen?

We verzorgen de workshop 'Samen Weerbaar' voor nieuwe medewerkers.

Door het periodiek organiseren van deze workshops vergroten we het risicobewustzijn van nieuwe medewerkers.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal voor nieuwe medewerkers georganiseerde workshops 'Samen Weerbaar'	≥8	≥8	≥8	≥8

We betrekken de Brabander als bondgenoot om Brabant weerbaarder te maken

Met Brabant op de Radar (BODR) borduren we voort op de serie Brabant onder de Radar. BODR is een gezamenlijke communicatiestrategie om Brabant weerbaarder te maken. We focussen op twee hoofdthema's: jongeren en het buitengebied, en op een algemeen overkoepelend thema dat zich onder meer richt op bewustzijn vergroten. Dit om de Brabander als actieve bondgenoot te betrekken, omdat criminele praktijken vaak dichterbij spelen dan we denken. Na een eerste piek in najaar 2025 zetten we in op twee communicatiemomenten per jaar. Tot en met voorjaar 2027 besteden we tijdens deze communicatiepieken aandacht aan acties, pilots of aanpakken die in Brabant lopen op de thema's.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal georganiseerde piekmomenten communicatie	≥2	≥1		

We organiseren bijeenkomsten over de mogelijkheden tot het transformeren of vitaliseren van niet-vitale vakantieparken.

We willen gemeenten beter in staat stellen om niet-vitale vakantieparken te transformeren of te vitaliseren. Hiertoe worden adviesgesprekken gevoerd om een integrale aanpak van vakantieparken te stimuleren. Verder worden periodiek werkateliers en – vraag gestuurde – werktafels georganiseerd voor medewerkers, die vanuit hun werk betrokken zijn bij vakantieparken. De provincie zet hierbij expertise in vanuit Ruimte, Wonen, Vrijtijdseconomie en Veiligheid.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal georganiseerde bijeenkomsten over het vitaliseren van vakantieparken	≥6	≥6	≥6	≥6

De Riskfactory Midden- en West-Brabant wordt voortgezet en een Riskfactory in veiligheidsregio's Brabant-Noord en Brabant-Zuidoost is verkend.

Met een nieuw systeem van inzicht en monitoring van deelnemende scholen en gemeenten in het werkgebied wil de Risk Factory gerichter (waar nodig) acquisitie plegen om tot hogere deelname van leerlingen te komen. Nieuw opengestelde scenario's voor senioren zullen ook bijdragen aan hogere bezoekerscijfers.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal bezoekers van de Risk Factory		≥7.500		

Samen met de Brabantse RIEC's en de Vereniging van Brabantse Gemeenten stimuleren wij de Brabantse gemeenten om de aanpak van ondermijning als speerpunt op te nemen in haar gemeentelijke veiligheidsbeleid.

We willen dit doen door actieve promotie en acquisitie van de (geactualiseerde) Brabantse norm weerbare overheid, in nauwe samenwerking met de beide RIEC's.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Percentage Brabantse gemeenten dat ondermijning in haar gemeentelijke veiligheidsbeleid noemt als speerpunt		≥80%		

We dragen bij aan een veiliger buitengebied

Voor een schoner, groener en veiliger buitengebied werken we samen in het samenwerkingsverband 'Samen Sterk in Brabant' (SSiB). Dit is een netwerk met onder meer de Brabantse terrein beherende organisaties en particuliere grondbezitters, de decentrale overheden, politie en drinkwaterbedrijven. Het richt zich op het vrije veldtoezicht met 'groene boa's' in het buitengebied.

Gezondheid

Wat willen we bereiken?

Verbeteren van de ervaren gezondheid van Brabanders.

Veel inwoners voelen zich minder gezond dan gemiddeld in Nederland. Een goede gezondheid draagt bij aan welzijn, participatie en lagere zorgkosten.

Indicator:

- De Levensverwachting in Goed Ervaren Gezondheid (LGEH) is verhoogd met drie jaar tegen 2030.

Wat gaan we daarvoor doen?

We organiseren jaarlijks een interne en drie externe bijeenkomsten, wat leidt tot nieuwe samenwerkingen en succesvolle gezamenlijke gezondheidsprojecten.

De provincie brengt partijen en initiatieven, die de inzet op positieve gezondheid in Brabant dichterbij kunnen brengen, bij elkaar. Ook in 2026 organiseren wij de dag van de gezondheid.

Indicatoren	2026	2027	2028	2029
Aantal interne bijeenkomsten	1	1	1	1
Aantal externe bijeenkomsten	3	3	3	3

Wat willen we bereiken?

Bijdragen aan de transitie van Zorg naar Positieve Gezondheid.

De provincie wil de algemene gezondheid van haar inwoners structureel verbeteren om alle Brabanders gelijke kansen te bieden op een gezond en betekenisvol leven.

Indicator:

- Ieder provinciaal begrotingsprogramma voert in de periode 2024-2027 minstens een project uit dat positieve gezondheid en preventie bevordert.

Wat gaan we daarvoor doen?

We zorgen ervoor dat elk begrotingsprogramma minimaal aan een gezondheidsindicator werkt, wat de aandacht voor gezondheidsdoelstellingen binnen ons provinciale beleid vergroot.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal gezondheidsindicatoren per begrotingsprogramma	≥1	≥1	≥1	≥1

Wat willen we bereiken?

Integreren van gezondheid in provinciale programma's en beleid.

Door gezondheid in andere programma's mee te wegen, voorkomt de provincie onbedoelde negatieve effecten en benut ze kansen om gezondheidswinst te boeken.

Indicator:

- Provinciale programma's bevorderen de ervaren gezondheid en voorkomen negatieve gezondheidseffecten.

Wat gaan we daarvoor doen?

We werken het Dashboard Gezondheid bij, zodat iedereen de voortgang van gezondheidsdoelstellingen helder en actueel kan volgen.

Het dashboard fungeert als een centraal platform waar de gezondheidsgegevens worden verzameld en gepresenteerd. Het dashboard monitort de voortgang op de gezondheidsdoelstellingen van de provincie. Het maakt voor Provinciale Staten en andere belanghebbenden inzichtelijk hoe provinciale programma's bijdragen aan gezondheid.

Indicator:

- Het [Dashboard Gezondheid](#) up-to-date houden om de actuele voortgang in gezondheidsdoelstellingen van de begrotingsprogramma's te laten zien.

Brede Welvaart

Dat elke provinciale inspanning op zoveel mogelijk thema's van brede welvaart een positief effect heeft en op zo min mogelijk thema's een negatief effect.

Wat willen we bereiken?

Brede welvaart stevig op de agenda zetten en samen met partners verder betekenis geven.

Brede welvaart vraagt een duidelijke agenda en aandacht, specifiek gericht op Brabant. De afgelopen jaren hebben we stappen gezet in kennisdeling, kennisontwikkeling en meedoen met projecten. Als provincie werken we ernaar toe om meer grip te krijgen op het thema brede welvaart, door het de juiste aandacht te geven en op de agenda te blijven zetten. Gezamenlijk met de regio's kijken we hoe we kennis en de praktijk beter op elkaar laten aansluiten. Samenwerking met de academische werkplaats brede welvaart is hier een onderdeel van. Binnen het Brabants Netwerk Brede Welvaart organiseren we bijeenkomsten met als doel om professionals, organisatie en beleidsmakers niet alleen te inspireren, maar hen ook daadwerkelijk handelingsperspectief te bieden bij het werken aan brede welvaart.

Indicatoren:

- Er zijn ten minste drie regio's als partner aangesloten bij de Academische Werkplaats.
- Jaarlijks organiseren we één themabijeenkomst besturen op brede welvaart voor Brabantse bestuurders
- Jaarlijks organiseren we vier themabijeenkomsten voor het praktijknetwerk brede welvaart.

Wat gaan we daarvoor doen?

We versterken de regionale kennisinfrastructuur brede welvaart.

Door de kennis die in onze provincie aanwezig is (bij diverse kennisinstellingen) op het thema brede welvaart goed aan elkaar te verbinden. En te zorgen voor de juiste kennisontwikkeling en kennisdeling.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal regio's als partner aangesloten bij de Academische werkplaats	≥3	≥3	≥3	≥3

Wat willen we bereiken?

Brede welvaart als denk- en doekader integreren in al ons beleid.

Het versterken van brede welvaart voor de Brabander is onze leidraad voor onze inspanningen in de verschillende beleidsprogramma's. We zien brede welvaart als een als een samenbindend thema voor al ons beleid. Vanuit die gedachte werken we aan een organisatiebrede aanpak voor het brede welvaarts denken en doen die bestaat uit een gefaseerde opzet en zich richt op de beleidsprogramma's.

Indicatoren:

- Jaarlijks gaan we aan de slag met en leren van onze eigen brede welvaartsaanpak, waarin we de belangrijkste elementen en aandachtspunten definiëren om met brede welvaart aan de slag te gaan in de beleidspraktijk.
- Jaarlijks wordt de Brabantse Monitor Brede Welvaart gebruikt om inzicht in brede welvaart verder te vergroten.

Wat gaan we daarvoor doen?

We vergroten het inzicht in verwachte neveneffecten van beleid

Dit doen we door vooraf in kaart te brengen wat de verwachte gevolgen zijn van beleid en hoe het bijdraagt aan het versterken van brede welvaart voor alle Brabanders.

Op verschillende vlakken zijn hiervoor de eerste stappen gezet. Zoals met de Brabantse Monitor Brede Welvaart, de stakeholdersdialoog en samenwerking met diverse partners omtrent de interventiestrategie. Dit alles helpt bij het verder vergroten van het inzicht in verwachte neveneffecten.

Indicatoren:

- Jaarlijks gaan we aan de slag met en leren van onze eigen brede welvaartsaanpak, waarin we de belangrijkste elementen en aandachtspunten definiëren om met brede welvaart aan de slag te gaan in de beleidspraktijk.
- Deze bestuursperiode ontwikkelen we een afweegkader voor het maken van integrale beleidsafwegingen.
- We ontwikkelen de generatietoets door om toe te kunnen passen in beleidsvoorbereiding en ontwikkeling.

We zetten brede welvaart in als leidraad voor het voeren van het juiste gesprek

Dit doen we door als provincie op allerlei manieren zowel intern als extern in gesprek te zijn en blijven over gewenste effecten van beleid. Een stappenplan brede welvaart is ontwikkeld gezamenlijk met TNO. Met het stappenplan en de Brabantse monitor brede Welvaart als startdocumenten werken we samen met de beleidsprogramma's aan de organisatiebrede aanpak. We vullen de 'toolbox', zodat ieder programma met brede welvaart aan de slag kan.

Indicator:

- We ontwikkelen onze eigen aanpak als het gaat om het inzetten van zinvolle gesprekken met belanghebbenden.

We bepalen streef en drempelwaarden

Op deze manier brengen we prioritering aan in de thema's van brede welvaart, hetgeen we nastreven in termen van doelstellingen en grenzen waar we niet onder willen komen. We werken aan het in kaart brengen van onze streef- en drempelwaarden op basis van alle wet- en regelgeving, beleidskaders en uitvoeringsagenda's en leveren op basis van dit onderzoek en afstemming met alle betrokken partijen in 2026 een voorstel op.

Indicator:

- Deze bestuursperiode brengen we prioriteit aan in de thema's van brede welvaart. We verduidelijken onze streef- en drempelwaarden.

We vergroten het inzicht in brede welvaart per regio

Dit doen we door de doorontwikkeling van een Brabantse Monitor Brede Welvaart. De monitor is in 2025 opgeleverd en zal ook in 2026 worden gebruikt om inzicht in brede welvaart te vergroten. In overleg met het PON & Telos zal worden gekeken welke aanvullingen er nog benodigd zijn. Daarnaast wordt er in 2026 gewerkt aan de nieuwe monitor die in 2027 zal worden opgeleverd.

Indicator:

- Jaarlijks wordt de Brabantse Monitor Brede Welvaart gebruikt om inzicht in brede welvaart verder te vergroten.

Wat willen we bereiken?

We investeren in concrete brede welvaartsuitdagingen en projecten.

We zien een duidelijke trend bij gemeenten, maatschappelijke organisaties, kennisinstellingen en bedrijven om toekomstig handelen te plaatsen in de context van brede welvaart. Het zoeken naar het juiste evenwicht tussen economische, sociale en ecologische waarden is ingewikkeld. Toch zien we steeds meer initiatieven die het denken vanuit of inzicht in brede welvaart vergroten. Als provincie maken we pas echt het verschil in de ontwikkeling van brede welvaart als we denken weten om te zetten in doen. Dit doen we door goede

voorbeelden binnen provinciaal beleid te ondersteunen. Maar ook door te investeren in lokale en regionale projecten die vanuit breed perspectief zijn opgezet en uitgedacht.

Indicatoren:

- In 2025 verkennen we of de tweede ronde BOF ondergebracht kan worden bij de BOM (indien verkenning succesvol krijgt dit vervolg in 2026 (oprichting) en 2027 (uitvoering)).
- Jaarlijks werkt team brede welvaart in drie cross-over projecten mee in het leren toepassen van brede welvaart in de beleidspraktijk.
- Regio Deals: Iedere regio heeft een Regio Deal die bijdraagt aan de brede welvaart in de regio (vierde, vijfde of zesde tranche).
- We investeren in tenminste 5 innovatieve projecten die positieve impact willen maken op brede welvaart.

Wat gaan we daarvoor doen?

We definiëren cross-over projecten

Dit doen we door samen te werken met programma's aan het leren toepassen van brede welvaart in de beleidspraktijk. Eén van de stappen om brede welvaart een plek te geven in de provinciale organisatie is om binnen een aantal programma's en concrete projecten brede welvaart in te zetten voor beleidsvoorbereiding, ontwikkeling, monitoring of evaluatie.

Indicator:

- Team brede welvaart werkt in drie cross-over projecten mee in het leren toepassen van brede welvaart in de beleidspraktijk.

We zetten onze kennis, expertise en ons netwerk in om regio's te sterken in hun aanvraag bij het Rijk – als het gaat om regiodeals

Zo komen we tot een integrale stimulering van brede welvaart die aansluit bij de provinciale ambities. Inmiddels heeft iedere regio een deal lopen. Deze zitten allemaal in een verschillende fase en vragen dus ieder een andere inzet vanuit de provincie.

Indicator:

- Elke regio heeft een Regio Deal die bijdraagt aan de brede welvaart in de regio.

We verkennen een tweede ronde van het Brabant Outcomes Fund

Het Brabants Outcomes Fund (BOF) is gericht op het ondersteunen van initiatieven die werken aan brede welvaart. Het BOF stimuleert samenwerking en gedeelde verantwoordelijkheid binnen en tussen overheidsorganisaties en tussen publieke en private partijen. In het bestuursakkoord is aangegeven dat het de wens is om het BOF onder te brengen bij de BOM. Op basis van aanvullend marktonderzoek zullen vervolgstappen worden voorgelegd om tot een voorstel voor uitvoering te komen.

Indicator:

- In 2025 verkennen we of de tweede ronde BOF ondergebracht kan worden bij de BOM (indien verkenning succesvol krijgt dit vervolg in 2026 (oprichting) en 2027 (uitvoering)).

We investeren in regionale projecten met brede samenhang

We investeren de komende jaren in het ondersteunen van tenminste 5 innovatieve bedrijven en projecten die een positief effect hebben op zowel sociale, economische als ecologische dimensies van brede welvaart.

Indicator	2024 - 2027
Aantal ondersteunde innovatieve bedrijven en projecten	≥5

Beleidsnota's en uitvoeringsagenda's

- [Beleidskader Toekomstbestendig bestuur](#)
- [Beleidskader gezondheid 2021 - 2030](#)
- [Uitvoeringsagenda Toekomstbestendig bestuur](#)
- [Uitvoeringsagenda Gezondheid](#)
- [Uitvoeringsagenda Brede welvaart](#)
- [\(Rijks\) Beleidskader gemeentelijk herindeling 2018](#)
- [Beleidsregel Wet Bibob Noord-Brabant 2018 \(Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur\)](#)
- [Beleidskader ontheffing verboden handelingen 2018](#)
- [Beleidsregel gemeenschappelijk financieel toezichtkader gemeenten en GR-en](#)
- [Verordening systematische toezichtinformatie Noord-Brabant](#)
- Algemeen (Rijks) beleidskader indeplaatsstelling bij taakverwaarlozing en schorsing/vernietiging.

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- Interprovinciaal Overleg (IPO)
- INPA Huis van de Nederlandse Provincies
- Zuidelijke Rekenkamer

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

Ontwikkelingen en onzekerheden

Huisvesting vergunninghouders

- De landelijke beleidskoers is onzeker door de val van het kabinet. Het is onduidelijk of de voorgenomen wetwijziging (o.a. verbod op voorrang en aanpassing Huisvestingswet 2014) worden doorgevoerd.
- De contourennota over de intrekking van de Spreidingswet zorgt voor extra onduidelijkheid over de toekomstige landelijke regie.

- De taakstelling voor de tweede helft van 2025 is vastgesteld, maar uitvoering vindt plaats in een instabiel beleidsklimaat.

Financieel toezicht

- Voor de jaren 2026 en verder presenteert een groot deel van de Brabantse gemeenten in de meerjarenbegroting 2025 tekorten. Oorzaak hiervan is de daling van het gemeentefonds vanaf 2026, het ravijnjaar, vanwege de herijking van het gemeentefonds. Met de Voorjaarsnota en meicirculaire gemeentefonds is het ravijnjaar deels gecompenseerd. Daarnaast blijft er onzekerheid over de financiering van jeugdzorg. Dit kan invloed hebben op de uitvoering en intensiteit van financieel toezicht op de begroting 2026.

Informatie- en archiefbeheer

- Het voorstel voor de nieuwe Archiefwet is begin dit jaar met algemene stemmen aangenomen door de Tweede Kamer. In de Eerste Kamer moet de parlementaire behandeling echter nog plaatsvinden. Mogelijk wordt het wetsvoorstel door de Eerste Kamer controversieel verklaard na de val van het kabinet. In dat geval zijn er mogelijk inhoudelijke gevolgen zijn voor themaonderzoeken en -bijeenkomsten in 2026 en verder.

Wat mag het kosten?

1. Bestuur en veiligheid

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2024	Begroting 2025 na wijz.	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Lasten						
Programmalasten	20.166 N	19.342 N	18.813 N	16.891 N	11.456 N	11.456 N
Toerekening organisatiekosten	8.515 N	9.140 N	6.598 N	6.598 N	6.048 N	6.048 N
Totaal Lasten	28.681 N	28.482 N	25.411 N	23.490 N	17.503 N	17.503 N
Baten						
Programmabaten	233 V	85 V	42 V	58 V	2 V	2 V
Bijdrage in toerekening org. kosten	285 V	0	0	0	0	0
Totaal Baten	518 V	85 V	42 V	58 V	2 V	2 V
Saldo van baten en lasten	28.163 N	28.397 N	25.369 N	23.432 N	17.501 N	17.501 N
Reservemutaties						
Storting in reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekking aan reserves	0	0	0	0	0	0
Resultaat incl. reservemutaties	28.163 N	28.397 N	25.369 N	23.432 N	17.501 N	17.501 N

Financiële toelichting

Lasten

De raming van de programmalasten voor 2026 ten opzichte van 2025 is € 0,53 mln. lager. Dit wordt door de volgende verschillen verklaard.

Er is in 2024 € 1,95 mln. van het Rijk ontvangen om de provinciale regietafels (PRT's) te versterken in onder meer hun nieuwe taak, ten aanzien van de verdeling van de opvangplekken in het kader van de Spreidingswet. Deze middelen zijn in 2025 besteed, hierdoor is de raming in 2026 € 1,95 mln. lager.

Daarentegen is het resterende budget voor het realiseren van het Agro & Food Cluster Nieuw Prinsenland van € 1,58 mln. overgeheveld naar 2026. Daardoor is de raming in 2026 € 1,47 mln. hoger dan in 2025.

Baten

Bij de baten zijn geen significante verschillen tussen de raming voor 2026 en de raming voor 2025.

Programma 2 Ruimte en wonen

Inleiding

Zorgdragen voor een goede ruimtelijke ordening en het verbeteren van de omgevingskwaliteit is een belangrijke kerntaak van de provincie. Brabant verandert voortdurend en er liggen grote opgaven in de leefomgeving, waarbij niet alles kan en zeker niet overal. Het [Beleidskader Leefomgeving](#) geeft hierbij richting in het maken van deze complexe keuzes. Het bijbehorende instrumentarium ontwikkelen we in 2026 verder door zoals het opstellen van een integraal provinciaal Omgevingsprogramma (zie [Statenmededeling](#)). Daarnaast zullen in 2026 vele majeure ruimtelijke opgaven onze inzet en aandacht vragen zoals [Powerport Moerdijk](#) en het landelijk programma [Ruimte voor Defensie](#). Ook verwachten we in 2026 (volgende stappen in de) keuzes vanuit het Rijk via de Nota Ruimte.

Op basis van het [Beleidskader Wonen en Werken](#) en de [Uitvoeringsagenda Wonen en Werken 2024-2027](#) werken we aan onze woningbouwopgave, voldoende, duurzame werklocaties en stedelijke gebiedsontwikkeling. Op het gebied van Wonen zal in 2026 de [Wet Regie Volkshuisvesting](#) in werking treden waarbij de Provincie wettelijke gereedschap in handen krijgt om met meer regie en meer tempo meer betaalbare woningen te bouwen. Voor het realiseren van voldoende, duurzame werklocaties gaan we ook in 2026 door met niet alleen de uitvoering, maar ook de uitbreiding van project [Grote Oogst](#). Ook bezien we onze rol en mogelijke inzet bij diverse herstructuringsopgaven. Tot slot zullen we ook volgend jaar weer verdere stappen zetten in de realisatie van de [Uitvoeringsagenda Novex Stedelijk Brabant](#) en zetten we in op realiseren van [stedelijke gebiedsontwikkeling](#) in de 12 grootste steden in Brabant. Zo zullen we in 's Hertogenbosch (Spoorzone) en Roosendaal (Stationskwartier) op basis van de vast te tellen ontwikkelstrategieën onze verdere inzet bepalen. Daarnaast zetten we bij de lopende gebiedsontwikkelingen zoals Eindhoven (Fellenoord), Breda ('t Zoet), Waalwijk (Centrumontwikkeling) en Uden (Kastanjeweg Oost) weer verdere stappen in de uitvoering.

Na een definitief besluit over de realisatie van de Gebiedsontwikkeling Oostelijk Langstraat (GOL) in 2025 zal in 2026 met de uitvoering van deze gebiedsopgave worden gestart. Er worden hiermee doelstellingen gerealiseerd op het gebied van o.a. mobiliteit, hoogwaterbescherming en natuur. De beoogde oplevering is voorzien in 2029.

In 2026 wil de Provincie Noord-Brabant samen met partners, ondernemers en inwoners zich nadrukkelijk inzetten voor de vermindering van de stikstofuitstoot uit Brabantse Bronnen. Dit doen we op basis van onze [Uitvoeringsagenda Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof \(BOS\) 2.0](#). We zullen doorgaan met uitvoering van de in de BOS 2.0 benoemde generieke maatregelen en nieuwe maatregelen voorbereiden op de uitvoering.

Wat willen we bereiken?

Verbeteren van de Omgevingskwaliteit

We dragen zorg voor een goede ruimtelijke ordening en omgevingskwaliteit. De basis daarvoor ligt in de Omgevingswet. De uitvoering van de omgevingswet en de bijbehorende instrumenten (Omgevingsvisie, omgevingsprogramma, projectbesluit en omgevingsverordening) dragen bij aan een gezonde fysieke leefomgeving in Brabant.

Indicator:

- Kwalitatieve evaluatie naar de doorontwikkeling van het 'diep, rond en breed' werken conform Beleidskader Leefomgeving, uit te voeren in 2027

Wat gaan we daarvoor doen?

Begeleiden en beoordelen van initiatieven met ruimtelijke impact

We zetten hierbij in op maatwerk in lijn met de Omgevingswet. Overleg over deze plannen vindt daarmee bij voorkeur in een vroegtijdig stadium plaats, in de fase van ideevorming. Daarnaast stimuleren we een diep, rond en brede afweging: bij het zoeken naar oplossingen voor maatschappelijke opgaven vinden wij het belangrijk om vanuit meerdere richtingen naar een ontwikkeling te kijken. We kijken dus niet slechts sectoraal of eendimensionaal, zodat we initiatieven plaatsgevoelig inpassen. We stellen het initiatief centraal en we zoeken naar mogelijkheden. Om het opstellen van omgevingsplannen te faciliteren en stimuleren werken we samen met gemeenten aan bouwstenen, wisselen we expertise uit en bouwen we gezamenlijk kennis op, zoals via [project SPRONG](#).

Wat willen we bereiken?

Realiseren van voldoende woningen, die aansluiten op de vraag

We willen dat alle Brabanders prettig kunnen wonen, passend bij ieders woonbehoefte. Door de sterke bevolkings- en huishoudensgroei én om bestaande woningtekorten terug te dringen, is het nodig dat er de komende jaren heel stevig gebouwd wordt in Brabant. Met in het bijzonder aandacht voor betaalbare woningen. Daarnaast is er, gelet op de diversiteit in huishoudentypen, sprake van een veranderende woonvraag waarvoor woningen nodig zijn die aansluiten bij de diverse woonbehoeften.

Indicatoren:

- Toename netto Brabantse woningvoorraad periode 2023- 2035:
 - Totaal toename: circa 165.000/13.500 per jaar
 - Waarvan sociale huurwoningen: circa 49.500/4.125 per jaar
 - Waarvan middeldure huur- én betaalbare koopwoningen: circa 60.500/5000 p/j
- NB. De aantallen zijn gebaseerd op de (periodieke) prognoses en kunnen daarmee afwijken van de nieuwe afspraken, zoals in project Beethoven.
- Zorgvuldige inpassing van nieuwe woonruimte: gemiddeld genomen wordt ca. tweederde van de jaarlijkse woningbouw (toevoeging aan de woningvoorraad) op binnenstedelijke locaties gerealiseerd.

- Vanuit beleidskader Gezondheid: Tevredenheid met de huidige woning en tevredenheid met de huidige woonomgeving.

Wat gaan we daarvoor doen?

Ondersteunen van versnelling woningbouw

Via de regeling [Flexpool Versnelling Woningbouw](#) zetten we Rijks- en provinciale middelen in om gemeenten te ondersteunen in de versnelling van de woningbouw. Gemeenten kunnen op grond van deze regeling extra capaciteit inzetten om woningbouwplannen sneller te verwerken. Via de regeling [collectieve wooninitiatieven](#) stelt de provincie subsidies beschikbaar voor de initiatief- en haalbaarheidsfase. Daarnaast participeren we in de Regionale Versnellingstafels (als onderdeel van de Regionale Woondeals), waarbij met betrokken stakeholders op basis van specifieke cases gezocht wordt naar versnellingsmogelijkheden van bestaande woningbouwplannen. Naast deze inzet, ondernemen we ook andere acties om de woningbouw te versnellen zoals stimuleren van een efficiënt planproces, onderzoek naar actief grondbeleid, het stimuleren van industriële woningbouw en het stimuleren van bouwstromen. Dit laatste betreft de aanpak waarbij woningcorporaties en overheden samenwerken om gestandaardiseerde bouwprojecten te bundelen, wat leidt tot schaalvoordelen, kostenbesparingen en een versnelling van de woningbouw.

Monitoren, herijken en bijdragen aan realisatie van de Regionale Woondeals

In maart 2023 zijn, in lijn met de [Nationale Bouw- en Woon Agenda](#) (NWBA), [Regionale woondeals](#) afgesloten tussen Rijk, Provincie en gemeenten, waarbij per regio kwantitatieve, kwalitatieve én ruimtelijke afspraken over de woningbouwplanning en -programmering zijn gemaakt. Deze afspraken worden periodiek herijkt. Ook worden de procesafspraken uit de Regionale Woondeals verder uitgewerkt, wordt er per regio jaarlijks een uitvoeringsagenda opgesteld en dragen we organisatorisch bij aan de verschillende uitvoeringsaspecten die voortkomen uit de Regionale Woondeals.

Stimuleren van het benutten bestaande voorraad

We stimuleren het beter benutten van bestaande woning- en bouwvoorraad als één van de oplossingsrichtingen om te voorzien in de kwantitatieve en kwalitatieve woningbehoefte. Dit kan bijvoorbeeld via optoppen, splitsen, woningdeling en transformatie. Zo is in 2025 het rapport benutten van het Brabants bestaand stedelijk gebied gepubliceerd (zie [website](#)) en het daarbij behorende dashboard met het inzicht in het potentieel. In 2026 bouwen we voort op de uitkomsten van dit onderzoek en dragen we via verschillende acties bij aan het beter benutten.

Wat willen we bereiken?

Zorgdragen voor duurzame en toekomstbestendige werklocaties in Brabant

De Brabantse ambitie is om een vooraanstaande regio in Europa te zijn en te blijven op het gebied van kennis en innovatie. Hiervoor is een concurrerend en aantrekkelijk vestigingsklimaat voor Brabantse en (inter)nationale bedrijven nodig. Dit betekent dat er voldoende een kwalitatief divers aanbod van werklocaties nodig is en het vraagt tegelijkertijd om een prettige en gezonde leefomgeving om in te werken en wonen. Belangrijk onderdeel van het aanbod aan werklocaties zijn bedrijventerreinen en campussen. Deze typen werklocaties hebben een grote waarde voor de Brabantse economie, en daarmee voor het

brede welzijn van honderdduizenden Brabanders. Daarnaast ligt er een grote opgave op bedrijventerreinen voor de verduurzaming en de energietransitie. Deze opgave geeft ook kansen. Bedrijventerreinen kunnen een substantiële bijdrage leveren aan de doelen op het gebied van energie, circulariteit, klimaatadaptatie, biodiversiteit en stikstof. Het beter benutten van bestaande bedrijvenlocaties door meervoudig en intensiever ruimtegebruik is ook een belangrijk aandachtspunt. Hier willen we als Brabant samen met onze partners stappen inzetten.

Indicatoren:

- Ontwikkeling werklocaties. Oppervlakte harde en geprogrammeerde plancapaciteit voor nieuwe werklocaties, ten opzichte van de uitbreiding- en vervangingsvraag in het laagscenario t/m 2040 en in combinatie met de effecten van regionale en/of provinciale beleidskeuzes > streefwaarde 100%.
- De voortgang van de verduurzaming van Grote Oogst terreinen.
 - 50% verduurzaming in 2030 op het gebied van energie- en materiaalgebruik op Grote Oogst terreinen.
- Monitor > opleveren kwalitatieve en kwantitatieve monitor Grote Oogst.
- Vanuit Beleidskader Gezondheid: Emissie van fijnstof (PM_{2,5}) van bedrijven op bedrijventerreinen in Noord-Brabant, streefwaarde: lager dan referentiewaarde 2015 (1,3 Kton).

Wat gaan we daarvoor doen?

Uitvoeren en verdiepen project 'Grote Oogst'

We blijven inzetten op de vergroening en verduurzaming van werklocaties op de 12 huidige 'Grote Oogst'-terreinen. De terreinen kennen een grote diversiteit aan scope van schaalniveaus, thema's en activiteiten. Er worden, in samenwerking tussen gemeente, georganiseerd bedrijfsleven en provincie, gebiedsgericht (vervolg)stappen gezet om te komen tot toekomstbestendige bedrijventerreinen. Opgedane ervaringen worden via het kennisprogramma breed gedeeld om de kennis bij Brabantse gemeenten, parkmanagement-organisaties en bedrijven over de verduurzaming van bedrijventerreinen te verbeteren. Daarnaast starten we in 2026 met de eerste zogenaamde 'icoonprojecten' naar aanleiding van de in 2025 opengestelde bijdrageregeling 'Icoonprojecten Grote Oogst'. Met die projecten zetten we een volgende stap richting de concrete uitvoering van projecten met een substantiële impact. Ook zetten we, conform Bestuursakkoord 2023-2027 in op verdieping en verbreding van de aanpak. Enerzijds door de aanpak uit te breiden met 6 nieuwe locaties waar we de geleerde lessen van de eerste twaalf toe kunnen passen. Anderzijds door het benutten van koppelkansen met andere maatschappelijke opgaven, zoals o.a. Mobiliteit, Circulair en Water. Ook maken we slimme combinaties met Rijksregelingen zoals 'Werklandschappen van de toekomst', 'Verduurzaming bedrijfsmatig vastgoed' en de 'Stimuleringsregeling Energiehubs' als kans voor versnelling. Zie ook [Statenmededeling Voortgang aanpak Grote Oogst](#).

Ondersteunen van campussen en overige strategische werklocaties

Vanwege hun maatschappelijke impact, strategische waarde en financieel rendement, blijven we [campussen](#) en andere strategische werklocaties ondersteunen bij hun verdere ontwikkeling.

In 2026 zetten we in op de doorontwikkeling van de Automotive Campus (Helmond), Brainport Industries Campus (Eindhoven), en Eindhoven Airport District.

Actualiseren van (regionale) afspraken bedrijventerreinen

Samen met de Brabantse gemeenten actualiseren we continue [regionale afspraken](#) over de planning en programmering van bedrijventerreinen. Hiermee beogen we een kwalitatieve match tussen vraag en aanbod op bedrijventerreinen. Een adaptieve bedrijventerreinenprogrammering op minimaal het laagscenario, duidelijke profielen voor nieuw te ontwikkelen terreinen, afspraken over grondprijsmethodiek en regionale uitgiftecriteria en nadere concretisering en borging van het regionale meerwaarde principe zijn voor de provincie hierbij uitgangspunten. Voor 2026 is de ambitie om de programmeringsopgave die in elke regio is vastgesteld door te vertalen naar herstructurering en beter benutten van bestaande én nieuw te ontwikkelen locaties.

Wat willen we bereiken?

Integraal werken aan het toekomstbestendig maken van het stedelijk netwerk

Brabant heeft een aanzienlijke nieuwbouw- en transformatieopgave om sterke steden en vitale dorpen te houden en daarmee te werken aan het versterken en het toekomstbestendig maken van het stedelijk netwerk. Hierbij gaat het niet alleen om wonen en werken, maar ook om verstedelijking die bijdraagt aan de mobiliteitstransitie, de energietransitie, duurzaamheid en klimaatadaptatie. Tegelijkertijd is de verstedelijkingsopgave aanjager voor de aanpak van andere opgaven, zoals op het terrein van economie, arbeidsmarkt en brede welvaart, inclusief gezondheid, leefbaarheid en sociale veiligheid. Dit vraagt om integrale keuzes en een integrale aanpak.

Indicatoren:

- Kwalitatieve monitor, 1 keer per 2 jaar, 1e uit te voeren in 2024.
- Kwalitatieve evaluatie, 1 keer per 2 jaar, 1e uit te voeren in 2025.

Wat gaan we daarvoor doen?

Gezamenlijk met partners realiseren uitvoeringsagenda NOVEX Stedelijk Brabant

In het kader van NOVEX stedelijk Brabant werkt de provincie meerjarig samen met Rijk, stedelijke regio's en waterschappen van Brabant aan de integrale verstedelijkingsopgave met als doel om samen verder te komen in de opgave naar een toekomstbestendig stedelijk netwerk. Hiertoe is in 2024 gezamenlijk met partners de uitvoeringsagenda [NOVEX Stedelijk Brabant](#) vastgesteld. In 2026 gaan we, ook in gezamenlijk met partners, verder met de realisatie van de uitvoeringsagenda.

Mogelijk maken van stedelijke gebiedsontwikkelingen binnen de 12 grootste steden

In het ontwikkelen van stedelijke gebieden liggen enorme kansen om met een goede invulling van het ene vraagstuk ook andere doelen te dienen. De provincie is partner van de Brabantse gemeenten en zet zich met raad en daad in voor deze opgaven. Van de ontwikkeling van een langetermijnvisie tot het meedenken en meedoen in concrete vraagstukken. De provincie

geeft richting, stimuleert beweging en maakt mogelijk. In 2026 gaan we verder met de lopende gebiedsontwikkelingen zoals Fellenoord (Eindhoven), 't Zoet (Breda), centrumontwikkeling Waalwijk en Kastanjeweg Oost in Uden. Ook zullen we in 2026, op basis van vast te stellen ontwikkelstrategieën, onze inzet bepalen bij de gebiedsontwikkelingen Spoorzone ('s Hertogenbosch en Stationskwartier in Roosendaal).

Uitvoeren en doorontwikkelen kennisprogramma gebiedstransformaties

Via het kennisprogramma delen we onze kennis- en leerervaringen en bieden we inspiratie. Het kennisprogramma heeft een praktische insteek ter bevordering van de uitvoering. Dit doen we op tal van manieren zoals:

- Het organiseren van kennisdelingsbijeenkomsten
- Het organiseren van een bestuurlijk netwerk met minimaal 1 netwerksessie per jaar
- Inzet van een externe adviescommissie voor stedelijk gebiedsontwikkelingen.
- Aangaan van strategische partnerschappen, zoals bijvoorbeeld met kennisinstellingen
- Faciliteren van kennisontwikkeling- en uitwisseling o.b.v. de pilots dorpenstrategie

Dit alles met als doel om de verstedelijking in Brabant op een juiste manier op gang te brengen en te houden. Zie ook [kennisprogramma stedelijke gebiedsontwikkeling](#).

Wat willen we bereiken?

Het verminderen van de stikstofuitstoot uit Brabantse bronnen om de stikstofdepositie op Natura2000 te reduceren, zodat vergunningverlening voor maatschappelijke en economische ontwikkelingen weer mogelijk wordt.

Noord-Brabant heeft heldere ambities: de provincie moet openblijven voor maatschappelijke en economische ontwikkelingen. Daar horen een sterke en veerkrachtige natuur en een klimaatbestendig en robuust water- en bodemsysteem bij. De Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof 2.0 (BOS 2.0) zet vooral in op het verminderen van stikstofuitstoot uit Brabantse bronnen. Minder stikstof versterkt de stikstofgevoelige natuur en maakt daarmee economische en maatschappelijke ontwikkelingen weer mogelijk.

Indicatoren:

- De BOS 2.0 zorgt ieder jaar voor een dalende lijn in de stikstofreductie. Deze stikstofreductie wordt gedefinieerd als een emissiereductie van Brabantse bronnen. Als basisjaar wordt het jaar 2022 genomen (Emissieregistratie.nl).

Uitvoeren Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof (BOS) 2.0

In de BOS 2.0 hebben we generieke maatregelen opgenomen die moeten bijdragen aan de reductie van stikstofemissie uit Brabantse bronnen. Deze zijn inmiddels allemaal in uitvoering. Naast deze generieke maatregelen zijn aanvullende maatregelen in onderzoek die op termijn bij moeten dragen aan een verdere stikstofreductie.

Indicatoren

Indicator	2026	2027	2028	2029
Onderzoek optimalisatie maatwerkregeling omgevingskwaliteit	In uitvoering			
Beëindigingsregeling voor oude stallen	In uitvoering			
Verplicht emissieloos/emissiearm bemesten landbouwgrond in provinciaal eigendom	In uitvoering			
Arrangement veldmaatregelen	In uitvoering			
Vrijwillige pilot Groene Hub	In uitvoering			

De daadwerkelijke uitvoering van de aanvullende maatregelen die zich bevinden in de voorbereidende fase is afhankelijk van verdere besluitvorming.

Beleidsnota's en uitvoeringsagenda's

- [Brabantse Omgevingsvisie](#)
- [Omgevingsverordening](#)
- [Beleidskader Leefomgeving](#)
- [Beleidskader Wonen en Werken](#)
- [Uitvoeringsagenda Wonen en Werken 2024-2027](#)

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- Ontwikkelingsmaatschappij Ruimte voor Ruimte
- Brabantse Ontwikkel Maatschappij

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

Ontwikkelingen en onzekerheden

In 2025 is de nieuwe Wet Versterking Regie Volkshuisvesting door de Tweede Kamer aangenomen. Behandeling van deze wet in de Eerste Kamer is nog niet gepland. De impact van de Wet is op dit moment nog niet volledig bekend en zal op een later moment duidelijk worden.

Verder worden veel prestaties geleverd in samenwerking met externe partners. Ook wordt steeds meer 'van buiten naar binnen' gewerkt: het initiatief van externe partners wordt gekoppeld aan de maatschappelijk opgaven van de Provincie. Dit biedt kansen, maar creëert in sommige gevallen ook afhankelijkheid als het gaat om het daadwerkelijk realiseren van prestaties.

Wat mag het kosten?

2. Ruimte en wonen

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2024	Begroting 2025 na wijz.	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Lasten						
Programmalasten	18.944 N	19.442 N	25.415 N	29.934 N	28.105 N	13.678 N
Toerekening organisatiekosten	12.543 N	15.593 N	13.773 N	13.216 N	11.774 N	11.774 N
Totaal Lasten	31.487 N	35.035 N	39.188 N	43.150 N	39.880 N	25.452 N
Baten						
Programmabaten	12.745 V	7.534 V	2.181 V	7.031 V	0	0
Bijdrage in toerekening org. kosten	0	0	0	0	0	0
Totaal Baten	12.745 V	7.534 V	2.181 V	7.031 V	0	0
Saldo van baten en lasten	18.742 N	27.501 N	37.007 N	36.119 N	39.880 N	25.452 N
Reservemutaties						
Storting in reserves	19.185 N	2.365 N	2.348 N	2.348 N	16.159 N	16.159 N
Onttrekking aan reserves	16.865 V	3.842 V	2.342 V	2.325 V	2.136 V	2.136 V
Resultaat incl. reservemutaties	21.062 N	26.024 N	37.013 N	36.142 N	53.902 N	39.475 N

(bedragen x € 1.000)	Realisatie 2024	Begr. 2025, na wijziging	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Storting in reserve	19.185 N	2.365 N	2.348 N	2.348 N	16.159 N	16.159 N
Reserve ontwikkelbedrijf	134 N	97 N	100 N	100 N	100 N	100 N
Reserve Werklocaties	2.958 N	1.998 N	2.059 N	2.059 N	2.059 N	2.059 N
Reserve Leefomgeving	16.092 N	270 N	190 N	190 N	14.000 N	14.000 N
Onttrekking aan reserve	16.865 V	3.842 V	2.342 V	2.325 V	2.136 V	2.136 V
Reserve ontwikkelbedrijf	1.406 V	303 V	154 V	138 V	138 V	138 V
Reserve Werklocaties	1.659 V	1.399 V	1.998 V	1.998 V	1.998 V	1.998 V
Reserve Leefomgeving	13.800 V	2.140 V	190 V	190 V	-	-

Financiële toelichting

Lasten

Het verschil van lasten tussen 2025 en 2026 betreft voor € 3,7 mln. een lagere raming in 2026 t.o.v. 2025 voor de regeling Versnelling Woningbouw (€ 5,2 mln. in 2025 t.o.v. € 1,5 mln. in 2026). Daarmee zijn in 2026 alle hiervoor beschikbaar gestelde Rijksmiddelen ingezet. Daarnaast betreft het verschil € 2 mln. minder uitgaven voor Stedelijke gebiedsontwikkelingen (€ 2,1 mln. in 2025 en € 0,1 mln. in 2026). Overigens is de verwachting dat in de loop van 2026 op basis van verdere besluitvorming m.b.t. de lopende ontwikkelingen de raming voor Stedelijke gebiedsontwikkeling opgehoogd zal worden (ten laste van de reserve). Daarnaast loopt de uitvoering van de opkoopregeling 'Maatwerk Gerichte Aankoop en beëindiging veehouderijbedrijven' (MGA1) op zijn einde en verwachten wij hiervoor in 2026 geen uitgaven. In 2025 was hier € 1,6 mln. voor geraamd.

Baten

Het verschil in baten wordt voor € 3,7 mln. verklaard door lagere raming in 2026 ten aanzien van de regeling Versnelling Woningbouw (zie toelichting lasten). Aangezien dit de inzet van Rijksmiddelen betreft betekent dit ook lagere raming van de baten.

Daarnaast loopt de uitvoering van de opkoopregeling 'Maatwerk Gerichte Aankoop en beëindiging veehouderijbedrijven' (MGA1) op zijn einde en verwachten wij hiervoor in 2026 geen uitgaven voor die wij bij het Rijk kunnen declareren. In 2025 was hier €1,6 mln. voor geraamd.

Programma 3 Water en bodem

Inleiding

De werkzaamheden vanuit Water en Bodem dragen bij aan een bredere transitie: hoe maken we Brabant toekomstbestendig? Waterveiligheid, waterkwaliteit en waterbeschikbaarheid (drinkwater/droogte) zijn grote maatschappelijke opgaven op zichzelf en raken direct aan andere grote opgaven: klimaatadaptatie, natuurherstel, landbouwvernieuwing, energietransitie, gezondheid en de woonopgave.

Met de maatregelen op basis van het [Regionaal Water- en bodemprogramma \(RWP\) 2022-2027](#), de [KRW Impuls Brabant](#) en de [Aanpak Landelijk Gebied](#) zetten we, in navolging van het bestuursakkoord 'Samen maken we Brabant!', alles op alles om bij te dragen aan de KRW-doelen voor Brabant voor 2027 en daarna.

In 2026 zetten we ons vanuit het speerpunt systeemherstel onverminderd in voor een robuust en toekomstbestendig water- en bodemsysteem. We streven naar voldoende, schoon en veilig water, een vitale bodem en ruimte voor water. Deze ambities zijn onmisbaar voor de gezondheid van mens en natuur, voor een duurzame toekomst voor (landbouw)economie en samenleving en zodat Brabant beter bestand is tegen klimaatverandering.

Een toekomstbestendig Brabant vraagt nadrukkelijk ook om ruimtelijke keuzes die het natuurlijke systeem versterken. Met het principe 'water en bodem sturend' als kompas, heeft Brabant een betekenisvolle stap gezet in het Addendum dat in 2025 is verwerkt in het Regionaal Water en Bodemprogramma 2022-2027. Met het [eerste Ruimtelijk Arrangement](#) zijn in juni 2025 samenwerkingsafspraken tussen Rijk en provincie vastgesteld voor ruimtelijke opgaven in Noord-Brabant. Hierin zijn ook afspraken opgenomen met betrekking tot de opgaven zoetwatervoorziening, drinkwatervoorziening en rivierengebied. Een volgende stap is het verder verwerken van water en bodem sturend in het omgevingsbeleid.

In 2026 vraagt naast realisatie van het Regionaal Water- en bodemprogramma 2022-2027 ook de voorbereiding, inclusief financiering, van het ontwerp RWP 2028-2033 onze aandacht.

Bodemsanering

Daarnaast blijven we ten aanzien van bodemverontreinigingen vol inzetten op de sanering van de bodemverontreiniging ontstaan door de directe lozing van aan drugsproductie gerelateerde stoffen. De aanpak van diffuus lood wordt, na afronding van de pilot, verder uitgerold over heel Brabant, in samenwerking met de gemeenten. Met het afronden van de onderzoeksfase bij de PFAS-bronlocaties zal inzicht verkregen worden in de omvang van de saneringsopgave. Ook werken we verder aan het opzetten van het kennisnetwerk Bodem en Ondergrond Brabant (BOB). We blijven participeren in trajecten om de opbouw van onze Brabantse Ondergrond en de potentie voor Geothermie (beter) in beeld te krijgen. We

updaten ons ondergrondbeleid om te komen tot een goede balans van beschermen en benutten.

Wat willen we bereiken?

Voldoende Water. Niet te weinig diep en ondiep grondwater en oppervlaktewater met optimale zoetwaterbeschikbaarheid en waterverdeling in geval van extreme droogte, en niet te veel oppervlaktewater, om ernstige regionale wateroverlast zo veel mogelijk te voorkomen

Indicatoren:

- De grondwatervoorraad is op orde en stabiel op termijn: Grondwaterstand en stijghoogte in de grondwaterlichamen voldoet aan de norm (uiterlijk 2027 moeten beide grondwaterlichamen voldoen, 1 voldoet momenteel niet).
- Voldoende grondwater voor de natuur: Areaal natte natuurplek dat niet langer verdroogd is (uiterlijk 2027 is 12.000 ha NNP niet langer verdroogd).
- Voldoende (grond)water voor de bereiding van drinkwater voor openbare drinkwatervoorziening (gehele verzorgingsgebied kan zonder problemen worden bediend).

Wat gaan we daarvoor doen?

Voldoende drinkwater

Indicator	2026	2027	2028	2029
<i>Voortgang realisatie aanvullende bronnen:</i>				
Kruisland	Projectbesluit ter inzage	Projectbesluit definitief	Operationeel	Operationeel
Brak grondwater	Pilofase	Opschaling naar productie	Opschaling naar productie	Opschaling naar productie (t/m 2030)
Zeewater	Start pilofase	Pilofase	Pilofase	Pilofase
Toename volume aan drinkwater (m3/jaar) beschikbaar door aanvullende bronnen			3,5 mln.	8,5 mln. (2030) 18,5 mln. (2035)
<i>Vermindering verbruik drinkwater:</i>				

Zakelijk gebruik (mln. m3) (*)				14 (2035 e.v.)
Huishoudelijk gebruik (lpppd) (**)	125-120	125-120	125-120	100 (2035 e.v.)

(*) Referentie (periode 2015-2019) industrieel-grootzakelijke klanten (>100.000 m3/jaar): 18 miljoen m3.

(**) Referentie (periode 2015-2019) huishoudelijk gebruik in liter per persoon per dag (lpppd): 128 lpppd.

Verdrogingsaanpak natte natuurparels

Indicator	2026	2027	2028	2029
Hectares binnen natte natuurparel waarin maatregelen voor het vasthouden van water zijn getroffen (cumulatief) (KRW doelstelling 12.000 ha in 2027)	2000	9.600	(*)	(*)
Hectares buiten natte natuurparel waar maatregelen voor het vasthouden van water zijn getroffen (cumulatief) (doelstelling 27.000 ha in 2027) (**)	0	13.700		

* Eind 2027 wordt het geactualiseerde Beleidskader Regionaal Water en Bodemprogramma 2028-2033 vastgesteld, waarin ook de indicatoren en streefwaarden worden bepaald die vervolgens worden verwerkt in de Begroting 2028.

** In het kader van de tussenevaluatie RWP komen we begin 2026 met een voorstel voor aangepaste indicatoren.

Zuidwestelijke Delta en Geopark Peelhorst en Maasvallei

Indicator	2026	2027	2028	2029
Project Roode Vaart	Verkenning fase 2	Realisatie fase 2	Realisatie fase 2	Realisatie fase 2
Voortgang Geopark Schelde Delta	Financiële bijdrage	Financiële bijdrage	-	-

Wat willen we bereiken?

Schoon Water. Schoon grond- en oppervlaktewater voor onze volksgezondheid en natuur, conform de normen van de Kaderrichtlijn Water;

het voorkomen van verontreiniging en het beschermen van diepe grondwatervoorraden

Indicatoren:

Basis op orde: alle oppervlaktewateren en het grondwater voldoen aan de doelstellingen van de Kaderrichtlijn Water in 2027. (bevat verplichte indicator BBV: % van de waterlichamen met een goede ecologische kwaliteit)

- Alle fysische, biologische en chemische parameters zijn op orde voor zowel de KRW-oppervlaktewateren als de overige oppervlaktewateren.
- Het grondwaterlichaam verkeert in een goede chemische (grondwater)toestand;
- Er vindt geen trendmatige achteruitgang van de (grond)- waterkwaliteit plaats

Verminderde inbreng stoffen:

- De inbreng van antropogene stoffen en stoffen die expliciet in de KRW genoemd zijn wordt voorkomen en beperkt. Dit geldt voor alle gevaarlijke stoffen, ook als er momenteel nog geen waternormen voor zijn, zoals voor PFAS, bestrijdingsmiddelen, medicijnresten en plastics.

Grondwater voor menselijke consumptie is blijvend beschermd:

- Bronnen openbare drinkwaterwinningen zijn op orde en staan kwalitatief niet onder druk (Brabant breed ruim voldoende schone bronnen aanwezig).

Deze indicatoren dragen bij aan de provinciale doelstelling: '3 gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander'.

Wat gaan we daarvoor doen?

Schoon Drinkwater

Indicator	2026	2027	2028	2029
Realisatie Uitvoeringsprogramma Drinkwaterwinningen: (% maatregelen)				
In uitvoering	50-75%	75-100%		
Gereed	25-50%	50-75%	100% + Nieuw Uitvoeringsprogramma	
Aantal grondwaterbeschermingsgebieden met aanvullend provinciaal beleid (cumulatief) (*)	0	14	14	14

(*) In alle 38 grondwaterbeschermingsgebieden geldt landelijke regelgeving m.b.t. gewasbeschermingsmiddelen en nutriënten. Binnen de KRW-Impuls Brabant en het Actieplan Gewasbeschermingsmiddelen worden nu mogelijke maatregelen onderzocht om emissiereductie van gewasbeschermingsmiddelen en nutriënten te realiseren. De noodzaak voor aanvullend provinciaal beleid geldt naar alle waarschijnlijkheid voor 14 meest kwetsbare winningen.

Schoon grondwater

Indicator (*)	2026	2027	2028	2029
Percentage deelnemers aan Schoon Water voor Brabant 2024-2026 in de 11 meest kwetsbare grondwaterbeschermingsgebieden (blijvende inspanning nodig) **	80%			

** Als onderdeel van de KRW-impuls Brabant en het Actieplan Gewasbeschermingsmiddelen (GBM) van het programma Landbouw & Voedsel worden in 2025 maatregelen uitgewerkt om de emissies van gewasbeschermingsmiddelen (GBM) te verminderen in grondwaterbeschermingsgebieden en in gebieden met een restopgave voor nutriënten (na uitvoering 8e NAP) en GBM. Aangezien de maatregelen nog in ontwikkeling zijn, zijn voor deze maatregelen nog geen indicatoren en streefwaarden opgenomen. We komen in het kader van de tussenevaluatie RWP in 2026 met een voorstel voor een aangepaste indicator.*

*** In afwachting van het vervolg Schoon water voor Brabant 2024-2026 is geen streefwaarde opgenomen in 2027 e.v.*

Schoon oppervlaktewater

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal kilometers (cumulatief) herstelde beken en kreken en Natuurvriendelijke oevers (Kaderrichtlijn Water doelstelling 610 km in 2027) *	150	328		
Aantal (cumulatief) opgeloste vismigratieknelpunten (KRW-doelstelling 232 stuks in 2027) *	100	160		

** Eind 2027 wordt het geactualiseerde Beleidskader Regionaal Water en Bodemprogramma 2028-2033 vastgesteld, waarin ook de indicatoren en streefwaarden worden bepaald die vervolgens worden verwerkt in de Begroting 2028.*

Wat willen we bereiken?

Veilig Water. Veiligheid tegen hoogwater in het hoofdwatersysteem en het regionaal watersysteem

Indicatoren:

Brabant is beschermd tegen overstromingen en biedt Ruimte voor de rivier:

- Het percentage rivierenlandschap waar sprake is van sterke dijken in combinatie met een uitbreiding van de afvoercapaciteit.
- De regionale keringen zijn veilig (100% voldoet aan de norm).

Wat gaan we daarvoor doen?

Toezicht op uitvoering verbeterplannen waterschappen

Indicator	2026	2027	2028	2029
-----------	------	------	------	------

Km te herstellen regionale keringen door het waterschap: i.h.k.v. provinciale toezicht op uitvoering verbeterplannen waterschappen:

– Brabantse Delta	34 (*)	
– Aa en Maas		0 (**)
– De Dommel		0 (**)
– Rivierenland		

** aanvullende opgave bij Waterschap Brabantse Delta bovenop de bestaande dijken ten aanzien van nieuwe dijk voor waterbergingsgebied met natuurontwikkeling langs de Mark.*

*** aan de hand van laatste toetsing spelen er bij de waterschappen Aa en Maas en De Dommel geen verbeteropgaven (alleen beheer en onderhoud). De volgende toetsingscyclus is niet voor eind 2026 gepland.*

Uitvoeren Deltaprogramma Maas

Indicator	2026	2027	2028	2029
<i>Voortgang rivierverruimingsprojecten (MIRT fase)</i>				
• Meanderende Maas	Realisatie	Realisatie	Realisatie	Realisatie (t/m 2030)
• Oeffelt	Planuitwerking / Realisatie	Realisatie	Realisatie	Realisatie
• Lob van Gennep*	Planuitwerking	Planuitwerking	Realisatie	Realisatie

** Lob van Gennep is gelegen in Limburg en onderdeel van de drie Maaskoppelprojecten Meanderende Maas en Oeffelt die in het stroomgebied van Maas tussen Limburg en Noord-Brabant een waterstandsverlagend effect realiseren.*

Ruimtelijke inbedding en goedkeuringsbevoegdheid GS bij versterking van primaire dijken

Indicator	2026	2027	2028	2029
• Ravenstein-Lith (onderdeel Meanderende Maas)	Realisatie	Realisatie	Realisatie	Realisatie (t/m 2030)
• Cuijk-Ravenstein	Planuitwerking	Realisatie	Realisatie	Realisatie
• Lith-Bokhoven	Verkenning	Planuitwerking	Planuitwerking	Planuitwerking/Realisatie
• Doeveren	Realisatie			

• Moerdijk-Drimmelen	Planuitwerking	Planuitwerking	Planuitwerking/ Realisatie	Realisatie (t/m 2031)
• Willemstad-Noordschans	Planuitwerking	Planuitwerking	Planuitwerking	Planuitwerking t/m 2029
• WAD (Wilhelminakanaal, Amertak, Dongen)	Voorverkenning	Verkenning	Planuitwerking	Planuitwerking
• Geertuidenberg-Dombosch	Voorverkenning	Verkenning	Planuitwerking	Planuitwerking
• Keizersveer Waalwijk	Voorverkenning	Verkenning	Planuitwerking	Planuitwerking

Wat willen we bereiken?

Vitale Bodem. Vergroten van de vitaliteit, sponswerking, resistentie tegen ziekten en natuurlijk productievermogen van de bodem voor duurzame landbouw en biodiversiteit

Indicator:

In de agrarische beïnvloedingsgebieden rondom de prioritaire N2000 gebieden en natte natuurplek, in de voedingsgebieden voor strategische grondwatervoorraden, grondwaterbeschermingsgebieden en gebieden met verhoogd risico op uitspoeling van nitraat en afspoeling van fosfaat is de bodem vitaal en worden de normen voor de Kaderrichtlijn Water en Nitraatrichtlijn gehaald:

- de sponswerking voor water en voedingsstoffen is op orde: verliezen van voedingsstoffen naar het grond- en oppervlakte- water zijn minimaal en er is geen sprake meer van verdichting, zodat regenwater kan infiltreren;
- het gehalte aan organische stof is op zodanig niveau dat een gevarieerd bodemleven mogelijk is en meststoffen en water worden gebonden;
Streven: 100% van de landbouwbodems in 2050 vitaal, gekoppeld aan klimaat adaptieve inrichting en gebruik.

Ecologische principes nemen een centrale plaats in de agrarische bedrijfsvoering in:

- het aantal praktiserende boeren neemt toe.

Deze indicatoren dragen via een verbeterde (grond)waterkwaliteit bij aan de provinciale doelstelling van '3 gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander'.

Wat gaan we daarvoor doen?

Met agrarische ondernemers bodemverbeteringsmaatregelen doorvoeren in landbouwgebieden

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal hectaren (cumulatief) landbouwareaal binnen BodemUp (*)	29.000	36.000		

** Eind 2027 wordt het geactualiseerde Beleidskader Regionaal Water en Bodemprogramma 2028-2033 vastgesteld, waarin ook de indicatoren en streefwaarden worden bepaald die vervolgens worden verwerkt in de Begroting 2028.*

Organiseren kennisuitwisseling voor agrariërs

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal deelnemers aan kennisuitwisseling op praktijklocaties (*)	500	500		

** Eind 2027 wordt het geactualiseerde Beleidskader Regionaal Water en Bodemprogramma 2028-2033 vastgesteld, waarin ook de indicatoren en streefwaarden worden bepaald die vervolgens worden verwerkt in de Begroting 2028.*

Wat willen we bereiken?

Klimaatadaptatie. Aanpassen aan klimaatverandering in alle domeinen van het provinciale waterbeleid.

Indicator:

- Brabant heeft in 2050 een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting: Brabant wordt klimaatbestendig en waterrobuust ingericht op basis van de leidende principes uit dit RWP. (100% in 2050)

Wat gaan we daarvoor doen?

Bewustwording, samenwerking en verankering 'klimaatbestendig handelen'

Indicator	2026	2027	2028	2029
Een actueel uitvoeringsprogramma Klimaatadaptatie Zuid-Nederland (*)	1	1		
Percentage provinciale programma's waarin klimaatadaptatie wordt verankerd (*)	90%	100%		

** Eind 2027 wordt het geactualiseerde Beleidskader Regionaal Water en Bodemprogramma 2028-2033 vastgesteld, waarin ook de indicatoren en streefwaarden worden bepaald die vervolgens worden verwerkt in de Begroting 2028.*

Concrete aanpak in projecten en gebieden

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal medegefinancierde (uitvoerings)projecten gericht op klimaatadaptatie (cumulatief) (*)	25	30		

** Eind 2027 wordt het geactualiseerde Beleidskader Regionaal Water en Bodemprogramma 2028-2033 vastgesteld, waarin ook de indicatoren en streefwaarden worden bepaald die vervolgens worden verwerkt in de Begroting 2028.*

Beleidsnota's en uitvoeringsagenda's

- [Visie klimaatadaptatie inclusief uitwerking bestuursopdracht 'Stoppen van de verdroging met een waterrobuuste inrichting van Brabant'](#)
- [Regionaal Water en Bodem Programma 2022-2027 inclusief Addendum 2025](#)
- [Beleidskader Milieu 2030 \(o.a. bodemsaneringen\)](#)
- [Uitvoeringsagenda Milieu 2024-2027](#)

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- GOB BV
- Brabant Water
- Nederlandse Waterschapsbank NV

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

Ontwikkelingen en onzekerheden

- De complexiteit van de opgaven, de uitvoeringskracht van onze partners en de kostenstijgingen in de uitvoeringsprojecten vormen risico's voor tijdig en volledig doelbereik. Waarbij reeds eerder is gemeld dat de Kaderrichtlijn Water opgave ook na 2027 doorloopt.

Wat mag het kosten?

3. Water en Bodem

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2024	Begroting 2025 na wijz.	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Lasten						
Programmalasten	45.671 N	47.676 N	57.117 N	93.379 N	17.719 N	14.639 N
Toerekening organisatiekosten	7.199 N	7.308 N	5.634 N	5.680 N	4.245 N	4.245 N
Totaal Lasten	52.870 N	54.984 N	62.751 N	99.059 N	21.964 N	18.884 N
Baten						
Programmabaten	21.904 V	20.595 V	21.528 V	13.375 V	8.581 V	8.581 V
Bijdrage in toerekening org. kosten	1.126 V	0	0	0	0	0
Totaal Baten	23.030 V	20.595 V	21.528 V	13.375 V	8.581 V	8.581 V
Saldo van baten en lasten	29.840 N	34.390 N	41.223 N	85.684 N	13.383 N	10.303 N
Reservemutaties						
Storting in reserves	14.534 N	15.799 N	11.316 N	20.828 N	3.374 N	3.374 N
Onttrekking aan reserves	22.718 V	22.612 V	25.447 V	78.269 V	3.667 V	588 V
Resultaat incl. reservemutaties	21.655 N	27.576 N	27.092 N	28.243 N	13.090 N	13.090 N

(bedragen x € 1.000)	Realisatie 2024	Begr. 2025, na wijziging	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Storting in reserve	14.534 N	15.799 N	11.316 N	20.828 N	3.374 N	3.374 N
Reserve Bodem; DU Bodem	445 N	374 N	374 N	374 N	374 N	374 N
Reserve Regionaal Waterprogramma	14.089 N	15.424 N	10.941 N	20.454 N	3.000 N	3.000 N
Onttrekking aan reserve	22.718 V	22.612 V	25.447 V	78.269 V	3.667 V	588 V
Reserve Bodem; DU Bodem	3.347 V	3.574 V	8.562 V	414 V	-	-
Reserve Regionaal Waterprogramma	19.372 V	19.038 V	16.885 V	77.855 V	3.667 V	588 V

Financiële toelichting

Lasten

Voldoende Water (5.700 N)

De aanvragen voor zoetwaterbeschikbaarheid door de waterschappen in het kader van de 2e fase Deltaprogramma Zoetwater nemen toe zoals afgestemd in de adaptieve programmering van de maatwerkovereenkomsten, waardoor de uitgaven in 2026 € 5,4 mln. hoger liggen.

De afhandeling van de uitspraak in de Arbitragezaak Roode Vaart vindt waarschijnlijk in 2026 plaats in plaats van zoals eerder ingeschat in 2025. Hierdoor is de raming €1,3 mln. hoger in 2026.

Schoon Water (693 N)

In lijn met de adaptieve programmering met de waterschappen ten aanzien van de KRW-inrichtingsmaatregelen verwachten we meer aanvragen dan in 2025. De uitvoering in 2026 en 2027 wordt door de waterschappen geïntensiveerd om zoveel mogelijk projecten eind 2027 gereed te krijgen.

Klimaatadaptatie (650 N)

In 2025 is een regeling opengesteld voor Gemeenten om maatregelen te treffen op het gebied van hitte. Het grootste deel van de beschikkingen verwachten we nu in 2026 te verlenen. Daarom zijn de ramingen aangepast.

Venherstel (1.418 V)

In 2025 is de inzet op Venherstel met middelen vanuit programma 03 – Water en Bodem afgerond.

Bodem (4.031 N)

Bodemsaneringen worden door Rijksmiddelen gedekt (met name SPUK's), zowel voor interne (begeleidings)capaciteit als projectuitvoering. Het verloop van deze projecten is zeer afhankelijk van aangetroffen vervuiling en mogelijke saneringsmethode o.b.v. nader onderzoek. Ervaring leert dat we gemiddeld circa € 6 miljoen per jaar besteden aan bodemsaneringen. Komende tijd zetten we ook een traject in gang om langlopende bodemsaneringen af te kopen, waarvoor we reeds budget geraamd hebben in 2026.

Overig (215 V)

Baten

Voldoende Water (5.453 V)

De aanvragen voor zoetwaterbeschikbaarheid door de waterschappen in het kader van de 2e fase Deltaprogramma Zoetwater nemen toe zoals afgestemd in de adaptieve programmering van de maatwerkovereenkomsten. Hierdoor nemen ook de inkomsten vanuit de specifieke uitkering 2e fase Deltaprogramma Zoetwater toe.

Vitale bodem (2.735 N)

Voor intensivering van BodemUp heeft het rijk via de Aanpak Landelijk Gebied middelen beschikbaar gesteld. Het overgrote deel daarvan is in 2025 gerealiseerd. Het restant volgt tot en met 2027. Daardoor vallen de ramingen in 2026 terug ten opzichte van het niveau in 2025.

Bodem (1.829 N)

Bodemsaneringen worden door Rijksmiddelen gedekt (met name SPUK's), zowel voor interne (begeleidings)capaciteit als projectuitvoering. Het verloop van deze projecten is zeer afhankelijk van aangetroffen vervuiling en mogelijke saneringsmethode o.b.v. nader onderzoek. We ramen de baten uit een SPUK op het moment dat duidelijk is welke lasten ten laste van welke SPUK kunnen worden gebracht.

Overig (44 V)

Programma 4 Natuur en milieu

Inleiding

Natuur

We werken aan een natuur-, landschaps- en milieubeleid dat bijdraagt aan een veilige en gezonde leefomgeving, aan herstel van de biodiversiteit en aan prachtige Brabantse natuurgebieden en landschappen voor mens, plant en dier.

Onze natuur verdient een goede bescherming tegen de druk van activiteiten die haar verstoren, verarmen en vervuilen. Een vitale natuur en waardevolle landschappen zijn voorwaarden voor het welzijn van mensen en voor de ontwikkeling van Brabant als belangrijke kennis- en innovatieregio. In een aantrekkelijke groene provincie is het immers beter wonen, werken en leven.

We zorgen voor een goede en voortvarende uitvoering van nationale en internationale afspraken die zijn gemaakt over biodiversiteit. Hiermee moeten alle bedreigde planten en dieren in Brabant, zoals weide- en akkervogels, weer een geschikte leefomgeving krijgen. Hiervoor investeren we in een verbonden en samenhangend natuurnetwerk en in versnelling en intensivering van het natuurherstel. Ook nemen we maatregelen om de externe druk op de natuur te verminderen. Zo verminderen we de uitstoot van ammoniak rondom natuurgebieden. En pakken we de verdroging van natuurgebieden aan. Daarnaast versterken we de kwaliteit van het Brabantse landschap en verankeren we de natuur en het landschap in de samenleving.

Het herstel van de biodiversiteit is in belangrijke mate afhankelijk van onze gezamenlijke prestaties in de natuur, water-, bodem-, klimaat- en stikstofopgaven en de bijbehorende doorontwikkeling van de landbouw en hun ruimtelijke samenhang. Tegelijkertijd biedt de natuuropgave ook kansen voor (agrarische) ondernemers. De natuur-, water-, bodem-, klimaat-, stikstof- en landbouwopgaven worden zoveel mogelijk in samenhang en gebiedsgericht aangepakt met de zogenaamde [Gebiedsgerichte aanpak \(GGA\)](#).

Aanpak landelijk gebied

Met het wegvallen van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) en het bijbehorende Transitiefonds heeft de provincie Noord-Brabant aangegeven koers te houden op het gebied van natuur, water, klimaat en duurzame toekomst van de landbouw. In februari 2025 hebben GS het plan Aanpak Landelijk Gebied (ALG) vastgesteld. In het plan Aanpak Landelijk Gebied wordt haar visie en inzet voor de komende jaren uitgewerkt.

Met de ALG versterkt de provincie de uitvoeringskracht in de gebiedsgerichte aanpak (GGA). Opgaven in deze gebieden worden geactualiseerd en geconcretiseerd. Door de versnelde uitvoering van de projecten komen de resultaten ook sneller tot stand. Het plan richt zich op:

- De uitvoering van opgaven in de 12 GGA-gebieden. Hier is het herstel van de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden het meest noodzakelijk, ook om Brabant open te houden.
- De versterking van de uitvoeringskracht. De provincie en haar Brabantbrede partners bundelen nog sterker hun krachten om de wettelijke doelen voor natuur, water en bodem te realiseren.
- Keuzes en prioriteiten. Er worden keuzes gemaakt in de uitvoeringsprojecten op basis van de beschikbare instrumenten, grond, capaciteit en geld.

Ten behoeve van de uitvoeringskracht is een eerste uitvraag gedaan aan de GGA-gebieden om korte termijn uitvoeringsprojecten aan te bieden parallel aan het lange termijn gebiedsproces. Daarbij zijn aan de gebieden een indicatieve financiële bandbreedte per gebied en deze criteria meegegeven waarop de voorstellen gescoord worden: effect doelbereik, snelheid en uitvoerbaarheid, bestuurlijk draagvlak en maatschappelijke impact, kosten en ruimtelijke inpassing. De eerste uitvraag heeft resultaat gehad; er zijn op de uitvraag ruim 100 projectvoorstellen aangeleverd. De projectenvoorstellen richten zich op de natuur-, water-, klimaat- of landbouwdoelen van de GGA's en de uitvoering start in 2026.

Het plan ALG is een handelingsperspectief dat richting geeft aan de samenwerking van de provincie en haar gebiedspartners en hoe de uitvoering bekostigd wordt. De provincie wil verschillende financieringen van het Rijk, de provincie en uit Europa combineren maar vraagt ook haar partners om hun budgetten in te zetten. Zo ontstaan er meer mogelijkheden om de doelen te bereiken. De opgaven zijn groot en de provincie kan de wettelijke doelen niet alleen behalen. Het herstel van de natuur is nodig zodat weer vergunningen verleend kunnen worden voor belangrijke projecten in de woningbouw, energietransitie, mobiliteit, industrie en de slag naar een duurzame landbouwsector in Brabant.

Milieu

We willen dat Brabant een fijne, veilige en gezonde provincie is om in te wonen en te ondernemen. Een schone lucht en bodem en geen hinder van onder meer geluid en geur zijn hiervoor basisvoorwaarden. In lijn met de Omgevingsvisie streven we daarom naar een continue verbetering van onze leefomgeving. Met de uitvoeringsagenda Schone Lucht Akkoord dragen we bij aan het landelijk doel om 50% gezondheidswinst te behalen. De geplande uitbereiding van defensie in Noord-Brabant zal ook gevolgen hebben voor het milieu. De milieubelangen brengen wij waar mogelijk naar voren in de overleggen met Defensie. Met het actieplan Geluid 2024-2029 verminderen we het aantal mensen dat wordt gehinderd door het geluid van provinciale wegen. Bij alle bedrijven onder provinciaal gezag vragen we periodiek Vermijdings- en Reductieprogramma's op. We zien erop toe dat bedrijven de uitstoot van ZZS daarin rapporteren en blijven terugdringen. PFAS is toegevoegd aan de lijst ZZS stoffen. Daarnaast wordt ook Brabant in toenemende mate geconfronteerd met urgente sector- en thema-overstijgende vraagstukken, zoals de noodzaak van een doorontwikkeling naar een duurzame samenleving. In het beleidskader Milieu 2023-2030 dat in 2022 vastgesteld is, zijn onder meer streefwaarden opgenomen voor luchtkwaliteit en geluid.

Naar verwachting zal voor het zomerreces 2026 Provinciale Staten geïnformeerd worden over de tussenevaluatie Uitvoeringsagenda Milieu.

Vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH)

Daar waar relevant worden volgende stappen gezet in de doorvertaling van de uitvoeringsagenda's naar de VTH-uitvoering. Daarnaast vormen stikstof en aanverwante aspecten net als voorgaande jaren voorname ontwikkelingen binnen het VTH-domein. Zo wordt bijvoorbeeld een vervolg gegeven aan het eerder vastgestelde intrekkingenbeleid. We volgen en bereiden ons voor op landelijke ontwikkelingen.

Pijler Robuuste Natuur

De Brabantse natuur is adequaat beschermd tegen ongewenste ruimtelijke ingrepen. Ze is vitaal en van voldoende omvang om bestand te zijn tegen schommelende omgevingsinvloeden zoals weersextremen. De Brabantse natuurgebieden vormen een onderling aangesloten netwerk waardoor uitwisseling kan plaatsvinden.

Wat willen we bereiken?

Natuurnetwerk ingericht, verbonden en beheerd

Het Natuurnetwerk is compleet of onderhanden. De meest cruciale gebieden zijn omgevormd naar natuur. Het Natuurnetwerk moet ongeveer 129.000 hectare (ha) gaan omvatten. In 2027 hebben we zicht op de verwerving, in 2030 zicht op de inrichting en in 2035 op de realisatie van de EVZ's en het beheer van het totale Natuurnetwerk.

Indicator:

- In 2030 is het Natuurnetwerk ingericht, verbonden en beheerd

Wat gaan we daarvoor doen?

Realisatie Natuurnetwerk: grondverwerving/ functieverandering

Om het hele Natuurnetwerk (NNN) in 2030 te realiseren, is tijdige beschikbaarheid van gronden cruciaal. Door de bezuiniging op het programma Natuur bij het NNN hebben we voor een deel van de opgave (300 ha van de 9.600 ha) vooralsnog geen budgettaire dekking meer.

Indicator	2012 t/m 2030	2026	2027	2028	2029
Gerealiseerde ha (cumulatief)	9.300	6.600	6.800	7.100	7.300

Realisatie Natuurnetwerk: inrichting

Nadat de benodigde gronden zijn verworven of van functie zijn veranderd, moeten de gronden veelal nog worden ingericht. Door de bezuiniging op het programma Natuur bij het NNN hebben we voor een deel van opgave 300 ha van de 15.200 ha) vooralsnog geen budgettaire dekking meer.

Indicator (BBV-verplichte indicator)	2012 t/m 2030	2026	2027	2028	2029
Gerealiseerde ha (cumulatief)	14.900	9.000	9.300	10.200	11.000

Realisatie ecologische verbindingzones

Een essentieel onderdeel van een robuust en samenhangend natuurnetwerk zijn de ecologische verbindingzones (EVZ). Deze groene verbindingen tussen natuurgebieden

zorgen ervoor dat dieren en planten niet geïsoleerd raken en er een aaneengesloten natuurgebied ontstaat.

Door de bezuiniging op het programma Natuur hebben we voor een deel van de EVZ-opgave (175 van de 1.325 ha) vooralsnog geen provinciale budgettaire dekking meer.

Indicator	2012 t/m 2035	2026	2027	2028	2029
Gerealiseerde ha (cumulatief)	1.150	460	575	650	725

Beheer van het Natuurnetwerk

De grondeigenaren zijn verantwoordelijk voor het beheer van het NNN. Dit zijn met name Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Brabants Landschap, gemeenten en landgoedeigenaren. Ook komen er steeds meer agrariërs en particulieren die natuur gaan beheren. De provincie subsidieert het natuur- en landschapsbeheer van het NNN op basis van het Subsidiestelsel Natuur en Landschap. De hoeveelheid natuurgebied per inwoner draagt bij aan drie gezonde levensjaren erbij voor ieder Brabander vanuit het Beleidskader Gezondheid. In 2030 is 90.200 ha NNN onder beheer via het Subsidiestelsel Natuur en Landschap (SNL).

Indicator (BBV- verplichte indicator)	2026	2027	2028	2029
Beheerde ha via de Subsidiestelsel Natuur en Landschap – onderdeel natuurbeheer (cumulatief)	82.300	84.000	84.300	84.600

Realisatie Faunapassages

Wegen en kanalen die natuurgebieden doorsnijden veroorzaken vaak knelpunten voor de aanwezige fauna en wat tevens een risico voor de verkeersveiligheid vormt. Daarom worden op bekende knelpunten faunapassages aangebracht, passend bij de betreffende fauna ter plaatse. Middels onderzoek zijn de nog resterende knelpunten in beeld gebracht. Gemeenten en waterschappen worden gestimuleerd om daarvoor, aangevuld met andere locaties waar aantoonbaar veel faunaslachtoffers vallen, faunapassages aan te leggen en goed te onderhouden.

In 2030 zijn 100 nieuwe faunapassages in provinciale en gemeentelijke wegen en kanalen aangelegd t.o.v. 2022. Voor de eerder geplande 100 faunapassages is vooralsnog geen financiële dekking om ze in 2030 te realiseren.

Indicator	2023 t/m 2030	2026	2027	2028	2029
------------------	--------------------------	-------------	-------------	-------------	-------------

Aantal faunapassages (cumulatief)	100	80	85	90	95
-----------------------------------	-----	----	----	----	----

Kwaliteit van het Natuurnetwerk

Naast kwantiteit moet het NNN ook de functionaliteit (samenhang) van het netwerk en de kwaliteit van de natuur borgen. Deels kan deze functionaliteit en kwaliteit al worden afgeleid uit de eerdere indicatoren beheer, realisatie EVZ's en realisatie faunapassages. Daarnaast is het van belang om uiteindelijk ook de natuurdoeltypen, zoals vastgelegd in de ambitiekaart Natuurbeheerplan, te realiseren. Omdat dit voor een belangrijk deel alleen bereikt kan worden als de abiotische omgevingsfactoren in orde zijn (gemaakt) en/of alleen bereikt kan worden bij een langdurig ontwikkelingsbeheer heeft het komen tot 100% doelrealisatie voor deze prestatie een lange doorlooptijd. In 2030 is het natuurbeheertype van ruim 70% van het NNN gelijk aan het ambitietype.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Percentage van het NNN waarvan het beheertype gelijk is aan het ambitietype	65,9%	67,4%	68,9%	70,4%

Wat willen we bereiken?

N2000-gebieden hersteld en versterkt

De achteruitgang is gestopt en de versterking en verbetering van de natuur in en rondom de 21 Brabantse Natura 2000-gebieden is uitgevoerd of in gang gezet. Omstandigheden voor natte natuur (natte natuurgebieden, vennen) zijn in en rondom de natuurgebieden op orde.

Indicator:

- De kwaliteit en kwantiteit van de habitattypen en soorten uit de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR) mogen nooit achteruitgaan.
- In 2030 zijn in de N2000-gebieden de VHR-habitattypen en soorten verbeterd in oppervlakte en/of kwaliteit t.o.v. 2023 daar waar nodig volgens aanwijzingsbesluit.

Wat gaan we daarvoor doen?

Verbeteren kwaliteit en kwantiteit van habitattypen en soorten

Natura 2000 (N2000) is het Europese netwerk van beschermde natuurgebieden. Van de 21 Brabantse N2000-gebieden zijn er 14 gevoelig voor stikstof. In vooral deze stikstofgevoelige N2000-gebieden worden herstelmaatregelen uitgevoerd. Deze herstelmaatregelen zijn erop gericht om de natuur bestendig te maken tegen een overbelasting van stikstof en het wegnemen van de overige drukfactoren.

De beheerplannen voor de Natura 2000-gebieden zijn verlengd. Vanaf 2024 worden de beheerplannen geactualiseerd, passend bij de actuele inzichten.

In het kader van het Landelijk Uitvoeringsprogramma Natuur (LPN) worden er maatregelen getroffen voor versnelling en intensivering van het herstel van de 14 stikstofgevoelige N2000-

gebieden in Noord-Brabant. Hiervoor zal er, naast de reguliere N2000-herstelmaatregelen, o.a. ingezet worden op extra hydrologische maatregelen, het verhogen van de kwaliteit van natuurgebieden, het aanleggen van extra bos en het inrichten van overgangszones.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Realisatie herstelmaatregelen* in N2000-gebieden: De voor natuurherstel te nemen herstelmaatregelen zijn uitgevoerd.**	10%	20%	40%	60%

* Maatregelen en onderzoeken zoals benoemd in door GS vastgestelde Pakketten van maatregelen en onderzoeken NDA's.

** Voor veertien N2000-gebieden stellen we jaarlijks de realisatie van de maatregelen en onderzoeken uit de Pakketten van maatregelen en onderzoeken NDA's vast.

Wat willen we bereiken?

Bossen aangelegd en gerevitaliseerd

Er is in 2030 13.000 hectare nieuw bos gerealiseerd en 20.000 hectare bos gerevitaliseerd, waarmee CO₂ wordt vastgelegd, verdroging wordt tegengegaan en de biodiversiteit wordt verbeterd.

Van het nieuw te realiseren bos is ongeveer 3.000 hectare een bestaande opgave binnen het nog te realiseren Natuurnetwerk. Van de overige 10.000 hectare wordt 5.000 hectare in het al bestaande Natuurnetwerk en 5.000 hectare daarbuiten aangelegd.

Indicator:

- In 2030 is in Brabant 13.000 ha nieuw bos aangelegd t.o.v. 2020.
- In 2030 is ca. 20.000 ha bos op de zandgronden omgevormd naar vitaal bos (revitalisering van bestaande bossen) t.o.v. 2020.

Wat gaan we daarvoor doen?

Bosuitbreiding en bosvorming

In het geactualiseerde [Actieplan Brabantse Bomen 2.0](#) staat dat we bijdragen aan de klimaatopgave door meer bossen aan te leggen en de bestaande bossen op de droge zandgronden om te vormen naar meer gevarieerde bossen. Met een grotere oppervlakte bos en meer gevarieerdere en gezondere bossen zorgen we voor meer binding van CO₂, versterken we de bosbiodiversiteit, gaan we verdroging tegen en ontstaan meer mogelijkheden voor houtproductie.

Bovendien zijn gevarieerde bossen veel beter opgewassen tegen de klimaatverandering met minder risico op grootschalige sterfte door plaaginsecten en uitslaande bosbranden.

Het vinden van de benodigde middelen maakt onderdeel uit van de eerder vastgestelde ambitie maar is vooralsnog een grote uitdaging. Nu daar met het wegvallen van het NPLG onvoldoende zicht op is, wordt de raming voor bosrevitalisering bijgesteld naar een omvang die passend is binnen de financiële mogelijkheden waar op dit moment zicht op is. Ook de realisatie van de bosuitbreiding kent de nodige onzekerheden maar daarvoor is het nog te vroeg de raming nu al bij te stellen.

Indicator	2020 t/m 2030	2026	2027	2028	2029
In uitvoering genomen ha bosuitbreiding (cumulatief)	13.000	2.000	3.000	4.000	5000
Gerevitaliseerd bos in ha (cumulatief)	20.000	3.500	4.000	4.500	5.000

Wat willen we bereiken?

Biodiversiteit beschermd

Maatregelen zijn uitgevoerd voor het behoud en in gang zetten van herstel van de biodiversiteit.

Instandhouding van de zeldzame soorten en leefgebieden, gevolgd door de prioritaire en rode lijstsoorten van Noord-Brabant. De wettelijke taken met betrekking tot gebieds- en soortenbescherming dragen bij aan het bereiken van doelen.

Indicator:

In 2030 is de stand van de populaties kwetsbare en bedreigde planten en dieren minimaal behouden t.o.v. 2022.

Wat gaan we daarvoor doen?

Behouden stand van de populaties kwetsbare en bedreigde planten en dieren

Meer dan 1.000 planten en dieren in Brabant zijn bedreigd in hun voortbestaan omdat hun leefgebied in kwaliteit en omvang achteruit is gegaan. Daarom neemt de provincie voor het behoud en herstel van de biodiversiteit maatregelen in de leefgebieden van deze bedreigde soorten.

Invasieve exoten kunnen ook een bedreiging vormen voor inheemse populaties en daarom wordt vestiging en verspreiding ervan tegengegaan.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Toename in 2030 t.o.v. 2023*	≥49%	-	≥49%	-

**De index laat de gemiddelde verandering in populatiegrootte van vaatplanten, broedvogels, dagvlinders en reptielen zien sinds 1995. Hierbij is een selectie gemaakt van soorten, die op de rode lijst staan met de status kwetsbaar t/m ernstig bedreigd. Een index van 50% betekent dat de populaties van de soorten gemiddeld genomen zijn gehalveerd. De beginwaarde index is per 2022 bepaald op 49% (stand kwetsbare soorten t.o.v. referentiesituatie van 100% in 1995). De index wordt 2-jaarlijks berekend en als deze niet meer dan 5% afwijkt van de beginwaarde als goed beschouwd.*

Stoppen achteruitgang van kenmerkende soorten van het boerenland

In 2016 is het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) ingevoerd. De kern hiervan is een leefgebiedenbenadering voor (dier)soorten van internationaal belang op basis van een

collectieve, gebiedsgerichte aanpak. De beheeractiviteiten worden uitgevoerd in een agrarisch leefgebied. In Noord-Brabant voeren vier (agrarische) collectieven het ANLb uit. In de periode 2026 -2030 wordt het areaal ANLb met behulp van de ANB-middelen vanuit het Rijk flink uitgebreid ten opzichte van voorgaande jaren. Bij de uitbreiding wordt gestuurd op zwaardere maatregelen en geclusterde inzet.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Broedparen van kenmerkende vogelsoorten*	≥79%	-	≥79%	-

**De index laat de gemiddelde verandering in populatiegrootte van broedvogels zien sinds 1995. Hierbij is een selectie gemaakt van soorten, die gebruikt zijn voor de aanwijzing van agrarische leefgebieden binnen het natuurbeheerplan. Een index van 50% betekent dat de populaties van de soorten gemiddeld genomen zijn gehalveerd. De beginwaarde index is per 2022 bepaald op 79% (stand kwetsbare soorten t.o.v. referentiesituatie van 100% in 1995. De index wordt 2-jaarlijks berekend en als deze niet meer dan 5% afwijkt van de beginwaarde als goed beschouwd.*

Wat willen we bereiken?

Basisvoorwaarden op orde: lucht-, water- en bodemkwaliteit

Het water-, bodem- en luchtsysteem in en buiten natuurgebieden draagt bij aan natuurherstel en -ontwikkeling. Vanuit andere programma's, zoals het Regionaal Water en Bodem Programma, het Beleidskader Milieu, Beleidskader Leefomgeving, Beleidskader Verstedelijking en het Beleidskader Landbouw en Voedsel wordt mede invulling gegeven aan deze opgave.

Indicator:

- In 2030 is de emissie en depositie van stikstof in Noord-Brabant afgenomen tot een niveau zoals in het kader van de Wet stikstofreductie en natuurverbetering is overeengekomen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Reductie van emissie van stikstof

Programma Natuur werkt aan reductie van emissie van stikstof middels de Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof. We leveren, waar nodig, een concrete bijdrage aan uitvoeringsprogramma's die bijdragen aan het op orde brengen van de basisvoorwaarden. Zie programma 2 Ruimte en Wonen voor de indicatoren uit de Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof (BOS).

Pijler Brabant Natuurinclusief

Natuur levert een bijdrage aan de welvaart en het welzijn van Brabant en de Brabanders. Andersom is natuur als vanzelfsprekend onderdeel van andere maatschappelijke, ruimtelijke en economische opgaven en verweven in alle maatschappelijke sectoren.

Wat willen we bereiken?

Natuur meewegen bij ruimtelijke en economische ontwikkelingen

Biodiversiteit en natuur zijn verweven in alle maatschappelijke doelen, in ons denken en doen als samenleving. Bij nieuwbouw en herontwikkelingen wordt een natuurvriendelijkere inrichting van onze woonomgeving als vanzelfsprekend ervaren. Bedrijven en organisaties zijn zich bewust geworden van de rol die natuur speelt voor hun activiteiten. In economische en ruimtelijke afwegingen nemen we het belang mee van natuur en landschap als belangrijk aspect. Daardoor borgen we dat natuur niet verder versnipperd raakt en dat de basisvoorwaarden niet achteruitgaan.

Indicator:

- In 2030 is er een gedeelde basis voor een 'Natuurinclusief Brabant' en zijn de 8 domeinen van natuurinclusieve samenleving uitgewerkt in specifieke plannen voor Brabant.
- In 2030 is er een positieve trend voor biodiversiteit in het stedelijk gebied

Wat gaan we daarvoor doen?

Opstellen plannen voor een 'Natuurinclusief Brabant'

We hebben van alle provinciale beleidsprogramma's in beeld gebracht waar aanknopingspunten liggen voor versterking van een Natuurinclusief Brabants beleid. Eind 2025 hebben we een Brabantse Agenda Natuurinclusief opgesteld. In 2027 zijn alle plannen in uitvoering.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal plannen in uitvoering	pm*	pm*	pm*	pm*

**Planning volgt nadat in Q4 2025 de eerste versie van de Brabantse Agenda Natuurinclusief is opgeleverd. Op basis hiervan wordt een uitvoeringsplanning opgesteld, die richting geeft aan vervolgstappen en de prioritering van plannen in uitvoering.*

Natuurinclusief ontwikkelen, bouwen en beheren

Met een bijdrageregeling is per eind 2024 een belangrijke start gemaakt met het stimuleren van gemeenten om Soortenmanagementplannen op te stellen. Door planmatig, proactief en gebiedsgericht kwetsbare soorten te beschermen (denk aan vleermuizen en vogels) en daarmee rekening te houden bij (bouw)werkzaamheden zoals ook de na-isolatie van woningen, kunnen gemeenten gebiedsontheffingen verkrijgen waarmee zowel de energietransitie als de soortenbescherming gebaat zijn. Dit traject vraagt enkele jaren doorlooptijd omdat een Soortenmanagementplan opstellen circa twee jaar duurt, maar de ambitie is om de komende jaren alle gemeenten te stimuleren om tot een gebiedsgerichte aanpak voor soortenbescherming op basis van een Soortenmanagementplan te komen.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal SoortenManagementPlannen (cumulatief)	10	30	50	56

Wat willen we bereiken?

Behoud, herstel en ontwikkeling van landschappen

We werken actief aan het behoud, herstel en de ontwikkeling van Brabantse landschappen, waar dat bijdraagt aan het herstel en verbetering van de biodiversiteit.

In het landelijk gebied willen we een goede balans tussen de verschillende functies zoals natuur, water, landbouw, wonen, energie en bedrijventerreinen. We zoeken actief kansen om functies te combineren om maatschappelijke opgaven op te lossen.

Indicator:

- In 2050 bestaat minimaal 10% van het landelijk gebied uit groenblauwe dooradering

Wat gaan we daarvoor doen?

Aanleg en herstel van landschapselementen

Voor de aanleg en het herstel van landschapselementen in het landelijk gebied (buiten het Natuurnetwerk) staat ons een aantal instrumenten ter beschikking waaronder het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb), de stimuleringsregeling landschap (StiLa), aanleg van ecologische verbindingzones of het Actieplan Brabantse Bomen buiten het natuurnetwerk.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Percentage groenblauwe dooradering van het landelijk gebied (op basis van definities van de landelijke systematiek)	6,93%	7,05%	7,18%	7,30%

Pijler Natuur voor en door Brabanders

Brabanders voelen zich verbonden met de natuur in natuurgebieden, in de stad, het dorp en het agrarisch gebied.

Wat willen we bereiken?

Meer groen in de directe omgeving

Meer inwoners, maatschappelijke organisaties, ondernemers, gemeenten en waterschappen doen mee om meer groen in de woon- en werkomgeving te creëren.

De Brabanders zijn zich bewust van dingen die ze zelf kunnen doen om hun omgeving groener te maken en meer natuur te creëren.

Indicator:

- In 2030 is het aantal vierkante meters groen per gemeente in de bebouwde kom (met 5%) toegenomen ten opzichte van 2023

Wat gaan we daarvoor doen?

Stimuleren vergroening van de wijk

De community of practice 'Samen Brabant Vergroenen' is opgeleverd samen met onze netwerkpartners uit de Brabantse samenleving die een rol spelen bij groen binnen de bebouwde kom. We baseren ons voor de monitoring op publiek beschikbare gegevens uit luchtfoto's en satellietbeelden waaruit de mate van groen binnen gemeenten is af te leiden. Als provincie hebben we geen sturende maar een stimulerende rol bij groen binnen de bebouwde kom, denk hierbij aan vergroening schoolpleinen en ondersteunen crowdfunding bij vergroening in de eigen wijk.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal m2 groen per gemeente in de bebouwde kom*	-	300.647.153	-	-

** De nulwaarde uit 2023 is vastgesteld op: 292.295.843 m². De meting herhalen we in 2027 en 2030. Het streefgetal voor 2027 is bepaald op basis van een 5% toename in 2030.*

Wat willen we bereiken?

Versterken van de beweging van vergroening

De rol van vrijwilligers, intermediaire organisaties, jeugd, en onderwijs is toegenomen, en een factor van belang. Bedrijven en ondernemers zijn, ook financieel, meer en op innovatieve manieren betrokken bij het natuurbesluit. We stimuleren initiatieven waarbij burgers (georganiseerd) natuur en landschap ontwikkelen, beschermen of beheren. Brabanders zijn meer natuurbewust.

Indicator:

- Behoud van het aantal actieve 'groene' vrijwilligers

Wat gaan we daarvoor doen?

Stimuleren van het aantal actieve 'groene' vrijwilligers

Samen met onze groene partners die de activiteiten van groene vrijwilligers professioneel coördineren zetten we via het project Natuurverbinders in op minimaal het behoud van het aantal vrijwilligers dat nu actief is. De vrijwilligers vertegenwoordigen een enorme betrokkenheid en inbreng aan expertise, kennis en tijd, die door vergrijzing verloren dreigt te gaan. Inzet richt zich op nieuwe aanwas en een gedegen overdracht aan nieuwe vrijwilligers.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal 'groene' vrijwilligers dat via project Natuurverbinders in beeld is*	-	10.000	-	10.000

** Referentie juni 2025 (meest actuele meting): 10.000.*

Milieu

Wat willen we bereiken?

Zeer zorgwekkende stoffen (ZZS): Brabantse burger wordt in 2030 minder blootgesteld aan ZZS en potentieel ZZS (pZZS) dan in 2023. De emissies van ZZS en pZZS door bedrijven naar water, bodem en lucht zijn in 2030 gehalveerd ten opzichte van 2023

Zeer zorgwekkende stoffen zijn de stoffen die het meest schadelijk zijn voor mens, fauna en flora. Stoffen waarvan het vermoeden bestaat dat deze ook zo schadelijk zijn, worden "potentieel zeer zorgwekkend" (pZZS) genoemd. Dit betekent niet dat deze stoffen ook verboden zijn. Ze worden legaal en vergund geproduceerd en soms ook uitgestoten. Voor ZZS is het wel wettelijk verplicht om het gebruik en de emissies bij bedrijfsactiviteiten te minimaliseren om deze stoffen zoveel mogelijk te weren uit het milieu.

Indicator:

- Emissie ZZS: Top 3 van ZZS die het meest voorkomen bij bedrijven die onder provinciaal gezag vallen, namelijk; Lood, Nikkel en Cadmium, daalt.

Wat gaan we daarvoor doen?

Zeer zorgwekkende stoffen: minimalisatieverplichting voor provinciale bedrijven

Als een bedrijf deze stoffen naar de lucht uitstoot, dan is het bedrijf verplicht om deze uitstoot te minimaliseren. Daarover moeten zij iedere vijf jaar een vermijdings- en reductieprogramma toezenden, dat door de omgevingsdiensten beoordeeld wordt. De termijn van vijf jaar loopt in 2026 af. Bedrijven leveren dan hun nieuwe vermijdings- en reductieprogramma aan dat, na beoordeling, weer vijf jaar geldig is.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Percentage provinciale bedrijven* waarvan we:				
- een Vermijdings- en reductieprogramma hebben ontvangen	100%	100%	100%	100%
- een Vermijdings- en reductieprogramma hebben ontvangen én hebben beoordeeld	100%	100%	100%	100%
- Waar mogelijk op basis van het Vermijdings- en reductieprogramma maatregelen gerealiseerd zijn voor ZZS	100%	100%	100%	100%

**Van de bedrijven waarvoor de provincie bevoegd gezag is en waarvan bekend is dat er ZZS vrijkomen.*

Wat willen we bereiken?

Luchtkwaliteit: 50% gezondheidswinst uit Brabantse bronnen ten opzichte van 2016

Onze ambitie is om in Brabant in 2050 minimaal te voldoen aan de WHO-advieswaarden voor fijnstof en stikstofdioxide.

Indicator:

- WHO-advieswaarde PM₁₀ van 15 µg/m³ en NO₂ van 10 µg/m³ in 2030 in Brabant
- WHO-advieswaarde PM_{2,5} van 5 µg/m³ in 2040 in Brabant

(Monitor RIVM: Luchtkwaliteit: [\[GIK\] Dashboard Gezondheid 2024](#))

Wat gaan we daarvoor doen?

Luchtkwaliteit: gezondheidswinst door schonere lucht

In 2026 gaan we verder met uitvoering van de Uitvoeringsagenda Schone Lucht Akkoord. We blijven inzetten op het integraal aanpakken van opgaves, en zullen hiervoor onder meer de toegekende projecten met rijksbijdrage binnen maximaal drie jaar (betreft specifieke rijksuitkering) uitvoeren. Deze projecten gaan over het onderhoudscontract voor provinciale wegen, een pilot voor combiluchtwassers, aanleg van walstroom op Moerdijk het stimuleren en faciliteren van gemeenten tot deelname aan SLA, en een bijdrage voor roulerende meetpunten. Ook zetten we ons maximaal in om Rijksmiddelen op luchtkwaliteit binnen te halen voor het mogelijk maken van Brabantse projecten. We verstevigen de slagkracht door verdere uitwerking van de pilots, versterken van de kennis over luchtkwaliteit, versterken van de dialoog met de regio, en we werken samen met partners in het Regionaal Meetnet Zuid Oost Brabant.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Percentage gemeenten dat deelneemt aan het Schone Lucht Akkoord	52%	59%	67%	67%*

**SLA loopt tot 2030 waardoor we geen nieuwe deelnemende gemeenten meer verwachten in 2029*

Wat willen we bereiken?

Geluid: Nieuwe geluidshindersituaties voorkomen en hinder van bestaande overlastsituaties terugdringen.

Geluidshinder heeft een sterke invloed op de gezondheidsbeleving van Brabanders. Onze ambitie is om in 2030 nieuwe geluidshindersituaties te hebben voorkomen en de hinder in bestaande overbelaste situaties zoveel als mogelijk teruggedrongen te hebben.

Indicator:

- Afname van het percentage Brabanders die ernstige hinder ondervinden door geluid.

Wat gaan we daarvoor doen?

Geluid: beperken van geluidsoverlast voor Brabanders

We voeren een provinciale subsidieregeling uit om bewoners langs provinciale wegen in staat te stellen hun woningen te voorzien van geluidwerende maatregelen, als zij veel geluid ontvangen vanwege deze wegen. Deze isolatiemaatregelen zorgen vaak ook voor minder energieverbruik. Aanvullend bieden we bewoners een energiescan, zodat ze kunnen overwegen om gelijktijdig meerdere energiebesparende maatregelen te nemen. Deze provinciale regeling uit het actieplan geluid 2024-2029 is, waar mogelijk, gekoppeld aan de groot onderhoudsplanning bij provinciale wegen. Zo kunnen we maatregelen om de geluidsbelasting te verminderen aan of bij de weg en aan huizen optimaal afwegen.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal resterende woningen met een geluidsbelasting > 60 dB met een onbekend binnenniveau of een binnenniveau > 36 dB) (provinciale wegen)	3.600	3.200	2.800	2.400

Wat willen we bereiken?

Geur: Voor bedrijven onder provinciaal bevoegd gezag wordt voldaan aan de grenswaarden, zoals opgenomen in de beleidsregel industriële geur.

Voor geur veehouderij geldt dat de cumulatieve geurhinder of achtergrondbelasting op geurgevoelige objecten in de bebouwde kom niet hoger is dan 12% en in het buitengebied niet hoger dan 20%.

Indicator:

- aantal bestaande overlast situaties geur neemt af of blijft gelijk (van bedrijven onder provinciaal bevoegd gezag)

Wat gaan we daarvoor doen?

Geur: aantal klachten over geurhinder

We monitoren het aantal klachten bestaande overlast situaties geur (van bedrijven onder provinciaal bevoegd gezag).

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal klachten over geurhinder	4.306	3.875	3.488	3.164

Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH)

Wat willen we bereiken?

Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH) leveren een bijdrage aan een gezonde fysieke leefomgeving en daarmee een bijdrage aan een goed werk- en leefklimaat.

VTH draagt bij aan een goed werk- en leefklimaat door het uitvoeren van reguliere wettelijke taken voortvloeiend uit de bevoegdheid van de provincie. Deze zijn ondermeer vastgelegd in de Omgevingswet. Daarnaast vormt VTH een belangrijk instrument in de realisatie van veel provinciale beleidskaders en uitvoeringsagenda's, zoals Milieu, Natuur, Energie, Water en Bodem, Landbouw en voedsel, Stikstof, etc.). Bij sommige van deze thema's wordt VTH bovenwettelijk benut als vehikel om aan bepaalde doelstellingen bij te dragen. De voortgang en de effectiviteit van de inzet van VTH bij deze uitvoeringsagenda's wordt periodiek gemonitord en – indien nodig - bijgesteld. De rol van VTH en de omgevingsdiensten hierbij wordt nog verder uitgewerkt binnen de nieuw op te stellen uitvoerings- en handhavingsstrategie als opvolging van het VTH-kader uit 2018.

Indicator:

- De kwaliteit van de uitvoering van VTH voldoet aan de kaders van landelijke wetgeving;
- Bij het opstellen van de provinciale beleidskaders en uitvoeringsagenda's voor o.a. Natuur, Water, Milieu, Energie, Landbouw en Voedsel, Wonen, Werken en Leefomgeving en Economie wordt bewust gezien of en hoe beschikbare VTH-instrumenten ingezet kunnen worden om een bijdrage te leveren aan het bereiken van een beleidsdoel.

Wat gaan we daarvoor doen?

De vergunningverlening, het toezicht en de handhaving voldoen aan de gestelde generieke kwaliteitsdoelstellingen van rechtmatigheid en kwaliteit

Deze kwaliteitsdoelstellingen behoren bij de uitvoering van de wettelijke taken behorend bij de wettelijke bevoegdheid van de provincie als bevoegd gezag. Door deze wettelijke taken op een goede wijze uit te voeren, wordt bijgedragen aan een veilige en gezonde leefomgeving. Naast onderstaande criteria moeten de omgevingsdiensten ook voldoen aan de [landelijke Kwaliteitscriteria 3.0](#). Hiermee wordt onder andere beoogd dat de omgevingsdiensten beschikken over voldoende robuustheid als het gaat om VTH-capaciteit en kennis.

Indicator	2026	2027	2028	2029
<i>De vergunningverlening voldoet aan de gestelde generieke kwaliteitsdoelstellingen van rechtmatigheid en kwaliteit</i>				
Aantal vergunningverleningsprocedures waarin gebruik wordt gemaakt van de Wet dwangsom	<1%	<1%	<1%	<1%

Beschikkingen zijn binnen de wettelijke termijn afgehandeld – norm 90%	90%	90%	90%	90%
<i>Toezicht en handhaving voldoen aan de gestelde generieke kwaliteitseisen</i>				
Handhavingsbeschikkingen blijven in stand na gerechtelijke toetsing	90%	90%	90%	90%
Mate van spontane naleving (na eerste controles)*	60%	60%	60%	60%
<i>Effectief toezicht met als doel om de overtredingen zo veel mogelijk op te heffen</i>				
Het % overtredingen dat bij hercontroles is opgelost	>55%	>55%	>55%	>55%

* We hanteren een % van 60% omdat sprake is van Risicogericht toezicht. Het continueren van dit niveau vraagt reeds een stevige inspanning. Indien dit goed plaats wordt dit % hoger omdat meer overtredingen worden geconstateerd. Dit staat echter haaks op het streven dat bedrijven zo goed mogelijk naleven. Dit wordt ook wel de nalevingsparadox genoemd.

Beleidsnota's en uitvoeringsagenda's

- [Beleidskader Natuur 2030](#)
- [Beleidskader Milieu 2030](#)
- [Uitvoeringsagenda Natuur 2023-2027](#)
- Groen Ontwikkelfonds Brabant BV (Besluit: PS 42/13; Afweegmoment: 2027)
- [Beleidsvisie op het benutten van de potenties in de ondergrond](#)
- [Instrumenteel kader VTH 2018](#)
- [Omgevingsverordening Noord-Brabant](#)
- [Beleidsnota hergebruik stortplaatsen](#)

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- [Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen](#)
- [Groen Ontwikkelfonds Brabant BV](#)
- [Omgevingsdienst Brabant Noord](#)
- [Omgevingsdienst Midden-en West-Brabant](#)
- [Omgevingsdienst Zuidoost Brabant](#)

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

Ontwikkelingen en onzekerheden

Natuur

- De kosten voor de diverse faunataken zoals faunaschades en uitvoeringskosten van BIJ12 en de Faunabeheereenheid laten een forse stijging zien en overstijgen inmiddels de begrootte middelen zoals die voor deze taak bij [het Natuurpact](#) zijn overgekomen naar de provincie. We betrekken dit tekort bij gesprekken met het rijk over taken en middelen in balans en vangen dit voorlopig op binnen de reserve.
- De kosten voor natuurbeheer via de subsidieregeling Natuur en Landschap (SNL) lopen op de komende jaren. Op landelijk niveau worden de standaardkostprijzen voor SNL-beheer geëvalueerd en die hun doorwerking gaan krijgen per 2026 en wat mogelijk ook tot (forse) kostenstijgingen leidt. Voor de verhoging van het subsidiepercentage voor SNL-beheer van 75% naar 84% worden we gecompenseerd door het Rijk tot en met 2030 (vanuit de middelen voor het Landelijk Programma Natuur). Deze middelen zijn echter niet structureel. Voor de tariefstijging worden we vooralsnog niet gecompenseerd door het Rijk.
- De Europese Natuurherstelverordening (NHV) is in 2024 in werking getreden heeft directe doorwerking in de EU-lidstaten; er vindt dus niet eerst een implementatietraject in Nederlandse wetgeving plaats. Het Rijk is primair verantwoordelijk voor de implementatie van de NHV en is aan zet voor het opstellen van het Nationaal Natuurherstelplan binnen twee jaar na inwerkingtreding. De provincies zijn, via IPO, betrokken bij het opstellen van dit plan. Een belangrijk aandachtspunt is hierbij (en de inzet van IPO) dat er geen nieuwe taken/bevoegdheden op het gebied van natuur voor de provincies bijkomen zonder dat daar de bijbehorende middelen vanuit het Rijk voor ter beschikking worden gesteld. Dit komt overeen met de motie 'zonder knaken geen extra taken voor natuurherstel' (M48A-2025).
- We werken aan beleid voor de gebieden rond de Natura 2000-gebieden, het zogeheten overgangsgebiedenbeleid. Vanwege het wegvallen van de Rijksmiddelen is de verwachting dat we onvoldoende middelen hebben om op korte termijn het volledig potentieel doelbereik van overgangsgebieden te kunnen benutten. Vanuit de Ministeriële commissie Economie en Natuurherstel zijn middelen beschikbaar gesteld voor één van de Natura 2000-gebieden van Brabant, de Peel.

Milieu

- Een onzekerheid in 2026 betreft de uitkomst van de ruimtelijke claim/uitbreiding van defensie op ruimtebeslag en gevolgen voor milieuaspecten (m.n. geluid, regionale luchtvaart).
- De stortplaatsen hebben een vermogen in het Nazorgfonds. Dat fonds moet gevuld worden en blijven om bij overdracht van de stortplaats de provincie de eeuwigdurende nazorg te kunnen laten uitvoeren (milieuhygiënisch en financieel). Belangrijk onderdeel is overdracht naar de provincie, met reële sluitingsdata en bijbehorende nazorgplannen die in kwaliteit voldoet en volledig is. Er is discussie met de exploitanten over reële sluitingsdata en bijbehorende nazorgplannen.

- De doelstelling van 'externe veiligheid' om het veiligheidsniveau van 2023 voor de toekomst te handhaven staat onder druk. Dit komt door een discussie op landelijk niveau (ministerie van I&W) over het al dan niet handhaven van de risicoplafonds.
- De Europese Unie heeft strengere regels voor luchtvervuiling vastgesteld. Deze dragen bij aan gezondere lucht. Als gevolg moeten provincies en gemeenten vanaf 2030 eerder ingrijpen als de luchtvervuiling te groot wordt.
- Door de juridische complexiteit rondom het thema voorzorgsbeginsel en zorgplicht staat de ambitie voor het scherper vergunnen bij diverse milieuthema's zoals ZZS, geur en luchtkwaliteit onder druk.
- De mate van doelbereik voor Milieu is niet alleen sterk afhankelijk van Europees en nationaal beleid, maar ook van de afwegingen en prioriteiten binnen andere beleidsvelden van lagere overheden zoals de provincie zelf of gemeenten. Het is het dan ook noodzakelijk dat milieuaspecten in de besluitvorming worden meegenomen en in de afwegingen die gemaakt worden, bijvoorbeeld in het Nationaal Milieuprogramma en in het omgevingsplan van gemeenten.

Vergunningverlening, toezicht en handhaving

- De verwachting is dat de mogelijkheden tot vergunningverlening voor Natura 2000-activiteiten de komende periode zeer beperkt blijven en aan vele ontwikkelingen onderhevig zullen zijn. Zo wordt landelijk gewerkt aan nieuwe wet- en regelgeving ten aanzien van stikstof via de ministeriële commissie Economie en Natuurherstel. Er zijn twijfels over de houdbaarheid van een nieuwe rekenkundige ondergrens, die mogelijk ingevoerd gaat worden. Het risico daarbij is dat de ruimte om vergunningen te verlenen weer kan wijzigen na de eerste rechtelijke toets. Ook de Raad van State heeft gewezen op dit risico. Een aanvullend risico is dat bij een onvoldoende landelijk pakket met maatregelen extra handavings- of intrekingsverzoeken worden ingediend. Dit zou kunnen leiden tot gedwongen handhaving op bijvoorbeeld de PAS-melder of het moeten intrekken van vigerende vergunningen.
- Het intrekingsbeleid voor latente stikstofruimte in natuurtoestemmingen is op 20 mei jl. vastgesteld door GS. Daarmee is de maatwerkaanpak voor de grootste industriële bedrijven van kracht en heeft de ontwerpverordening voor de regels voor veehouderijen de zienswijzeperiode doorlopen. Middels een statenvoorstel wordt de wijziging aan PS ter besluitvorming aangeboden in het vierde kwartaal van 2025.
- Ontwikkelingen als gevolg van de energietransitie hebben invloed op ruimtelijke aspecten waarbij ook omgevingsveiligheid een belangrijke rol speelt. Dit heeft invloed op de VTH-Opdracht voor de omgevingsdiensten. Ook heeft dit nieuwe en aangepaste wet- en regelgeving tot gevolg waarvan de gevolgen nog niet te overzien zijn.
- Er is een landelijk traject van IPO en ministerie Infrastructuur en Waterstaat gestart over de reikwijdte en invulling van de wettelijke provinciale coördinatierol VTH met mogelijke consequenties voor de manier waarop de coördinatierol door de provincie Noord-Brabant wordt uitgevoerd.

Wat mag het kosten?

4. Natuur en milieu

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2024	Begroting 2025 na wijz.	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Lasten						
Programmalasten	151.901 N	192.010 N	176.783 N	186.177 N	120.941 N	122.695 N
Toerekening organisatiekosten	14.995 N	18.875 N	16.871 N	16.754 N	15.773 N	13.315 N
Totaal Lasten	166.897 N	210.885 N	193.654 N	202.931 N	136.713 N	136.010 N
Baten						
Programmabaten	45.624 V	55.773 V	50.179 V	64.948 V	36.366 V	23.595 V
Bijdrage in toerekening org. kosten	0	0	0	0	0	0
Totaal Baten	45.624 V	55.773 V	50.179 V	64.948 V	36.366 V	23.595 V
Saldo van baten en lasten	121.273 N	155.111 N	143.475 N	137.983 N	100.347 N	112.415 N
Reservemutaties						
Storting in reserves	140.253 N	133.082 N	129.525 N	130.074 N	102.714 N	103.431 N
Onttrekking aan reserves	108.502 V	148.391 V	126.390 V	126.991 V	80.805 V	96.255 V
Resultaat incl. reservemutaties	153.024 N	139.802 N	146.610 N	141.066 N	122.256 N	119.591 N

(bedragen x € 1.000)	Realisatie 2024	Begr. 2025, na wijziging	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Storting in reserve	140.253 N	133.082 N	129.525 N	130.074 N	102.714 N	103.431 N
Reserve PMWP	-	-	-	-	-	-
Reserve VTH Omgevingsdiensten	33.866 N	32.520 N	34.005 N	34.005 N	33.983 N	34.646 N
Reserve Natuur en Landschapsbeleid	7.104 N	9.710 N	6.010 N	6.010 N	5.271 N	5.271 N
Reserve Natuurbeheer en Ontwikkeling	88.497 N	85.424 N	84.032 N	84.531 N	61.879 N	61.879 N
Reserve Dekking tekorten gesl.stortpl.	10.786 N	5.428 N	5.477 N	5.528 N	1.581 N	1.635 N
Onttrekking aan reserve	108.502 V	148.391 V	126.390 V	126.991 V	80.805 V	96.255 V
Reserve PMWP	200 V	928 V	-	-	-	-
Reserve VTH Omgevingsdiensten	28.092 V	30.176 V	28.768 V	31.268 V	31.268 V	31.268 V
Reserve Natuur en Landschapsbeleid	9.788 V	10.174 V	6.333 V	4.796 V	864 V	12.114 V
Reserve Natuurbeheer en Ontwikkeling	55.280 V	79.573 V	77.914 V	77.553 V	46.024 V	50.224 V
Res. Essent Investeringsagenda	15.142 V	27.540 V	13.375 V	13.375 V	2.650 V	2.650 V

Financiële toelichting

Lasten

Milieu (698 N)

De geraamde lasten voor Milieu zijn in 2026 € 0,7 mln. hoger dan in 2025. Dit verschil ontstaat met name als gevolg van de budgetoverheveling voor monitoring van luchtkwaliteit waarmee de raming voor 2025 met circa € 1 mln. is verlaagd.

Natuur

SNL-beheer (3.200 N)

De lasten voor natuurbeheer stijgen van 2025 naar 2026 met € 3,2 mln. als gevolg van aanleg van nieuwe natuur en doordat in 2026 een groot gedeelte van de beheersubsidies opnieuw wordt vastgesteld. De beheersubsidies worden telkens voor een periode van zes jaar verstrekt. Doordat in 2026 een groot gedeelte van de totale beheersubsidies wordt

vernieuwd, stijgt de raming van de lasten sterker dan in andere jaren. Daarnaast stijgen de beheertarieven ieder jaar als gevolg van prijsstijgingen.

Realisatie van het Natuurnetwerk (12.838 V)

De geraamde lasten voor aanleg van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) zijn 12,8 mln. lager in 2026 t.o.v. 2025. Dit komt met name doordat de raming voor 2025 als gevolg van een uitschieter in de verwachte lasten ter hoogte van circa € 16 mln. voor EVZ's hoger is dan het gemiddelde bedrag aan lasten voor realisatie van het NNN (gemiddeld circa € 35 mln. per jaar).

Ontsnipperingsmaatregelen (1.350 V)

Als gevolg van de uitputting van bestuursakkoordmiddelen voor ontsnipperingsmaatregelen is vanaf 2026 alleen het structureel beschikbare budget van circa € 0,3 mln. geraamd voor ontsnipperingsmaatregelen, circa € 1,3 mln. minder dan in 2025.

Natura 2000-herstelmaatregelen (8.327 V)

In de raming voor 2025 zaten naast de structurele raming voor Natura 2000-herstelmaatregelen ook de verwachte lasten voor 2025 vanuit de openstelling van paragraaf 2 Instandhouding Natura 2000 binnen de subsidieregeling Natuur. Vanuit deze openstelling worden met name grotere subsidies verstrekt die een aantal jaar doorlopen. De raming voor 2026 is hierdoor circa € 8 mln. lager.

Baten

Natuur

Realisatie van het Natuurnetwerk (4.538 N)

De verwachte baten vanuit verkoop van gronden worden niet structureel geraamd, maar op basis van de meest recente (grond)mutaties wordt gedurende een jaar de raming voor het Natuurnetwerk bijgesteld. Voor 2026 zijn om deze reden nog geen baten vanuit de verkoop van gronden geraamd.

Bijdragen Stimuleringsregeling landschap (Stila) (1.258 N)

In 2025 zijn alle bijdragen voor de lopende samenwerkingsovereenkomsten voor Stila aan de provincie overgemaakt. Voor 2026 zijn om die reden geen inkomsten voor Stila geraamd. Deze worden geraamd op het moment dat een besluit is genomen tot nieuwe bijdragen van partners.

Programma 5 Economie, kennis en talentontwikkeling

Inleiding

Brabant heeft zich de afgelopen jaren verder ontwikkeld tot dé innovatie- en groeimotor van Nederland. Onze regio levert een substantiële bijdrage aan de nationale en internationale economie. De vooruitzichten voor 2026 zijn gematigd positief, maar worden beïnvloed door geopolitieke spanningen, structurele arbeidsmarktvraagstukken en druk op de energie- en grondstoffeninfrastructuur. Volgens de [Voorjaarsraming 2025](#) van De Nederlandsche Bank groeit de Nederlandse economie met 1,1% in 2025 en in 2026 met 1,0%. De inflatie daalt geleidelijk van 3,2% in 2024 naar 3,0% in 2025 en 2,6% in 2026, mede dankzij lagere energieprijzen en een afnemende loongroei. De arbeidsmarkt komt na een turbulente periode in rustiger vaarwater, maar de structurele krapte blijft voelbaar. Met de Brabantse Human Capital Agenda, het MKB Traineeship en het Kennispact Hoger Onderwijs versterken we de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt en borgen we dat talent voor Brabant behouden blijft in een tijd van structurele krapte.

Uit de [UWV Arbeidsmarktprognose 2025–2027](#) blijkt dat er landelijk nauwelijks sprake is van banengroei: tot 2027 groeit het aantal banen jaarlijks met maximaal 45.000 nieuwe banen per jaar. Dit is een scherp contrast met de 250.000 banen per jaar in de periode 2022–2024. Over het algemeen nemen in Brabant het aantal werknemersbanen toe en het aantal zelfstandigen en uitzendkrachten af. In tegenstelling tot sommige andere grensregio's verwacht UWV dat het aantal banen in geheel Brabant groeit tussen 2025 en 2027. Zuidoost-Brabant behoort tot de regio's met de grootste groei van meer dan 2%. Volgens [het UWV](#) is er in Brabant een groot aantal beroepen waar veel vraag naar is (gebaseerd op de combinatie van veel vacatures en weinig geschikte werkzoekenden), met name in de zorg, techniek, zakelijke dienstverlening, ICT en bouw. Wel blijft naar verwachting de gemiddelde arbeidsparticipatie op peil, ondanks de vergrijzing. Dat heeft vooral te maken met de sterke stijging van de participatie onder de 60-plussers.

De economische onzekerheid blijft groot. Volgens de [Risicorapportage Financiële Markten 2025](#) van het CPB kan geopolitieke spanning leiden tot beursschommelingen, stijgende risicopremies, hogere wanbetalingen en beperktere toegang tot bedrijfsfinanciering, wat de economische groei wereldwijd onder druk zet.

In aanloop naar de nieuwe kabinetsverkiezingen in oktober 2025, publiceert het CPB opnieuw de doorrekening van verkiezingsprogramma's. Deze doorrekening, die op 10 oktober 2025 verschijnt, biedt inzicht in de budgettaire en economische gevolgen van beleidskeuzes van politieke partijen. Daarbij wordt nadrukkelijk gekeken naar structurele effecten op het investeringsklimaat, onderwijs, zorg, wonen en duurzaamheid. De uitkomsten zullen richtinggevend zijn voor de politieke en economische koers voor de komende jaren.

De Nationale Technologie Strategie (NTS) ontwikkelt zich tot een steeds belangrijker instrument voor het versterken van het innovatievermogen en het economisch verdienpotentieel van Nederland. De strategie geeft richting aan de ontwikkeling van internationaal onderscheidende waardeketens en sleuteltechnologieën die bijdragen aan maatschappelijke transitie en strategische autonomie. In 2026 zorgt de verdere uitwerking van de NTS voor een beter afgestemde inzet van middelen, kennis en infrastructuur, waarbij samenwerking tussen rijk, regio en Europa essentieel is.

Brabant is goed gepositioneerd om hierin een actieve rol te vervullen en ziet de NTS als een strategisch kader om innovatiekracht en economische impact duurzaam te versterken. Dit biedt kansen om regionale ecosystemen te verbinden met nationale en Europese agenda's. Om die kansen te verzilveren zetten we in op ruimtelijke en economische afstemming, versterken we clusters en campussen zoals Business Park Aviolanda (BPA) en Pivot Park, en bouwen we verder aan sterke waardeketens, onder meer in semicon, medische technologie en batterijen. Daarmee geven we in Brabant concreet invulling aan de Nationale Technologie Strategie en verbinden we onze regionale ecosystemen met Europese en mondiale ketens, wat bijdraagt aan strategische autonomie en een sterker verdienvermogen van Nederland. Ook investeren we in digitale infrastructuur en cyberveerbaarheid met High Performance Computing en het Brabant House of Cyber.

Met de [Uitvoeringsagenda Economie, Kennis & Talentontwikkeling 2024-2027 'Onderweg naar een toekomstbehendige economie'](#) vertalen we deze ambities naar concrete acties. Daarmee versterken we talentontwikkeling, arbeidsproductiviteit en innovatiekracht en zorgen we dat Brabantse sleutelgebieden maximaal bijdragen aan de economische en maatschappelijke transitie van morgen. Door Brabantse partijen actief te vertegenwoordigen in internationale handelsmissies, vergroten we bovendien onze zichtbaarheid en impact op het nationale en Europese toneel.

Wat willen we bereiken?

Brabant is een vooraanstaande speler in het Europese innovatiesysteem

Noord-Brabant behoort structureel tot de groep Innovation Leaders en staat in de Europese top-25 van meest innovatieve regio's. Met een sterke hightech-industrie, toonaangevende kennisinstellingen en een cultuur van samenwerking, is Brabant internationaal zichtbaar als innovatiemotor. Op die basis bouwen we in 2026 verder: onze ambitie is om in 2030 door te groeien naar de top-15 meest innovatieve regio's van Europa.

Indicatoren:

- We streven naar een structurele top-15 notering in de Regional Innovation Scoreboard van de Europese Commissie in 2030.

Wat gaan we daarvoor doen?

Stimuleren en faciliteren van het Brabantse MKB om innovatieve producten op de markt te brengen die bijdragen aan (een van de) vijf missies of de ontwikkeling van sleuteltechnologieën

In 2026 zullen we naar alle waarschijnlijkheid wederom de MIT-regeling openstellen voor MKB'ers en daarmee kunnen we MKB'ers ondersteunen om innovatieve producten, diensten of productieprocessen te ontwikkelen.

Indicator	2026	2027
We ondersteunen per jaar 200 kleine of middelgrote MKB'ers (op basis van de MIT-regeling samen met het rijk) die werken aan innovatie voor nieuwe producten, diensten of productieprocessen	200	200

Mogelijk maken en stimuleren van doorbraken en toepassingen van nieuwe technologieën door de ontwikkeling van nieuwe Brabantse coalities en de uitbouw van bestaande coalities

Evenals in de vorige bestuursperiode stimuleren en faciliteren we de vorming van Brabantse of nationale innovatiecoalities en -projecten. Daarin dragen we het bedrijfsleven en kennisinstellingen uit om te helpen producten en diensten in verwachte groeimarkten te ontwikkelen die bij kunnen dragen aan de maatschappelijke transitie. In 2026 zetten we in op de ontwikkeling van 3 nieuwe innovatiecoalities.

Indicator	2026	2027
In 2027 hebben we voor alle missies technologische doorbraken en nieuwe toepassingen (mede) mogelijk gemaakt met nieuwe coalities	3	2

We organiseren internationale innovatie samenwerkingen.

Om tot innovatiesamenwerking te komen organiseren we dat bedrijven, kennisinstellingen en andere organisaties verbinding leggen met elkaar. Dit doen we door het organiseren van ontmoetingen op verschillende manieren. De deelname door de organisaties aan onze activiteiten geeft aan dat bedrijven de activiteiten op waarde schatten.

Indicator	2026	2027
Aantal bedrijven en kennisinstellingen die actief betrokken zijn bij door ons georganiseerde internationale ontmoetingen.	100	100

Wat willen we bereiken?

Brabant heeft internationaal een uitstekende economische concurrentiepositie.

Brabant versterkt zijn internationaal concurrerende economische positie, door te investeren in innovatie, samenwerking en agglomeratiekracht. We streven naar structurele groei van het bruto regionaal product en een positie in de top-15 van de Europese Regional Competitiveness Index in 2030. Dit doen we o.a. met behulp van innovatiecoalities door gericht te investeren in sleuteltechnologieën en clusters die bijdragen aan de economische en maatschappelijke opgaven. We zetten in op het versterken van de regionale arbeidsmarkt met focus op leven lang ontwikkelen, hybride leerconcepten en aansluiting onderwijs-bedrijfsleven. Ook bouwen we internationale relaties op met de nadruk op gelijkwaardige Europese regio's en het versterken van Brabantse bedrijvenclusters via internationale connecties.

Indicatoren:

- We streven naar een top-15 notering in de Regional Competitiveness Index van de Europese Commissie in 2030.
- % toename van het bruto regionaal product (BRP) ten opzichte van het voorgaande jaar (BBV-verplichte indicator)

Wat gaan we daarvoor doen?

Inspeken op uitdagingen en belemmeringen voor het Brabantse vestigingsklimaat

In de uitvoeringsagenda staat opgenomen dat we in 2027 voldoende ruimte hebben geboden voor hoogwaardige economische ontwikkeling. Omdat onze economie hierbij tegen enkele schaarsten aanloopt, waaronder bijvoorbeeld talent of de arbeidsmarkt of het elektriciteitsnet, hebben we opgenomen in de uitvoeringsagenda dat we het economisch perspectief op strategisch niveau in provinciale trajecten gaan inbrengen. Om hier invulling aan te geven, gaan we komend jaar werken aan de ontwikkeling van deze schaarsteperspectieven. In 2027 moeten deze dan zijn geïmplementeerd.

Indicator	2026	2027
We hebben voor drie schaarstevraagstukken, strategische perspectieven ontwikkeld en geïmplementeerd.	1 ontwikkeld	3 geïmplementeerd

Ontwikkelen, benutten en behouden van voldoende talent op alle niveaus

In onze Brabantse economie hebben we behoefte aan voldoende talent om te kunnen groeien. Dit geldt zeker voor ons MKB. Daarom hebben we in de uitvoeringsagenda opgenomen dat we hieraan willen werken door onze afgestudeerden te behouden en te koppelen aan het MKB. Denk hierbij bijvoorbeeld aan een MKB-traineeship, waarmee in 2026 gestart wordt met implementatie, het netwerk Brabants Besten en het faciliteren van internationale studenten en medewerkers

Indicator	2026	2027
We hebben onze aanpak om afgestudeerden te behouden voor het Brabantse MKB in tekortsectoren herijkt en geïmplementeerd.	Aanpak gereed	Aanpak geïmplementeerd

Versterken van het fundament van de Brabantse data-economie, door inzet op de datamaturiteit van het stuwend MKB, het opleiden en behouden van datatalent, het verbeteren van de digitale infrastructuur en het verhogen van onze cyberweerbaarheid

De beschikbaarheid en het veilig kunnen delen van data, de juiste vaardigheden van professionals en de adoptie van de diverse datatechnologieën zijn cruciaal voor valorisatie en marktcreatie op het gebied van datatechnologie. Daarom werken we aan basisvoorwaarden hiervoor, naast het stimuleren van innovatie.

Indicator	2026	2027
In 2027 zijn 1.000 innovatieve MKB-bedrijven geadviseerd en begeleid over digitale transformatie en andere transitithema's	250	250

Wat willen we bereiken?

In de Brabantse samenleving plukt iedereen de vruchten van economisch succes.

In de Brabantse economie draait het vooral om mensen, dat inwoners kansen krijgen om mee te doen, zekerheid ervaren in werk en inkomen en profiteren van de vooruitgang die we samen realiseren. Groei heeft pas waarde als zij bijdraagt aan gezondheid, welzijn en een leefbare omgeving, nu én in de toekomst. Daarom investeren we verder in onderwijs,

innovatie en een inclusieve arbeidsmarkt. Zo bouwen we aan een Brabant waar in 2030 iedereen de vruchten plukt van duurzame groei en economische kracht.

Indicatoren:

- We streven ernaar om in 2030 op de CBS-indicatoren voor brede welvaart 'bbp per hoofd bevolking' en 'Opleidingsniveau' beter dan wel gelijk te scoren ten opzichte van 2020 (startdatum Beleidskader)
- % bruto arbeidsparticipatie (werkgelegenheid) (BBV-verplichte indicator).

Wat gaan we daarvoor doen?

Verhogen van de welvaartsniveaus in alle Brabantse regio's door de kracht van de ene regio te verbinden aan de andere regio.

In de uitvoeringsagenda staat opgenomen dat we hoogwaardige industrie in Brabant niet alleen willen ontwikkelen en faciliteren, maar ook behouden. Daarbij willen we de krachten van de verschillende regio's verbinden en waar mogelijk ook van elkaars krachten profiteren.

Indicator	2026	2027
We hebben met de regio's afspraken gemaakt en een aanpak ontwikkeld die ervoor zorgt dat we meer hoogwaardige industrie voor Brabant behouden.	Aanpak gereed	In uitvoering

Opstarten en/of uitvoeren van projecten gericht op innovatie in de zorg en/of preventie (bijdrage programma EKT aan Beleidskader Gezondheid)

Op dit moment wordt er gewerkt aan een plan om bij te dragen aan de verbetering van de gezondheid van de Brabander door in te zetten op preventie. Partners in de zorg, MKB-bedrijven en kennisinstellingen werken daarbij samen in de opzet van een of enkele (mobiele) gezondheidshub(s). In die hubs kunnen Brabanders hun gezondheid verbeteren door beter inzicht via metingen, door ondersteuning van diensten van MKB-bedrijven, door zorginstellingen en door andere relevante organisaties. De precieze invulling van het project volgt de tijd.

Indicator	2026	2027
Aantal projecten	1	1

Wat willen we bereiken?

De Brabantse economie is verregaand circulair.

Voor de transitie naar een circulaire economie zetten we in op (her)gebruik en alternatieven voor fossiele grondstoffen, reductie van zogenaamde primaire grondstoffen binnen onder andere de maakindustrie (waar de IC Semicon onder valt) en de bouw (waar we inzetten op secundaire grondstoffen en op biotische grondstoffen: de IC vezelstrategie).

Indicatoren:

- Het gebruik van niet-vernieuwbare grondstoffen is volgens de landelijke afspraken met 50% verminderd in 2030.

Wat gaan we daarvoor doen?

Reduceren van het gebruik van primaire grondstoffen

Veel geplande projecten zijn in de huidige bestuursperiode tot nu toe al in uitvoering gebracht (projecten lopen, zijn in 2025 in uitvoering gebracht of zijn al gereed.) Enkele (grote) projecten zijn nog voorzien voor 2026/2027.

Indicator	2026	2027
In 2027 is de ketenaanpak in de maakindustrie in uitvoering gebracht voor prioritaire productgroepen (kapitaalgoederen): semicon, machinebouw algemeen.	Opdracht verleend/in uitvoering	In uitvoering

Beleidsnota's en uitvoeringsagenda's

- [Beleidskader Economie 2030](#)
- [Evaluatie fondsen uit de eerste en tweede tranche investeringsagenda Essent](#)
- [Uitvoeringsagenda Economie, Kennis en Talentontwikkeling 2024-2027](#)
- [Pact Brabant](#)
- [Aanpassingen innovatiefonds Brabant](#)
- [Aanpak Internationalisering](#)

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- [BOM Holding BV](#)
- [Businesspark Aviolanda \(BPA\)](#)
- [Pivot Park holding](#)
- [Green Chemistry Campus BV](#)
- [Havenbedrijf Moerdijk](#)
- [Brabant Startupfonds](#)
- BrabantRing

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

Ontwikkelingen en onzekerheden

Met name de geopolitieke ontwikkelingen zorgen voor grote onzekerheid.

Verder zullen met name de schaarste-vraagstukken zoals; krapte op de arbeidsmarkt, te weinig betaalbare woningen, het is druk op het elektriciteitsnetwerk, grondstoffen en materialen zijn schaars, schaarste van de ruimte (nodig voor wonen, werken, natuur, water enz.) maar ook andere uitdagingen zoals beperkingen a.g.v. stikstof en stagnerende [arbeidsproductiviteit](#) (zoals blijkt uit recente publicatie van CBS) hun invloed hebben op de innovatie- en groeikansen van de Brabantse economie.

Wat mag het kosten?

5. Economie

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2024	Begroting 2025 na wijz.	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Lasten						
Programmalasten	83.853 N	83.731 N	63.545 N	44.007 N	24.667 N	23.521 N
Toerekening organisatiekosten	9.885 N	10.238 N	8.672 N	8.672 N	7.103 N	7.103 N
Totaal Lasten	93.738 N	93.970 N	72.217 N	52.679 N	31.770 N	30.624 N
Baten						
Programmabaten	42.168 V	37.315 V	14.208 V	212 V	101 V	0
Bijdrage in toerekening org. kosten	1.916 V	0	0	0	0	0
Totaal Baten	44.084 V	37.315 V	14.208 V	212 V	101 V	0
Saldo van baten en lasten	49.654 N	56.655 N	58.009 N	52.467 N	31.669 N	30.624 N
Reservemutaties						
Storting in reserves	48.327 N	27.883 N	17.915 N	17.074 N	3.426 N	3.325 N
Onttrekking aan reserves	42.840 V	51.586 V	45.103 V	24.897 V	3.197 V	2.051 V
Resultaat incl. reservemutaties	55.142 N	32.952 N	30.821 N	44.644 N	31.898 N	31.898 N

(bedragen x € 1.000)	Realisatie 2024	Begr. 2025, na wijziging	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Storting in reserve	48.327 N	27.883 N	17.915 N	17.074 N	3.426 N	3.325 N
Reserve Beleidskader Economie 2030	25.262 N	14.000 N	13.500 N	13.537 N	-	-
Reserve Europese programma's 2022-2027	22.842 N	12.289 N	4.415 N	3.537 N	3.426 N	3.325 N
Res. Essent Investeringsagenda	102 N	1.594 N	-	-	-	-
Reserve Co-financ. Europese programma's	121 N	-	-	-	-	-
Onttrekking aan reserve	42.840 V	51.586 V	45.103 V	24.897 V	3.197 V	2.051 V
Reserve Beleidskader Economie 2030	18.581 V	23.258 V	22.200 V	20.709 V	-	-
Reserve Europese programma's 2022-2027	14.754 V	22.622 V	22.903 V	4.187 V	3.197 V	2.051 V
Res. Essent Investeringsagenda	5.135 V	849 V	-	-	-	-
Reserve Co-financ. Europese programma's	4.370 V	4.858 V	-	-	-	-

Financiële toelichting

Lasten

De verschillen in de raming van de lasten in 2026 ten opzichte van 2025 (ruim € 20 mln.(V)), worden met name veroorzaakt doordat er voor MIT (rijksmiddelen € 7,1 mln.(V), en Europese programma's (€ 18,5 mln.(V) voor cofinanciering + Efro-bijdragen) in 2026 (nog) geen/lagere bedragen voor uitvoering zijn geraamd (omdat beschikkingen nog niet zijn ontvangen).

Verder zijn voor de uitvoeringsagenda's 2019-2023 in 2025 nog € 2.9 mln.(V) in de begroting opgenomen terwijl hier in begroting 2026 (nog) geen bedragen voor zijn geraamd. (De uitvoering van de diverse (oude) uitvoeringsagenda's lopen nog door en hebben betrekking op Campussen, toekomstbestendige clusters en triple helix, DataEconomie, impuls beleidskader.)

Voor Green Chemistry Campus is in 2026 € 1 mln. (N) geraamd terwijl hiervoor in 2025 niets is geraamd.

Vanuit Algemeen Economisch Budget is in 2025 € 2,1 mln. (N) afgeraamd t.b.v. storting in voorziening m.b.t. MKB+.

Verder zijn er voor de uitvoeringsagenda 2024-2027 in 2026 meer uitgaven geraamd voor bv. Innovatie, economische structuurversterking en arbeidsmarktbeleid, omdat de uitvoering in 2026 nog meer op gang komt en daardoor naar verwachting € 5 mln. (N) hoger zal zijn.

Baten

De verschillen in de raming van de baten in 2026 ten opzichte van 2025 (ruim €23 mln. lager), worden veroorzaakt doordat de Efro-bijdragen m.b.t. Europese programma's in 2026 naar verwachting € 16 mln. lager zijn dan in 2025 (€ 14 mln. in 2026 geraamd t.o.v. € 30 mln. in 2025) en Rijksbijdragen MIT (2025: € 7 mln.) in 2025 nog niet in de raming zijn opgenomen. (Hiervoor zijn nog geen beschikkingen ontvangen.).

Programma 6 Energie

Inleiding

Samen met inwoners, bedrijven, overheden en onderzoeks- en kennisinstellingen werkt de provincie aan de energietransitie, een hoofdpoging van de Brabantse Omgevingsvisie. Brabant wil de energietransitie versnellen en bijdragen aan het verduurzamen en het vergroenen van de samenleving. Daarmee draagt de energietransitie bij aan het tegengaan van verdere klimaatverandering (mitigatie). In het bestuursakkoord 'Samen Maken we Brabant' is vastgelegd dat de energietransitie rechtvaardig, haalbaar en betaalbaar moet zijn. Het programma Energie richt zich op energiebesparing en verduurzaming, de opwek van hernieuwbare energiebronnen, toegankelijkheid en beschikbaarheid van energie. In 2026 zetten we ons opnieuw hiervoor in. Dit vanwege de noodzaak om:

- de doelen van 2030 te halen;
- de Brabantse economie draaiende te houden;
- de Brabander mee te laten doen aan en profiteren van de energietransitie;
- ons te verhouden tot de vele ontwikkelingen en veranderingen in de energiesector en energie- intensieve sectoren;
- energieprojecten te kunnen uitvoeren.

In de uitvoeringsagenda 2024-2027 wordt langs een drietal uitvoeringslijnen gewerkt:

1. Uitvoeringslijn Energiebesparing en verduurzaming
Energie die je niet gebruikt, hoef je niet op te wekken en niet te transporteren. In de gebouwde omgeving, waar in Brabant 35% van het totale energieverbruik plaatsvindt, zetten wij in op het ondersteunen van gemeenten bij natuurvriendelijk isoleren. Hiervoor moeten gemeenten Soorten Management Plannen (SMP) opstellen. Ook voorzien we via verschillende duurzaamheidsloketten eigenaren van maatschappelijk vastgoed en het MKB van advies om te verduurzamen.
2. Hernieuwbare energie
De energie die in Brabant nodig is, willen we zoveel als mogelijk is betrekken uit hernieuwbare bronnen. In het kader van de Regionale Energie Strategie (RES), zijn op regionaal niveau afspraken gemaakt over de opwek van hernieuwbare energie op land (door middel van wind en zon). Naast hernieuwbare elektriciteit onderzoeken we ook de mogelijkheden van andere hernieuwbare energiebronnen, zoals geothermie (warmte uit de diepe ondergrond), riothermie (energie uit rioolzuivering) etc. De provincie speelt hierbij een stimulerende rol door actief bij te dragen aan de verschillende initiatieven. Daarnaast heeft de provincie ook andere rollen. Denk hierbij aan de rol in het kader van het beschermen van de omgeving (via de Omgevingsverordening) en rollen die verband houden met bevoegd gezag, gericht op vergunningverlening (bij grootschalige opwekprojecten). Ook heeft de provincie een rol in de warmtetransitie. De nieuwe Wet collectieve warmte (Wcw), welke inmiddels door de Tweede Kamer is aangenomen, geeft de provincie die mogelijkheid. In 2026 zullen we de juridische en financiële verkenning naar de mogelijke oprichting van een regionaal warmtebedrijf afronden.
3. Energie beschikbaar en toegankelijk
Als gevolg van elektrificatie in zowel de gebouwde omgeving (bijvoorbeeld warmtepompen en opladen auto's), de industrie en mobiliteit (elektrische voertuigen) is

de vraag naar transportcapaciteit sterk gegroeid. Daar komt de decentrale opwek van elektriciteit nog bij. Dit alles leidt tot transportschaarste op het elektriciteitsnet. Samen met de Brabantse RES-regio's, de netbeheerders TenneT en Enexis en het Rijk zetten we (als voorzitter) in het Brabantbrede Bestuurlijk Overleg Energie (BBOE) in op:

- Het waar mogelijk versnellen van uitbreidingen van de energie-infrastructuur;
- Het stimuleren van energy-hubs, waarmee met de bestaande transportcapaciteit de infrastructuur beter kan worden benut.

Op de langere termijn, zetten we in op het maken van (ruimtelijke) keuzes om de ruimtelijke ontwikkeling van Brabant en de energietransitie goed op elkaar af te stemmen en vanuit beide perspectieven efficiënte keuzes te maken. Voor de meer korte termijn geven we met het provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat (pMIEK) aan waar vanuit maatschappelijk perspectief de prioriteit moet liggen als het gaat om het wegnemen van knelpunten in de energie-infrastructuur.

Naast deze meer technische en ruimtelijke insteek, zien we de energietransitie ook als een sociaal-economische transitie. Zo willen we voorkomen dat energie voor huishoudens onbereikbaar wordt. We zetten in op een verkleining van het aantal huishoudens dat een te groot deel van het inkomen besteedt aan energie. Daarnaast willen we met praktische voorbeelden gemeenten inspireren tot burgerparticipatie bij bijvoorbeeld de ontwikkeling van grootschalige opwekprojecten.

Nadere informatie over onderstaande indicatoren Energie en aanvullende data is te vinden in de [Monitor Energieagenda 2019-2030](#).

Wat willen we bereiken?

In 2030 realiseren we 55% minder CO₂-uitstoot in Brabant ten opzichte van 1990. We streven ernaar om in 2050 klimaatneutraal te zijn.

In het bestuursakkoord 'Samen maken we Brabant!' zijn de CO₂-doelstellingen uit de Energieagenda 2019 - 2030 verder aangescherpt: van 50% naar 55% CO₂-reductie in 2030 en van 90% CO₂-reductie naar klimaatneutraliteit in 2050.

Indicator:

- De uitstoot van energie gerelateerde CO₂ in Brabant (BBV-verplichte indicator).

Wat willen we bereiken?

In 2030 dient de helft van de energie (elektriciteit, warmte en brandstoffen) die in Brabant gebruikt wordt, opgewekt te zijn uit hernieuwbare bronnen, voornamelijk uit Brabant.

We zetten erop in dat in 2030 de helft van de energie (elektriciteit, warmte en brandstoffen) die in Brabant gebruikt wordt, is opgewekt uit duurzame bronnen. Dit betekent dat de optelsom van opwek uit hernieuwbare energiebronnen op jaarbasis minimaal overeenkomt met 50% van het totale gebruik van warmte, elektriciteit en vaar- en voertuigbrandstoffen.

Indicatoren:

- De ontwikkeling van het totale energieverbruik in Brabant.
- De ontwikkeling van de opwek van hernieuwbare energie in Brabant (BBV-verplichte indicator).
- Totaal gevraagde vermogen voor afname op de wachtlijst bij Enexis
- Totaal gevraagde vermogen voor teruglevering op de wachtlijst bij Enexis
- Gemiddelde energiequota - Huishoudens waarbij de energierekening als aandeel van het inkomen (te) hoog is

Wat gaan we daarvoor doen?

Ondersteunen gemeenten en faciliteren ontzorgingsloketten

In samenwerking met het programma Natuur geven we uitvoering aan de Bijdrageregeling versterking biodiversiteit en versnelling energiebesparing / Alternatieve verblijfplaatsen beschermde soorten. Daarnaast ondersteunen we gemeenten via ontzorgingsloketten en zorgen we voor kennisdeling om de verduurzaming van maatschappelijk vastgoed te versnellen.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Ondersteunen opstellen soortenmanagementplannen (SMP)	Regeling open.			
Faciliteren van ontzorgingsloketten:				
- Duurzaamheidsloket Sport - Ontzorgingsloket Maatschappelijk Vastgoed	Loketten in uitvoering.	Loketten in uitvoering.	Loketten in uitvoering.	Loketten in uitvoering.

- Ontzorgingsloket Midden- en Kleinbedrijf
- Duurzame Monumentenloket

Optimaliseren ruimtelijke procedures bij netuitbreidingen

We nemen, waar gewenst, een bevoegd gezag rol bij de uitbreiding en versterking van het hoogspanningsnetwerk binnen Brabant en passen daar, waar mogelijk, het instrument van een integraal projectbesluit op toe om daarmee versnelling in de besluitvorming te krijgen.

Indicator	2026	2027	2028	2029
150 kV-kabeltracé Hapert - Eindhoven Zuid	voorkeursbesluit		Projectbesluit	
150 kV-kabeltracé Eindhoven Oost Maarheeze	voorkeursbesluit		Projectbesluit	

Realisatie windparken (vergunningverlening)

Daar waar gewenst of wettelijk toe verplicht pakt de provincie in deze uitvoeringsperiode haar bevoegdheid bij de realisatie van windparken om de RES-doelstellingen te kunnen halen.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Windpark Bergeijk (De Pielis)	Voorbereiding	Voorkeursbesluit	Projectbesluit	
Windpark Someren *				

* In 2025 zal GS haar standpunt bepalen over wel of geen provinciaal projectbesluit windpark Someren.

Energyhubs mogelijk maken

We stellen kennis en capaciteit beschikbaar aan gemeenten en bedrijven om te komen tot energyhubs (innovatieve oplossingen).

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal ontwerpen van Energy hubs (provinciale regeling) in Brabant mogelijk gemaakt (cumulatief)	17	25		
Aantal haalbaarheidsstudies naar Energyhubs (provinciale regeling)in Brabant mogelijk gemaakt (cumulatief)	30			

Verkennen rol van Provincie bij Regionaal Warmtebedrijf

We treffen voorbereidingen voor besluitvorming over een regionaal warmtebedrijf voor Brabant.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Nadere financiële en juridische verkenning.	afgerond			

Opstellen Energieperspectief

Het Energieperspectief is de basis voor de maatschappelijke prioritering in het pMIEK-proces en kent een samenhang met de uitwerking van de ruimtelijke arrangementen van het Brabants Ruimtelijk Voorstel.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Energieperspectief opgesteld	Gereed			

Stimuleren laadinfra

Meer dan 75% van het publieke laadnetwerk in Brabant is 'ruim' of 'voldoende' beschikbaar volgens de landelijke definitie voor een dekkend laadnetwerk voor elektrische personen- en bestelvoertuigen.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Uitrol Laadinfrastructuur	>75%	>75%	>75%	>75%

Mobiliteit

Zie programma 8 "Basisinfrastructuur Mobiliteit" m.b.t. duurzaam bouwen en beheren van provinciale infrastructuur en 100% elektrische bussen in concessies in Brabant.

Beleidsnota's en uitvoeringsagenda's

- [De Brabantse Omgevingsvisie 'De kwaliteit van Brabant'](#);
- [Energieagenda 2019-2030](#);
- [Nationaal klimaatakkoord](#);
- [Nationaal Plan Energiesysteem \(NPE\)](#);
- [Ontwerp Programma Energiehoofdstructuur \(PEH\)](#);
- [Uitvoeringsagenda Gezondheid 2024-2027](#);
- [Uitvoeringsagenda Energie 2024-2027](#).

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- [Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij;](#)
- [Energiefonds Brabant \(ondergebracht BOM\);](#)
- [Innovatiefonds Brabant \(ondergebracht BOM\);](#)
- [Enexis NV/ Enpuls.](#)

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

Ontwikkelingen en onzekerheden

- Congestie op het elektriciteitsnet
Naast congestie op het hoogspannings- en middenspanningsnet, lijkt congestie op het laagspanningsnet nu ook steeds meer voor te komen binnen Brabant. Leverde het eerste beperkingen op voor aansluitingen voor nieuwe bedrijven en voorzieningen en voor verduurzaming van bestaande bedrijven en voorzieningen, congestie op het laagspanningsnet heeft consequenties voor het wel/niet aan kunnen sluiten van nieuwe woningen, laadpalen, enz. Het energiesysteem wordt de komende jaren naar verwachting randvoorwaardelijk voor veel economische/ maatschappelijke ontwikkelingen en daarmee sturend in plaats van volgend.
- Capaciteitsclaims
Het Rijk voorziet een steeds grotere rol voor provincies als het gaat om het versnellen van de aanleg van energieinfrastructuur en/of de bevoegdheid voor bepaalde delen van het hoogspanningsnet in relatie tot netcongestie. Dit zal, naar alle waarschijnlijkheid, leiden tot een grotere claim op provinciale capaciteit voor het voorbereiden/nemen van projectbesluiten. Deels zullen deze kosten verhaald kunnen worden bij initiatiefnemers via legesheffing of anterieure overeenkomsten.
- Rijksmiddelen voor Klimaat en Energiebeleid
Onzekerheid over voortzetting en hoogte van Klimaatmiddelen vanuit het rijk richting provincies en gemeenten. Deze middelen zijn op dit moment voor een substantieel deel bepalend voor de hoogte/grootte van de personele inzet vanuit de provincie op het behalen van de klimaat en energiedoelstellingen. In juli is een brief (update uitvoeringsmiddelen) van het ministerie van KGG ontvangen, waaruit blijkt dat voortzetting van de basisfinanciering t/m 2030 voorzien is vanuit middelen die beschikbaar gesteld zijn door kabinet Rutte IV in lijn met het advies van de Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB) uit 2021. De taken voor gemeenten en provincies op het gebied van klimaat en energie zijn echter afgelopen jaren fors toegenomen. Het is nog niet duidelijk hoeveel Provincie Noord-Brabant zal ontvangen. De middelen voor 2026 worden met de miljoenennota overgeheveld naar het Provinciefonds en vervolgens verdeeld en uitgekeerd.

Wat mag het kosten?

6. Energie

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2024	Begroting 2025 na wijz.	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Lasten						
Programmalasten	11.324 N	15.521 N	17.005 N	7.817 N	3.473 N	3.423 N
Toerekening organisatiekosten	5.226 N	6.324 N	7.069 N	7.069 N	3.620 N	3.620 N
Totaal Lasten	16.549 N	21.845 N	24.074 N	14.886 N	7.094 N	7.044 N
Baten						
Programmabaten	6.266 V	7.708 V	5.036 V	4.811 V	0	0
Bijdrage in toerekening org. kosten	0	0	0	0	0	0
Totaal Baten	6.266 V	7.708 V	5.036 V	4.811 V	0	0
Saldo van baten en lasten	10.283 N	14.137 N	19.039 N	10.075 N	7.094 N	7.044 N
Reservemutaties						
Storting in reserves	4.654 N	6.309 N	3.500 N	4.904 N	0	0
Onttrekking aan reserves	553 V	5.382 V	10.622 V	3.732 V	0	0
Resultaat incl. reservemutaties	14.385 N	15.065 N	11.916 N	11.247 N	7.094 N	7.044 N

(bedragen x € 1.000)	Realisatie 2024	Begr. 2025, na wijziging	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Storting in reserve	4.654 N	6.309 N	3.500 N	4.904 N	-	-
Res. Essent Investeringsagenda	50 N	-	-	-	-	-
Reserve Beleidskader Energie 2030	4.604 N	6.309 N	3.500 N	4.904 N	-	-
Onttrekking aan reserve	553 V	5.382 V	10.622 V	3.732 V	-	-
Res. Essent Investeringsagenda	479 V	1.500 V	-	-	-	-
Reserve Beleidskader Energie 2030	73 V	3.882 V	10.622 V	3.732 V	-	-

Financiële toelichting

Lasten

De lasten voor programma 6 Energie zijn in 2026 circa 1,5 mln. hoger dan in 2025.

Versnellen natuurinclusief isoleren (5.950 N)

Voor paragraaf 3 Versnellen van energiebesparing door isolatie van bijdrageregeling Versterking biodiversiteit en versnelling energiebesparing staat een subsidieplafond van circa € 6,5 mln. open in 2025 en 2026. In Burap-II is de lastneming vanuit deze subsidies circa € 6 mln. van 2025 naar 2026 verschoven.

Lasten gedekt vanuit specifieke uitkeringen (2.672 V)

Voor 2026 zijn voor een aantal onderwerpen gedekt vanuit specifieke uitkeringen (SPUK's) lagere lasten geraamd dan in 2025. Het gaat onder andere over de subsidieopenstelling voor Energiehubs (1.200 V) en aanpak laadinfrastructuur 2030 (1.000 V).

Subsidie warmtenet Roosendaal (1.500 V)

In 2025 is de last genomen voor de subsidie voor warmtenet Roosendaal. In 2026 worden voor dit onderwerp geen lasten verwacht.

Baten

Inkomsten uit specifieke uitkeringen (2.672 N)

De geraamde lasten voor 2026 voor een aantal onderwerpen gedekt vanuit SPUK's zijn lager dan in 2025 (zie hierboven). Gelijk aan de raming van de lasten gedekt vanuit deze specifieke uitkeringen is de raming voor de inkomsten voor hetzelfde bedrag lager in 2026.

Programma 7 Landbouw en voedsel

Inleiding

2026 wordt opnieuw een belangrijk jaar voor het verduurzamen van de landbouw- en voedselsector in Nederland en Noord-Brabant.

Binnen de veelheid van activiteiten in Noord-Brabant worden er hier enkele uitgelicht. De opgaven op het gebied van stikstof, mest, geur en fijnstof in de veehouderij zijn door een kleinere veestapel enigszins verminderd. Mede door de stagnerende vergunningverlening zijn de problemen minder snel kleiner geworden dan eerder verwacht. In 2026 zullen we blijven bijdragen aan een meer duurzame veehouderij door bijvoorbeeld het onderzoeken van sensoren in het kader van 'real time'-meten en monitoren en voer- en managementmaatregelen.

In de afgelopen periode is het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in het centrum van de aandacht gekomen. In 2026 starten we met het uitvoeren van het actieplan gewasbeschermingsmiddelen.

Op Europees en nationaal niveau is er meer aandacht ontstaan voor een voedselstrategie. In 2026 zullen we vanuit de provincie Noord-Brabant onze bijdrage leveren.

Tegelijkertijd geldt voor veel van deze onderwerpen dat een grote afhankelijkheid is van het rijk. De insteek van een nieuw te vormen kabinet is nog onbekend. Voor onze provincie betekent het dat we vanuit de provinciale bevoegdheid en mogelijkheden doorgaan met de dossiers waar we wel vooruitgang kunnen boeken.

Wat willen we bereiken?

Bevorderen van duurzame en circulaire landbouw

We willen in Brabant de duurzame landbouw- en voedselproductie bevorderen, mede daardoor zal er sprake zijn van in hoge mate gesloten mineralenkringlopen (in plantaardige en dierlijke ketens) en daarmee zoveel mogelijk emissieloze landbouw naar water, bodem en lucht. De voedselketens produceren gezond voedsel en landbouwbedrijven dragen bij aan een gezonde en natuurrijke leefomgeving. Hiermee geven we invulling aan de hoofddoelstellingen van de [uitvoeringsagenda landbouw en voedsel](#) met name op het gebied van meest duurzame circulaire landbouw- en voedselproductie in Europa. Hierbij zijn indicatoren als een dalende trend in fijnstof emissie vanuit de veehouderij opgenomen in relatie tot de gezonde leefomgeving en het verminderen van andere emissies uit de landbouw. Maar ook het stimuleren van continue monitoring van emissies in stallen, de maatregelen vanuit het Schone lucht akkoord en de inspanningen om schadelijke effecten van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen dragen ook bij aan het Brabants Beleidskader Gezondheid met drie gezonde levensjaren erbij voor elke Brabander in 2030.

Indicatoren:

Streefwaarden	Nulmeting (2023)	Streefwaarde 2030
Geuremissie uit stallen o.b.v. vergunningen veehouderij	0,99 MouE/s	Significante afname
Ammoniakemissie uit stallen o.b.v. vergunningen veehouderij	15,2 kton/jaar	Significante afname
Totale fijnstofemissie uit stallen	1,5 kton/jaar	Significante afname

Wat gaan we daarvoor doen?

Opstellen plan van aanpak geuremissie en onderzoek naar aansluiten geuremissie landbouw en industrie

We pakken dit op samen met het organisatieprogramma's energie en milieu. We leveren dit jaar een plan van aanpak op waarin we aangeven wat de situatie in Brabant is en hoe wij bij kunnen dragen aan een oplossing om geur activiteiten integraal te kunnen meewegen in besluitvorming.

Stimuleren van projecten/activiteiten ter vermindering van ammoniakemissies uit stallen (aantal: 4)

Afhankelijk van Brabant van het slot en mogelijkheden om een natuur toestemming te verkrijgen helpen we ondernemers met een concreet voorstel dat bijdraagt aan emissie reductie, waaronder ammoniak emissie. Een voorbeeld is het VAMOS project waarbij we metingen uitvoeren om voer- en managementmaatregelen te valideren.

Uitvoeren maatregelen schone luchtakkoord ter vermindering van de fijnstof emissie

Via het Schone Luchtakkoord (SLA) hebben we afspraken gemaakt met het Rijk en gemeenten over het verbeteren van de luchtkwaliteit voor onze gezondheid.

Uitvoeren actieplan gewasbeschermingsmiddelen

Met het Actieplan Gewasbeschermingsmiddelen dragen we bij aan een toekomstbestendige land- en tuinbouw die past binnen die brede maatschappelijke opgaven. Brabant wil op een goede manier toewerken naar een duurzame landbouw die geen negatieve impact heeft op zijn omgeving. Dat is nodig om perspectief te kunnen blijven bieden aan boeren.

Het actieplan biedt een overzicht van de stimulerende en regulerende maatregelen die de provincie (aanvullend) wil nemen om het gebruik en de negatieve effecten van chemische gewasbeschermingsmiddelen terug te dringen. Daarmee denken we een duidelijke stap te kunnen zetten op weg naar een significante daling.

We pakken dit op samen met de organisatieprogramma's Water en Bodem, Milieu, Kwaliteit Openbaar Bestuur (gezondheid), Wonen, Werken & Leefomgeving, Natuur en Vergunningen, Toezicht & Handhaving.

Actualiseren regelgeving aangaande duurzame land- en tuinbouw en gezondheid

We verwachten het geitenmoratorium te kunnen heroverwegen na het advies van de gezondheidsraad en het standpunt van het Rijk hierin. Daarnaast hebben we het voornemen om de geurregels en de stalderingsregels in de omgevingsverordening te evalueren.

Wat willen we bereiken?

Stimuleren van economisch toonaangevende landbouw- en voedselsector

Het Brabantse landbouw- en voedselsysteem is in 2030 een vooraanstaande Europese speler: zeer innovatief en met een sterke concurrentiepositie. We willen dit blijven stimuleren. De sector rendert door (nieuwe) economische en maatschappelijke verdienmodellen in grote internationale en kleine regionale ketens. Op het snijvlak van landbouw en voedsel en respectievelijk high tech, ICT, chemie en gezondheid zijn bovendien nieuwe (biobased) bedrijfstakken tot ontwikkeling gekomen. Brabant blijft exporteur van geavanceerde voedselproductiesystemen.

Indicatoren:

Streefwaarden	Nulmeting (2023)	Streefwaarde 2030
% plantaardige eiwitten in consumptiepatroon	40%	60%
Areaal peulvruchten in ha	445 ha	4750 ha

Wat gaan we daarvoor doen?

Bijdrage leveren aan innovatieve projecten per jaar via Landbouw Innovatie Brabant (LIB) (aantal: 30)

Met de Landbouw Innovatie Brabant (LIB) zullen we innovaties blijven aanjagen en ondersteunen die bijdragen aan duurzame en vitale land- en tuinbouw die een bijdrage levert aan de kwaliteit van het platteland met maatschappelijke verankering. Bijdragen aan systeemverandering staat centraal in het ondersteunen van innovaties met daarin sleutelbegrippen als waarde creatie, kringlooplandbouw en doornontwikkeling. LIB doet dit op een laagdrempelige manier door vroeg in het innovatieproces vanuit de optiek van de primaire sector (vanuit de brede omgeving bezien) ondersteuning te bieden door o.a. in contact brengen met juiste netwerk, ondersteuning in het opwerken van idee tot project, financiële bijdrage en nazorg/doorontwikkeling.

Het LIB is in 2023 geëvalueerd. Een belangrijke aanbeveling was om de laagdrempelige werkwijze te behouden waarmee LIB met praktische voorbeelden mede bijdraagt aan een positief geluid vanuit de sector richting de maatschappij, en aan de provinciale doelen rond Agrarische ontwikkeling, Water, Natuur en Economie en talentontwikkeling.

Zie ook [Statenmededeling Landbouw Innovatie Noord-Brabant Evaluatie en vervolg 2024-2027](#).

Uitvoeren van een actiepakket binnen landelijk programma Bean Deal gericht op meer teelt en consumptie van plantaardige eiwitten

We werken samen met ketenpartijen aan de uitvoering van de acties uit de Bean Deal, om de eiwittransitie te versnellen en ondersteunen we initiatieven zoals The Protein Community en andere netwerkorganisaties rondom eiwittransitie. Daarnaast richten we ons op het bevorderen van alternatieve (nieuwe) eiwitbronnen, zoals insecten, algen en micro-organismen.

Ondersteunen van netwerkorganisaties in de eiwittransitie

Ook in 2026 zetten we in op het ondersteunen van en het actief participeren in samenwerkingsvormen zoals Plant Protein Forward (PPF) en het Plantbased Netwerk, mede omdat deze een basis zijn voor het ontstaan van keteninitiatieven en kennisdeling.

We werken hierbij nauw samen met partijen als de Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij, Fieldlabs zoals Delta Agrifood Business (DAB) en onderwijsinstellingen (Avans, HAS, MBO's), deze laatste vooral vanuit de betrokkenheid bij stages, onderzoek en opleiding.

Via bijeenkomsten bij agrariërs verbinden we verschillende werelden en versterken de keten van boer tot bord. Binnen de provincie trekken we nauw op met het programma Economie, Kennis- en Talentontwikkeling.

Bijdrage leveren aan de Agroproeftuin Noordoost Brabant

Brabant wil een groene proeftuin zijn voor duurzame, innovatieve oplossingen waarin een goede balans tussen landbouw- en voedselproductie en de omgeving centraal staat. Daarom continueren we de samenwerking met de AgroProeftuin Noord-Oost Brabant (NOB). We vergroten de kennis en expertise door samenwerking met bedrijven en kennisinstellingen, maar we kijken ook naar nieuwe en uitgebreidere mogelijkheden voor een intensievere samenwerking tussen de Brabantse proeftuinen: VDBorne Campus, Boerderij van de Toekomst Zuidoostelijk Zand (BvdTZOZ) en de AgroProeftuin NOB

Wat willen we bereiken?

Stimuleren van Natuur- en landschapsinclusieve landbouw

De Brabantse landbouw is in 2030 landschaps- en gemeenschapsinclusief en vervult daarmee een vitale rol in natuur- en landschapsontwikkeling en het beheer daarvan. Er is een herkenbare verbinding tussen stad en platteland, tussen producent en consument (voedsel, leefbaarheid dorpen) en met de Brabantse samenleving als geheel (zorg, groene energie, landschap en natuur, recreatie). Het Rijk heeft initiatief genomen tot het nader definiëren van natuurinclusieve landbouw. In het vierde kwartaal van 2025 gaan wij in een statenmededeling in op de wijze waarop deze definitie een rol kan spelen in ons beleid en onze aanpak.

Indicatoren:

Streefwaarden	Nulmeting (2023)	Streefwaarden 2030
Toename aantal natuurinclusieve boeren	150	500
Areaal biologische landbouw in % van totaal	3,2	15
Bijdrage Brabantse Landbouw aan doelen van bodem en waterkwaliteit		Bijdrage leveren

Wat gaan we daarvoor doen?

Ondersteunen van agrariërs die Natuurinclusief willen (gaan) ondernemen met coaching en via de regeling “Grondfonds Natuurinclusieve Landbouw”

We ondersteunen de doorontwikkeling naar een (meer) natuurinclusieve bedrijfsvoering met coaches die helpen een doorontwikkelplan op te stellen. Zo kunnen agrariërs bewuste keuzes maken over hoe zij hun bedrijfsvoering uitvoeren waarbij zij rekening houden met de natuur. In het geval er extensivering noodzakelijk is voor de (nieuwe) bedrijfsvoering, faciliteren we de doorontwikkeling door inzet van de regeling “Grondfonds Natuurinclusieve Landbouw”.

Streefwaarden	2024	2027
Ondersteunde agrariërs	85	350 totaal

Ondersteunen van boeren bij omschakelen naar biologisch

We ondersteunen agrarische ondernemers die het overwegen met gratis en deskundig advies over de overstap naar biologische landbouw, afgestemd op hun bedrijfssituatie.

Stimuleren van activiteiten in regionale netwerken om de biologische afzet te vergroten

Uiteindelijk moeten biologische producten worden afgezet en kan er niet meer worden geproduceerd dan er afzet voor is. Daarom bevorderen we afspraken over meer biologische producten in onze eigen catering en die van medeoverheden en Brabantse bedrijven. Ook brengen we regionale netwerken van biologische producenten en afnemers in beeld. Met rijksmiddelen subsidiëren we vervolgens projecten om de afzet te vergroten in deze regio's. Zo stimuleren we de keten en markt voor biologisch voedsel. Daarnaast stimuleren we innovatie in de biologische sector met een specifieke module in het LIB.

Aanpassen verpachtingsvoorwaarden provinciale gronden t.a.v. het beëindigen van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en kunstmest

Om doelen voor natuur en water te realiseren streven we in de overgangsgebieden rondom Natura 2000-gebieden, natte natuurparels en beekdalen overwegend naar extensieve en natuurinclusieve vormen van landbouw. In 2025 hebben wij het '[Stappenplan verdere verduurzaming pacht van agrarische gronden](#)' vastgesteld. Dit geeft, ook vanuit onze voorbeeldrol, aan hoe wij onze pachtuitgifte verdergaand willen verduurzamen, onder andere door het beperken van het gebruik van kunstmest en gewasbeschermingsmiddelen. De komende jaren voeren we dit plan uit. Daarnaast benutten we de extensiveringsregeling voor graasdierhouderij in deze gebieden. Hiermee versterken we de positie op de grondmarkt van bedrijven die willen extensiveren. We ondersteunen dit verder door samen met de verschillende stakeholders in de verschillende GGA-gebiedsprocessen aan te sluiten en zijn voornemens hier in het kader van de Aanpak Landelijk Gebied nadere afspraken met gebieden over te maken.

Uitvoeren beleidsregels grond voor extensivering en grond voor natuurinclusieve landbouw

Op 1 juli is de beleidsregel 'grond voor extensivering' vastgesteld. Ten opzichte van de oude beleidsregel zijn er twee pakketten toegevoegd: kruidenrijk grasland en biologische landbouw. Hiermee ondersteunen we extensieve of extensiverende landbouwbedrijven rond de Natura 2000-gebieden, Natte Natuurparels en in de beekdalen die willen extensiveren. Grondeigenaren kunnen hun grond aan de provincie verkopen en tegen een aantrekkelijke prijs terug pachten, onder de voorwaarde dat bepaalde vormen van duurzaam grondgebruik toegepast worden. De regeling gaat op 1 september 2025 open. De grondregeling Natuurinclusieve landbouw is aangepast om inzet binnen het NNB, niet zijnde NNN mogelijk te maken en ook daar natuurinclusieve landbouw te faciliteren. Daarnaast is het grootste deel het beschikbare budget benut, besluitvorming voor ophoging wordt eind 2025 voorzien.

Ontwikkelen en uitvoeren overgangsgebiedenbeleid

De provincie werkt aan een programma overgangsgebieden, hier werken we aan een optimum tussen natuurherstel en landbouwkundig gebruik.

Wat willen we bereiken?

Versterken gemeenschapsinclusief

We willen de verbinding tussen de diverse ketens en de burger versterken. Het resultaat is dat de Brabanders (weer) trots zijn op de landbouw- en voedselsector. De sector is dichterbij de

burger gekomen en meer verbonden door onder andere meer kennis van de rol en herkomst van voedsel en van het belang van het buitengebied. Er vindt een verschuiving plaats naar meer voedsel van dichtbij en de landbouw levert een bijdrage aan maatschappelijke en ecosysteemdiensten. Brabanders waarderen het voedsel, het buitengebied, het groen in de stad en de makers, ontwikkelaars en beheerders ervan. De landbouw- en voedselketens worden beleefd als belangrijk onderdeel van de brede welvaart in Brabant.

Steeds meer maatschappelijke opgaven komen samen op één en dezelfde bedrijven binnen de gehele sector en keten. Zo willen we méér dierenwelzijn, minder emissies die schadelijk zijn voor de mens en natuur en een betere bodem- en waterkwaliteit. Deze vraagstukken vragen om een vernieuwingslag in de veehouderij. Die vernieuwing brengt onzekerheden met zich mee: kan dit financieel uit? Hoe valt een nieuwe koers binnen ons gezin?

Vraagstukken die jonge boeren bezighouden en medebepalend zijn óf en h́oe zij het bedrijf voort gaan zetten. De provincie wil in 2026 verder bijdragen aan het toekomstperspectief voor jonge boeren. De komende tijd gaan we verder samen met jonge boeren bekijken wat er nodig is om dat toekomstperspectief in te vullen door verdere uitvoering te geven aan het Plan van Aanpak Jonge Boeren.

Indicatoren:

2-jaarlijkse kwalitatieve rapportage (1ste in 2025) over de ontwikkeling van het onderling begrip tussen boeren-burgers en overheden

Wat gaan we daarvoor doen?

Gezamenlijk met Vereniging Brabants Agrarisch Jongeren Kontakt (BAJK) uitvoeren van het actieplan jonge boeren

Met de uitvoering van het actieplan jonge boeren willen we kijken hoe we jonge boeren kunnen helpen binnen de bestaande juridische kaders, zodat zij een toekomst in Brabant hebben en houden. Zo willen wij ruimte te creëren voor nieuwkomers. Het betreft jonge boeren die thuis geen bedrijf hebben en die we koppelen aan boeren die thuis geen opvolgers hebben (het zogenaamde boer-zoekt-boer project).

Uitvoeren van activiteiten op het gebied van ontwikkeling van kennis, vaardigheden, voedsel educatie en onderwijsvernieuwing (aantal: 5)

Om nieuwe landbouw- en voedselsystemen te bouwen is structurele samenwerking tussen onderwijsinstellingen, bedrijfsleven en overheden nodig. In het programma Beet! werken we samen met onderwijsinstellingen en bedrijfsleven aan onderwijsvernieuwing. Het ondersteunen van kennis- en competentieontwikkeling van jonge agrariërs in het Groene Onderwijs (HAS, Curio en Yuverta) neemt daarbij een belangrijk plaats in.

Opstellen plan van aanpak Vitaal Platteland

Een Vitaal Platteland betreft een breed begrip. Het gaat over het levendig houden van kleinere kernen en te voorkomen dat, als gevolg van voortschrijdende urbanisatie, het voorzieningenniveau dusdanig achteruitgaat dat dit leidt tot leegloop van dorpen. Het betreft het bewaken van veiligheid (voorkomen van ondermijning), het behoud van verbondenheid tussen stad en platteland door openbaar vervoer en digitalisering (zoals aanleg van glasvezelkabels), het behoud van een werkend platteland (versterken zzp en digitale

nomaden), een gezond platteland (eet en levensstijl), een circulair platteland en een platteland dat deelneemt aan de energietransitie. Tenslotte is het ook prettig als burgers zelf mee kunnen denken.

Beleidsnota's en uitvoeringsagenda's

- [Omgevingsvisie](#)
- [Beleidskader Landbouw en Voedsel 2030](#)
- [Uitvoeringsagenda Mest](#)
- [Uitvoeringsagenda Landbouw en Voedsel 2024-2027](#)

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma wordt vooral op het gebied van innovatie nauw samengewerkt met de Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij en de regionale ontwikkelingsmaatschappijen AgriFood Capital, Rewin en Brainport Development.

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

Ontwikkelingen en onzekerheden

Met name de landelijke ontwikkelingen zullen ook het komend jaar een sterke invloed hebben op dit begrotingsprogramma. We spelen hierop in met als uitgangspunt het in 2022 vastgesteld beleidskader Landbouw en Voedsel 2030 en de Uitvoeringsagenda 2024-2027

Wat mag het kosten?

7. Landbouw en voedsel

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2024	Begroting 2025 na wijz.	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Lasten						
Programmalasten	15.225 N	13.430 N	24.996 N	15.226 N	11.215 N	657 N
Toerekening organisatiekosten	5.177 N	6.307 N	6.355 N	6.205 N	3.980 N	3.980 N
Totaal Lasten	20.402 N	19.738 N	31.351 N	21.431 N	15.195 N	4.637 N
Baten						
Programmabaten	10.207 V	6.494 V	18.230 V	11.801 V	10.558 V	0
Bijdrage in toerekening org. kosten	0	0	0	0	0	0
Totaal Baten	10.207 V	6.494 V	18.230 V	11.801 V	10.558 V	0
Saldo van baten en lasten	10.195 N	13.244 N	13.121 N	9.631 N	4.637 N	4.637 N
Reservemutaties						
Storting in reserves	2.445 N	111 N	80 N	100 N	0	0
Onttrekking aan reserves	4.101 V	100 V	100 V	190 V	0	0
Resultaat incl. reservemutaties	8.539 N	13.255 N	13.101 N	9.541 N	4.637 N	4.637 N

(bedragen x € 1.000)	Realisatie 2024	Begr. 2025, na wijziging	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Storting in reserve	2.445 N	111 N	80 N	100 N	-	-
Reserve Landbouw	2.445 N	111 N	80 N	100 N	-	-
Onttrekking aan reserve	4.101 V	100 V	100 V	190 V	-	-
Reserve Landbouw	4.101 V	100 V	100 V	190 V	-	-

Financiële toelichting

Lasten

De hogere lasten in 2026 ten opzichte van 2025 van € 11,6 mln. betreffen de inzet van Rijkmiddelen, waarvan € 5,6 mln. de hogere raming van de Versnellingsmiddelen en € 6 mln. de inzet van middelen vanuit de Regeling Provinciale Maatregelen Landelijk gebied (RPML).

Baten

De hogere baten in 2026 ten opzichte van 2025 is het gevolg van de hogere ramingen van de uitgaven ten laste van Rijksbijdrage (zie lasten).

Programma 8

Basisinfrastructuur

mobiliteit

Inleiding

We gaan voor een veilig, robuust, betrouwbaar en schoon mobiliteitssysteem. Daarom zorgen we vanuit onze wettelijke verantwoordelijkheden voor een goede basis met een stevig netwerk van provinciale wegen, fietspaden en openbaar vervoer (OV). In het [beleidskader Mobiliteit Koers 2030](#) is het mobiliteitsbeleid voor de komende jaren uitgestippeld. De ambities hieruit zijn opgenomen in de uitvoeringsagenda's en vormen de basis voor deze begroting.

We zetten de komende jaren in op de groei van het OV-aanbod via de drie bus concessies. Met het toekennen van extra middelen voor OV-busvervoer bij de [Perspectiefnota 2026](#) ligt er een basis die groei mogelijk maakt, maar dat is niet voldoende voor een schielsprong van het OV. Want dat is noodzakelijk om de extra vraag naar én verdichting van mobiliteit als gevolg van de verstedelijkings- en woningbouwopgave op te kunnen vangen. Ook draagt het bij aan de mobiliteitstransitie en schonere mobiliteit.

Om het OV voor iedereen toegankelijk én betaalbaar te houden, zetten we in op een sterke hoofdstructuur van snelle en frequente OV-verbindingen aangevuld met Bravoflex. Zo is in West de nieuwe concessie per 6 juli 2025 gestart aangevuld met Bravoflex. Vanaf 2026 komt Bravoflex ook in de rest van Brabant beschikbaar. Voor de nieuwe concessie Oost-Brabant wordt samen Arriva als de geselecteerde vervoerder uit de aanbesteding de implementatie per ultimo 2026 verder voorbereid. Tevens zal de aanbesteding voor de nieuwe concessie Zuidoost worden opgestart met het voorbereiden van de aanbestedingsdocumenten. Daarbij zal de vraag voorliggen wat de juiste betekenisvolle stappen zijn in lijn met de ambities voor de Brainportregio én of dat bekostigd kan worden. Alleen al de exploitatie van de Brainportlijn vraagt om extra middelen en er is ook de impact van de bouw en realisatie van de nieuwe Multimodale Knoop (MMK) Eindhoven. Toch moeten we bij het stellen van de ambities voor OV ook rekening blijven houden met een gestage groei van de reizigersaantallen (85% in 1^e helft 2025 t.o.v. pré-corona), een krappe arbeidsmarkt (voor vervoerders), netcongestie en late leveringen van materieel.

Adequaet beheer en onderhoud van de provinciale wegen en fietspaden heeft prioriteit. Daarmee voorkomen we kapitaalvernietiging én verkeersonveilige situaties. Om dat te kunnen borgen, is het uitgangspunt van 'werk-met-werk' bij de [herijking van KOPI](#) losgelaten, is de meerjaren onderhoudsplanning weer leidend en zijn wegvakken met potentieel achterstallig onderhoud met voorrang opgepakt.

Toch is er een toenemende (financiële) druk op de onderhoudsbegroting met name als gevolg van de uitbreiding en opwaardering van het areaal en de toegenomen ouderdom. Om dat te verminderen wordt in 2026 een nieuw contractvorm van waardegedreven onderhoud met een beperkt aantal aannemers geïmplementeerd. Hierdoor verwachten we dat het groot

onderhoud effectiever en efficiënter zal worden. We starten met geautomatiseerd strooien in het kader van de gladheidsbestrijding. Ook zetten we de eerste richtinggevende stappen in 2026 voor de herijking van KOPI in 2027. Daarbij gaat het specifiek over het kwaliteitsniveau en bijbehorende consequenties. Groot onderhoud zal uitgevoerd worden op o.a. de N285 Klundert – Wagenberg (aanbesteding) en de N389 Etten-Leur – Zevenbergen. Actueel overzicht via deze [link](#).

Ondanks een lichte daling van het aantal verkeersdoden in Brabant in de laatste jaren is dit aantal nog altijd veel te hoog. Samen met partners geven we uitvoering aan het [Brabants Verkeersveiligheidsplan 2024-2027](#) (BVVP), waarbij we ons richten op de pijlers gedrag, infrastructuur en handhaving om de verkeersveiligheid in Brabant te verbeteren. De speerpunten in onze aanpak zijn verkeersgedrag en risicogestuurd en datagedreven werken, met drie focusthema's fietsers, afleiding en de onervaren verkeersdeelnemer. Zo continueren en professionaliseren we de educatie op scholen, is er € 10 mln. beschikbaar voor het verbeteren van de verkeersveilige inrichting van schoolfietsroutes en verbeteren we de infrastructuur via kleinschalige maatregelen, bijvoorbeeld op de N395 – Toekomstweg, de N615 Deense Hoek en N267 Kromme Nol. Ten slotte intensiveren we in overleg met politie en Openbaar Ministerie de verkeershandhaving.

Wat willen we bereiken?

We gaan voor een robuust en betrouwbaar mobiliteitssysteem

Door zorgvuldig (functioneel) beheer en onderhoud dragen de rijks- en provinciale wegen maximaal bij aan een betrouwbaar mobiliteitssysteem, nu en in de toekomst.

- De ontwikkeling in de Indicator Provinciale Wegen (provinciale wegen): IPW $\geq$ vorig jaar
- De ontwikkeling in de klantwaardering voor de Brabantse wegen via het WOW-onderzoek (provinciale wegen): WOW $\geq$ vorig jaar

Mate van tevredenheid onder Brabanders en Brabantse ondernemers over hun reistijd en de voorspelbaarheid van de reistijd

- Ontwikkeling in waardering van het OV door reizigers: OV-klantenbarometer $\geq$ vorig jaar

Wat gaan we daarvoor doen?

Planmatig beheer en onderhoud provinciale infrastructuur

- We voeren planmatig beheer en onderhoud uit op de provinciale infrastructuur zoals afgesproken in de meerjarige uitvoeringsagenda ([KOPI](#)): de score van de kwaliteitsindicator voor de onderdelen bereikbaarheid, fietspaden en verkeersveilige inrichting binnen de vastgestelde bandbreedte.
- Nieuwe vorm van onderhoudscontracten, waarbij we het onderhoud per gebied vermarkten, zijn gegund in 2026.

Uitvoering OV-concessies en transitie gedeelde mobiliteit

Lopende concessies:

- We zorgen voor een betrouwbaar OV-systeem: rituitval in de concessies is (weer terug op) maximaal 0,2%.
- Brabants tarievenhuis is geschikt voor betalen met OV-pay.
- Bravoflex in alle concessies operationeel.

Nieuwe concessies:

- Voorbereidingen implementatie concessie Oost (vanaf medio december 2026) is afgerond.
- Voorbereiding aanbesteding nieuwe concessie Zuidoost (vanaf zomer 2029) is opgestart.
- Duurzame beschikbaarheid van 4 remises en stroomaansluitingen voor nieuwe concessie Oost en Zuidoost. (2028).

Transitie gedeelde mobiliteit:

- Samen met de gemeenten zorgen we voor voldoende aanbod van vormen van gedeelde mobiliteit dat aansluit bij de vraag van reizigers. Dit doen we door experimenten binnen en buiten de bestaande concessies: minimaal 3 initiatieven per jaar opgestart
- Passend bij de verschuiving van OV naar gedeelde mobiliteit, streven we ernaar dat het aanbod van mobiliteitsdiensten voor de gebruiker inzichtelijk is door in te zetten op een goed functionerend MaaS-platform (mobiliteit als dienst). Onderzoek naar de mogelijkheid voor een Brabantbreed MAAS-platform.

We zien het OV als een verbindende schakel in het Brabants mobiliteitsnetwerk dat bijdraagt aan de bereikbaarheid, leefbaarheid en duurzaamheid van onze provincie. Samen met de vervoerders, gemeenten, Reizigersoverleg Brabant en verschillende andere (markt)partijen werken we aan een vraaggericht, verbindend en verantwoord openbaar vervoernetwerk. De uitgangspunten zijn vastgelegd in de OV-visie ([Gedeelde mobiliteit is maatwerk](#)). Als concessieverlener voert de provincie de regierol uit op de vigerende concessies en zorgen we samen met de vervoerders voor een optimale dienstregeling voor het stad- en streekvervoer, Buurtbus en regiotaxi.

Data, digitalisering en Smart Mobility

De focus van data en digitalisering ligt op een adequaat beheer én optimaal gebruik van hetgeen de afgelopen jaren is ontwikkeld. Doel is enerzijds om zo efficiënt mogelijk te werken en anderzijds om zo effectief mogelijke bijdrage aan de organisatiedoelstellingen te leveren. Ook verkeersmanagement is hierin een belangrijk onderdeel.

- Doelstellingen uit de Samenwerkingsovereenkomst Slimme en Groene Mobiliteit Brabantstad 2024-2028 zijn gerealiseerd (2028).

Wat willen we bereiken?

We gaan voor veilige mobiliteit

In Brabant streven we naar NUL verkeersslachtoffers. Elk verkeersslachtoffer is er één te veel.

- De ontwikkeling van het aantal dodelijke verkeersslachtoffers (Noord-Brabant & provinciale wegen): aantal dodelijke verkeersslachtoffers (conform CBS) < vorig jaar

Indicator	2020	2021	2022	2023	2024
Aantal dodelijke verkeersslachtoffers	99	91	141	120	114
waarvan op provinciale wegen	16	12	15	9	16

In 2030 hebben we de helft minder verkeersongevallen dan in 2019.

- De ontwikkeling van het aantal slachtoffers met lichamelijk letsel (Noord-Brabant & provinciale wegen): aantal slachtoffers met lichamelijk letsel

Indicator	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Aantal slachtoffers	2.417	1.985	2.015	2.391	2.263	ntb
waarvan op provinciale wegen	138	164	120	139	157	ntb

De sociale veiligheid is in 2030 toegenomen ten opzichte van 2020.

- De ontwikkeling van de OV-klantbarometer onderdeel veiligheid: OV-klantbarometer onderdeel sociale veiligheid >= vorig jaar

Wat gaan we daarvoor doen?

Verkeersveiligheid

- Het risico op een verkeersongeval met letsel verkleinen, door het aanbod (infrastructuur) en het gebruik (verkeersgedrag) te verbeteren ten opzichte van de nul-situatie in Brabant. (< voorgaand jaar).
- We hebben € 10 mln. geïnvesteerd in deze bestuursperiode (2027) ter verbetering van de verkeersveiligheid van schoolfietsroutes.
- Kleinschalige maatregelen ter verbetering van de verkeersveiligheid N615 Deense Hoek en N267 Kromme zijn gerealiseerd (2027).

Sociale veiligheid

- We zorgen voor een veilig OV-systeem: aantal incidentmeldingen is gelijk aan of lager dan in het voorgaande jaar.

Wat willen we bereiken?

We gaan voor schone, stille en gezonde mobiliteit

We gaan in Noord-Brabant uit van ten minste 50% reductie van broeikasgassen (waaronder CO₂) en ten minste 50% gebruik van duurzame energie.

- Ontwikkeling emissie broeikasgassen vanuit mobiliteit uitgedrukt in CO₂-equivalenten (in absolute aantallen in tonnen uitstoot) (Noord-Brabant): emissie < vorig jaar.

De uitstoot van overige emissies (NO_x, fijnstof) is significant afgenomen in 2030. Op grond van het [Schone Lucht Akkoord](#) is het streven om in 2030 tot een reductie te komen van 50% van de negatieve gezondheidseffecten van verkeersemissies ten opzichte van 2016.

- Ontwikkeling concentratie NO_x en fijnstof emissies in de lucht: emissie < vorig jaar

Wat gaan we daarvoor doen?

Duurzaamheid Provinciale infrastructuur

Energie en CO₂-reductie:

We blijven aansluiten bij het landelijk routepad 'schoon en emissieloos bouwen' en nemen dit op in alle onderhouds- en realisatiecontracten:

- Ontwikkeling in de reductie van de CO₂-footprint van het areaal: < vorig jaar.
- Ontwikkeling in het energieverbruik van alle systemen binnen het areaal: < vorig jaar.

Materialen:

We blijven aansluiten aan bij de landelijke transitiepaden voor verduurzaming van asfalt en kunstwerken en implementeren hieruit voorkomende maatregelen en/of voorgestelde methoden voor zover deze passen binnen onze opgave:

- Ontwikkeling in het % van de onder- en tussenlagen waar minimaal 50% hergebruikt materiaal in zit.
- Ontwikkeling in het % van de deklagen waar minimaal 50% hergebruikt materiaal in zit.

ZE-ambities OV-concessies

- We zorgen voor een schoon OV-systeem: in 2030 100% elektrische bussen in de concessies in Brabant:

Indicator	2025	2026	2027	2028	2029	2030
% elektrische bussen	54%	80%	80%	89%	89%	100%

Beleidsnota's en uitvoeringsagenda's

- [Kwaliteitsnota Onderhoud Provinciale Infrastructuur 2023-2027](#)
- ['Gedeelde mobiliteit is maatwerk'](#)
- [Brabants Verkeersveiligheidsplan 2024-2027](#)

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- Eindhoven Airport

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

Ontwikkelingen en onzekerheden

- De krapte op de arbeidsmarkt voor de vervoerders (zowel chauffeurs als technisch personeel) is bepalend voor het tempo waarin opschaling van het OV-aanbod daadwerkelijk kan plaatsvinden. Ook bij de uitvoering van Bravoflex kan personeelskrapte een beperkende factor zijn.
- Netschaarste en leveringsproblemen zorgen ervoor dat de ZE-ambities in het OV niet in het gewenste tempo realiseerbaar zijn en/of tot meerkosten leiden.
- Ontwikkelingen op het gebied van wet- en regelgeving omtrent stikstof hebben invloed op infrastructurele projecten. Kleine aanpassingen aan infrastructuur als onderdeel van onderhoudsprojecten kunnen niet mogelijk zijn.
- Prijsstijgingen en problemen met levering van materialen vormen een risico voor infrastructurele onderhoudsprojecten.
- Toenemende complexiteit van provinciale projecten als gevolg van tegenstrijdige verwachtingen en belangen van de omgeving in relatie tot de schaarse ruimte.
- Klimaatverandering leidt tot extra (dagelijks) onderhoud.
- Krapte op de arbeidsmarkt voor technische personeel raakt de taak van beheer en onderhoud provinciale wegen.

Wat mag het kosten?

8. Basisinfrastructuur mobiliteit

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2024	Begroting 2025 na wijz.	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Lasten						
Programmalasten	182.757 N	212.824 N	227.808 N	238.559 N	228.136 N	232.058 N
Toerekening organisatiekosten	19.784 N	19.815 N	18.015 N	18.015 N	14.534 N	14.534 N
Totaal Lasten	202.541 N	232.639 N	245.823 N	256.574 N	242.670 N	246.593 N
Baten						
Programmabaten	6.324 V	11.385 V	10.035 V	8.816 V	7.224 V	6.161 V
Bijdrage in toerekening org. kosten	596 V	0	0	0	0	0
Totaal Baten	6.920 V	11.385 V	10.035 V	8.816 V	7.224 V	6.161 V
Saldo van baten en lasten	195.621 N	221.254 N	235.788 N	247.758 N	235.446 N	240.432 N
Reservemutaties						
Storting in reserves	84.551 N	88.652 N	81.000 N	73.224 N	72.024 N	69.575 N
Onttrekking aan reserves	33.691 V	37.434 V	34.918 V	33.360 V	38.772 V	43.497 V
Resultaat incl. reservemutaties	246.480 N	272.472 N	281.870 N	287.622 N	268.698 N	266.510 N

(bedragen x € 1.000)	Realisatie 2024	Begr. 2025, na wijziging	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Storting in reserve	84.551 N	88.652 N	81.000 N	73.224 N	72.024 N	69.575 N
Reserve DU; Verkeer en Vervoer/ SIF	84.551 N	88.652 N	81.000 N	73.224 N	72.024 N	69.575 N
Onttrekking aan reserve	33.691 V	37.434 V	34.918 V	33.360 V	38.772 V	43.497 V
Reserve DU; Verkeer en Vervoer/ SIF	33.691 V	37.434 V	34.918 V	33.360 V	38.772 V	43.497 V

Financiële toelichting

Het begrotingsprogramma Basisinfrastructuur Mobiliteit is opgebouwd uit een aantal (wettelijke) basistaken. Voor een goede borging van deze basistaken zijn de middelen op basis van vastgesteld beleid structureel en autonoom op de meerjarige begroting geraamd. Ook worden de budgetten jaarlijks geïndexeerd conform het provinciaal indexatiebeleid. De onderdelen zijn:

- Algemeen: € 0,5 mln.
- Verkeersmanagement: € 1,4 mln.
- Data: € 6,6 mln., waarvan € 2,4 mln. structureel
- Verkeersveiligheid: € 8,8 mln., waarvan € 1,2 mln. structureel
- Beheer en onderhoud: € 50,8 mln. structureel*
- OV: € 149,2 mln., in de komende jaren oplopend vanwege nieuwe concessies.

** Inclusief € 35,8 mln. structureel investeringskrediet per jaar voor groot onderhoud en vervanging. Vanwege indexatie is het oorspronkelijke investeringskrediet van € 26 mln. in de afgelopen bestuursperiode structureel verhoogd. De jaarlijkse investeringsuitgaven worden op basis van wet- en regelgeving geactiveerd en vervolgens afgeschreven. De berekende afschrijvingslasten komen op basis van de investeringsplanning ten laste van de exploitatiebegroting. De afschrijvingslasten zijn met ingang van 2022 ondergebracht in een hiervoor bestemde egaliseringsreserve. De toevoeging aan de egaliseringsreserve loopt mee in het provinciaal indexatiebeleid en daarmee is de indexatie van het structurele investeringskrediet geborgd.*

Om flexibel in te kunnen springen op het OV-aanbod en groei de komende jaren mogelijk te kunnen maken is in 2024 een reserve OV ingesteld. De structurele rijksmiddelen i.h.k.v. motie Bikker en de extra bestuursakkoordmiddelen zijn toegevoegd aan de reserve.

Lasten

Het totaal van de programmakosten 08 in de begroting 2026 komt uit op € 227,8 mln. en is daarmee € 15,0 mln. hoger dan in de bijgestelde begroting 2025.

De lasten zijn hoger doordat:

- In het kader van het vastgestelde BVVP is er in deze bestuursperiode totaal € 10 mln. beschikbaar gesteld voor de verbetering van de verkeersveilige inrichting van schoolfietsroutes. Op basis van de verwachte verdeling over de jaren is er voor 2026 € 2 mln. meer geraamd dan in 2025.
- Als uitwerking van het bestuursakkoord zijn middelen uit de reserve Verkeer & Vervoer ter beschikking gesteld voor het verbeteren van de data rondom verkeersveiligheid en provinciale wegen. Op basis van het verwachte verloop van deze opdrachten is in 2026 totaal € 1,2 mln. meer geraamd dan in 2025.
- De budgetten voor de OV-concessies nemen totaal met € 11,8 mln. toe. Dat is het gevolg van de toename van het OV-aanbod via de nieuwe concessie en de verplichte indexatie van de meerjarige contracten.
- In 2026 is er totaal € 1,2 mln. extra geraamd voor de instroom van zero emissie materieel. Als gevolg van problemen bij de leveranciers is de levering in 2025 vertraagd. Tegenover deze extra uitgaven staan ook extra inkomsten in de vorm van een rijksbijdrage.
- Er is € 1,1 mln. extra beschikbaar voor kosten (eenmalig) om een busremise bij de Efteling beschikbaar te krijgen voor de OV-concessie en het waarborgen van de zero emissie ambities.
- Ten slotte is er sprake van € 1,8 mln. afschrijvingslasten weginvesteringen. Op basis van wet- en regelgeving dienen uitgaven voor infrastructuur te worden geactiveerd en afgeschreven. De afschrijvingslasten worden gedekt door de egaliseringsreserve (groot onderhoud) en reserve Verkeer & Vervoer en Spaar- & Investeringsfonds (reconstructie).

Daartegenover staan lagere lasten als gevolg van:

- Bovenop het reguliere budget voor verkeersmanagement was er in 2025 € 0,5 mln. extra beschikbaar voor projecten in het kader van verkeersmanagement
- Het budget voor incidenten en calamiteiten voor de onderhoudsbegroting is nog niet geraamd (in 2025 € 3,7 mln.). Dit betreft geen structureel budget en wordt gedekt door het ramen (op basis van de realisatie) van inkomsten of het omzetten van investeringskrediet.

De financiële toelichting op de investeringskredieten wegen is opgenomen in de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen.

Baten

Het totaal van de programmabaten 08 in de begroting 2026 komt uit op € 10,0 mln. en is daarmee € 1,4 mln. lager dan in de bijgestelde begroting 2025:

- De inkomsten op de onderhoudsbegroting zijn € 3,0 mln. lager, doordat met name de inkomsten uit schadevergoedingen door derden nog niet zijn geraamd. Deze dienen als dekking van de bijbehorende uitgaven en worden geraamd op basis van de realisatie.
- De inkomsten zijn € 1,2 mln. hoger door de inkomsten uit de rijksregeling voor de instroom van Zero Emissie materieel in OV-concessies. De bijbehorende uitgaven zijn ook extra op de begroting geraamd.

Een uitgebreid overzicht wordt gegeven in de [Programmering Mobiliteit 2026-2045](#)

Programma 9

Mobiliteitsontwikkeling

Inleiding

We werken aan de (door-)ontwikkeling van het Brabantse mobiliteitssysteem vanuit een viertal robuuste en betrouwbare netwerken (OV-netwerk, wegennet, fietsnetwerk en goederencorridor) die we goed met elkaar verbinden tot een samenhangend systeem. De ambities voor de verschillende netwerken zijn vastgelegd in het [Beleidskader Mobiliteit Koers 2030](#).

En die doorontwikkeling van het Brabantse mobiliteitssysteem is hard nodig met de grote mobiliteitsopgave die voor ons ligt. De vraag naar én verdichting van de mobiliteit zal flink toenemen met de woningbouwopgave (o.a. propositie [Brabant Bouwt](#)) en de verstedelijking. Om dat mogelijk te maken zijn enorme investeringen nodig en dat doen we via Meerjarige Multimodale Mobiliteitsprogramma's (MMMP's) met de regio's en de Meerjarige Mobiliteitsagenda (MMA) met het Rijk. Duidelijk is dat niet alles kan zowel qua financiële middelen als in de uitvoering. Daarom moeten we scherpe keuzes maken met een focus op wat wel kan.

De realisatie van wegenprojecten is en blijft de komende jaren lastig. Een groot aantal rijksinfraprojecten (A2, A50, A58 Tilburg – Breda en Galder – St.-Annabosch en A67) is gepauzeerd o.a. vanwege de herprioritering van het mobiliteitsfonds. Van de projecten die wel doorgaan (A58 Tilburg – Eindhoven, N65 Vught – Helvoirt – Haaren en A2/N2 Eindhoven) is het de vraag of én op welke termijn ze gerealiseerd kunnen worden. Er zijn belemmeringen op stikstof, capaciteit en financiën.

We blijven bij het Rijk hameren op hun verantwoordelijkheid en het belang voor het Brabantse mobiliteitssysteem om een aantal rijksprojecten zo snel als mogelijk weer op te starten.

Wel is bij sommige projecten besloten om restbudgetten aangevuld met regionale cofinanciering in te zetten voor mobiliteitspakketten om de impact van het pauzeren te verminderen.

Veel van de provinciale projecten kunnen, soms met aanpassingen, wel door. Zo loopt de realisatie van de N285 Noordelijke randweg Zevenbergen en wordt een definitief besluit genomen over de aanpak van de N605 bij Volkel. Voor een aantal andere projecten streven we ernaar om vervolgstappen te zetten in het proces naar besluitvorming zoals bij de [N279 Veghel - Asten](#) en de [N284 Reusel - Hapert](#). We maken ons wel zorgen over de (termijn van de) realisatie. Een project waarvan duidelijk is dat dit op korte termijn niet tot uitvoering kan komen is de [N629 Dongen - Oosterhout](#). Er wordt gekeken welke onderdelen in 2026 wel gerealiseerd kunnen worden.

Vanwege de impasse bij een aantal belangrijke wegenprojecten in Brabant maar ook om de woningbouw- en verstedelijkingsopgave mogelijk te maken, zetten we stevig in op de mobiliteitstransitie naar actieve en gedeelde vormen van mobiliteit en mobiliteitshubs. De

ambities liggen vast in het Toekomstbeeld OV 2040 ([TBOV 2040](#)) en het Brabants Toekomstbeeld Fiets ([BTF](#)). Deze ambities zijn ook een belangrijke basis voor de Meerjarige Multimodale Mobiliteitspakketten (MMMP) per stedelijke regio. Op basis hiervan zijn in 2026 maatregelenpakketten uitwerkt die vertaald zijn in het Regionale Mobiliteitsprogramma (RMP) voor 2026 en 2027. De afgesproken maatregelen kunnen dus uitgevoerd worden in 2026. Dit gaat onder andere om maatregelen op het gebied van fiets, doorstromingsmaatregelen OV en ontwikkeling van mobiliteitshubs. Met het rijk werken we samen aan een schaa sprong OV via knooppuntontwikkeling en een aantal spoorse opgaven. Ook vragen we een bijdrage van het Rijk in de schaa sprong via het OV, bijvoorbeeld via de ontwikkeling van Bus Rapid Transit op een aantal corridors. Er wordt gestart met de uitvoering van de Spoorzone Gilze en Rijen. Maar ook verwachten we in 2026 belangrijke vervolgstappen te zetten in de uitwerking en realisatie van de afspraken omtrent de knooppuntontwikkeling Bosch Centraal en van de Brainportdeal en convenant Beethoven. Er is besluitvorming over het definitieve ontwerp HOV4 in Eindhoven en start het ontwerp van de OV-Knoop Eindhoven o.b.v. een voorkeursbesluit. De investeringen in de (H)OV-infrastructuur gaan ook effect hebben op de OV-exploitatie (begrotingsprogramma 08). Zo moeten er o.a. afspraken gemaakt worden over de exploitatie van de Brainportlijn; wat ons betreft een gedeelde verantwoordelijkheid met Rijk en regio. En waar ook het bedrijfsleven een belangrijke rol heeft waar het gaat om vervoer naar werklocaties. Dit maakt onderdeel uit van de MIRT-verkenning bestaande uit A2/N2, Brainportlijn en Noordwestelijke ontsluiting van de Brainport. Deze gehele MIRT-verkenning wordt in 2027 opgeleverd. Omdat de nieuwe ASML-locatie op Eindhoven BIC Noord begin 2028 wil openen, dienen de vereiste mobiliteitsmaatregelen al op korte termijn bekend zijn en wordt in 2026 gestart met de uitvoering.

We breiden het hoofdfietsnetwerk verder uit. Een aantal routes uit het Korte Termijn Pakket van de Brainportdeal wordt gerealiseerd en er kan eindelijk een start gemaakt worden met de realisatie van de snelfietsroute 's-Hertogenbosch – Waalwijk in het kader van de Gebiedsopgave Oostelijke Langstraat (GOL). Daarnaast blijven we inzetten op fietsstimulering en fietsparkeren.

Op de goederencorridor richten we ons op de uitvoering van de projecten uit de realisatiepacten voor Tilburg en Moerdijk als bovenregionaal goederenknooppunt op de corridor.

Een meerjarig en gedetailleerd inzicht in de mobiliteitsprojecten en -opgaven wordt gegeven via de [Programmering Mobiliteit 2026-2045](#). Daarmee zijn de lopende afspraken gedekt. Voor betekenisvolle stappen in de doorontwikkeling van het mobiliteitssysteem na deze bestuursperiode zijn aanvullende middelen nodig. Hiervoor kan - indien gewenst - net als eerdere malen worden besloten de voeding van de reserve Spaar- & Investeringsfonds (SIF) te verlengen.

Wat willen we bereiken?

We gaan voor een robuust en betrouwbaar mobiliteitssysteem.

De (multimodale) reistijd is in 2030 in 95% van de gevallen conform de voorspelling + of - 5 minuten.

- De ontwikkeling van de werkelijke gerealiseerde reistijd per auto ten opzichte van de freeflow* reistijd (Noord-Brabant & provinciale wegen, naar typen wegen): < vorig jaar.

**Freeflow = reistijd buiten de spits zonder vertraging.*

Wat gaan we daarvoor doen?

OV-netwerk

We werken aan de doorontwikkeling van het OV-netwerk:

- Oplevering regionale verkenning Brainportlijn (onderdeel MIRT-verkenning A2/N2, Brainportlijn en Noordwestelijke ontsluiting Brainport) inclusief afspraken over exploitatie Brainportlijn (2026).
- Planstudie Spoorknoop Eindhoven gereed n.a.v. voorkeursalternatief MIRT-verkenning (2027).
- Definitief ontwerp voor HOV4 Eindhoven is vastgesteld in 2026 (oplevering: 2030).
- Gunning spoorzone Gilze en Rijen in 2026 (oplevering: 2029).
- Deelprojecten Bus op de Vluchtstrook zijn gerealiseerd: A50 en A2 (2026).
- Bus Rapid Transit (BRT) Breda – Gorinchem - Utrecht: Bestuursovereenkomst over realisatie Hub Sleeuwijk De Tol (oplevering: ntb)

Uitvoering van rijksprojecten (derden):

- Realisatie Programma Hoogfrequent Spoor (PHS) Vught: start bouw verdiepte ligging, station en spoor in 2026 (oplevering: 2030).
- Realisatie Maaslijn door derden (provincie niet risicodragend): oplevering in 2027.

Wegennet

Provinciaal wegennet:

- Er is een besluit genomen over het voorkeursalternatief voor de N279 Veghel – Asten n.a.v. de Notitie Detail en Reikwijdte (NDR) (2027).
- Er is een besluit genomen over vervolgmaatregelen voor de N629 Dongen – Oosterhout n.a.v. het pauzeren voor onbepaalde tijd.
- Project N285 Noordelijke randweg Zevenbergen is opgeleverd (2027).
- Er is een besluit genomen over de N605 Volkel.

Rijkswegennet:

- Oplevering MIRT-verkenning A2/N2, Brainportlijn en Noordwestelijke ontsluiting Brainport (2027)
- Start realisatie van korte termijn maatregelenpakket N65 op basis van besluit stuurgroep (saneren aansluitingen, bermbeveiliging, geluidsschermen, herinrichting kruispunt, snelheidscontrole en fietstunnels) in 2026 (oplevering: 2030).
- Oplevering van de versnelde aanpak van knooppunt Hooipolder (onderdeel van verbreding A27) in 2026.

(Snel-)fietsroutenetwerk

- Om het fietsgebruik te stimuleren realiseren we een netwerk van snelfietsroutes: snelfietsroutes van het programma Fiets in de Versnelling 2016-2020 zijn gerealiseerd (6 in 2025, 7 in 2026 en 9 in 2027).
- Alle afspraken over hoofdfietsnetwerk Meerjarige Multimodale Mobiliteitsprogramma's (MMMP's) n.a.v. BO-MIRT 2024 zijn uiterlijk 2026 vertaald naar bestuursovereenkomsten (RMP 2026 en 2027).

Goederencorridor

Goederenvervoer richt zich met name op de verduurzaming en ketenoptimalisatie op de corridors Rotterdam – Venlo en Amsterdam – Antwerpen:

- Bestuursovereenkomst over verbetering en optimalisatie haven Loven Tilburg in 2026.
- Gunning uitvoering Herbouw Sluis II Wilhelminakanaal in 2026 (oplevering: 2029).
- Realisatiepacten Tilburg en Moerdijk (BO-MIRT afspraken uit 2023 respectievelijk 2024) zijn gerealiseerd (2027).

Wat willen we bereiken?

We gaan voor een samenhangend mobiliteitssysteem.

Het aantal multimodale ketenverplaatsingen* in personen- en goederenvervoer in Brabant is in 2030 verdubbeld ten opzichte van 2019.

- Ontwikkeling modal split in het personenvervoer van weg naar openbaar vervoer en fiets (absolute aantallen, Noord-Brabant): > vorig jaar
- Ontwikkeling modal split in het goederenvervoer van weg naar spoor en water (absolute aantallen, Noord-Brabant): > vorig jaar

*Bij multimodale ketenverplaatsing is er sprake van een combinatie van meerdere (duurzame) vervoerwijzen voor één verplaatsing. Modal split houdt de verdeling in tussen modaliteiten.

Wat gaan we daarvoor doen?

Ontwikkeling knooppunten/ mobiliteitshubs

- Er zijn minimaal 2 mobiliteitshubs gerealiseerd in de Brainportregio (2027).
- Planstudie Multimodale Knoop Eindhoven (MMK) gereed n.a.v. voorkeursalternatief MIRT-verkenning (2027).
- Planstudie OV-knoop Bosch Centraal gereed n.a.v. voorkeursalternatief MIRT-verkenning (2027).

Mobiliteitspakketten

- Er is een besluit genomen over een mobiliteitspakket voor de A67.
- Afspraken mobiliteitspakketten voor stedelijke regio's Tilburg - Breda, 's-Hertogenbosch, Bergen-op-Zoom – Roosendaal en Metropool Regio Eindhoven (MRE) bij BO-MIRT 2024 zijn uiterlijk in 2026 vertaald in de Regionale Mobiliteitspakketten 2026 en 2027 (RMP's).

Multimodaal goederenvervoer

- Er zijn minimaal 3 geschikte locaties voor Clean Energy Hub's (CEH's) voor weg of binnenvaart gerealiseerd (1 in 2025, 2 in 2026 en 3 in 2027).

Smart Mobility

- Het werkprogramma SmartwayZ.NL 2024-2027 is uitgevoerd (2027).
- Er zijn vervolgspraken gemaakt over de vastgestelde Multimodale Mobiliteitsagenda (MMA) bij BO-MIRT 2026.
- Regionale doorvertaling van [Bereikbaarheid op Peil](#) (2026).
- In het kader van de gedragsaanpak opzetten en financieren van de nieuwe uitvoeringsorganisatie Brabant Bereikbaar (2027).
- Implementeren van maatregelen in het kader van Spreiden & Mijden in samenspraak met Ministerie van IenW (2027).

Wat willen we bereiken?

We gaan voor mobiliteit voor iedereen.

Onderwijs-, zorg-, werk-, recreatie-, natuur- en dagelijkse voorzieningen en sociale contacten zijn in 2030 goed bereikbaar voor iedereen.

- Ontwikkeling van de nabijheid van voorzieningen in verschillende type regio's en voor verschillende type modaliteiten.

Wat gaan we daarvoor doen?

Toegang tot mobiliteit

We stimuleren dat elke Brabander in de gelegenheid is om te fietsen en dat ook zo lang mogelijk kan blijven doen. Daartoe faciliteren we voor de fietsende ouderen het programma Doortrappen van het ministerie van IenW: in 2027 minimaal 45 gemeenten (=80% van Brabantse gemeenten) die meedoen met Doortrappen.

Wat willen we bereiken?

We gaan voor schone, stille en gezonde mobiliteit.

We zorgen in Noord-Brabant dat de overlast van verkeer geminimaliseerd wordt door in te zetten op stille voertuigen en infrastructuur.

- Ontwikkeling aantal objectief geluidgehinderden waar de wettelijke geluidnormen worden overschreden (provinciale wegen): aantal < vorig jaar.

Wat gaan we daarvoor doen?

Omgevingskwaliteit en leefbaarheid

- Realiseren SchaaSprong Fiets: 20% meer fietsers (op de snelfietsroutes in 2027 t.o.v. 2017) in samenwerking met de Brabantse gemeenten. Hiermee dragen we bij aan de doelstelling van drie extra gezonde levensjaren voor de Brabantse burger.

Beleidsnota's en uitvoeringsagenda's

- [Beleidskader Mobiliteit: Koers 2030](#)
- [Kwaliteitsnota Onderhoud Provinciale Infrastructuur 2023-2027](#)
- ['Gedeelde mobiliteit is maatwerk'](#)
- [Brabants Verkeersveiligheidsplan 2024-2027](#)

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma worden binnen het programma geen verbonden partijen ingezet.

Ontwikkelingen en onzekerheden

- Het pauzeren van een aantal rijkswegenprojecten en de herprioritering van het Mobiliteitsfonds heeft invloed op de bereikbaarheid van Brabant.
- Ontwikkelingen in wet- en regelgeving rondom stikstof en vergunningverlening kunnen de realisatie én de kosten van (infrastructurele) projecten beïnvloeden.
- Onzekerheid en vertraging in de doorlooptijden bij behandeling door de Raad van State heeft invloed op de haalbaarheid en zekerheid van de planningen van projecten.
- De mate van cofinanciering door Rijk en regio kan de haalbaarheid van opgaven en projecten beïnvloeden. Ook staan steeds vaker gemaakte afspraken met het Rijk ter discussie. De val van het kabinet kan het lastiger maken om op korte termijn hier terug afspraken over te maken.
- Vanwege de regelgeving rondom de lastneming van het financieren van de afspraken met de regio (o.a. in het kader van de Regionale Mobiliteitsprogramma's en bij projecten) kan het ritme van de bestedingen op de provinciale begroting beïnvloed worden. Hierdoor kan onder- of overbesteding ontstaan in een specifiek jaar. We zijn hierin in belangrijke mate afhankelijk van (de uitvoering door) gemeenten.

Wat mag het kosten?

9. Mobiliteitsontwikkeling

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2024	Begroting 2025 na wijz.	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Lasten						
Programmalasten	59.267 N	99.072 N	120.105 N	72.714 N	44.448 N	456.319 N
Toerekening organisatiekosten	4.125 N	13.133 N	9.726 N	9.517 N	6.270 N	6.270 N
Totaal Lasten	63.392 N	112.205 N	129.831 N	82.230 N	50.718 N	462.589 N
Baten						
Programmabaten	9.766 V	1.465 V	1.888 V	1.334 V	70 V	0
Bijdrage in toerekening org. kosten	1.625 V	0	0	0	0	0
Totaal Baten	11.391 V	1.465 V	1.888 V	1.334 V	70 V	0
Saldo van baten en lasten	52.001 N	110.740 N	127.943 N	80.896 N	50.648 N	462.589 N
Reservemutaties						
Storting in reserves	85.868 N	99.668 N	101.346 N	107.125 N	113.332 N	113.886 N
Onttrekking aan reserves	61.717 V	120.417 V	149.000 V	107.564 V	72.642 V	482.789 V
Resultaat incl. reservemutaties	76.151 N	89.990 N	80.290 N	80.457 N	91.338 N	93.685 N

(bedragen x € 1.000)	Realisatie 2024	Begr. 2025, na wijziging	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Storting in reserve	85.868 N	99.668 N	101.346 N	107.125 N	113.332 N	113.886 N
Reserve DU; Verkeer en Vervoer/ SIF	85.868 N	99.668 N	101.346 N	107.125 N	113.332 N	113.886 N
Onttrekking aan reserve	61.717 V	120.417 V	149.000 V	107.564 V	72.642 V	482.789 V
Reserve DU; Verkeer en Vervoer/ SIF	61.717 V	120.417 V	149.000 V	107.564 V	72.642 V	482.789 V

Financiële toelichting

De meerjarige begroting voor het begrotingsprogramma 09 Ontwikkelagenda Mobiliteit is opgebouwd op basis van gemaakte afspraken met partners en is sterk afhankelijk van de (meerjarige) planningen van de opgaven en projecten. De middelen zijn beschikbaar in de reserves Verkeer & Vervoer en reserve Spaar- & Investeringsfonds (SIF) en worden op basis van het verwachte uitgavenpatroon op de meerjarige begroting geraamd. Via een structurele toevoeging aan reserve Verkeer en Vervoer van circa € 35 mln. en van circa € 68 mln. t/m 2034 aan de reserve Spaar- en Investeringsfonds (SIF) worden de uitgaven gedekt. De toevoegingen aan de reserves worden verantwoord onder programma 31 Algemeen financieel beleid.

Voor een uitgebreide specificatie van de projecten wordt verwezen naar de [Programmering Mobiliteit 2026-2045](#).

Lasten

In 2026 is totaal € 120,1 mln. aan programmalasten op de begroting geraamd (€ 21,0 mln. meer dan in de bijgestelde begroting 2025). De geraamde bedragen zijn bestemd voor o.a. meerjarige uitgaven voor verschillende projecten als € 60,5 mln. voor Programma Hoogfrequent Spoor (PHS) Vught (€ 16,2 mln. meer dan in 2025), € 7,7 mln. bijdrage aan Maaslijn (€ 3,6 mln. meer dan in 2025), € 23,0 mln. voor de financiering van verschillende afspraken van de Regionale Mobiliteitsprogramma's (€ 4,4 mln. meer dan in 2025) en € 3,4

mln. voor de realisatie van het werkprogramma SmartwayZ.NL 2025-2027 (€ 3,3 mln. minder dan in 2025).

Tenslotte worden er uitgaven gedaan voor een aantal reconstructieprojecten op de provinciale wegen. In 2026 is totaal ongeveer € 106,7 mln. aan provinciale (onderhouds-)projecten geraamd. Hiervan is € 83,0 mln. geraamd voor verschillende (kleinschalige) reconstructies van provinciale wegen ter verbetering van de verkeersveilige inrichting, de leefbaarheid en de doorstroming zoals N285 Randweg Zevenbergen en N279 Veghel - Asten. Na het pauzeren vanwege het tijdelijk stopzetten van de vergunningverlening in Brabant is een aantal projecten weer terug opgestart. Alleen bij de N629 Oosterhout - Dongen is duidelijk dat realisatie op korte termijn niet mogelijk is.

De uitgaven moeten op basis van wet- en regelgeving worden geactiveerd en afgeschreven (investeringen) en zijn via kapitaallasten op de meerjarige begroting geraamd. De dekking van de kapitaallasten is afkomstig uit de egalisatiereserve onderhoud (groot onderhoud en vervanging) en de reserve Verkeer & Vervoer en Spaar- & Investeringsfonds (reconstructie). De financiële toelichting op de investeringskredieten wegen is opgenomen in de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen.

Baten

De totale baten 2026 zijn geraamd op € 1,9 mln., € 0,4 mln. hoger dan in de bijgestelde begroting 2025. Het verschil is te verklaren door verschillen in de bijdragen uit verschillende rijksregelingen. De bijbehorende lasten worden tegelijk verantwoord.

Programma 10 Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrijetijd

Inleiding

We willen een Levendig Brabant zijn waar voor iedereen iets te doen en beleven is. Een vitale en aantrekkelijke provincie waar het goed wonen, leven en werken is. In Brabant plussen we het leven en, dat doen we altijd samen. Een levendig Brabant voor iedereen! Dat is onze ambitie. Cultuur, erfgoed, sport en vrijetijd zijn hierbij onmisbaar. Ons [Beleidskader Levendig Brabant 2030](#) en de uitwerking daarvan in de [Uitvoeringsagenda 2024-2027](#) zijn hierin leidend. We richten ons daarbij ook nadrukkelijk op doelgroepen die nu nog niet of onvoldoende worden bereikt, zoals jongeren. En we verbinden cultuur, erfgoed, sport en vrijetijd aan onze andere maatschappelijke opgaven om zo nog meer impact te creëren.

Zo ondersteunen we ook in 2026 via de regeling '[Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrijetijd in de Mix](#)' vernieuwende samenwerkingsprojecten die bijdragen aan een levendig en gezond Brabant. Ook ondersteunen we projecten die bijdragen aan een [breed en divers kunst- en cultuuraanbod](#). Maar ook op het gebied van sport stimuleren we de toegankelijkheid via de programmaliijn [Uniek Sporten](#), waarbij mensen met een beperking of chronische aandoening worden gestimuleerd en ondersteund om (meer) te gaan bewegen. We hebben tevens aandacht voor het betrekken van jongeren zoals stimuleren van museumbezoek via de projecten [Museumschatjes](#) en Juniorconservatoren, het organiseren van een prijsvraag voor de 'Basisschool in beweging award' en ondersteuning van talentontwikkeling voor cultuur en sport.

Op het gebied van Cultuur bieden we meerjarige ondersteuning (2025-2028) aan de professionele en amateurkunsten. Ook werken we aan het inzetten van creativiteit voor maatschappelijke opgaves via 2 pilots met vraagstukken rondom Energie en Drinkwater. Daarbij zetten we ook jonge makers in (zie [E-magazine](#)).

De (verbeeldings-)kracht van erfgoed is uitgewerkt in [vier verhalen](#): Bestuurlijk Brabant, Bevochten Brabant, Innovatief Brabant en Religieus Brabant. We dragen bij aan projecten die de verhaallijnen versterken. En we maken erfgoed beleefbaar en zichtbaar, ook in samenspel met andere ruimtelijke opgaven zoals klimaatadaptatie, en natuurontwikkeling.

In 2026 wordt de tweede challenge Beweging Stimuleren gehouden. Tevens wordt voor het project met de beste aanpak uit de eerste challenge een structurele aanpak ontwikkeld. Daarnaast wordt de aanpak Streets/Urban en Sport verder uitgerold en ondersteunen we topsportevenementen zoals het EK Shorttrack (schaatsen) in Tilburg.

Tot slot brengen we het vrijetijdsaanbod onder de aandacht via onder andere de 3-jarige campagne Goed Leven in Brabant en maken we de [Van Gogh Homeland Biënnale](#) in Tilburg mogelijk.

Wat willen we bereiken?

Bevorderen van een passend aanbod

Het aanbod van de producten en diensten van de vier sectoren sluit in 2030 aan op de behoeften van Brabanders, buitenlandse werknemers en (inter)nationale bezoekers. Het aanbod draagt ertoe bij dat Brabant een aantrekkelijke en fijne plek is om te wonen en te werken.

Indicatoren:

- Bezoekersaantallen cultuur, erfgoed en sport.
- Aandeel van de inwoners in Brabant dat jaarlijks cultuur en sport bezoekt of actief beoefent. Streefwaarde: toename t.o.v. huidige score (er is groei)
- Tevredenheid inwoners met het culturele aanbod.
Aandeel van de inwoners in Brabant dat een positief oordeel heeft over het aanbod in onze provincie van tentoonstellingen, podiumkunsten en bioscopen. Streefwaarde: we streven naar een groeiende tevredenheid (huidige score 7,4 (2023)).
- Tevredenheid inwoners met het sport- en bewegingsaanbod
- Aandeel van de inwoners dat een positief oordeel heeft over het sport- en bewegingsaanbod. Streefwaarde: we streven naar een groeiende tevredenheid (huidige score 84% (2022)).
- Internationale bezoekers aan Noord-Brabant
Het aantal bezoekers van buiten de provincie die minimaal één nacht in Brabant doorbrengt. Streefwaarde: we streven naar de 5^e plaats in 2027 (huidige score 7^e plaats (2022))
- Staat van onderhoud rijksmonumenten
- Percentage rijksmonumenten waarvan de staat van onderhoud matig tot slecht is. Streefwaarde: 15,5% in 2027 (huidige score 17% (2024)).

Wat gaan we daarvoor doen?

Versterking professionele- en amateurkunst

Via de regeling professionele kunsten wordt een breed spectrum aan kwalitatief goed cultuuraanbod mede mogelijk gemaakt. We ondersteunen via de meerjarensubsidies 2025-2028 instellingen voor professionele kunsten om cultuuraanbod te ontwikkelen, namelijk topaanbod en aanbod aansluitend op de behoeften van onze inwoners en (intern)nationale bezoekers. Daarnaast maken we met de regeling amateurkunsten 2025-2028 kwalitatief goed amateurkunstenaanbod mogelijk (zie [website](#)).

Ondersteunen bibliotheken

We stimuleren innovatie, geletterdheid en leesvaardigheid, participatie in de informatiesamenleving en een leven-lang-ontwikkelen door bibliotheken. We ondersteunen bibliotheken vanuit deze opgaven en zorgen daarnaast voor het leenverkeer tussen bibliotheken. De ondersteuning van de Brabantse bibliotheken wordt uitgevoerd door [Cubiss](#). Jaarlijks onderzoeken we de tevredenheid van de bibliotheken over onze inzet. Vanaf 2026 krijgt de Provincie naar aanleiding van de Wet Stelsel Openbare Bibliotheken (WSOB) een

nieuwe rol. Naast de huidige inzet en de nieuwe rol van toezichthouder verkennen we ook waar we als provincie voor bibliotheekorganisaties en gemeenten nog meer van toegevoegde waarde kunnen zijn.

Vertellen van verhalen van Brabant

Onze [vier verhaallijnen](#) (Bestuurlijk, Bevochten, Innovatief en Religieus Brabant) vormen de basis voor het Brabants verhaal en het behoud van ons erfgoed. Het uitdragen van deze verhalen en het behoud van erfgoed doen we onder andere via samenwerkingsverbanden rondom de Kloosters, [Zuiderwaterlinie](#) en [Brabant Herinnert](#). Daarnaast ondersteunen we het behoud van de verhalen waarbij we initiatieven vanuit de samenleving ondersteunen, versterken of met elkaar verbinden. We vertellen de verhalen ook aan de hand van onze provinciale erfgoed collecties (Noordbrabants Museum, Brabant Collectie, Brabant Cloud en Provinciaal archeologisch depot).

Bijdragen aan de instandhouding van cultureel erfgoed

We ondersteunen restauraties van voor Brabant beeldbepalende rijksmonumenten. Het betreft zo'n 10-12 rijksmonumenten per jaar. We verkennen of we de regeling op onderdelen kunnen herzien gezien het grote aantal aanvragen dat ieder jaar niet gehonoreerd kan worden en de nadelige effecten van loting. Tevens ondersteunen wij eigenaren van molens financieel in het onderhoud in aansluiting op een Rijksregeling. Tot slot dragen we zorg voor behoud, beheer en ontsluiting van archeologisch erfgoed. We investeren in de verduurzaming van monumenten, wat gezien de aard van de gebouwen niet altijd een makkelijke opgave is. Hiertoe is in 2025 het [Brabants Erfgoedfonds](#) opgericht, leenfaciliteit met een totale omvang van € 50 mln. voor herbestemming, verduurzaming en restauratie van monumenten.

Stimuleren van topsportevenementen met maatschappelijke impact

We ondersteunen jaarlijks 8-10 evenementen en zijn mede-aanjager van (het verankeren van) de maatschappelijke activatie rond topsportevenementen via het [BrabantSport Fonds](#). We verkennen /scouten hiervoor samen met gemeenten en uitvoeringsorganisatie BrabantSport welke topevenementen kansrijk en passend zijn. Zo ondersteunen we in 2026 het EK Shorttrack (schaatsen) in Tilburg en de Sollheim Cup (golf) in Vught. Daarnaast streven we ernaar eenmaal per vier jaar een uitzonderlijk evenement dat bijzonder is voor Nederland en internationale uitstraling heeft, naar Brabant te halen.

Vergroten van de bekendheid van het aanbod

We brengen het vrijetijdsaanbod, passend bij het Brabantse profiel, onder de aandacht bij inwoners en bezoekers via onder andere www.visitbrabant.com, marketingcampagnes, maar ook door versterking van wandel en fietsroutes van Brabant in samenwerking met onze gemeenten. In 2026 wordt de in 2025 gelanceerde campagne '[Goed Leven in Brabant](#)' voortgezet.

Wat willen we bereiken?

Bevorderen van breed en divers aanbod met focus op jongeren (inclusief aanbod)

Voor doelgroepen die nu nog niet of onvoldoende worden bereikt is er een passend aanbod van de vier sectoren. Aanbod voor jongeren en het stimuleren van jongeren om kennis te maken met de vier sectoren is daarbij een bijzonder aandachtspunt.

Indicatoren:

- De mate van cultuur-, erfgoed- en bibliotheekbezoek door verschillende groepen die nu minder goed bereikt worden namelijk jongeren, niet-stedelingen en praktisch opgeleiden. Streefwaarde: toename van het percentage inwoners uit verschillende groepen dat cultuur/ erfgoed/ sport beoefent of bezoekt (huidige score: nulmeting)
- Participatiegraad sport onder jongeren 16-29 jaar. Streefwaarden in 2027: jeugd 80% (huidige score 78,8%) en jongvolwassenen 75% (huidige score 59,8%)
- Rapportage publieksbereik: een tweejaarlijkse kwalitatieve rapportage over de mate waarin organisaties in de vier sectoren actief werken aan vergroting en verbreding van het bereikte publiek, 1^{ste} rapportage in 2025

Wat gaan we daarvoor doen?

Stimuleren van inclusief cultuuraanbod

We ontwikkelen een meerjarig programma gericht op [inclusief kunst- en cultuuraanbod](#) waarin we makers en organisaties uitdagen nieuwe publieksgroepen te betrekken en bereiken. Daarbij vragen we aandacht voor het verlagen van drempels voor cultuurdeelname. Onze focus verschuift daarmee van het ondersteunen van sec de makers naar de makers en hun publiek. We monitoren het bereikte publiek van het culturele aanbod dat wij subsidiëren. We dragen goede voorbeelden uit zodat ook anderen van de ervaringen gebruik kunnen maken. Ook zetten we de buurtcultuurregeling voort. Via buurtcultuurprojecten helpen we om ideeën te realiseren waarin culturele impulsen bijdragen aan de levendigheid in de eigen leefomgeving.

Verankeren van cultuureducatie in het onderwijs

In 2025 is de laatste [Cultuureducatie met Kwaliteit](#) periode 2025-2028 van start gegaan, waarbij Brabantse leerlingen binnen het primair en voortgezet onderwijs in de gelegenheid worden gesteld om kennis te maken met erfgoed, kunst en cultuur. We streven ernaar dat in 2028 cultuureducatie een structureel onderdeel wordt van het onderwijscurriculum van scholen. Daarom werken we ook in 2026 samen met het Rijk en gemeenten toe naar aan deze verankering van cultuureducatie in de Brabantse scholen.

Versterken van erfgoedparticipatie

We dragen bij aan de doelstellingen van het in 2024 door Nederland ondertekende Europees Verdrag van Faro, waarin erfgoedparticipatie centraal staat en de maatschappelijke meerwaarde van erfgoed wordt benadrukt. Dit doen we bijvoorbeeld door de ondersteuning van projecten, zoals het project 'junior-conservatoren' gericht op bezoek door VMBO-studenten van Brabantse musea. Ook continueren via Erfgoed Brabant het

project '[Museumschatjes](#)' gericht op basisschoolleerlingen en hebben we een regeling voor het stimuleren van het bezoek van voortgezet onderwijs leerlingen aan musea.

Vergroten mogelijkheden voor uniek sporten/- sporters

We stimuleren de samenwerking rondom de regionale loketten voor Uniek sporten. De aandacht voor [Uniek sporten](#) gaan we daarnaast verbreden naar andere doelgroepen. Daarbij worden de kansrijke initiatieven om bewegingsarmoede tegen te gaan opgespoord en opgewerkt.

Vergroten en verbeteren van het aanbod

Via [VisitBrabant](#) ondersteunen we ondernemers in de sector op het gebied van productinnovatie, marketing en ondernemerschap, waarbij tevens bestaand vrijetijdsaanbod via gekoppelde arrangementen wordt aangeboden. Ook realiseren we (fiets/wandel) routestructuren, verbinden we aan de hand van routes vrijetijdsaanbod en zetten in op de promotie hiervan. Hiervoor werken we samen met Routebureau Brabant en de landelijke platforms voor wandelen en fietsen. We ondersteunen initiatieven die het aanbod op het gebied van recreatieve wandel- en fietsroutes versterken zoals bijvoorbeeld [Ons Kloosterpad](#), routes langs de [Zuiderwaterlinie](#) of iconische landmarks langs routes.

Wat willen we bereiken?

Stimuleren van innovatie en vernieuwing, inclusief talentontwikkeling

De vier sectoren (Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrijetijd) zijn vitaal en hebben voldoende ruimte en mogelijkheden om te vernieuwen. Daarmee sluiten we aan op het innovatieve profiel van Brabant. Toptalenten krijgen in Brabant kansen zich te ontwikkelen.

Indicatoren:

- Tweejaarlijkse kwalitatieve rapportage over de mate waarin organisaties in de vier sectoren beschikken over innovatievermogen waarbij onder meer gekeken wordt naar nieuwe markten, managementinnovatie, digitale transformatie, sociale innovatie en verduurzaming. 1^{ste} rapportage in 2025.
- Aantal talenten sport en cultuur dat jaarlijks wordt ondersteund via talentontwikkelings-programma's van de provincie in cultuur en sport.
Streefwaarde: gelijk of meer (huidige score 120 talenten Cultuur en 450 talenten Sport (2023)).

Wat gaan we daarvoor doen?

Versterking van design, ontwerp en AV/film

Landelijk is de creatieve industrie in Nederland één van de topsectoren. Daarom gaan we met vertegenwoordigers uit design, ontwerp en AV/film nog meer de kansen stimuleren voor kennis en netwerkopbouw (nationaal en internationaal). We verbinden bestaande netwerken en betrekken daarbij ook ons lidmaatschap van het internationale Districts of Creativity Network. Ook in de meerjarige financiering van culturele instellingen door de provincie maken wij ruimte voor innovatie met focus voor design, ontwerp en media.

Bijdragen aan toptalentontwikkeling Cultuur

We ondersteunen voor de periode 2025-2028 via 7 [Talenthubs](#) de ontwikkeling van circa 90 culturele toptalenten. In deze talenthubs krijgen talenten, die door de sector zelf zijn uitgekozen, ondersteuning op maat via een netwerk in de discipline waarin ze zich bewegen. We ontwikkelen deze bestuursperiode samen met de Brabantse kunstvakopleidingen, bedrijven en culturele producenten van met name Design/Ontwerp/Gaming/AV/Film een voorstel voor (inter)nationale profilering, kennisdeling en netwerkontwikkeling via ons internationale lidmaatschap Districts of Creativity.

Vergroten van private betrokkenheid in de cultuursector

Via [Brabant C](#) ondersteunen we impactvolle cultuurprojecten. In deze bestuursperiode ondersteunen we het fonds in de doorontwikkeling naar een privaat-publiek-fonds voor projectfinanciering. We stimuleren daarbij, via Brabant C, dat het Brabantse bedrijfsleven en het maatschappelijk middenveld een grotere rol in de cultuursector gaan nemen (zie ook [nieuwsbericht](#)).

Beheren, vernieuwend presenteren en ontsluiten van collecties

We dragen bij aan behoud, beheer en ontsluiting van voor Brabant belangrijke collecties zoals Noordbrabants Museum, Brabant-Collectie, Brabant Cloud en Provinciaal Depot Bodemvondsten. Hierbij streven we naar verdere digitalisering van collecties door een toename van het aantal collectiestukken in de Brabantcloud.

Bijdragen aan de ondersteuning van toptalenten Sport

We ondersteunen Brabantse topsporttalenten in het nastreven van hun ambities als topsporter. Dat doen we samen met partners zoals BrabantSport, NOC*NSF en sportbonden in [TeamNL Centrum Zuid](#). Daarnaast verbinden wij gearriveerde topsporters aan Brabant en zetten we ze in als ambassadeur voor (sport & bewegen) in onze provincie.

Versterken innovatie in de sport

Jaarlijks wordt via BrabantSport een innovatieagenda opgesteld, waarbij we vier à vijf [innovatieprojecten](#) op het gebied van topsport, talentontwikkeling en topsportevenementen ondersteunen. Daarnaast stimuleren we 15 gemeenten om de leefomgeving beweegvriendelijk(er) in te richten met behulp van innovatieve producten. Dit zodat inwoners op een laagdrempelige wijze gestimuleerd worden om te bewegen. We sluiten daarbij aan bij de opgave Gezondheid en Brede Welvaart.

Wat willen we bereiken?

Bijdrage aan maatschappelijke opgaven

Levendig Brabant draagt met cultuur, erfgoed, sport en vrijetijd bij aan een gezonde en aantrekkelijke omgeving om te wonen, werken en verblijven, waar voldoende te doen en te beleven is en waar cultuurhistorie behouden blijft en de sectoren worden verbonden met de maatschappelijke opgaven.

Indicatoren:

- Het aandeel van de Brabantse jongeren en volwassenen dat voldoet aan de beweegrichtlijnen. Streefwaarde 75% in 2030 (huidige score 55% jongeren en 49,3% volwassenen).
- Een kwalitatieve rapportage over de projecten waarin vanuit Levendig Brabant een bijdrage wordt geleverd aan de maatschappelijke opgaven. 1^{ste} rapportage in 2025.

Wat gaan we daarvoor doen?

Inzetten van verbeeldingskracht, creativiteit en ontwerpkracht

Onze maatschappelijke opgaven zijn groot en complex. Eenvoudige oplossingen zijn er niet. Wij zijn ervan overtuigd dat de inzet van creativiteit en ontwerpkracht bij kan dragen aan deze maatschappelijke opgaven en zo bij kan dragen aan nieuwe oplossingen. In 2026 geven we uitvoering aan de in 2025 opgestelde aanpak. De aanpak is erop gericht de creatieve sector als economische sector te versterken, als sector die bij kan dragen aan het oplossen van maatschappelijke opgaven en vraagstukken. Wat betreft de opgaven denken we onder meer aan Leefomgeving, Water, Energie, Natuur, Landbouw en Gezondheid.

Erfgoed verbinden met ruimtelijke opgaven

De omgevingsvisie biedt kansen om vanuit het cultureel erfgoed opgaven uit andere sectoren met elkaar te verbinden. Erfgoed kan een brede drijvende kracht zijn. Het verhaal van het verleden en de fysieke overblijfselen hiervan, vormen de identiteit van een gebied. De digitale Cultuurhistorische Waardenkaart ([CHW](#)) is daarbij een waardevol instrument. Deze kaart biedt een overzicht van cultuurhistorisch waardevolle gebieden en objecten in de provincie. De kaart is in 2025 geactualiseerd en opgenomen in de Omgevingsverordening. Ook adviseren en beoordelen we gemeentelijke ruimtelijke en omgevingsplannen in relatie tot erfgoed en participeren we in integrale ruimtelijke projecten/ontwikkelingen waar behoud van cultuurhistorisch waardevol landschap van belang is.

Stimuleren dat Brabanders meer gaan bewegen

We willen zoveel mogelijk Brabanders stimuleren om meer te gaan bewegen, juist ook degenen die nog niet voldoen aan de beweegnorm. We stemmen af met gemeenten en andere partners in het sportveld welke stappen gezet kunnen worden om bij te dragen aan deze ambitie. Als vervolg op Stimulans voor Bewegen zetten we deze bestuursperiode in op de zogenoemde Themachallenges. Daarbij richten we ons minder op incidentele losstaande projecten, maar meer op achterliggende oorzaken en problemen (wicked problems). In de periode 2025-2027 wordt hiertoe jaarlijks een challenge uitgezet rond een specifiek thema/specifieke doelgroep gerelateerd. Vanuit van de winnende projecten uit de challenge wordt daarnaast het project met de beste aanpak ondersteund in de doorontwikkeling van het initiatief. Ook rollen we de aanpak Streets (Urban) Sports verder uit en geven we verder uitvoering aan het in 2025 gestarte project 'Basisschool in beweging Award' (zie [statenmededeling](#)). Met de bovengenoemde prestaties geven we mede uitvoering aan het realiseren van de provinciale doelstellingen uit het beleidskader Gezondheid (zie [PS 40/21](#)).

Beleidsnota's en uitvoeringsagenda's

- [Beleidskader Levendig Brabant 2030](#)
- [Uitvoeringsagenda 2024-2027](#)

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- [Stichting Brabant C Fonds](#)
- [Stichting Leisure Ontwikkelfonds Noord-Brabant](#)
- [NV Monumenten Beheer Brabant](#)

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

Ontwikkelingen en onzekerheden

In zijn algemeenheid worden vele prestaties geleverd in samenwerking met externe partners. Daarmee zijn er ook onzekerheden voor wat betreft het conform planning behalen van prestaties en de uitnutting van budgetten.

Wat mag het kosten?

10. Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrije tijd

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2024	Begroting 2025 na wijz.	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Lasten						
Programmalasten	51.705 N	62.649 N	50.293 N	49.594 N	46.718 N	47.746 N
Toerekening organisatiekosten	3.354 N	3.918 N	4.208 N	4.208 N	3.690 N	3.690 N
Totaal Lasten	55.059 N	66.567 N	54.501 N	53.802 N	50.408 N	51.436 N
Baten						
Programmabaten	1.337 V	1.616 V	1.504 V	1.532 V	1.561 V	1.591 V
Bijdrage in toerekening org. kosten	0	0	0	0	0	0
Totaal Baten	1.337 V	1.616 V	1.504 V	1.532 V	1.561 V	1.591 V
Saldo van baten en lasten	53.722 N	64.951 N	52.997 N	52.270 N	48.847 N	49.844 N
Reservemutaties						
Storting in reserves	26.967 N	3.092 N	3.044 N	3.044 N	4.612 N	4.612 N
Onttrekking aan reserves	15.644 V	12.588 V	7.931 V	7.232 V	4.620 V	4.620 V
Resultaat incl. reservemutaties	65.046 N	55.455 N	48.111 N	48.083 N	48.840 N	49.837 N

(bedragen x € 1.000)	Realisatie 2024	Begr. 2025, na wijziging	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Storting in reserve	26.967 N	3.092 N	3.044 N	3.044 N	4.612 N	4.612 N
Reserve instandhouding onroerend erfgoed	8.135 N	2.947 N	3.044 N	3.044 N	4.612 N	4.612 N
Res. Essent Investeringsagenda	18.833 N	145 N	-	-	-	-
Onttrekking aan reserve	15.644 V	12.588 V	7.931 V	7.232 V	4.620 V	4.620 V
Reserve instandhouding onroerend erfgoed	6.350 V	4.853 V	4.094 V	4.094 V	4.450 V	4.450 V
Res. Essent Investeringsagenda	9.294 V	7.735 V	3.837 V	3.138 V	170 V	170 V

Financiële toelichting

Lasten

Het verschil van € 12,3 mln. t.o.v. 2025 betreft minderuitgaven voor Cultuur ad € 7,1 mln. (€ 1,5 mln. Brabant C en € 5,5 mln. talentontwikkeling), Erfgoed (diversen) ad € 1,7 mln., Sport (inclusief sporten) ad € 1,4 mln. en Vrijetijd ad € 2,1 mln. In alle gevallen wordt het verschil verklaart doordat in 2025 meerjarige projectsubsidies zijn beschikt waarvan de gehele last in 2025 genomen is.

Baten

Het minieme verschil van € 112K betreft saldo van diverse kleinere verschillen.

Algemeen Financieel Beleid

Inleiding

Elk programma heeft in de begroting naast de lasten van dat programma, ook baten - zoals specifieke uitkeringen van het Rijk - die direct tot dat programma behoren. Deze baten zijn meestal niet toereikend om de lasten te kunnen dekken. Tegenover de nadelige saldi op de programma's staan de algemene dekkingsmiddelen die binnen het onderdeel algemeen financieel beleid zijn geraamd en bijdragen aan een sluitende begroting.

De in omvang belangrijkste algemene dekkingsmiddelen van de provincie bestaan uit de inkomsten van de provinciale opcenten motorrijtuigenbelasting, de uitkering provinciefonds en de beleggingsopbrengsten uit de immunisatieportefeuille.

Daarnaast staan diverse overige algemene inkomsten zoals de dividendopbrengsten.

De begroting kent naast de 10 programma's en de algemene dekkingsmiddelen nog een aantal centrale posten zoals de overhead, de post onvoorzien en een aantal nog niet aan de programma's toegedeelde stelposten.

Algemene dekkingsmiddelen

Wat willen we bereiken?

De geraamde algemene dekkingsmiddelen voor 2026 ad ruim € 887 mln. dragen bij aan:

- Het waarborgen van de zelfstandige financiële positie van de provincie;
- Het handhaven van een reëel sluitende begroting op korte en middellange termijn;
- Het verzekeren van een evenwichtige inkomstenontwikkeling.

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsonderdeel worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- Bank Nederlandse Gemeenten NV (BNG)
- Nederlandsche Waterschapsbank

Nadere informatie over de verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen. In de bijlagenbundel –bijlage 9b van de begroting is aangegeven op welke wijze deze verbonden partijen bijdragen aan de doelstellingen van het algemeen financieel beleid.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	Jaarrek. 2024 realisatie	Begroting 2025 na wijziging	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Algemene dekkingsmiddelen						
<u>Lasten</u>						
Dividenden	2 N	0	0	0	0	0
Financieringsfunctie	713 N	736 N	527 N	458 N	458 N	458 N
Ontwikkelbedrijf	1.463 N	576 N	5.870 N	1.141 N	69 N	42 N
Overige algemene dekkingsmiddelen	4.524 N	2.725 N	336 N	276 N	276 N	276 N
Totaal Lasten	6.702 N	4.037 N	6.733 N	1.875 N	803 N	776 N
<u>Baten</u>						
Opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting	300.365 V	310.000 V	360.710 V	369.728 V	378.971 V	388.445 V
Decentralisatie-uitkeringen via provinciefonds	48.087 V	21.094 V	20.181 V	3.144 V	2.616 V	2.616 V
Dividenden	18.384 V	43.801 V	30.909 V	31.525 V	32.154 V	32.796 V
Financieringsfunctie	85.849 V	90.538 V	79.776 V	72.257 V	71.428 V	74.101 V
Ontwikkelbedrijf	2.417 V	1.053 V	473 V	427 V	351 V	321 V
Overige algemene dekkingsmiddelen	9.608 V	3.232 V	0	0	0	0
Uitkering provinciefonds	432.943 V	430.527 V	394.712 V	429.217 V	446.170 V	463.252 V
Totaal Baten	897.653 V	900.246 V	886.760 V	906.298 V	931.689 V	961.530 V
Totaal Algemene dekkingsmiddelen	890.951 V	896.208 V	880.027 V	904.424 V	930.886 V	960.754 V

Financiële toelichting

Opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting

De opbrengst wordt voor 2026 geraamd op € 360,7 mln. op basis van de huidige inzichten van omvang en samenstelling van het wagenpark en de uit het [Bestuursakkoord 2023-2027](#) vastgestelde verhoging van 2,5%. Gelijktijdig met de begroting vindt de vaststelling van het

opcententariaf 2026 plaats door de vaststelling van de heffingsverordening door Provinciale Staten. Het voorgenomen tarief in de opcentenverordening is gebaseerd op het [Bestuursakkoord 2023-2027](#), waarbij een jaarlijkse stijging is afgesproken van het tarief van 2,5%. Het voorgenomen opcententariaf 2025 komt daarmee uit op 87,0 voor 2026. De stijging 2026 van de opbrengsten 2026 ten opzichte van 2025 wordt voor het grootste deel veroorzaakt door dat plug-in hybride auto's en elektrische bestelbussen volledig in de heffing worden betrokken vanaf 2026 en volledige EV-auto's voor een korting krijgen van 30% op het tarief (was 75% in 2025).

Uitkering provinciefonds: Algemene uitkering

De raming van de algemene uitkering is conform bestendige gedragslijn gebaseerd op de meicirculaire 2025. De raming is bij de bestuursrapportage II-2025 bijgesteld en toegelicht. In het begrotingsbedrag 2026 wordt conform financiële beleid uitgangspunten een marge aangehouden voor het geraamde accres vanaf 2026. Er is nog geen rekening gehouden met de effecten van een nieuw verdeelmodel.

Uitkering provinciefonds: Decentralisatie-uitkeringen

Decentralisatie-uitkeringen maken deel uit van het provinciefonds, maar hebben een eigen verdeling. De begrotingsbedragen 2026 zijn conform bestendige gedragslijn gebaseerd op de meicirculaire 2025.

Dividenden

Het verschil ten opzichte van 2025 wordt met name veroorzaakt door een lagere raming van het dividend van Enexis over 2025 dat in 2026 wordt uitgekeerd aan de aandeelhouders.

Financieringsfunctie

In 2026 is € 10 mln. minder geraamd aan rente op de lopende rekening courant. Voorzichtigheidshalve zijn vanaf 2027 geen rendementen geraamd. Ook de rente van leningen aan deelnemingen en van schatkistdeposito's is ongeveer € 1,7 mln. Lager dan in 2025. Dit wordt met name veroorzaakt door aflossingen.

Stelposten

In de begroting is een aantal centrale (stel)posten opgenomen.

Overhead,Vpb en stelposten

Bedragen x € 1.000	Jaarek. 2024 realisatie	Begroting 2025 na wijziging	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Overhead, Vpb en stelposten						
<u>Lasten</u>						
Onvoorzien	0	1.308 N	1.308 N	1.308 N	1.308 N	1.308 N
In te zetten begrotingsruimte	0	0	26.750 N	26.750 N	388.159 N	133.520 N
Overige stelposten	0	849 N	13.905 N	35.042 N	60.158 N	82.633 N
Overhead	97.095 N	89.207 N	114.919 N	114.451 N	106.221 N	105.498 N
Voorz.dubieuze debiteuren	175 N	0	0	0	0	0
Totaal Lasten	97.270 N	91.365 N	156.883 N	177.552 N	555.846 N	322.960 N
<u>Baten</u>						

Overhead	1.140 V	466 V	644 V	623 V	590 V	590 V
Totaal Baten	1.140 V	466 V	644 V	623 V	590 V	590 V
Totaal Overhead, Vpb en stelposten	96.130 N	90.898 N	156.238 N	176.928 N	555.256 N	322.370 N

Financiële toelichting

Onvoorzien

De stelpost onvoorziene uitgaven betreft de jaarlijks in de begroting opgenomen stelpost onvoorzien ad € 1,3 mln.

In te zetten begrotingsruimte

Conform afspraken uit de PPN26 wordt voor 2026 en 2027 een knelpuntenbuffer aangehouden van € 26,8 mln. De resterende begrotingsruimte is doorgeschoven naar 2028.

Overige stelposten

De overige stelposten bevat de stelpost loon en prijscompensatie van €12,3 mln., welke nog beschikbaar moet blijven voor de doorwerking van CAO effecten.

Daarnaast zijn er vanuit het [BA 2020-2023](#) en de begroting 2023 nog middelen gereserveerd, waarvan de begrotingswijziging nog later volgt.

Dit betreft de bij de begroting 2023 gereserveerde middelen van € 1 mln. voor circulaire economie (GCC)

De resterende € 0,6 mln. betreffen middelen uit BA 2023-2027 waarvan de begrotingswijziging nog later volgt.

Overhead

Om Provinciale Staten op eenvoudige wijze meer inzicht te geven in de totale kosten van overhead voor de gehele organisatie en ook meer zeggenschap over die kosten te geven, is voorgeschreven dat in de begroting op een centrale plek de kosten van overhead worden opgenomen. De overhead wordt niet meer aan de afzonderlijke programma's in de begroting toegerekend. Een verdere toelichting op de overhead is opgenomen in de bijlagenbundel-bijlage 4 van de begroting.

Paragrafen

Paragraaf 1

Bedrijfsvoering

Inleiding

De paragraaf bedrijfsvoering biedt inzicht in het beleid inzake bedrijfsvoering. Bedrijfsvoering bestaat uit de onderdelen personeel, informatisering, automatisering, communicatie, organisatie, financieel beheer en beleid en facilitaire dienstverlening. Een goede bedrijfsvoering draagt direct bij aan het realiseren van onze ambities uit de perspectiefnota. In deze paragraaf leest u hoe bedrijfsvoering in 2026 uitvoering geeft aan deze ambities. We hebben ons hierbij beperkt tot de belangrijkste thema's.

Om onze doelen als provincie te kunnen bereiken hebben we goede mensen nodig. De huidige arbeidsmarkt is gespannen, de uitdaging ligt in het binnen halen van de juiste talenten en expertise op het juiste moment. We zetten ons in om een moderne en aantrekkelijk werkgever te zijn en een goede balans te hebben tussen interne medewerkers en externe inhuur. Vanuit een visie op vitaliteit en duurzame inzetbaarheid zorgen we ervoor dat het verzuim onder medewerkers zo laag mogelijk blijft.

In 2026 blijven we de manier waarop we samenwerken en de samenhang tussen programma's versterken. We werken aan heldere sturingslijnen, een uniforme rol van teamleider, duidelijke aanspreekpunten op de inhoud en dagelijkse werkzaamheden. Daarnaast werken we aan de versterking van het ambtelijk vakmanschap van onze medewerkers. We blijven daarbij sturen op een integrale aanpak van de opgaven met behulp van methodieken als Opgave gestuurd Programmeren en Gebiedsgericht Werken.

De Informatiesamenleving heeft steeds meer invloed op de manier waarop we samenwerken. Dat zien we terug in hoe manier we omgaan met datagedreven werken, de Wet Open Overheid (WOO) en ook in onze ICT-huishouding en data veiligheid. Om betere informatie uit onze (financiële) systemen te halen werken we aan de verdere verbetering van de processen, systemen en vaardigheden. We verkennen wat moderne technologieën als AI kunnen betekenen voor onze bedrijfsvoering.

Wat betreft duurzaamheid sluiten we aan bij de klimaatakkoord doelstellingen uit het bestuursakkoord. Verder zien we dat we door de veranderende samenleving geconfronteerd worden met geweld en agressie. Om te zorgen dat we onze publieke taken veilig kunnen blijven uitvoeren zullen we passende maatregelen nemen. Dreiging van (hybride) oorlogsvoering en een verhoogd risico op bijvoorbeeld stroomstoringen vragen om crisis- en continuïteitsplannen.

Wat willen we bereiken?

Organisatieontwikkeling

In 2026 blijven we de manier waarop we samenwerken en de samenhang tussen programma's versterken.

Om onze opgaven te realiseren en onze visie te verwezenlijken, werken we aan heldere sturingslijnen. Een meer uniforme invulling van de rol van teamleider zorgt ervoor dat alle programma's een vergelijkbare structuur en aansturing kennen. Voor medewerkers is daarmee duidelijker wie hun aanspreekpunt is rondom de inhoud en hun dagelijkse werkzaamheden.

Daarnaast werken we aan de versterking van het ambtelijk vakmanschap van onze medewerkers: het werken in een dynamische politiek bestuurlijke omgeving doet een stevig beroep op vaardigheden, houding en gedrag van onze ambtenaren. Daarom bieden we een gevarieerd opleidingsaanbod op maat, dat ons gaat helpen om onze doelstellingen te realiseren en de bestuurlijk-ambtelijk samenspel goed te laten verlopen. We blijven daarbij sturen op een integrale aanpak van de opgaven met behulp van methodieken als Opgavegestuurd Programmeren en Gebiedsgericht Werken.

Aantrekkelijk werkgeverschap, goed werknemerschap en realisatiekracht

De huidige arbeidsmarkt blijft gespannen, we werken er hard aan om op het juiste moment de juiste talenten en de beste expertise in huis te hebben. Door het inzetten van een wervingsstrategie die aansluit op de huidige arbeidsmarktontwikkelingen en een passend inhuurbeleid, zorgen we ervoor een aantrekkelijke werkgever en samenwerkingspartner te zijn. Daarbij hebben we ook aandacht voor kostenbeheersing en juridische kaders.

Daarnaast geven we onze medewerkers voldoende mogelijkheden om hun talent, expertise en competenties te ontwikkelen en regie te nemen op hun eigen loopbaan. Zo sturen we op het behouden van talenten, behouden we kennis en anticiperen we op de competenties die we in de toekomst nodig hebben om onze opgaven in te vullen.

De vitaliteit op de werkvloer blijft aandacht vragen. De in 2024 ontwikkelde verzuimaanpak wordt bestendigd: door te sturen op werkvermogen houden we het verzuim laag en werken we aan de duurzame inzetbaarheid van onze medewerkers. Daarbij zorgen we ook voor een veilig en inclusief werkklimaat.

Datagedreven werken, Digitalisering, en Data-governance

De nieuwe Uitvoeringsagenda Digitale transformatie 2026-2028 (per januari 2026) vormt de aanpak waarmee we als provincie de regie pakken op de digitale transformatie. We werken blijvend aan dataficering binnen onze bestaande beleidsterreinen. Dat doen we door te kijken naar nieuwe technologieën zoals AI. Dat doen we ook door het blijven versterken van de randvoorwaarden die nodig zijn om succesvol datagedreven te kunnen werken. Belangrijk aandachtspunt daarbij is datagovernance inclusief tooling die nodig is om onze data (sets) steeds verder te integreren.

Technologische ontwikkelingen bieden kansen voor onze provinciale beleidsontwikkeling, bedrijfsprocessen en bedrijfsvoering. Tegelijkertijd houden we oog voor de menselijke maat, de ethische waarden, privacy, gegevensbescherming en cyberveiligheid. Specifieke aandacht gaat uit naar digitale autonomie, oftewel de mogelijkheid om zelf keuzes te blijven maken op het vlak van digitalisering. Door de toegenomen afhankelijkheid van de 'Big Tech' en de geopolitieke ontwikkelingen in de wereld is dit een thema waar we ons (samen met andere provincies en publieke organisaties) expliciet op gaan richten.

Klimaat en verduurzaming

De organisatie sluit aan bij de klimaatakkoord doelstellingen uit het bestuursakkoord. Hieruit vloeit de wettelijke verplichting voort op de administratie van onze carbon footprint. Het is nodig om onze eigen 'huishouden' inclusief ons eigen vastgoed te verduurzamen. In 2026 worden daarvoor stappen gezet in navolging van de verkenning op energieopwek en -opslag van 2025.

Informatiehuishouding

De informatiesamenleving heeft een blijvende impact op de manier waarop wij als provincie werken en onze publieke taken uitvoeren. Dat zien we terug in het toenemende belang van datagedreven werken, de Wet open overheid (Woo), en de eisen die worden gesteld aan ons informatiebeheer (Archiefwet e.d.). Vooruitkijkend naar 2026 zetten we in op het verder versterken van de randvoorwaarden die nodig zijn om data en informatie optimaal beschikbaar te hebben.

We werken aan toekomstbestendige systemen, processen en beleid waarmee informatie beter herleidbaar, deelbaar en bruikbaar wordt. Dit doen we onder meer door onze personele en financiële informatiesystemen te verbeteren. In het kader van de Woo zorgen we voor een tijdige en correcte afhandeling van Woo-verzoeken. Tegelijkertijd werken we aan een gefaseerde openbaarmaking van informatiecategorieën via een eigen publicatieplatform. We versterken ons informatiebeheer door o.a. de inrichting van MS Teams en SharePoint te verbeteren en ons bestuurlijk besluitvormingsproces te optimaliseren, waarbij we aansluiten bij bestaande beleidskaders en richtlijnen.

Veiligheid en weerbaarheid

We hebben te maken met een veranderende samenleving. Helaas gebeurt het regelmatig dat onze bestuurders of medewerkers geconfronteerd worden met geweld en agressie. Om te zorgen dat onze medewerkers veilig hun publieke taken kunnen uitvoeren, wordt in 2026 een betere structuur ingericht rondom het melden en afhandelen van incidenten, en wordt passend opleidingsaanbod opgezet om medewerkers weerbaar te maken. Er is een meldpunt integriteit en weerbaarheid van start gegaan, ter ondersteuning van de medewerkers en het bestuur.

Ook de geopolitieke ontwikkelingen hebben effect op ons werk als provinciale overheid. Dreiging van (hybride) oorlogsvoering en een verhoogd risico op bijvoorbeeld stroomstoringen vragen om crisis- en continuïteitsplannen. We geven in 2026 verder vorm aan de inrichting van Business Continuity Management (BCM) en veiligheid en beveiliging.

Wat gaan we daarvoor doen?

Ziekteverzuim

Indicator:

- Verzuimpercentage, uitgedrukt in het aantal verzuimdagen als % van het aantal beschikbare dagen per jaar. Streefwaarde: lager of gelijk aan 5,50%
- Verzuimfrequentie, uitgedrukt in het aantal verzuimgevallen per werknemer per jaar. Streefwaarde: gemiddeld 1 keer per medewerker per jaar (gerapporteerd als gemiddelde verzuimfrequentie organisatie breed).

We streven naar inclusiviteit en geven mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt een kans binnen onze organisatie

Indicator	2026	2027	2028
Norm Quotumwet* (aantal fte)	49,4	49,4	49,4

** De norm Quotumwet wordt jaarlijks geactualiseerd op basis van het door het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid gepubliceerde quotumpercentage.*

Telefonische bereikbaarheid

Indicator:

- Het aantal geslaagde telefonische contactpogingen is 85% (januari-mei 2021: 85%) en de gemiddelde wachttijd bedraagt minder dan 30 seconden.

Tijdige afhandeling van facturen

Indicator:

- 90% van de facturen worden binnen de termijn van 20 dagen betaald.

Tijdige afhandeling van subsidies

Indicator:

- 95% van de subsidies worden binnen de termijnen afgehandeld.

Afhandeling bezwaarschriften en administratieve beroepen

Indicator:

- 90% binnen de termijn afgehandelde bezwaarschriften en administratieve beroepen.

Digitale Transformatie: Jaarlijks realiseren van concrete voorbeelden waarin data publieke waarde genereert.

Indicator	2026	2027	2028
Realiseren voorbeelden waarin we publieke waarde genereren met data	*)		

Digitale Transformatie: We halen ethische vragen/dilemma's ten aanzien van aspecten van de digitale transformatie op uit de organisatie waarover we in gesprek gaan om te leren hoe hiermee om te gaan.

Indicator	2026	2027	2028
Aantal ethische vragen/dilemma's	*)		

Digitale Transformatie: Vaststellen van sets van data principes om de sturing op onze data te verbeteren (en inzet van tooling op dit vlak)

Indicator	2026	2027	2028
Sets dataprincipes	*)		

Digitale Transformatie: Aantoonbaar in control zijn op het vlak van informatieveiligheid (d.m.v. jaarlijkse audit) en voldoen aan de eisen vanuit de NEN-ISO 27001, BIO en NIS2

Indicator	2026	2027	2028	2029
Certificering BIO	ja			
Certificering NEN-ISO 27001	ja			

Digitale Transformatie: Periodieke bijeenkomsten met Brabantse gemeenten om samen na te denken over fundamentele aspecten van de digitale transformatie

Indicator	2026	2027	2028
Bijeenkomsten	*)		
Indicator	2026	2027	2028
Data-idee/ Datawerkplaats	*)		

**) Voor Digitale Transformatie zijn voor 2026 e.v. nog geen streefwaarden opgenomen, omdat huidige Uitvoeringsagenda digitale transformatie 2024-2025 eindigt in 2025. Na vaststelling van de nieuwe uitvoeringsagenda Digitale Transformatie zullen de indicatoren (bij daartoe geëigende S&V-moment) in de begroting verwerkt worden.*

Ontwikkelingen en onzekerheden

- Arbeidsmarkt: In de huidige arbeidsmarkt blijft het uitdagend om telkens op het juiste moment de juiste talenten binnen te halen, binnen de geldende financiële en juridische kaders. Dit geldt ook voor het inhuren van specifieke kennis of tijdelijke expertise.
- Effect van de energiemarkt en klimaatakkoord wetgeving op bedrijfsvoeringskosten: De energiemarkt blijft in beweging. Dit kan ook in de toekomst leiden tot kostenstijgingen die o.a. bij ons als afnemer in rekening worden gebracht.
- Kostenstijgingen bij leveranciers blijven op een aantal vlakken hoger dan de indexering: De huidige economische situatie en ontwikkelingen in de wereld hebben tot gevolg dat we te maken hebben met prijsstijgingen, zowel voor diensten als voor materialen. De in de begroting opgenomen bedragen voor indexering lopen niet altijd gelijk op met de werkelijke indexeringen en prijsstijgingen die leveranciers hanteren.
- (Geo)politieke ontwikkelingen. Deze zijn bijvoorbeeld van invloed op de positionering van de 'Big Tech' leveranciers en daarmee op de relatie die wij met ze (willen) hebben. Denk aan de vraag waar we onze data in de cloud wel en niet willen hebben staan. Deze ontwikkelingen kunnen leiden tot politieke keuzes ten aanzien van de randvoorwaarden voor onze digitale transformatie. Dit kan op termijn tot potentieel hogere kosten voor digitalisering leiden.

Investeringschema 2025-2029

	Bedragen x € 1.000				
	2025	2026	2027	2028	2029
1. Provinciale investeringen					
<u>Bedrijfsvoering en Financiën</u>					
Doorontwikkeling HvB	3.775	0	0	0	0
Verduurzaming Nieuwbouw	0	1.140	0	0	0
ICT en Automatisering	750	750	2.250	850	2.350
Subtotaal Middelen	4.525	1.890	2.250	850	2.350

Bij het structurele investeringsbudget voor ICT en Automatisering is voor 2027 sprake van een hogere raming in verband met het vervangingsmoment voor de laptops van de medewerkers in 2027. Voor de verduurzaming van het provinciehuis is voor 2025 d.m.v. Statenvoorstel 14/25A (Burap-II 2025) € 3,775 mln. Investeringskrediet beschikbaar gesteld t.b.v. Accupakket/energie-managementsysteem en voor watermistinstallatie. Verder is in 2026 € 1,1 mln. investeringsbudget opgenomen voor solar carports. Realisatie van deze solar carports is afhankelijk van de beschikbaarheid van capaciteit op het elektriciteitsnetwerk.

Wat mag het kosten?

Bedrijfsvoering Bedragen x € 1.000	Realisatie 2024	Begroting 2025 na wijz.	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Capaciteitsbudget	153.263 N	164.568 N	172.780 N	171.636 N	148.540 N	145.783 N
Budget 'overige personeelskosten'	4.952 N	7.129 N	6.857 N	6.711 N	5.835 N	5.739 N
Budget 'overige bedrijfsvoeringskosten'	29.991 N	29.122 N	33.000 N	32.836 N	29.732 N	29.405 N
Saldo van baten en lasten	188.206 N	200.818 N	212.637 N	211.183 N	184.107 N	180.927 N
Bijdragen personeelskosten 'Werken voor derden' onder programma's gepresenteerd	5.882 V	0	0	0	0	0
Saldo Organisatiekostenbudget met inkomsten 'Werken voor derden'	182.325 N	200.818 N	212.637 N	211.183 N	184.107 N	180.927 N

Financiële toelichting

Het organisatiekostenbudget neemt in 2026 met € 4,8 mln. toe ten opzichte van 2025.

Voor het capaciteitsbudget is sprake van een toename van € 1,2 mln. Deze toename komt met name door toename van de loonkosten als gevolg van de (volledige) doorwerking van de cao 2025-2026 en loonstijgingen die per 1 juli 2025 en 1 januari 2026 ingaan. Door de koppeling met de loonkosten van overige personeelskosten bewegen deze kosten ook mee met de toename van het totale capaciteitsbudget.

De overige bedrijfsvoeringskosten nemen in 2026 toe met ca € 3,8 mln. ten opzichte van 2025. De toename is als volgt te verklaren:

- Vanuit de stelpost overheadmiddelen is er in 2025 vanuit bestaande programmamiddelen budget omgezet naar organisatiekostenbudget om de organisatie te ondersteunen en de uitvoering van taken te versterken. In 2026 heeft nog niet een volledige her allocatie van alle middelen plaatsgevonden, waardoor hier nog een saldo ad € 1,3 mln. resteert en begroting 2026 hoger is dan 2025.
- De herverdeling in 2025 heeft wel voor de posten ICT algemeen en ICT digitale werkplek geleid tot een toename van € 0,43 mln. in 2026 ten opzichte van 2025.
- Afschrijvings- en onderhoudskosten worden opgenomen op basis van onderhoudsplanning en afschrijvingsschema's en kunnen dus per jaar fluctueren. De afschrijvingskosten meubilair en onderhoudskosten gebouw en klein onderhoud zijn in 2026 € 0,93 mln. hoger dan in 2025.
- Het werkbudget van de afdeling subsidies is in 2026 met € 0,6 mln. gestegen, doordat de middelen voor het realiseren van een online klantenomgeving (het klantenportaal) zijn doorgeschoven naar 2026, omdat de aanbesteding vertraagd is.
- Er wordt in 2026 invulling gegeven aan het onderdeel 'Data integratie tooling'. Inclusief indexatie gaat het hier om een toename van € 0,6 mln. op het CIO budget ten opzichte van 2025.

Toelichting reserves

(bedragen x € 1.000)	Realisatie 2024	Begr. 2025, na wijziging	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Storting in reserve	3.685 N	6.693 N	3.994 N	3.989 N	3.530 N	3.509 N
Reserve Ontwikkeling Bedrijfsvoering	1.091 N	4.064 N	1.337 N	1.337 N	1.084 N	1.084 N
Reserve Organisatieontwikkeling	1.150 N	1.150 N	1.150 N	1.150 N	1.150 N	1.150 N
Reserve POB (Opleidingen)	1.444 N	1.479 N	1.507 N	1.501 N	1.295 N	1.275 N
Onttrekking aan reserve	2.682 V	2.074 V	2.026 V	2.026 V	2.026 V	2.026 V
Reserve Ontwikkeling Bedrijfsvoering	510 V	534 V	486 V	486 V	486 V	486 V
Reserve Organisatieontwikkeling	1.533 V	900 V	900 V	900 V	900 V	900 V
Reserve POB (Opleidingen)	400 V	400 V	400 V	400 V	400 V	400 V
Res. Essent Investeringsagenda	240 V	240 V	240 V	240 V	240 V	240 V

De reserve Ontwikkeling Bedrijfsvoering is ingesteld voor dekking van de ontwikkelingstrajecten voor bedrijfsvoering in het kader van Toekomstbestendige organisatie. Onderdeel hiervan is ook het compartiment voor dekking van de kapitaallasten voor investeringen in (de verduurzaming van) het provinciehuis.

De reserve Organisatieontwikkeling wordt ingezet ter dekking van de regelingen die zich richten op onze medewerkers voor onder andere waarden, ontwikkeling en vitaliteit.

De reserve POB (Opleidingen) is ingesteld ter dekking van de fluctuerende kosten voor opleidingen die medewerkers kunnen volgen op basis van het Persoonlijk Ontwikkelbudget (POB)/ Persoonlijk Budget Duurzame Inzetbaarheid (PBDI). Deze faciliteit is bij de cao 2017 ingesteld, waar voor de medewerkers een budget voor de periode van 5 jaar beschikbaar is. In de cao afspraken 2025-2026 zijn de afspraken gecontinueerd en is het beschikbare budget per 5 jaar van € 5.000 naar € 6.000 verhoogd.

Vanuit de Investeringsagenda zijn middelen gereserveerd ter dekking van een deel van de personele capaciteit voor het Groen Ontwikkelfonds Brabant.

Paragraaf 2 Provinciale heffingen

Inleiding

Eén van de inkomstenbronnen van de provincie betreft de provinciale heffingen. Deze bestaan uit:

- de heffing opcenten op de motorrijtuigenbelasting;
- de Grondwaterheffing;
- de Nazorgheffing in het kader van de Leemtewet;
- diverse leges.
- De provincie kent geen kwijtscheldingsbeleid voor provinciale heffingen.

Beleidskaders

- Grondwaterheffingsverordening
- Verordening Nazorgheffing Noord-Brabant
- Legesverordening Provincie Noord-Brabant

Heffing opcenten motorrijtuigenbelasting

Op grond van artikel 222 van de Provinciewet worden provinciale opcenten geheven. Door het Rijk wordt elk jaar het maximumniveau van de opcentenheffing vastgesteld. De datum waarop provincies hun opcenten kunnen wijzigen is met ingang van 1 januari van enig jaar. Op basis van de belastingcapaciteit per 1-1-2025 (omvang wagenpark in aantallen en gewicht) wordt in 2026 rekening gehouden met een opbrengst van € 360,7 mln.

Provinciale lastendruk m.b.t. opcenten motorrijtuigenbelasting

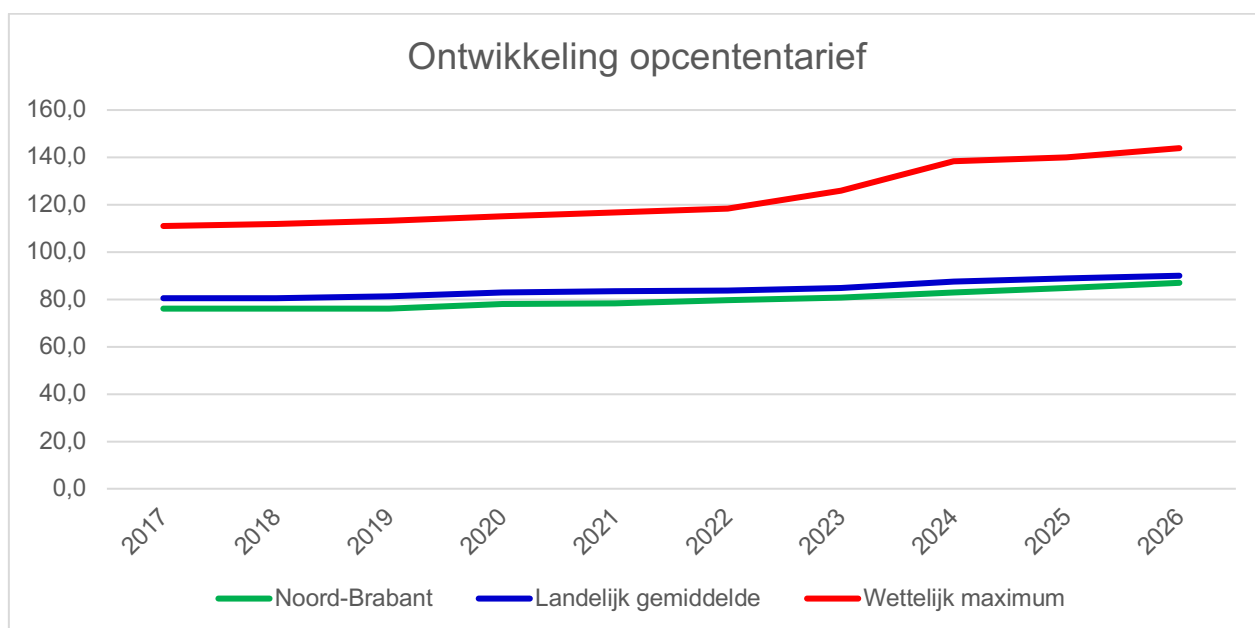
Het door het Rijk vastgestelde maximale opcententarief is per 1 januari 2026 wettelijk bepaald op 143,9 opcenten. In de heffingsverordening opcenten MRB is voor 2026 het tarief vastgesteld op 87,0 opcenten (PS 15/25) opcenten. In onderstaande tabel is een vergelijking opgenomen van de vastgestelde en voorgenomen opcententarieven van alle provincies.

		Voorgenomen tarief per per 1 jan 2026	Vastgesteld tarief per per 1 jan 2025	Stijging t.o.v. 2025	Percentage onbenutte belastingcapaciteit
1	Zuid-Holland	104,4	101,5	2,9%	27,4%
2	Gelderland	98,3	101,2	-2,9%	31,7%
3	Groningen	95,7	95,7	0,0%	33,5%
4	Fryslân	94,6	92,1	2,7%	34,3%
5	Drenthe	92,0	92,0	0,0%	36,1%
6	Limburg	88,5	85,8	3,1%	38,5%
7	Noord-Brabant	87,0	84,9	2,5%	39,5%
8	Utrecht	86,4	84,2	2,6%	40,0%
9	Flevoland	84,7	83,9	1,0%	41,1%

		Voorgenomen tarief per per 1 jan 2026	Vastgesteld tarief per per 1 jan 2025	Stijging t.o.v. 2025	Percentage onbenutte belastingcapaciteit
10	Zeeland	84,4	84,4	0,0%	41,3%
11	Overijssel	82,2	82,2	0,0%	42,9%
12	Noord-Holland	82,1	77,4	6,1%	42,9%
	Gemiddeld tarief	90,0	88,8	1,4%	
	Maximaal tarief	143,9	139,9	2,9%	

Onbenutte belastingcapaciteit

In de rangorde van opcentenheffing van hoog naar laag komt de provincie Noord-Brabant uit op een zevende plaats. In 2025 blijft de lastendruk m.b.t. de opcenten op de motorrijtuigenbelasting in relatieve zin onder het landelijk gemiddelde. Naar verwachting geldt dit ook voor 2026. De onbenutte belastingcapaciteit voor Noord-Brabant is gebaseerd op de ruimte onder het wettelijk maximum voor het jaar 2026, zijnde 56,9 punten (143,9 -/ 87,0). Eén punt verhoging komt in 2026 overeen met € 4,146 mln. extra opbrengsten. De onbenutte belastingcapaciteit 2026 komt daarmee uit op ca. € 235,9 mln. (56,9 x € 4,146 mln.). N.B. De berekening van de onbenutte capaciteit is gebaseerd op het voorgenomen tarief voor 2026.



Er is een relatie tussen de opcentenheffing (omvang wagenpark in aantallen en gewicht) en de algemene uitkering uit het Provinciefonds. In het verdeelmodel van het fonds telt de belastingcapaciteit (tegen een algemeen rekentarief) mee als een (negatieve) inkomstenmaatstaf. Anders gezegd: een relatief grotere belastingcapaciteit (zoals in Noord-Brabant) leidt tot een naar verhouding lagere provinciefondsuitkering.

Grondwaterheffing

De grondwaterheffing wordt geheven over de hoeveelheid onttrokken grondwater. De bestedingsmogelijkheden van de heffing zijn limitatief in de Grondwaterwet opgenomen, namelijk kosten van onderzoek, metingen en schadevergoedingen in verband met de onttrekking van grondwater. De financiële verantwoording verloopt via de voorziening grondwaterheffing. Voor 2026 zijn de inkomsten grondwaterheffing geraamd op € 8,6 mln. De heffing vindt plaats op grond van de [Verordening grondwaterheffing Noord-Brabant 2023](#) die voor het laatst is gewijzigd op 16 december 2022 (PS 75/22). De baten uit de grondwaterheffing zijn in de begroting 2026 opgenomen bij programma Water en bodem. Zoals in de verordening is aangegeven wordt de grondwaterheffing jaarlijks geïndexeerd op basis van de CBS consumentenprijsindex (jaarmutatatie maand mei). Voor 2026 wordt daarmee het tarief grondwaterheffing € 0,0390 verhoogd met 3,3% naar € 0,0403. Op 12 december 2025 wordt aan Provinciale Staten een Grondwaterverordening voorgelegd die op 1 januari 2026 in werking treedt. Met deze verordening wordt op 1 januari 2027 op het gebruik van grondwater boven de 50.000 m³ vanaf het jaar 2026 een heffing opgelegd.

Nazorgheffing

Nazorgheffing in het kader van de Nazorgregeling Wet Milieubeheer.

Op grond van de Wet milieubeheer (Wm) is de provincie verantwoordelijk voor de nazorg van

stortplaatsen waar na 1 september 1996 nog afval is/wordt gestort, uitgezonderd (mede) door het Rijk gedreven stortplaatsen, in Brabant baggerdepot Hollandsch Diep. Om het eeuwigdurend milieu hygiënisch beheer door de Provincie te verzekeren is, conform de wettelijke regeling, een Nazorgfonds (een aparte rechtspersoon) ingesteld.

De exploitant van een stortplaats die onder deze wettelijke regeling valt, moet een nazorgplan

voorleggen aan de provincie. Op basis hiervan wordt met het Rekenmodel IPO-Nazorg Stortplaatsen en baggerdepots (RINAS) een doelvermogen bepaald. Om het doelvermogen op te bouwen wordt aan de stortplaatsbeheerder een heffing opgelegd die in het fonds wordt gestort. De heffing vindt plaats op grond van de vastgestelde [verordening Nazorgheffing Noord-Brabant](#) die door Provinciale Staten voor het laatst is gewijzigd op 5 april 2024.

De nazorgheffing is uitsluitend bestemd voor de uitvoering van de nazorg van gesloten stortplaatsen. De provincie fungeert als ontvanger voor het Nazorgfonds. De gelden worden belegd conform het door het Algemeen bestuur van het Nazorgfonds vastgestelde beleggingsstatuut. De beleggingsresultaten worden bij sluiting van de stortplaats verrekend met de door de exploitanten te betalen heffing. Het Nazorgfonds heeft een eigen begroting en jaarrekening die door het Algemeen bestuur worden vastgesteld.

Er zijn in Brabant negen stortplaatsen waarop de wettelijke regeling van toepassing is:

1. Kragge II, Bergen op Zoom;
2. Gulbergen, Nuenen;
3. Spinder, Tilburg;
4. Meerendonk, 's-Hertogenbosch;
5. Zevenbergen;
6. Haps;

7. Vlagheide, Schijndel;
8. Nyrstar, Budel-Dorplein; In 2013 gesloten, 2014 definitieve afrekening, provincie voert nazorg uit en draagt het financieel risico.
9. Baggerdepot Dintelsas; In 2013 gesloten, 2014 definitieve afrekening, provincie voert nazorg uit en draagt het financieel risico.

De provincie heeft de aangekondigde periodieke 5 jaarlijkse ALM-studie in 2023 uitgevoerd. Als uitwerking van de ALM studie 2023 en het aflopen van de overeenkomst op 12 juni 2024 is er afgesproken om de aspecten techniek, juridisch, financieel en lobby weer op te pakken. Verder zijn er in het Bestuurlijk Overleg Stortplaatsen (BOS) van 27 november 2024 afspraken gemaakt over het aanleveren van geactualiseerde (concept) tussentijdse nazorgplannen en het vervolgens opleggen van de zogenaamde voorlopige aanslagen, uiterlijk in december 2025.

Door (landelijke) ontwikkelingen kan deze termijn niet worden gehaald. Met de exploitanten zijn we in gesprek over deze nazorgplannen, mogelijkheden m.b.t. de sluiting met overdracht, de voortgang en de locatie specifieke situaties.

In het BOS van 11 juni 2025 is overeengekomen dat de nazorgplannen uiterlijk 1 oktober 2025 worden ingediend. De voorlopige aanslagen zullen dan rond 31 maart 2026 worden opgelegd.

Leges

Omgevingswet

De Omgevingswet is per 1 januari 2024 in werking getreden. Vanaf dat moment is ook de nieuwe legesverordening in werking getreden. De grootste wijziging is de invoering van legesheffing op milieubelastende activiteiten (milieuleges). Bij de (voorheen) Wabo komen er enkele categorieën van vergunningverlening bij.

Kostendekkende tarieven

Het beleid van Provinciale Staten zijn kostendekkende tarieven; de aanvrager betaalt dus de directe kosten van de vergunning via leges.

De legestarieven worden jaarlijks geïndexeerd op basis van de indexering die de omgevingsdiensten doorvoeren in hun uurtarieven. Zij voeren de vergunning taken voor de provincie uit. De indexering (loon- en prijsstijging) verschilt per omgevingsdienst enigszins, waardoor de indexatie ook enigszins kan verschillen. Waar sprake is van opvallende, grotere afwijkingen ten opzichte van 2024 worden deze beknopt toegelicht.

Hieronder worden de legestarieven per onderdeel aangegeven en toegelicht.

Omgevingswet, water

De indexatie van deze tarieven zijn gebaseerd op de indexatie van de uurtarieven die de Omgevingsdienst Zuidoost Brabant (ODZOB) doorrekent. De ODZOB voert deze taken namens de provincie uit.

Onderdeel	Aantal begroot 2026	Tarief 2025	Tarief 2026	Mutatie %	Opbrengst begroot 2026
<i>Open bodemenergiesystemen</i>					
2.4.2.1 t/m 200.000 m3	10	€ 6.790	€ 7.063	4,0%	€ 70.631
2.4.2.1a 200.001 t/m 500.000 m3	10	€ 8.889	€ 9.246	4,0%	€ 92.462
2.4.2.1b meer dan 500.000 m3	5	€ 11.111	€ 11.558	4,0%	€ 57.789
2.4.2.2 wijzigingen	10		€ 3.532		€ 35.316
	35				
<i>Drinkwater & industriële toepassingen</i>					
2.4.1a t/m 500.000 m3	0	€ 5.185	€ 5.394	4,0%	€ -
2.4.1b1 500.001 t/m 1.000.000 m3	0	€ 10.371	€ 10.787	4,0%	€ -
2.4.1b2 meer dan 1.000.000 m3	1	€ 34.569	€ 35.958	4,0%	€ 35.958
	1				
Totaal leges Omgevingswet, onderdeel Water	36				€ 292.156

	begroting 2026
a. Netto kosten taakveld	€ 292.156
b. Overhead & BTW	n.v.t.
<i>Overhead is onderdeel van het ingekochte uurtarief</i>	
Opbrengst heffingen	€ 292.156
Dekking (opbrengst heffing / kosten)	100%

Omgevingswet, ontgrondingen

De indexatie van deze tarieven zijn gebaseerd op de indexatie van de uurtarieven die de Omgevingsdienst Zuidoost Brabant (ODZOB) doorrekent op basis van hun begroting 2026. De ODZOB voert deze taken namens de provincie uit.

Onderdeel	Aantal begroot 2026	Tarief 2025	Tarief 2026	Mutatie %	Opbrengst begroot 2026
2.5.1.1a t/m 10.000 m3	5	€ 3.331	€ 3.472	4,2%	€ 17.360
2.5.1.1b 10.001 m3 t/m 25.000 m3	7	€ 5.246	€ 5.468	4,2%	€ 38.279
2.5.1.1c 25.001 m3 t/m 50.000 m3	6	€ 10.491	€ 10.937	4,2%	€ 65.621
2.5.1.1d 50.001 m3 t/m 100.000 m3	3	€ 20.982	€ 21.874	4,2%	€ 65.621
2.5.1.1e 100.001 m3 t/m 500.000 m3	2	€ 31.557	€ 32.897	4,2%	€ 65.795
2.5.1.1f meer dan 500.000 m3	2	€ 50.791	€ 52.948	4,2%	€ 105.897
2.5.1.2 Wijzigen of verlengen vergunning	0	€ 3.331	€ 3.472	4,2%	€ -
2.5.1.3 Wijzigen vergunning met extra hoeveelheid specie	0	€ -	€ -		€ -
2.5.1.4 Intrekken vergunning	2	€ 3.247	€ 3.385	4,2%	€ 6.770
2.5.1.5 Cultuurtechnische verbetering zonder specieafvoer	2	€ 3.247	€ 3.385	4,2%	€ 6.770
2.5.1.6 Natuurprojecten zonder specieafvoer	1	€ 3.247	€ 3.385	4,2%	€ 3.385
Totaal leges Omgevingswet, onderdeel ontgrondingen	30				€ 375.500

	begroting 2026
a. Netto kosten taakveld	€ 375.500
b. Overhead & BTW	n.v.t.
Opbrengst heffingen	€ 375.500
Dekking (opbrengst heffing / kosten)	100%

Omgevingswet, voorheen Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo)

De tarieven zijn geïndexeerd met een gewogen gemiddelde indexcijfer gebaseerd op de tariefstijging die doorberekend wordt door de Brabantse omgevingsdiensten op basis van hun begrotingen 2026.

Onderdeel	Aantal begroot 2026	Tarief 2025	Tarief 2026	Mutatie %	Opbrengst begroot 2026
2.2.1 Een verzoek om beoordeling van een omgevingsplanactiviteit die alleen betrekking heeft op een bouwactiviteit:	0	€ 810	€ 826	1,9%	€ -
2.2.2.1a Bouwkosten lager dan € 20.000	30	€ 2.600	€ 2.651	1,9%	€ 79.532
2.2.2.1b Bouwkosten tussen €20.000 en € 50.000	25	€ 3.310	€ 3.374	1,9%	€ 88.871
2.2.2.1c Bouwkosten tussen €50.000 en € 100.000	24	€ 4.019	€ 4.097	1,9%	€ 114.236
2.2.2.1d Bouwkosten tussen €100.000 en € 400.000	13	€ 6.619	€ 6.748	1,9%	€ 107.699
2.2.2.1e Bouwkosten tussen €400.000 en € 1.000.000	9	€ 12.648	€ 12.894	1,9%	€ 145.326
2.2.2.1f Bouwkosten tussen € 1 mln. en € 5 mln.	7	€ 25.413	€ 25.908	1,9%	€ 220.369
2.2.2.1g Bouwkosten tussen € 5 mln. en € 25 mln.	6	€ 47.281	€ 48.201	1,9%	€ 339.817
2.2.2.1h Bouwkosten meer dan € 25 mln.	1	€ 80.378	€ 81.942	1,9%	€ 81.942
2.2.2.2 Beoordelen bodemrapport	7	€ 236	€ 241	1,9%	€ 1.687
2.2.2.3 Beoordelen advies agrarische adviescommissie	0	€ 733	€ 747	1,9%	€ -
2.2.2.4 Toetsing ontheffing i.h.k.v. exploitatieplan	0	€ 473	€ 482	1,9%	€ -
2.2.3 en 2.2.4 a t/m d Binnenplanse ontheffing grond & bouw	9	€ 709	€ 723	1,9%	€ 6.507
2.2.5 a/c Slopen / wijzigen beschermd monument	0	€ 3.697	€ 3.769	1,9%	€ -
2.2.5 b/d Slopen beschermd stads & dorpsgezicht	0	€ 1.891	€ 1.928	1,9%	€ -
2.2.6 Slopen	0	€ 1.891	€ 1.928	1,9%	€ -
2.2.7 Kappen	6	€ 591	€ 603	1,9%	€ 3.615
2.2.8 a/b Handelsreclame	0	€ 709	€ 723	1,9%	€ -
2.8.1 Andere activiteiten	0	€ 827	€ 843	1,9%	€ -
2.8.2 Overige omgevingsvergunningen	0	€ 827	€ 843	1,9%	€ -
2.2.12 Gelijkwaardige maatregel bouwactiviteiten	0	€ 2.160	€ 2.202	1,9%	€ -
2.2.13 Verlengen tijdelijke vergunning bouwactiviteit	0	€ 1.080	€ 1.101	1,9%	€ -
Subtotaal leges Omgevingswet (voorheen Wabo)	137				€ 1.189.601
2.2.9 Vergunningverlening aanhaken Omgevingsvergunning aanhaken Wnb, N2000 (PNB bevoegd gezag)	9	€ 3.048	€ 3.136	2,9%	€ 28.221
2.2.10 Omgevingsvergunning aanhaken OW (Wnb), FF-activiteiten (PNB bevoegd gezag)	5	€ 6.023	€ 6.197	2,9%	€ 30.985
Subtotaal Adviezen met Instemming	14				€ 59.206
Totaal leges Omgevingswet (voorheen Wabo, incl. Ami)	151				€ 1.248.807

	begroting 2026
a. Netto kosten taakveld	€ 1.248.807
b. Overhead & BTW	N.v.t.
<i>Overhead is onderdeel van ingekochte uurtarief</i>	
Opbrengst heffingen	€ 1.248.807
Dekking (opbrengst heffing / kosten)	100%

Omgevingswet, Natuur

De ramingen en tarieven liggen in lijn met het voorafgaande begrotingsjaar. Daarbij is rekening

gehouden met de indexatie van de uurtarieven die de Omgevingsdienst Brabant-Noord (ODBN) aan ons doorrekenen. Deze indexatie is gebaseerd op de begroting 2026 van de ODBN. Zij voeren deze taken voor de provincie uit. Op enkele onderdelen zijn de onderliggende uren per vergunning iets bijgesteld op basis van ervaringsgegevens. Door de stikstofproblematiek ligt de vergunningverlening bij gebiedsbescherming (2.6.1.1 t/m 2.6.1.3 en de Adviezen met Instemming) goeddeels stil en dus ook de (leges)opbrengsten. Dit leidt tot taakverschuivingen. Het financiële effect is dat er nauwelijks tot geen legesinkomsten staan tegenover deze taken.

Daarom zijn de inkomsten voor deze categorieën voorzichtigheidshalve afgeraamd met 80%.

Verder zijn de tarieven van 'Adviezen met Instemming' gelijk gesteld aan de legestarieven. Adviezen met instemming zijn onderlinge verrekeningen tussen bevoegde gezagen. Dit betreft in feite vergunningtaken, alleen is de levering dan bijv. aan een gemeente in plaats van een vergunningaanvrager. Volgens de Omgevingswet mogen deze tarieven niet meer afwijken van de legestarieven.

Onderdeel	Aantal begroot 2026	Tarief 2025	Tarief 2026	Mutatie %	Opbrengst begroot 2026
2.6.1.1 Vergunningverlening gebiedsbescherming uitgebreide procedure	175	€ 6.326	€ 6.508	2,9%	€ 1.138.926
2.6.1.2 Vergunningverlening gebiedsbescherming (gedeeltelijke) intrekking	80	€ 2.562	€ 2.636	2,9%	€ 210.855
2.6.1.3 Omzetten PAS-melding naar vergunning	300	€ 1.600	€ 1.600	0 %	€ 480.000
2.6.2.1 Ontheffingverlening schadebestrijding, overlastbestrijding en populatiebeheer art 3.3/3.4/3.8/3.9/3.10	15	€ 2.717	€ 2.795	2,9%	€ 41.932
2.6.2.2 Ontheffingverlening soortenbescherming t.b.v. onderzoek en onderwijs, opvang beschermde dieren art 3.3/3.4/3.8/3.9/3.10	11	€ 173	€ 178	2,9%	€ 1.959
2.6.2.3 Ontheffingverlening soortenbescherming t.b.v. infrastructurele werken, windmolenparken, GAN, ruimtelijke ontw. > 50 woningen art 3.3/3.4/3.8/3.9/3.10	78	€ 9.031	€ 9.292	2,9%	€ 724.791
2.6.2.4 Ontheffingverlening soortenbescherming overige aanvragen art 3.3/3.4/3.8/3.9/3.10	180	€ 6.285	€ 6.467	2,9%	€ 1.163.979

Onderdeel	Aantal begroot 2026	Tarief 2025	Tarief 2026	Mutatie %	Opbrengst begroot 2026
2.6.2.5 Ontheffingverlening soortenbescherming betrekking hebbend op belang één particuliere aanvrager art 3.3/3.4/3.8/3.9/3.10	7	€ 2.416	€ 2.486	2,9%	€ 17.401
2.6.3.1 Ontheffingverlening compensatie herplantplicht art 4.5:	16	€ 1.611	€ 1.657	2,9%	€ 26.512
2.6.3.2 Ontheffingverlening herplantplicht art 4.5:	5	€ 1.666	€ 1.714	2,9%	€ 8.571
2.6.3.3 Ontheffing herplanttermijn art 4.5:	4	€ 1.191	€ 1.226	2,9%	€ 4.903
2.6.3.4 Ontheffing bedoeld in art. 6.12, derde lid, Interim Omgevingsverordening Noord-Brabant (ontheffing wachttermijn)	5	€ 862	€ 887	2,9%	€ 4.433
2.6.5 Goedkeuringsbesluit restartikel	12	€ 421	€ 433	2,9%	€ 5.198
	876				€ 3.829.459
Aframing Vergunningverlening gebiedsbescherming ivm onzekerheden (80%)					€ -1.463.825
Leges Omgevingswet, onderdeel Natuur (provincie bevoegd)					€ 2.365.635
2.6.1.1 Advies met instemming (Ami)	25	€ 5.691	€ 6.508	14,4%	€ 162.704
2.6.2.3 Ontheffingverlening soortenbescherming t.b.v. infrastructurele werken, windmolenparken, GAN, ruimtelijke ontw. > 50 woningen art 3.3/3.4/3.8/3.9/3.10	1	€ 8.086	€ 9.292	14,9%	€ 9.292
2.6.2.4 Ontheffingverlening soortenbescherming overige aanvragen art 3.3/3.4/3.8/3.9/3.10	1	€ 6.285	€ 6.467	2,9%	€ 6.467
2.6.2.5 Ontheffingverlening soortenbescherming betrekking hebbend op belang één particuliere aanvrager art 3.3/3.4/3.8/3.9/3.10	1	€ 2.416	€ 2.486	2,9%	€ 2.486
Subtotaal Adviezen met Instemming, onderdeel natuur (gemeenten bevoegd)	28				€ 180.948
Aframing Vergunningverlening gebiedsbescherming ivm onzekerheden (80%)					€ -130.163
Totaal Omgevingswet, onderdeel natuur (gemeenten bevoegd)					€ 50.785
Totaal Wet Natuurbescherming Leges & Ami					€ 2.416.420
					begroting 2026
a. Netto kosten taakveld					€ 2.416.420
b. Overhead & BTW					N.v.t.
<i>Overhead is onderdeel van het ingekochte uurtarief</i>					
Opbrengst heffingen					€ 2.416.420
Dekking (opbrengst heffing / kosten)					100%

Leges milieuvergunningen

Met de komst van de Omgevingswet stelt het Rijk de bevoegde gezagen in staat om leges te heffen op Milieuvergunningen. Dit is aan de orde als initiatiefnemers milieubelastende activiteiten gaan ondernemen. Initiatiefnemers zijn hoofdzakelijk grote industriële bedrijven, grootschalige mestverwerkers, energie opwekkers, verbranders van afvalstoffen, etcetera. Met het heffen van milieuleges wordt aangehaakt op een landelijke lijn om hiertoe over te gaan. De VNG-modelverordening heeft hiervoor als basis gediend. Meer informatie staat in de [Statenmededeling 'Heffen milieuleges'](#).

Uitgangspunt voor de leges zijn kostendeckende tarieven. De tarieven zijn gebaseerd op een conservatieve inschatting van het aantal uren vermenigvuldigd met het gemiddelde functionele uurtarief die omgevingsdiensten ons doorrekenen. De stijging van de tarieven vloeit voort uit de indexering van de uurtarieven door de Omgevingsdiensten.

Over de feitelijke urenbesteding van deze vergunningen moeten ervaringsgegevens verzameld worden. De tarieven zullen, net zoals bij de andere tarieven gebeurt, jaarlijks worden geactualiseerd en herijkt wanneer nodig.

De omvang van de opbrengsten in deze leges in 2026 is onduidelijk, maar op basis van de ervaringen in 2025 en de ontwikkeling daarin is de aanname dat dit € 0,6 miljoen is.

In de legestabel van 2025 waren bij art. 2.3.16, 2.3.17, 2.3.18 en 2.3.20 de kosten van de eerdere staffels niet opgeteld bij de meerkosten van de opvolgende staffel. Dit is in het tarief voor 2026 gecorrigeerd. Hierdoor wijkt het stijgingspercentage af van de andere tarieven van milieuleges.

	Tarief 2025	Tarief 2026	Mutatie %
<u>Complexe milieubelastende activiteiten</u>			
2.3.1a Bedrijfstakoverstijgend 1 mba	€ 4.050	€ 4.129	1,9%
2.3.1b Bedrijfstakoverstijgend 2-5 mba's	€ 7.425	€ 7.570	1,9%
2.3.1c Bedrijfstakoverstijgend > 5 mba's	€ 10.125	€ 10.322	1,9%
2.3.2 Seveso basistarief	€ 27.001	€ 27.527	1,9%
2.3.2a Seveso hoge drempel	€ 6.750	€ 6.882	1,9%
2.3.2b Seveso lage drempel	€ 6.750	€ 6.882	1,9%
2.3.3a Grootschalige energie opwekking <300MW	€ 20.251	€ 20.645	1,9%
2.3.3b Grootschalige energie opwekking >300MW	€ 47.252	€ 48.171	1,9%
2.3.4a Raffinaderij capaciteit < 2 mln ton/jr	€ 33.751	€ 34.408	1,9%
2.3.4b Raffinaderij capaciteit > 2 mln ton/jr	€ 40.502	€ 41.290	1,9%
2.3.5 Cokes	€ 33.751	€ 34.408	1,9%
2.3.6a Vergassen/vloeibaar maken steenkool	€ 40.502	€ 41.290	1,9%
2.3.6b Vergassen/vloeibaar maken niet-steenkool	€ 33.751	€ 34.408	1,9%
2.3.6c Briketteren/walsen steenkool/bruinkool	€ 27.001	€ 27.527	1,9%
2.3.6d Maken steenkoolproducten / rookvrije brandstoffen steenkool	€ 27.001	€ 27.527	1,9%
2.3.7a Basismetaal; roosteren/sinteren ertsen cat 2.1	€ 47.252	€ 48.171	1,9%
2.3.7b Basismetaal; maken ijzer/staal cat 2.2	€ 47.252	€ 48.171	1,9%
2.3.7c Basismetaal; exploitatie IPPC anders dan ijzer/staal	€ 33.751	€ 34.408	1,9%
2.3.7d Basismetaal; verwerken ferrometalen cat 2.3	€ 33.751	€ 34.408	1,9%
2.3.7e Basismetaal; verwerken ferrometalen cat. 2.4	€ 33.751	€ 34.408	1,9%
2.3.7f Basismetaal; exploiteren anders dan ferrometalen	€ 27.001	€ 27.527	1,9%
2.3.7g Basismetalen; winnen non-ferrometalen cat. 2.5	€ 33.751	€ 34.408	1,9%
2.3.8a Complexe minerale industrie cement, kalk cat. 3.1	€ 40.502	€ 41.290	1,9%
2.3.8b Complexe minerale industrie anders dan cat 3.1	€ 33.751	€ 34.408	1,9%
2.3.8c Complexe minerale industrie asbest, cat 3.2	€ 40.502	€ 41.290	1,9%
2.3.8d Complexe minerale industrie glas, cat 3.3, IPPC	€ 40.502	€ 41.290	1,9%
2.3.8e Complexe minerale industrie glas, andere mba	€ 33.751	€ 34.408	1,9%

	Tarief 2025	Tarief 2026	Mutatie %
2.3.8f Complexe minerale industrie smelten, cat 3.4, IPPC	€ 40.502	€ 41.290	1,9%
2.3.8g Complexe minerale industrie smelten, andere mba	€ 33.751	€ 34.408	1,9%
2.3.8h Complexe minerale industrie; koolstof/elektrografiet cat. 6.8	€ 40.502	€ 41.290	1,9%
2.3.9a Basischemie cat. 4.1	€ 40.502	€ 41.290	1,9%
2.3.9b Basischemie cat. 4.2	€ 40.502	€ 41.290	1,9%
2.3.9c Basischemie cat. 4.3	€ 40.502	€ 41.290	1,9%
2.3.9d Basischemie cat. 4.4	€ 40.502	€ 41.290	1,9%
2.3.9e Basischemie cat. 4.5	€ 40.502	€ 41.290	1,9%
2.3.9f Basischemie cat. 4.6	€ 40.502	€ 41.290	1,9%
2.3.10a Complexe papier/hout/textielindustrie cat 6.1	€ 33.751	€ 34.408	1,9%
2.3.10b Complexe papier/hout/textielindustrie cat 6.2	€ 47.252	€ 48.171	1,9%
2.3.11a Afvalbeheer cat 5.1	€ 40.502	€ 41.290	1,9%
2.3.11b Afvalbeheer cat 5.3	€ 33.751	€ 34.408	1,9%
2.3.11c1 Afvalbeheer cat 5.5	€ 33.751	€ 34.408	1,9%
2.3.11c2 Afvalbeheer paragraaf 3.5.6	€ 20.251	€ 20.645	1,9%
2.3.11d Afvalbeheer ondergronds afval cat. 5.6	€ 33.751	€ 34.408	1,9%
2.3.12 Kadavers/dierlijk afval art 6.5	€ 33.751	€ 34.408	1,9%
2.3.13a Stortplaats art 5.4 IPPC	€ 27.001	€ 27.527	1,9%
2.3.13b Stortplaats andere milieubelastende installatie/stortplaats	€ 20.251	€ 20.645	1,9%
2.3.13c Stortplaats andere milieubelastende installatie/winningsafvalvoorz.	€ 20.251	€ 20.645	1,9%
2.3.14 Verbranden afvalstoffen IPPC	€ 47.252	€ 48.171	1,9%
2.3.15 Grootschalige mestverwerking	€ 27.001	€ 27.527	1,9%
<u>Nutssector en industrie</u>			
2.3.16a Omg.verg. mba 1 stuks	€ 4.050	€ 4.129	1,9%
2.3.16b Omg.verg. mba 2-5 stuks	€ 3.191	€ 7.570	137,2%
2.3.16c Omg.verg. mba > 5 stuks	€ 2.700	€ 10.322	282,3%
<u>Afvalbeheer</u>			
2.3.17a Omg.verg. mba 1 stuks	€ 4.050	€ 4.129	1,9%
2.3.17b Omg.verg. mba 2-5 stuks	€ 3.191	€ 7.570	137,2%
2.3.17c Omg.verg. mba > 5 stuks	€ 2.700	€ 10.322	282,3%
<u>Agrarische sector</u>			
2.3.18a Omg.verg. mba 1 stuks	€ 4.050	€ 4.129	1,9%
2.3.18b Omg.verg. mba 2-5 stuks	€ 3.191	€ 7.570	137,2%
2.3.18c Omg.verg. mba > 5 stuks	€ 2.700	€ 10.322	282,3%
<u>Dienstverlening, onderwijs en zorg</u>			
2.3.19 Omg.verg. mba	€ 4.050	€ 4.129	1,9%
<u>Transport & logistiek</u>			
2.3.20a Omg.verg. mba 1 stuks	€ 4.050	€ 4.129	1,9%
2.3.20b Omg.verg. mba 2-5 stuks	€ 3.191	€ 7.570	137,2%
2.3.20c Omg.verg. mba > 5 stuks	€ 2.700	€ 10.322	282,3%
<u>Omgevingsplanactiviteit; milieubelastende activiteiten</u>			
2.3.21 Omg.verg. mba 1 of meerdere	€ 2.700	€ 2.753	1,9%
<u>Maatwerkvoorschriften mba</u>			
2.3.22.1a Milieuaspect 1 stuks	€ 2.700	€ 2.753	1,9%
2.3.22.1b Milieuaspect 2 of meer, extra	€ 1.350	€ 1.376	1,9%
2.3.23 Wijzigen maatwerkvoorschriften	€ 2.700	€ 2.753	1,9%
<u>Gelijkwaardige maatregel bij milieubelastende activiteiten</u>			
2.3.24.1 Toestemming maatregel art. 4.7 OW , 1 of meer	€ 2.700	€ 2.753	1,9%
<u>Meerdere complexe milieubelastende activiteiten</u>			
2.3.25 Meerdere mba's			
<u>Uitgebreide voorbereidingsprocedure</u>			
2.3.26 Mba afd. 3.2 en 3.4-3.8 BAL	€ 3.375	€ 3.441	1,9%
<u>Wijzigingen omgevingsvergunningen</u>			
2.3.27-29 div. soorten mba's			
2.3.30 Wijziging voorschriften omgevingsvergunning	€ 2.700	€ 2.753	1,9%
<u>Milieu Effectenrapportage</u>			

	Tarief 2025	Tarief 2026	Mutatie %
2.3.31 Beoordeling onderzoeksrapporten	€ 10.800	€ 11.011	1,9%

Leges Vergunningen/ontheffingen Legesverordening Noord-Brabant 2022, paragraaf 3.1 t/m 3.3

De legestarieven in paragraaf 3.1 t/m 3.3 van de Legesverordening Noord-Brabant 2022 hebben betrekking op het behandelen van aanvragen om beschikkingen die we op grond van de Wegenverkeerswet 1994 en Omgevingsverordening Noord-Brabant ontvangen. De [Legesverordening](#) is aangepast vanwege de inwerkingtreding van de Omgevingswet per 1 januari 2024.

De tarieven voor 2026 zijn gelijk aan 2025.

De verwachte aantallen aanvragen voor het komende jaar zijn vrijwel gelijk aan de geraamde aantallen in de begroting 2025, namelijk 3.238 versus 3.230 (in 2024 3.046 gerealiseerd vooral door minder ontheffingen voor exceptioneel vervoer via RDW). Een precies aantal per jaar is moeilijk te voorspellen, omdat we niet op voorhand weten hoeveel activiteiten burgers en bedrijven zullen aanvragen. De tarieven baseren we op de uren die het ambtelijk personeel gemiddeld besteedt aan de behandeling van een aanvraag. Aanvragen voor exceptionele transporten beoordeelt de Dienst Wegverkeer (RDW) en zij vraagt zo nodig de betrokken wegbeheerder om advies. Een deel van de leges die de RDW voor de behandeling om een ontheffing in rekening brengt bij de aanvrager, draagt zij jaarlijks voor een deel af aan wegbeheerders. Hiervoor geldt een wettelijk tarief van € 16,- per beschikking. De RDW draagt een jaar na realisatie af.

De totaal geraamde opbrengst aan leges Verkeer & Vervoer voor 2026 is € 229.060 (in 2025 € 224.400,-). Vanwege de gelijkblijvende tarieven en vergelijkbare aantallen zijn de geraamde opbrengsten uit leges in lijn met de begroting 2025.

Onderdeel (in aantallen)	Geraamd
Ontheffing wedstrijd voertuigen meer gemeenten art. 148/10 WVV 1994	15
Verklaring geen bezwaar wedstrijd in één gemeente art. 148/10 WVV 1994	15
Ontheffing voertuig of -combinatie art. 9.1 RV, m.u.v. H5, afd. 7, 8, 10 en 11 RV (exceptionele transporten)	2.800
Ontheffing voertuig of -combinatie art. 9.1, H5, afd. 7, 8, 10 en 11	0
Ontheffing art. 87 RVV 1990	20
Vergunning art. 3.110 e.v. Omgevingsverordening Noord-Brabant:	
- Werk andere wegbeheerders i.v.m. wettelijke taak	20
- Zijweg	1
- Uitwerk	5
- Verkeersmaatregel op de weg voor werken of activiteiten buiten de weg	100
- Kabel of leiding	225
- Aanduiding (bewegwijzering, reclame, objecten, terreinen)	5
- Kunstobject of beschilderen kunstwerk	1
- Evenement, optocht, wedstrijd zonder voertuigen, overige activiteiten	30
- Voorwerp i.v.m. een activiteit buiten de weg	1
Totaal vergunningen / ontheffingen	3.238

Leges voor projectbesluiten ten behoeve van energieprojecten

De Legesverordening voor 2026 biedt ook de grondslag voor het heffen van leges voor de behandeling en de beoordeling van een aanvraag voor het verkrijgen van een projectbesluit ten behoeve van een energieproject (artikel 3, tweede lid). Dat is voor het eerst en dus nieuw ten opzichte van de voorgaande jaren. Vanwege hun rol bij de energietransitie worden GS in toenemende mate verzocht een projectbesluit vast te stellen dat groen licht geeft voor de realisatie van energieprojecten. In deze context is besloten leges te heffen voor de voorbereiding, het opstellen en het vaststellen van een dergelijk projectbesluit.

Energieprojecten verschillen onderling van elkaar onder meer qua aard, omvang, de belangen die moeten worden afgewogen en de (locatie)specifieke omstandigheden. Denk aan hoogspanningstracés, - stations, zonne- en windparken. Daarom worden de leges per project afzonderlijk op basis van maatwerk vastgesteld. Daartoe wordt na de indiening de aanvraag tot vaststelling van een projectbesluit wordt ingediend een begroting opgesteld van de kosten van de werkzaamheden en van de activiteiten die GS dient te verrichten om het projectbesluit voor te bereiden, op- en vast te stellen en de projectprocedure te doorlopen. Deze begroting is voorlopig en wordt definitief gemaakt nadat het projectbesluit is vastgesteld. Dan is duidelijk wat daadwerkelijk de kosten zijn die door GS zijn gemaakt. Als hulpmiddel voor het opstellen van de begroting zullen GS na de vaststelling van de Legesverordening een modelbegroting opstellen met daarin de posten voor de verschillende werkzaamheden die moeten worden uitgevoerd. Deze modelbegroting kan bij GS worden opgevraagd. Aangezien het hier om een nieuwe legesheffing gaat, is de raming op PM gezet vanwege gebrek aan historische realisatiecijfers.

Paragraaf 3

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

Brabant is een ondernemende provincie. Om kansen te benutten is een bepaalde mate van risicobereidheid nodig. Overheden dienen echter ook op een verantwoorde manier met publieke middelen om te gaan. De juiste afweging tussen maatschappelijk rendement en risico en de daarbij behorende beheersmaatregelen moet worden gemaakt. Risicomanagement is daarbij een belangrijk instrument.

Wat willen we bereiken?

Risicomanagement helpt bestuur, management en medewerkers bij het realiseren van provinciale doelen, door kansen (of mogelijkheden) te benutten en risico's te beheersen. Risicomanagement biedt geen 100% garantie dat gebeurtenissen met een negatief gevolg niet meer zullen optreden, of dat alle kansen worden benut. Het geeft wel de zekerheid dat de provincie vooraf de benutting van kansen en de beheersing van risico's zorgvuldig heeft afgewogen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Risicomanagement is een doorlopend proces. In de paragraaf weerstandsvermogen wordt bij de jaarstukken en de begroting gerapporteerd over de belangrijkste uitkomsten van het risicomanagementproces en ontwikkelingen. We brengen in beeld wat de belangrijkste restrisico's zijn, wat de beschikbare weerstandscapaciteit is en welke conclusie we kunnen trekken op basis van de ratio weerstandsvermogen. We richten ons in deze paragraaf hoofdzakelijk op de uitgavenkant van de begroting. Ontwikkelingen m.b.t. de inkomsten van het Rijk en het verloop van de belastinginkomsten komen aan bod in de sturing en verantwoordingsdocumenten.

Beleidskaders

Deze paragraaf heeft zijn basis in artikel 11 van het BBV (Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten) en de daarop van toepassing zijnde toelichting. Conform dit artikel bevat deze paragraaf ten minste:

- het beleid betreffende weerstandscapaciteit en risico's;
- een inventarisatie van de risico's;
- een inventarisatie van de weerstandscapaciteit;
- financiële kengetallen;
- een beoordeling van de onderlinge verhouding tussen deze kengetallen in relatie tot de financiële positie.

De provincie is zelf verantwoordelijk voor het formuleren van de beleidslijn en normering. GS hebben op 10 september 2019 een geactualiseerde beleidsnota risicomanagement en weerstandsvermogen vastgesteld. De nota is via een statenmededeling aan uw Staten voorgelegd. Overige beleidsuitgangspunten ten aanzien van risicomanagement staan in deze paragraaf bij de diverse onderdelen weergegeven.

Inventarisatie risico's

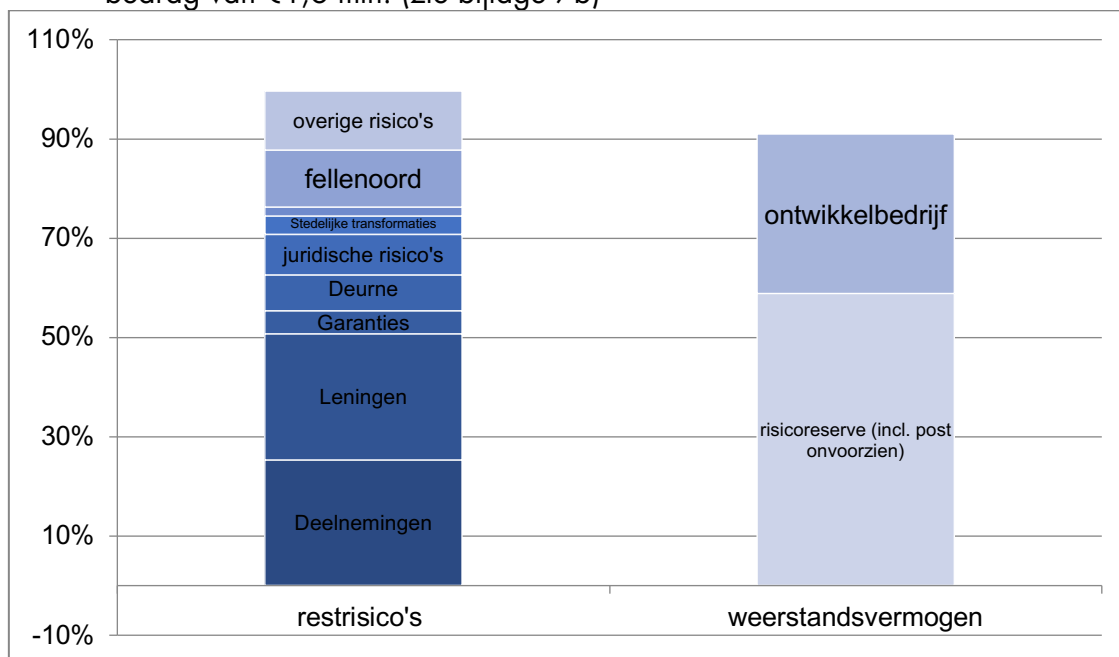
In deze paragraaf worden de belangrijkste restrisico's genoemd. Deze zijn afgedekt in de risicoreserve en reserve ontwikkelbedrijf (inclusief de hieruit getroffen voorzieningen). We benoemen de individuele risico's die ca. 80% van de totale risico-inschatting beslaan. In de bijlagenbundel-16a bij deze begroting is een totaaloverzicht opgenomen.

Onderwerp	Restrisico begroting 2026	Restrisico jaarrekening 2024	Toelichting
(x € 1 mln.)			
<i>Deelnemingen</i>	62,1	62,1	Het restrisico is gebaseerd op individuele risico-inschatting. Het restrisico is bepaald op 100% van de balanswaarde (incl. voorziening grondbedrijf), met uitzondering van de ORR.
<i>Leningen</i>	62,6	62,6	Elke lening is apart beoordeeld op risico. Het restrisico is de som van de afzonderlijke risicobeoordelingen van de leningen.
<i>Juridische en bedrijfsvoeringsrisico's</i>	20,9	19,10	Juridische en procesrisico's zijn inherent aan beleidsuitvoering en bedrijfsvoering. De inschatting van het restrisico is voorslagnog een becijferd risico van 3% van de netto structurele exploitatieomvang
<i>Gebiedsontwikkeling Fellenoord</i>	28,1	28,1	Risico grondexploitatie op de gebiedsontwikkeling Fellenoord
<i>Project glastuinbouw Deurne</i>	17,6	17,6	Risicoafdekking voor het in 2019 in ontwikkeling genomen glastuinbouwgebied Deurne. Meer toelichting in de paragraaf ontwikkelbedrijf.
<i>Garanties</i>	11,5	9,9	Het restrisico is de uitkomst van individuele inschatting van risico en afdekking
<i>Stedelijke transformatie</i>	9,1	9,1	Risicoafdekking voor Stedelijke transformaties
<i>Claims rond beleidswijzigingen Ruimtelijke ordening</i>	4,4	4,4	Het restrisico op schadeclaims door beleidswijzigingen ruimtelijke ordening.
Subtotaal	216,3	212,9	88,1 % (jaarrekening 2024 86,9%)
Overige risico's	29,3	32,0	11,9 % (jaarrekening 2024 13,1%)
Totaal risico's	245,6	244,9	100%

De belangrijkste verschillen in de restrisico's stand begroting 2026 ten opzichte van de jaarrekening 2024 zijn:

- de bedrijfsvoeringsrisico's zijn naar boven bijgesteld door de stijging van de netto structurele begrotingsomvang;

- Een extra garantstelling aan gemeente Moerdijk voor de moerdijkregeling voor een bedrag van €1,6 mln. (zie bijlage 7b)



Inventarisatie weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en mogelijkheden waarover de provincie beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten (restrisico's) te dekken. De mogelijkheden om tegenvallers op te kunnen vangen, kunnen worden gekwalificeerd als:

- incidenteel (middelen die slechts éénmalig ingezet kunnen worden) en;
- structureel (elk jaar kan deze capaciteit opnieuw worden ingezet).

Uit de risico-inventarisatie volgt de **benodigde weerstandscapaciteit** voor 2026: € 245,6 mln.

De **beschikbare weerstandscapaciteit** is € 223,5 mln. Binnen deze middelen kunnen restrisico's worden opgevangen, zonder dat hiervoor beleidswijzigingen noodzakelijk zijn.

In mln. €	Weerstandscapaciteit		Totaal op jaarbasis
	Incidenteel	Structureel	
Risicoreserve	143,2*		
Reserve Ontwikkelbedrijf	79,0**		
Totaal reserves			222,2
Post onvoorzien		1,3	1,3
Totale weerstandscapaciteit			223,5
<i>Theoretische ruimte vanwege onbenutte belastingcapaciteit</i>			<i>235,9***</i>

* De stand van de risicoreserve (volgens bijlage 10 is € 7,6 mln. hoger). Deze storting is bedoeld voor toekomstige risico's. Om een goed beeld te geven van de ratio laten we deze middelen buiten beschouwing

** Inclusief de gevormde voorzieningen

*** De onbenutte belastingcapaciteit geeft een theoretische ruimte van € 235,9. Dit levert een theoretische ruimte op vanaf jaar 2026.

Ratio weerstandsvermogen

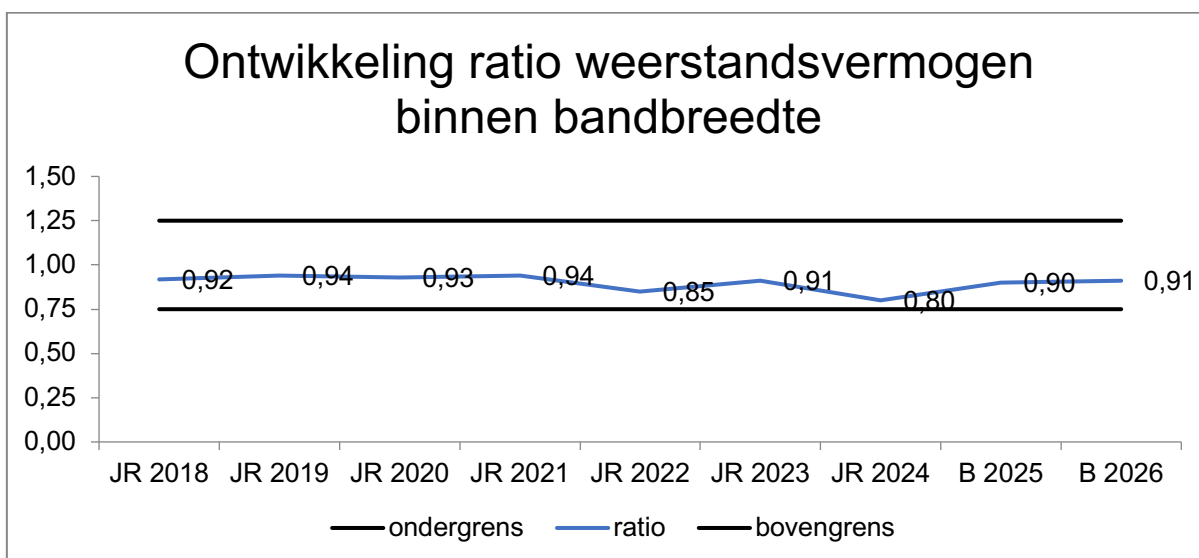
Weerstandsvermogen is een maatstaf om te beoordelen of de provincie in staat is om nadelige gevolgen van risico's op te vangen zonder dat daarbij de continuïteit in de uitvoering van taken in gevaar komt.

In het BBV (Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten) wordt het weerstandsvermogen gedefinieerd als de verhouding tussen:

- de beschikbare weerstandscapaciteit, zijnde de middelen en voorzieningen waarover de provincie beschikt om niet begrote kosten te dekken;
- alle risico's waarvoor geen (dekkings-)maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie (benodigde weerstandscapaciteit).

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit}} = \frac{223,5}{245,6} = 0,91$$

Een stabiel meerjarig beeld van de indicator geeft aan dat risicomanagement zorgvuldig plaatsvindt en tot stand komt volgens een gestructureerd risicomanagementsysteem. Er wordt geen absolute norm gesteld voor de bepaling van de ratio. De bandbreedte voor de ratio weerstandsvermogen als indicator is 0,75 tot 1,25. Het hanteren van een bandbreedte voorkomt dat elk nieuw risico of wijziging in bestaand risico leidt tot het treffen van financiële maatregelen. Onder de 0,75 zijn maatregelen nodig de beschikbare weerstandscapaciteit aan te vullen. Boven de 1,25 kan worden besloten de niet benodigde weerstandscapaciteit terug te laten vloeien naar de algemene middelen. Besluitvorming over het aanvullen of afnemen van de beschikbare weerstandscapaciteit vindt plaats bij de integrale afweegmomenten.



Conclusie

De ratio blijft binnen de met PS afgesproken bandbreedte van 0,75 – 1,25. Op basis van de ratio weerstandsvermogen kan worden geconcludeerd dat de risico's kunnen worden opgevangen binnen deze afgesproken bandbreedte van de weerstandscapaciteit.

In de bijlagenbundel bij de begroting zijn in bijlage 16 opgenomen:

Het totaaloverzicht van de risico-inventarisatie en risicoafdekking;

De voorgeschreven kengetallen m.b.t. de uiteenzetting van de financiële positie.

Paragraaf 4 Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

Om kapitaalvernietiging en/of onveilige situaties te voorkomen, moeten kapitaalgoederen worden onderhouden.

De Staten stellen voor de kapitaalgoederen die de provincie in eigendom heeft, het te handhaven kwaliteitsniveau en de bijbehorende budgetten, vast. In de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen beschrijven we de uitwerking van het vastgesteld beleid.

Onderhoud wegen

Wat willen we bereiken?

We gaan voor een robuust en betrouwbaar mobiliteitssysteem én veilige mobiliteit. Om dat te bereiken voert de provincie beheer en onderhoud uit op haar wegenareaal en dragen zo bij aan een goed functionerend provinciaal wegennet als onderdeel van het totale Brabantse wegennet vanuit de kernwaarden veiligheid, bereikbaarheid, leefbaarheid en duurzaamheid. De provincie houdt de provinciale wegen en fietspaden, bruggen en viaducten, bermen, groen, verkeers- en faunavoorzieningen in stand door:

- het onderhouden en beheren van de objecten;
- het waar mogelijk verbeteren van de verkeersveilige inrichting;
- het oplossen van kleine verkeersknelpunten;
- het op orde hebben en houden van mobiliteits- en verkeersdata.

De technische- en functionele kwaliteit van de provinciale infrastructuur wordt gewaarborgd door alle onderdelen en objecten van die infrastructuur op goede wijze in stand te houden via het dagelijks onderhoud (exploitatie), groot onderhoud en vervanging (investering). Het dagelijks onderhoud wordt uitgevoerd door middel van meerjarige partnercontracten met aannemers. Deze contracten noemen we het onderhoudspartnercontract (OPC) en het elektronisch partnercontract (EPC), die beiden in 2024 gegund zijn voor een periode van vier jaar met een optie voor het verlengen met nog eens vier jaar.

Voor de gladheidsbestrijding beschikken we over materieel dat jaarlijks wordt onderhouden en/of vervangen. Voor een efficiënte uitvoering van de beheer- en onderhoudstaak beschikken we over vijf steunpunten verdeeld over Brabant. Hiervan zijn de Oud Gastel en Helmond gerenoveerd, steunpunt Uden wordt in 2026 gerenoveerd en voor de steunpunten Eethen en Westerhoven loopt een studie of deze op termijn van functie kunnen veranderen (bijvoorbeeld busremise) of kunnen sluiten.

We werken daarnaast samen met bijvoorbeeld Rijkswaterstaat op het gebied van calamiteiten- en gladheidsbestrijding.

Het provinciale (fiets-)wegennet bestaat uit:

Hoofddrijbaan	550 km, waarvan 40 km 2x2
Fietspaden	510 km
Berm	1.100 hectare
Bomen	55.000 stuks
Kunstwerken	865 stuks
Verkeersregelinstallaties (VRI)	93 stuks, waarvan 52 I-VRI
Lichtmasten en bewegwijzeringsmasten	9.895 stuks
Dynamische verkeersmanagement systemen	29 stuks

De Kwaliteitsnota Onderhoud Provinciale Infrastructuur is herijkt (KOPI, 2022) en vastgesteld voor 2023-2027. In KOPI zijn de kaders voor aanleg en onderhoud van de provinciale wegengestructuur opgenomen. Tevens zijn hierin de kwaliteitseisen vastgelegd en zijn koppelkansen voor diverse thema's beschreven. Door in de meerjaren onderhouds- en vervangingsplanning ook de feitelijke toestand buiten te betrekken wordt de kwaliteit van het wegennet in stand gehouden en achterstallig onderhoud voorkomen.

Het uitgangspunt van 'werk-met-werk' is bij de herijking losgelaten en de meerjarige onderhoudsplanning is terug leidend. Door voortdurende uitstel en soms stopzetten van reconstructieprojecten vanwege de stikstofproblematiek liepen namelijk ook de gecombineerde onderhoudsprojecten steeds vaker vertraging op. Dat er geen sprake was van achterstallig onderhoud kon zo niet langer worden gegarandeerd. Deze projecten zijn met prioriteit opgenomen in de meerjarige onderhoudsplanning. In de tussentijd kan op sommige wegvakken hierdoor extra incidenteel (vaak ook duurder) onderhoud nodig zijn. De financiële druk op de onderhoudsbegroting is de afgelopen jaren dusdanig toegenomen; een trend die zich ook de komende jaren zal doorzetten. Door de uitbreiding en de opwaardering van het provinciale netwerk in de afgelopen jaren en de toegenomen ouderdom van het areaal wordt de (toekomstige) onderhoudsopgave groter. Daarnaast leiden ook de recente prijsstijgingen en de extra inzet van elektrisch materieel tot toenemende druk op de meerjarige onderhoudsbegroting.

Door steeds innovatieve manieren van onderhoud toe te passen proberen we het onderhoud in de nabije toekomst effectiever en efficiënter uit te voeren. Vergaande digitalisering en datagedreven werken binnen het beheer en onderhoud van provinciale wegen is daarvoor cruciaal. Daarnaast werken we toe naar gebiedsgerichte contractvormen. Door het groot onderhoud en vervanging van provinciale wegen onder te brengen in grotere gebiedscontracten in plaats van separate aanbestedingen per onderhoudsproject verwachten we een efficiencywinst in zowel de voorbereidende werkzaamheden als de uitvoering.

Wat mag het kosten?

Onderhoud wegen

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2024	Begroting 2025 na wijz.	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Budget onderhoud wegen	18.590	18.217	13.874	13.577	13.577	13.577
	18.590	18.217	13.874	13.577	13.577	13.577

De onderhoudsbegroting voor het beheer en onderhoud van de provinciale infrastructuur is onderdeel van het begrotingsprogramma 8 Basisinfrastructuur Mobiliteit.

Voor een goede borging van deze basistaak zijn exploitatiemiddelen op basis van het vastgestelde beleid KOPI structureel en autonoom op de meerjarige begroting geraamd (€ 13,9 mln.) en bestaan uit de volgende onderdelen:

- Dagelijks beheer en onderhoud via contracten OPC en EPC
- Gladheidsbestrijding
- Calamiteitenbestrijding
- Steunpunten

De afname van de onderhoudsbegroting ten opzichte van de (bijgestelde) begroting 2025 (€ 4,3 mln.) is vooral het gevolg van het feit dat incidenten en calamiteiten nog niet zijn geraamd. Dit wordt op basis van de realisatie bijgeraamd en worden gedekt uit opbrengsten door schadevergoedingen door derden en omzetting van investeringskrediet.

Tegenover het uitgavenbudget van € 13,9 mln. staan geraamde inkomsten (€ 1,4 mln.) o.a. uit opbrengsten uit leges voor vergunningen en ontheffingen en bijdragen voor uitgevoerde werken voor derden zoals gladheidsbestrijding.

Investeringschema 2025-2029

	Bedragen x €1.000				
	2025	2026	2027	2028	2029
1. Provinciale investeringen					
<u>Strategie en beleid</u>					
N-261	0	3.100	0	0	0
Wegeninvesteringen	1.930	7.951	89.225	109.480	33.925
Steunpunten en districtskantoren	188	400	400	400	2.900
Materieel provinciale wegen	1	0	0	0	200
LED verlichting Wegeninvestering	540	0	0	0	2.500
Wegeninvesteringen	48.073	63.110	28.595	0	34.300
Wegeninvesteringen	453	9.000	0	0	0
Wegeninvesteringen	296	0	0	0	0
Wegeninvesteringen	4.371	23.000	16.343	0	190.000
Wegeninvesteringen Busremise (perceel)	414	0	0	0	0
Wegeninvesteringen Busremise (Ontwikkeling)	7.249	0	0	0	0
Hub-Locaties	1.470	0	0	0	0
Verduurzaming Museumkwartier	112	138	187	641	498
Subtotaal E&M	65.097	106.699	134.750	110.521	264.323

Daarnaast wordt door de Staten ieder jaar bij de begroting een nieuwe jaarschijf voor het structureel investeringskrediet voor groot onderhoud en vervanging op de meerjarige begroting gevoteerd (€ 32,3 mln. voor 2030 exclusief indexatie). Op basis van wet- en regelgeving dienen de uitgaven voor groot onderhoud en vervanging op basis van het levensduurverlengende karakter te worden geactiveerd en afgeschreven (in 15 jaar). Voor het vergroten van de flexibiliteit exploitatie en investeringen en de borging van de dekking van de toekomstige afschrijvingslasten is een egalisatiereserve ingesteld. De toevoeging aan de egalisatiereserve loopt mee in het provinciale indexatiebeleid en daarmee wordt het

structurele investeringskrediet geïndexeerd voor reguliere prijsstijgingen (€ 1,1 mln. voor 2030).

De investeringen worden vastgesteld via het meerjarige investeringsschema. Voor 2026 is € 106,7 mln. voor groot onderhoud en vervanging geraamd.

Voor het realiseren van extra ambities investeren we soms aanvullend in het provinciale wegennet of andere infrastructuur als onderdeel van programma 09 Mobiliteitsontwikkeling. In 2026 totaal ongeveer € 60 mln. Zo is er de realisatie van de N285 Noordelijke randweg Zevenbergen geraamd. Tenslotte is er de grootschalige reconstructie van de N279 Veghel – Asten (€ 23 mln. Het nieuwe investeringsschema wordt door de Staten bij de begroting vastgesteld. De afschrijvingslasten worden gedekt door de reserve Verkeer & Vervoer en reserve Spaar- & Investeringsfonds (SIF).

Inzicht in de extra investeringen in het provinciale wegennet wordt gegeven via de [Programmering Mobiliteit 2026-2045](#).

Onderhoud provinciale gebouwen en installaties

De provincie streeft naar een schone, open en veilige werkplek met een flexibele invulling. Het onderhoud van de provinciale gebouwen en installaties is erop gericht de bestaande voorzieningen op een doelmatige en veilige manier in stand te houden. Deze activiteiten gelden ook voor de ruimten die aan derden verhuurd worden.

Wat willen we bereiken?

In 2021 zijn de onderhoudsboeken geactualiseerd. Voor het opstellen van het onderhoudsplan is zoals vastgesteld uitgegaan van minimaal conditiescore 3 op basis van NEN2767.

In het onderhoudsplan zijn zowel het jaarlijkse als meerjarig onderhoud opgenomen. Het jaarlijks onderhoud is nodig om de bedrijfszekerheid van de gebouwen en de installaties te waarborgen, de veiligheid te garanderen en de uitstraling van de gebouwen in stand te houden. De kosten voor dit onderhoud wordt in de jaarlijkse exploitatie opgenomen. Het meerjarig onderhoud heeft betrekking op het niet-reguliere en groot onderhoud aan gebouwen, installaties, apparatuur en inrichting. Voor de uitvoering van het meerjarig onderhoud vindt een jaarlijkse dotatie van ruim € 1,6 mln. aan de voorziening onderhoud provinciehuis plaats. Bij het meerjarig onderhoud wordt waar mogelijk gezocht naar duurzame oplossingen. In 2024 is gestart met de maatregelen voor verduurzaming van het provinciehuis. Deze projecten zijn uitgewerkt naar aanleiding van [de Statenmededeling van november 2022](#). Een belangrijk deel van de uitvoering van deze maatregelen is gestart in 2025 en loopt door in 2026. Een deel van de realisatie hiervan is daarbij afhankelijk van de beschikbare netcapaciteit.

Onderhoud museum

Het Museumkwartier aan de Verwerstraat te 's-Hertogenbosch is provinciaal eigendom. Waar het onderhoud en beheer van dit complex voorheen werd georganiseerd door de Stichting Beheer Museumkwartier, wordt dit sinds januari 2025 uitgevoerd door het programma Facilitaire Dienstverlening. Het betreft zowel het verhuren van de diverse ruimten (met name aan het Noordbrabants Museum) als het organiseren van de onderhouds-gerelateerde zaken en vervangingsinvesteringen.

Ook het provinciaal Depot Bodemvondsten is gevestigd op deze locatie.

Wat mag het kosten?

Onderhoud gebouwen

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2024	Begroting 2025 na wijz.	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Provinciehuis	1.312	1.352	1.678	1.678	1.678	1.678
Noordbrabants museum	863	954	824	852	656	686
	2.175	2.306	2.502	2.530	2.334	2.364

Onderhoud vaarwegen

Wat willen we bereiken?

De provincie Noord-Brabant is vaarwegbeheerder van de Dintel, de Mark, de Roode Vaart, het Mark-Vlietkanaal, de Steenbergsche en Roosendaalse Vliet en de Steenbergsche en Heense haven. Deze wateren zijn in eigendom van het waterschap Brabantse Delta. Het toekennen van de vaarwegfunctie door de provincie vraagt om een verdergaand beheer en onderhoud dan het kwantiteitsbeheer waarvoor het waterschap verantwoordelijk is. Daarom heeft de provincie het waterschap Brabantse Delta in medebewind opgeroepen voor de uitvoering van het vaarwegbeheer. Gedeputeerde Staten stellen de scheepvaartklassen vast welke bepalend zijn voor het onderhoudsniveau van de provinciale vaarwegen. Provinciale Staten leggen deze vast in de Verordening water Noord-Brabant. De bepaling van de feitelijke diepte en het profiel van de vaarwegen wordt overgelaten aan het waterschap als integraal waterbeheerder. Middels een financiële verdeelsleutel dragen de provincie en het waterschap de kosten voor het kwantiteitsbeheer en het vaarwegbeheer naar evenredigheid.

De provincie voert zelf geen beleidsprestaties i.c. werkzaamheden uit aan de vaarwegen. De juridische basis van de medebewindstaak is geformaliseerd met een financiële overeenkomst tussen provincie Noord-Brabant en waterschap Brabantse Delta over het vaarwegbeheer, waarin de kosten van investeringen via een verdeelsleutel worden toebedeeld. Via onderhoudsprogramma's voor baggeren, kunstwerken en bermbeheer worden de vaarwegen bevaarbaar gehouden.

Wat mag het kosten?

Onderhoud vaarwegen

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2024	Begroting 2025 na wijz.	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Onderhoudsbijdrage aan waterschap	3.807	3.881	3.458	2.520	2.158	2.158
	3.807	3.881	3.458	2.520	2.158	2.158

Bij de behandeling van de begroting 2019 hebben PS incidenteel € 6,6 mln. beschikbaar gesteld om de onderhoudsstaat van de provinciale vaarwegen in overeenstemming te brengen met de daarvoor geldende uitgangspunten. De uitvoerder van dit onderhoud, waterschap Brabantse Delta, heeft de onderhoudskosten gepland in 2023 t/m 2026.

Paragraaf 5 Treasury

Inleiding

De treasuryfunctie omvat alle activiteiten die zich richten op het sturen en beheersen van, het verantwoorden over en het toezicht houden op de financiële vermogenswaarden, de financiële stromen, de financiële posities en de daaraan verbonden risico's. Met de vaststelling van de Verordening treasury Noord-Brabant 2021 is er expliciet gekozen om het vermogen van onze provincie actief en risicoarm in te zetten voor de doelen die onze provincie heeft gesteld. Afgeleid van deze inzet is er tevens een rendementsverwachting gekoppeld, die kan worden toegevoegd aan de jaarlijkse middelen en zodoende ook bijdraagt aan verwezenlijking van de gestelde doelen.

Beleidskaders

De uitvoering van het treasurybeleid wordt bepaald middels door de rijksoverheid vastgestelde wet- en regelgeving, zoals:

- Provinciewet;
- [Wet Financiering decentrale overheden \(Wet Fido\)](#);
- [Ministeriële regelingen, zoals Regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden \(Ruddo\)](#)
- [Regeling Schatkistbankieren](#) en het [Besluit Begroting en Verantwoording \(BBV\)](#),

Maar ook door provinciale regelgeving:

- de [Financiële beleids- en beheersverordening provincie Noord-Brabant](#);
- de [Verordening treasury Noord-Brabant 2021](#);
- de hierop gebaseerde uitvoeringsregels voor GS in het [Treasurystatuut Noord-Brabant 2022](#).

De financiële resultaten van treasury komen in de begroting tot uitdrukking bij het algemeen financieel beleid in het onderdeel algemene dekkingsmiddelen.

Het Treasury Committee (TC) is een kwaliteitsinstrument binnen de complexe wereld van treasury en overheid. In de TC wordt bestuurlijke- en inhoudelijke kracht gebundeld om o.a. zo objectief mogelijk naar treasury-dossiers te kijken. Om de objectiviteit en specifieke deskundigheid te verbeteren is in 2023 een adviescommissie ingesteld door GS die GS en PS moet adviseren in het traject van voorstellen in het kader van de publieke taak vanuit de immunisatieportefeuille. De adviescommissie (vergelijkbaar met een investeringscommissie bij private fondsen) bestaat uit drie onafhankelijke leden, bestaande uit een voorzitter en twee leden die in 2023 zijn geworven. Een voorstel in het kader van de publieke taak vanuit de immunisatieportefeuille zal in het proces altijd ter advies aan de adviescommissie worden voorgelegd, voordat – via de TC – GS een voorlopig besluit neemt om het voorstel aan PS voor wensen en bedenkingen voor te leggen.

Wat willen we bereiken?

De doelstellingen van treasury richten zich op:

- Optimaliseren van rendementen;
- Beheersing van risico's;
- Minimaliseren van kosten;

- Toegang tot vermogensmarkten;
- Inzicht bieden in de ontwikkeling van het EMU-saldo.

Wat gaan we daarvoor doen?

Optimaliseren van de rendementen

Het vermogen van de provincie is ondergebracht in twee portefeuilles: de Immunisatieportefeuille en de Investeringsagenda portefeuille. De Immunisatieportefeuille is gericht op het op lange termijn behalen van een rendement ten behoeve van de exploitatiebegroting van de provincie. De Investeringsagenda portefeuille is gericht op het realiseren van de specifiek hiervoor opgestelde investeringsagenda.

In 2021 is, via de 'Koers 2030', de beleggingsdoelstelling aangepast aan de toen actuele rentestanden. De doelstelling bedroeg initieel € 106,3 mln. Vanaf 2023 is een stapsgewijze ombuiging gerealiseerd van € 30 mln. Dat leidt tot een doelstelling in 2025 van € 76,3 mln. Vanaf 2031 wordt dit nog eens verlaagd met € 30 mln. naar € 46,3 mln. Dit doelrendement bestaat uit dividend van Enxys en rendement op het vermogen.

Via investeringen in de publieke taak willen wij allereerst een maatschappelijk rendement realiseren en tegelijkertijd een financieel rendement. Daarmee kunnen we of meer doelen realiseren dan nu in de begroting zijn opgenomen, of dezelfde doelen met minder budget uit de reguliere begroting.

De middelen in de investeringsagenda zijn oorspronkelijk belegd op basis van het uitgangspunt dat deze in een periode van 15 jaar worden ingezet. Inmiddels is een kapitaal van € 1 miljard gerealiseerd en ingezet voor de Brabantse burgers en bedrijven. Het rendement van de investeringsagenda dat het investeringsvolume van € 1 mld. overstijgt, is met ingang van 2020 toegerekend aan de rendementen van immunisatieportefeuille en komt zo ten goede aan de dekking van de lopende begroting. 2026 is het laatste jaar dat er nog een verwacht rendement wordt gehaald.

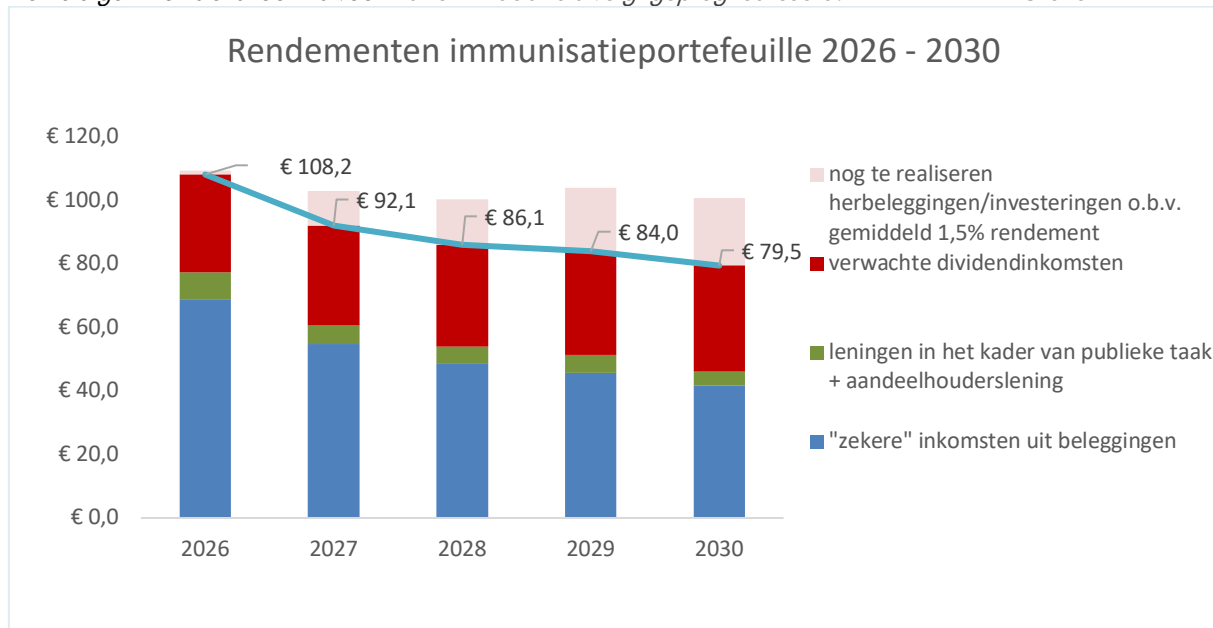
Op basis van de lange termijn liquiditeitsprognose wordt een beleggingsmix (beleggingscategorieën in hoofdlijnen) opgesteld. Uitgangspunt is minimalisatie van de risico's door voldoende kwaliteit en spreiding van partijen, financieringsinstrumenten, beleidsterreinen en door looptijden af te stemmen op de liquiditeitsbehoefte. Dit alles binnen de bovengenoemde kaders. Conform de wet Fido is de provincie verplicht haar nog niet ingezette liquide middelen onder te brengen bij de "Schatkist" (Verplicht Schatkistbankieren). Zo wordt de EMU-schuld (maximale overheidsschuld is 60% van het Bruto Binnenlands Product) verlaagd. Verplicht Schatkistbankieren wil zeggen dat het agentschap van het ministerie van Financiën de gelden bewaard, maar dat de provincie de volledige zeggenschap behoudt. Sinds medio september 2022 ontvangen wij rente bij de schatkist. Op dit moment (augustus 2025) bedraagt de rente 1,92%. Voor 2026 gaan we uit van € 7,5 mln. aan rente-inkomsten op deze rekening. Vanaf 2027 zijn er voorzichtigheidshalve geen rendementen geraamd, deze worden mogelijk wel behaald.

In 2025 zijn tot dusverre in totaal 12 leningen verstrekt aan 11 gemeenten en een waterschap voor in totaal € 235 mln. Het gemiddeld rendement op de langlopende leningen bedraagt 3,0%. Voor 2026 levert dit ongeveer € 7 mln. aan rente op. De rente is sinds het derde kwartaal van 2024 gedaald als gevolg van meerdere renteverlagingen door de ECB.

[De Verordening treasury Noord-Brabant 2021](#) is door PS op 16 juli 2021 vastgesteld. Op 24 juni 2022 heeft PS de [Eerste wijziging Verordening treasury Noord-Brabant 2021](#) vastgesteld. Deze wijziging is op 6 juli 2022 gepubliceerd en op 7 juli 2022 met terugwerkende kracht vanaf 27 juli 2021 geldend. De Verordening geeft meer ruimte om te investeren in de publieke taak. Naast de nieuwe en aangepaste Verordening treasury is er ook een risicoreserve ingesteld van € 90 mln. voor het opvangen van mogelijke vermogensverliezen. Belangrijk uitgangspunt hierbij is en blijft dat het immunisatievermogen eeuwigdurend in stand dient te blijven (€ 2,252 mld.).

De huidige inkomstenstroom is voor 2026 – 2030 als volgt geprognosticeerd:

Grafiek 1



Deze grafiek maakt inzichtelijk dat de rendementen fluctueren, maar qua trend aflopend zijn. Dat is logisch, omdat in de grafiek rekening wordt gehouden met de huidige beleggingen. De nieuwe (nog niet bekende investeringen en beleggingen) komen later in beeld. Vanaf 2027 wordt er rekening gehouden met "nog te realiseren rendement op herbeleggingen.

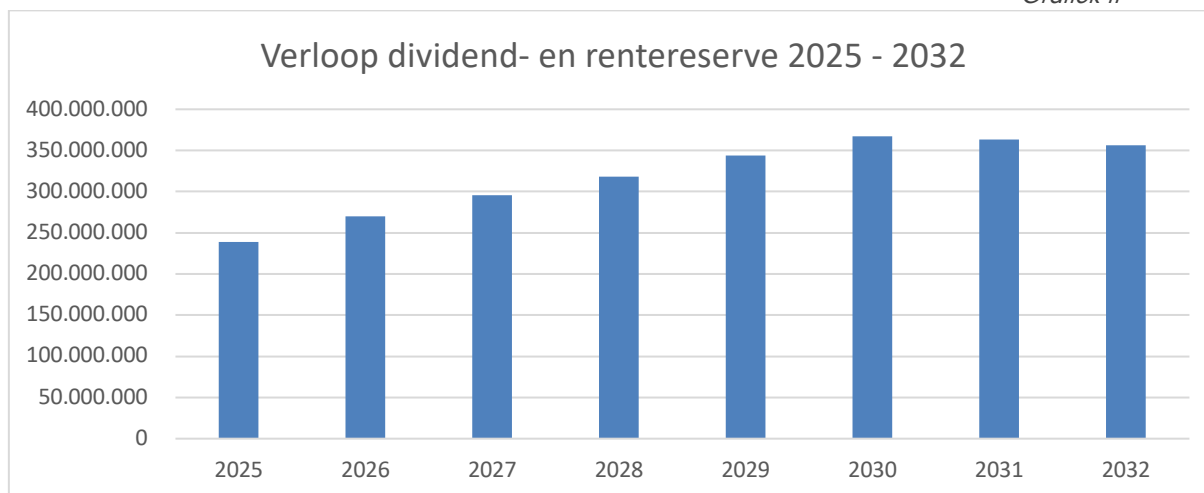
Overschotten en tekorten op de begrote inkomsten worden geëgaliseerd via een storting respectievelijk onttrekking uit de "buffer" binnen de dividend- en rentereserve. Het saldo van de "buffer" bedroeg eind 2024 € 185,5 mln. In 2024 is € 106 mln. onttrokken voor de dekking van de uitgaven van het lopende Bestuursakkoord. De verwachte stand van de 'buffer' per 31-12-2025 bedraagt € 238,8 mln. Op basis van de huidige rentestand en een nieuwe prognose van het dividend van Enexis vanaf 2026, ontstaan er geen tekorten op het doelrendement van € 76,3 mln. per jaar. De buffer zal naar verwachting groeien naar € 366,9 mln. in 2030. Daarna is de verwachting dat er een lichte daling van de buffer zal plaatsvinden op basis van de huidige inzichten. Bij het bestuursakkoord 2020 – 2023 zijn stapsgewijs (2023-2025) ombuigingen gerealiseerd tot € 30 mln. structureel vanaf 2025. De dividend- en rentereserve wordt ingezet om zorgvuldig het evenwicht te bewaren.

In 2026 bedraagt de rendementsdoelstelling € 76,3 mln. en het verwachte rendement (incl. herbeleggings-rendement) € 109,4 mln., waardoor er een overschot wordt geraamd van €

33,1 mln. De prognose in de begroting 2026 is en blijft een inschatting en een momentopname.

De prognose van de beschikbare buffer tot en met 2032 kan als volgt worden weergegeven:

Grafiek II



Naast de “buffer” is er binnen de dividend – en rentereserve ook een “egalisatiedeel”. Ieder jaar vinden er “vaste” onttrekkingen plaats. In de periode 2026 tot en met 2028 loopt het egalisatiedeel naar nihil. Het egalisatiedeel bedraagt per ultimo 2025 € 5,8 mln., zodat het totaal van de dividend – en rentereserve ultimo 2025 € 244,6 mln. bedraagt.

In 2026 wordt er € 2,9 mln. onttrokken uit het “egalisatiedeel” en per saldo € 31,6 mln. toegevoegd aan de “buffer”, zodat er per saldo € 28,7 mln. wordt toegevoegd aan de dividend – en rentereserve in 2026 en het saldo per ultimo 2025 naar verwachting € 273,3 mln. bedraagt.

Conform het [Bestuursakkoord](#), zetten we ons vermogen in op een verbrede inzet van de immunisatieportefeuille voor maatschappelijke doeleinden. In 2021 zijn onze randvoorwaarden aangepast in de Verordening treasury Noord-Brabant 2021, welke door PS op 16 juli 2021 is vastgesteld. Daarbij zijn de uitgangspunten duidelijk:

1. Eeuwigdurend in standhouden van het immunisatieportefeuille vermogen en dus een zeer laag risico;
2. Een maatschappelijk rendement; en
3. Een financieel rendement van gemiddeld 1%.

Beheersing van de risico's

Het Treasury Statuut geeft de risico's aan die intern beheerst moeten worden: markt- (waaronder rente- en valutarisico), krediet- en liquiditeitsrisico's. Voor elk risico geven we aan hoe de provincie hiermee omgaat.

Wettelijke verplichtingen (wet Fido)	Wat is het?	Consequentie 2026
Kasgeldlimiet – kortlopende schulden	De kasgeldlimiet bepaalt het bedrag dat de provincie maximaal als gemiddelde netto-vlottende schuld per kwartaal mag hebben. Voor de provincies is dat vastgesteld op 7,0% van de jaarlijkse begroting. Dat is ongeveer € 106,3 mln.	De afgelopen jaren hebben wij ruimschoots voldaan aan deze limiet en dat zal in 2026 ook het geval zijn.
Renterisiconorm – langlopende schulden	Het renterisico op langlopende schulden mag de wettelijke renterisiconorm niet overschrijden. De grondslag van de renterisiconorm is het begrotingstotaal en vastgesteld op 20%. Dat is ongeveer € 303,7 mln.	Deze norm is in 2026 niet relevant voor de provincie aangezien er geen opgenomen geldleningen zijn.
Overige risico's	Wat is het?	Consequentie 2026
Valutarisico	Ontstaat door schommelingen in wisselkoersen.	Geen, omdat er alleen middelen worden uitgezet en belegd in euro's.
Kredietrisico's	Risico op terugbetaling (=wanbetaling) van beleggingen en/of rentebetalingen.	In juni 2021 is door PS de Verordening treasury Noord – Brabant 2021 vastgesteld en gepubliceerd. In deze Verordening staan geen ratingeisen meer vermeld. Daarmee volgt de provincie de wet Fido en Ruddo. Hierin is bepaald dat de ratingeis minimaal A moet zijn.
		Ook in 2026 zullen de beleggingen continu worden gemonitord en indien nodig wordt actie ondernomen om de risico's te mitigeren.
	Ook in 2026 zullen naar verwachting investeringen worden gedaan en leningen worden verstrekt met een maatschappelijk doel. Zie hieronder hoe de risico's daarop worden bepaald en gemitigeerd.	
Liquiditeitsrisico's	Het tijdig kunnen voldoen van de facturen en andere betalingsverplichtingen	De aanwezige liquide middelen worden afgestemd op de verwachte ontvangsten en uitgaven met diverse liquiditeitsplanningen. In verband met de huidige en verwachte hogere rendementen via <i>Verplicht Schatkistbankieren</i> geldt dat wij in 2026 de buffer liquide middelen niet persé heel laag willen houden.
Renterisico	Het risico op wijziging (verhoging) van de variabele rente die betaald moet worden.	Er zijn geen rentederivaten meer in bezit.

Gevolgen van de gestegen inflatie en rente voor onze provinciale begroting

Op dit moment (juli 2025) bedraagt de inflatie 2,9% (juli 2024: 3,7%). Dat wil zeggen dat de consumentengoederen en -diensten (CPI) 2,9% duurder zijn geworden ten opzichte van juli 2024. De inflatie in Europa lag in juni 2025 op 2%. Conform de doelstelling van de Europese Centrale Bank (ECB). In het afgelopen jaar, vanaf juni 2024 heeft de ECB de rente dan ook verlaagd van 3,75% naar 2%.

De begroting (zowel de inkomsten als uitgaven) van de provincie is voor een deel gevoelig voor inflatie.

Voor wat betreft de inkomsten, onderscheiden we – onder andere – de volgende stromen:

Provinciefonds (PF), Algemene uitkering (geraamd in 2026 € 395 mln.);

Motorrijtuigenbelasting (MRB) (geraamd in 2026 ongeveer € 360 mln.) wordt o.b.v. het lopende bestuursakkoord jaarlijks verhoogd met 2,5%;

Dividend en rente uit vermogen immunisatieportefeuille (doelstelling 2026: € 76,3 mln.).

De uitgavenkant bestaat uit structurele - en incidentele uitgaven.
 Per saldo wordt de hoge inflatie aan de kostenkant gecompenseerd door een hogere Algemene uitkering van het PF (€395 mln.) en door de vaste verhoging van 2,5% van MRB (over € 360 mln.)

Kredietrisico's in het kader van investeringen en leningen in het kader van de publieke taak.

Bij de begroting 2022 is er een extra Risicobuffer voor "vermogensverlies" ingesteld van € 90 mln., welke is verdeeld in 3 compartimenten. Dit is noodzakelijk omdat ook risicoarm investeren altijd (beperkte) risico's met zich meebrengt. Deze buffer moet ervoor zorgen dat projecten tot stand kunnen komen en ons vermogen op niveau blijft.

Het risico van de huidige financieringen bedraagt € 2.283.823 en voor investeringen € 45.991. Dit is berekend op basis van de in de financiële markt gebruikelijke "Value at Risk-methode" (VaR), daarnaast wordt bij ieder project een initiële risicoberekening gemaakt. Het bedrag van € 2,3 mln. wordt gedekt uit compartiment I van de Risicobuffer, het bedrag van € 45.991 wordt gedekt uit compartiment II. Het restant van de gehele risicobuffer bedraagt derhalve € 86,7 mln. voor het afdekken van nieuwe risico's.

In bijgaande tabel II geven we overzicht van de berekende individuele risico's van de leningen in het kader van de publieke taak

Tabel II

Project	Jaar van verstrekking	Resterende som per 31-12-2024	rente	Probability of default ¹⁾	Los Given Default	Expected Loss (EL) ³⁾	Expected Loss (%)
BNG hybride lening	2016	49.800.000	4,74%	0,03%	90%	13.887	0,03%
NWB hybride lening	2015	50.000.000	3,10%	0,03%	90%	13.770	0,03%
Enexis lening 1	2022	154.140.895	2,15%	0,04%	90%	56.684	0,04%
Enexis lening 2	2022	5.349.485	1,40%	0,04%	90%	1.953	0,04%
Gem. Zuid- Oost Brab.(Zonnepanelen)	2018	9.522.138	div.	0,03%	11,25%	391	0,00%
Ministerie van Defensie	2018	11.948.873	1,41%	0,03%	15%	1.032	0,00%
Efteling	2016	1.500.000	1,75%	0,66%	15%	4.533	0,10%
Safari Resort Beekse Bergen 1	2017	28.012.500	2,79%	5,21%	15%	258.363	0,78%
Safari Resort Beekse Bergen 2	2022	18.000.000	1,71%	5,21%	15%	159.035	0,78%
Woningbouwcorporaties Bergeijk	2022	45.000.000	div.	0,03%	11,25%	1.523	0,00%
Eindhoven Airport	2022	55.000.000	3,05%	0,29%	45%	73.964	0,13%
NRF	2025	50.000.000	n.t.b.	0,44%	38%	1.360.000	0,17%
Pukkemuk	2025	12.500.000	2,56%	5,21%	30%	193.916	1,55%

De kans op wanbetaling of verzuim wordt uitgedrukt in de ¹⁾ "Probability of Default". Als de kans zich daadwerkelijk voordoet dan wordt het verlies uitgedrukt in de ²⁾ "Loss Given Default". Het totale verwachte verlies is dan de ³⁾ "Expected Loss". Dit zijn individuele berekeningen, zonder rekening te houden met scenario's en kruisverbanden die zich kunnen voordoen. Via de "Value at Risk"-methode worden deze scenario's en kruisverbanden wel berekend via 5.000 simulaties. Uiteindelijk wordt dan een integraal risicobedrag bepaald. Het risico van de leningen aan Pivot Prak wordt, samen met de overige financiële risico's van de financiering van Pivot Park, afgedekt via de Algemene Risicoreserve en de Reserve Ontwikkelbedrijf.

Minimaliseren van de kosten

Voor het beheer van de beleggingsportefeuilles is sinds 2016 ASR-vermogensbeheer verantwoordelijk. In 2024 is het beheer van de portefeuille voor een periode van vier jaar aan ASR-vermogensbeheer gegund. BNP Paribas is al geruime tijd geleden als bewaarbank aangesteld. De beleggingen zijn gesplitst in een immunisatieportefeuille en een investeringsagendaportefeuille. De boekwaarden van beide portefeuilles bedragen begin 2026 naar schatting respectievelijk € 2,3 mld. en € 300 mln. Aan het beheer en bewaren van dit vermogen zijn kosten verbonden. Voor 2026 ramen wij de kosten op ongeveer € 244.000 per jaar. Het gaat dan om het beheer en bewaarloon van obligaties alsmede het beheer en afsluiten van leningen aan decentrale overheden.

Het is wettelijk niet toegestaan om te beleggen in obligaties of om de bestaande obligaties te switchen naar een langere looptijd. Wel om te switchen naar dezelfde of kortere looptijd, zoals in het verleden wel eens is gebeurd. De obligatieportefeuilles lopen dus langzaam af. In 2027 valt de laatste obligatie vrij in de immunisatieportefeuille en in 2026 in de investeringsagendaportefeuille. In de plaats van de obligaties zijn leningen aan decentrale overheden de afgelopen jaren toegenomen (saldo per ultimo 2025 bedraagt ongeveer € 2,2 mld.).

Toegang tot Vermogensmarkten

Door Verplicht Schatkistbankieren voor de provincie is het belang van de toegang tot vermogensmarkten weliswaar veranderd, maar nog steeds essentieel voor het uitzetten van middelen aan decentrale overheden en voor het beheer van de obligatieportefeuilles.

EMU-saldo

Het EMU-saldo voor **2026** bedraagt op basis van de begrotingscijfers **2026** -/- € 79,56 mln. (zie bijlage 14). Bij de begroting 2025 was de inschatting (o.b.v. de meerjarenraming) dat het EMU-saldo in **2026** -/-€ 304,4 mln. zou bedragen.

Renteschema

Renteschema			€
a.	De externe rentelasten over de korte en lange financiering		€ 0
b.	De externe rentebaten		-/- € 79.275.522
Totaal door te rekenen externe rente			-/- € 79.275.522
c.	De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	-/- € 0	
c.	De rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	-/- € 0	
			-/- € 0
Saldo door te rekenen externe rente			-/- € 79.275.522
d1.	Rente over eigen vermogen		€ 0
d2.	rente over voorzieningen (gewaardeerd op contante waarde)		€ 0
			-/- € 79.275.522
De aan taakvelden (programma's, inclusief obverzicht overhead) toe te rekenen rente			
e.	De werkelijke taakvelden (programma's inclusief overzicht Overhead) toegerekende rente (Rentomslag)		-/- € 0
f.	Renteresultaat op het taakveld treasury		-/- € 79.275.522

Paragraaf 6 Verbonden partijen

Inleiding

In deze paragraaf wordt inzicht gegeven in de bestuurlijke, beleidsmatige en financiële belangen en risico's van de provincie als gevolg van banden met externe rechtspersonen, waarin de provincie zowel financieel deelneemt als zeggenschap heeft. De provincie neemt zowel deel in rechtspersonen, tot stand gekomen op grond van de publiekrechtelijke Wet Gemeenschappelijke Regelingen als in rechtspersonen, gestoeld op privaatrechtelijke samenwerkingsvormen.

Deze paragraaf heeft zijn basis in artikel 15 van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies (BBV) en de daarop van toepassing zijnde toelichting. Conform dit artikel bevat deze paragraaf ten minste:

- De visie op en de beleidsvoornemens omtrent verbonden partijen;
- De lijst van verbonden partijen, die wordt onderverdeeld in:
 1. Gemeenschappelijke regelingen en Benelux Groepering Territoriale Samenwerkingen;
 2. Vennootschappen en coöperaties;
 3. Stichtingen en verenigingen, en,
 4. Overige verbonden partijen.

In de lijst van verbonden partijen wordt ten minste de volgende informatie opgenomen:

- de wijze waarop de provincie een belang heeft in de verbonden partij en het openbaar belang dat ermee gediend wordt;
- het belang dat de provincie in de verbonden partij heeft aan het begin en het einde van het boekjaar;
- de omvang van het eigen vermogen en het vreemd vermogen van de verbonden partij aan het begin en aan het einde van het boekjaar;
- de omvang van het financiële resultaat van de verbonden partij in het boekjaar 2024;
- de eventuele risico's, als bedoeld in artikel 11, eerste lid, onderdeel b BBV, van de verbonden partij voor de financiële positie van de provincie (alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie).

Verbonden partijen

Verbonden partijen zijn privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisaties waarin de provincie een bestuurlijk (zeggenschap) en een financieel belang heeft.

Onder bestuurlijk belang wordt verstaan: een zetel in het bestuur of het hebben van stemrecht. Met een financieel belang wordt bedoeld dat de provincie middelen risicodragend ter beschikking heeft gesteld die ze kwijt is in geval van faillissement van de verbonden partij en/of als financiële problemen bij de verbonden partij kunnen worden verhaald op de provincie.

De provincie kan besluiten om een bestuurlijk en financieel belang te houden in organisaties als die een bijdrage leveren aan het publiek belang. Het publieke belang dat verbonden partijen vertegenwoordigen wordt door Provinciale Staten gewogen bij de toetreding van de provincie tot een organisatie.

Bestuurlijk belang verbonden partijen

Het bestuurlijk belang bij een verbonden partij uit zich in de invloed die kan worden uitgevoerd bij de verbonden partij. Bij privaatrechtelijke organisaties is dat onder andere stemrecht op besluiten die tijdens de Algemene vergadering van Aandeelhouders (AvA) of ledenvergadering zijn geagendeerd, vaak in combinatie met een voordrachts- of benoemingsrecht van bestuurders en leden van het toezichtsorgaan; de Raad van Commissarissen (RvC) of Raad van Toezicht (RvT). Bij gemeenschappelijke regelingen zijn we als provincie vertegenwoordigd in het Algemeen en/of Dagelijks Bestuur. De mate van invloed per verbonden partij is opgenomen in de navolgende tabellen.

Financieel belang verbonden partijen

Het financiële risico van de verbonden partijen is gelijk aan de omvang van het provinciaal aandeel in de deelneming (zie ook de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing), dan wel gelijk aan de (jaarlijkse) bijdrage die de verbonden partij van de provincie ontvangt.

De provincie ontvangt ook inkomsten uit verbonden partijen in de vorm van dividend. Met de volgende verbonden partijen zijn dividendafspraken gemaakt: Eindhoven Airport NV, Brabant Water NV, ZEH NV, Nederlandse Waterschapsbank NV en de BNG Bank NV. Het ontvangen dividend wordt als algemeen dekkingsmiddel in de begroting opgenomen. Ook zijn er dividendafspraken met Enexis Holding NV. Deze deelneming is onderdeel van de immunisatieportefeuille en het dividend loopt via het rendement van de immunisatieportefeuille.

Nota Verbonden partijen

Het beleid ten aanzien van verbonden partijen is uitgewerkt in de [Nota Verbonden Partijen](#) die op 2 februari 2024 door Provinciale Staten is vastgesteld. In de Nota Verbonden Partijen zijn de kaders en uitgangspunten vastgelegd voor de wijze waarop we als provincie omgaan met verbonden partijen. De nota beschrijft wat de belangrijkste onderwerpen zijn waarop we willen sturen, welke instrumenten tot onze beschikking staan en hoe we die als provincie inzetten. De kaders en uitgangspunten hebben betrekking op het aangaan, beheer, wijzigen en beëindigen van verbonden partijen. Ook zijn in de nota andere zaken die relevant zijn beschreven, zoals wet- en regelgeving en de wijze waarop op de monitoring, evaluatie en verantwoording rondom verbonden partijen plaatsvindt.

Conform de toezegging in het [Memo aan Provinciale Staten over de Nota Verbonden Partijen 2024 d.d. 29 januari 2024](#) is op de Brabant-website een overzicht van alle verbonden partijen geplaatst, waar de jaarrekeningen 2024 van de verbonden partijen beschikbaar worden gesteld zodra ze gereed en vastgesteld zijn. Het overzicht is te vinden op: www.brabant.nl/jaarrekeningenverbondenpartijen.

Ontwikkelingen en onzekerheden

Daar waar we voor een betreffende verbonden partij specifieke risico's zien, is dit in subparagraaf Risico's en aandachtspunten (zie hierna) nader toegelicht. Vanzelfsprekend worden de verbonden partijen geraakt door economische ontwikkelingen, maar mogelijk ook door (de gevolgen van) grote maatschappelijke thema's en beleidsontwikkelingen, zoals de energietransitie en wijzigingen in regelgeving. In deze paragraaf geven we een overzicht van de algemene ontwikkelingen en onzekerheden die gevolgen hebben voor onze verbonden partijen. In de programma-hoofdstukken is dit waar aan de orde nader toegelicht.

Aanpak Stikstof

De Brabantse natuur mag niet verder verslechteren door stikstof die erop neerslaat. Maatregelen om verslechtering te voorkomen hebben impact op de uitvoeringskracht van verbonden partijen bij het uitvoeren de beleidsambities van de provincie. De provincie werkt, samen met partners en bedrijven waaronder de verbonden partijen, aan het verminderen van stikstofuitstoot en het blijvend verbeteren van onze natuur. Het kader hiervoor is de Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof (BOS) 2.0. De maatregelen in de BOS moeten ervoor zorgen dat vergunningen voor economische en maatschappelijke ontwikkelingen weer mogelijk worden.

PS worden periodiek geïnformeerd over de ontwikkelingen rond stikstof. Zie bijvoorbeeld de [Statenmededeling Actualiteiten Stikstof Q2-2025](#)

Energietransitie

Ondanks maatregelen die door Enexis, provincie en gemeenten worden getroffen, neemt de netcongestieproblematiek toe. Naast congestie op het middenspanningsnet (MS-net), lijkt in bepaalde delen van Brabant ook congestie op het laagspanningsnet (LS-net) te ontstaan. Oplossingen zijn in beeld, maar het aantal projecten is zo omvangrijk dat oplossingen in sommige gebieden pas op langere termijn (over een aantal jaren) kunnen worden gerealiseerd. Dit gaat steeds verstrekkender gevolgen hebben voor allerlei opgaven binnen

Brabant zoals woningbouw, verduurzaming bedrijven en woningen, aansluiten nieuwe bedrijven, laadinfrastructuur, enz.

Verbonden partijen, zoals Pivot Park Holding BV, Havenbedrijf Moerdijk NV en Ontwikkelmaatschappij Gebiedsontwikkeling Fellenoord BV, worden hierdoor mogelijk in de ontwikkeling beperkt. Daarnaast vervullen zij een rol bij oplossingen en maatregelen om de negatieve gevolgen te beperken. Enerzijds gaat het om een (versnelde) uitbreiding en versterking van het energienetwerk, anderzijds om de inzet van technische, juridische en financiële innovaties en maatregelen om het bestaande energienetwerk efficiënter te gebruiken en om op de kortere termijn lokale oplossingen mogelijk te maken.

De samenwerking met Enexis is daarin een belangrijk onderdeel. Zowel de inhoudelijk/beleidsmatige rol als de eigenaarsrol/het aandeelhouderschap wordt dan ook zeer actief ingevuld, onder andere via het voorzitterschap van de aandeelhouderscommissie.

Ruimte voor Defensie

Door de toenemende dreiging in de wereld wil Defensie flink gaan uitbreiden. Uitbreiding van de activiteiten van Defensie zal impact hebben op de provincie Noord-Brabant. Het brengt zowel uitdagingen als kansen met zich mee voor zowel onze provincie als voor onze verbonden partijen, zoals bijvoorbeeld Eindhoven Airport en Business Park Aviolanda. Deelneming BOM Holding BV heeft – in opdracht van het Ministerie van Defensie – een nieuwe vennootschap ten behoeve van een nieuw fonds (SecFund) opgericht. Met dit fonds wordt geïnvesteerd in innovaties met een belangrijke veiligheidscomponent. Zie ook de [Statenmededeling van 10 juni 2025](#).

Strategische autonomie

Het risico van toenemende afhankelijkheid van externe (niet-Europese) partijen in sectoren als energie, technologie, grondstoffen, mobiliteit en infrastructuur raakt ook de provincie. Verbonden partijen kunnen een rol spelen in het vergroten van strategische autonomie, bijvoorbeeld via versterking van digitale infrastructuur of het behoud van kennis. De provincie ziet hierin een kans om via verbonden partijen, zoals BrabantRing en de Campussen, bij te dragen aan de maatschappelijke weerbaarheid en zelfstandigheid van Nederland en de EU.

Herijking Gemeentefonds per 2026

Het zogenoemde ravijnjaar 2026, waarin de inkomsten van gemeenten dalen als gevolg van een structurele verlaging van het gemeentefonds, heeft mogelijk ook gevolgen voor de verbonden partijen waarin de provincie Noord-Brabant samen met gemeenten participeert. Een aantal van onze verbonden partijen, zoals gemeenschappelijke regelingen, is mede afhankelijk van gemeentelijke bijdragen. De financiële druk bij gemeenten kan leiden tot lagere financiële bijdragen van gemeente of heroverweging van gemeentelijke deelname. Dit heeft impact op de uitvoeringskracht van deze samenwerkingsverbanden. De provincie houdt rekening met deze risico's, onder andere bij het beoordelen van begrotingen van verbonden partijen.

Mutaties Verbonden partijen

We geven een overzicht van de (verwachte) mutaties binnen de verbonden partijen van de provincie:

Automotive Campus Helmond

De provincie steunt de campusorganisatie Stichting Automotive Campus Helmond al langere periode middels subsidie, is eigenaar van gronden op de campus en is al geruime tijd samen met Bouwbedrijf Van de Ven en Gemeente Helmond betrokken bij de doorontwikkeling van de campus. Sinds de zomer van 2024 is door partijen gezamenlijk gestaag verder gewerkt aan de uitwerking van een nieuwe publiek-private samenwerking (PPS). Met de [Statenmededeling van 20 mei 2025](#) zijn PS hierover geïnformeerd. Wanneer partijen tot inhoudelijke overeenstemming zijn gekomen op de meest wezenlijke onderdelen, wordt gestart met de voorbereiding van de (juridisch) noodzakelijke stappen om tot oprichting van het PPS-construct te kunnen komen. Provinciale Staten zullen vervolgens in de gelegenheid worden gesteld om eventuele wensen en bedenkingen kenbaar te maken (naar verwachting eind 2025 of begin 2026).

Regionaal warmtebedrijf

De [Wet collectieve warmte \(Wcw\)](#) heeft onder andere als doel om een nieuwe marktordening gestalte te geven, waardoor de rol van de overheid toeneemt. De wet zal naar alle waarschijnlijkheid in 2026 in werking treden. Daarmee worden belangrijke kaders definitief. Enexis, Energie Beheer Nederland (EBN) en de provincie Noord-Brabant sloten op 30 januari 2025 een [intentieovereenkomst](#) om de oprichting van een publiek warmtebedrijf te verkennen, in afwachting van inwerkingtreding van de nieuwe wet.

CSV Amsterdam BV

Bij de verkoop van Essent aan RWE zijn vijf special purpose vehicles (SPV's) opgericht. Dit zijn besloten vennootschappen met een specifiek doel. In 2020 en in 2024 zijn vier vennootschappen opgeheven. Sinds september 2024 was alleen Claim Staat Vennootschap Amsterdam BV (CSV) nog actief met het doel om namens Deponie Zuid BV (vennootschap onder Attero Holding BV) een bezwaar/gerechtelijke procedure te voeren tegen de Belastingdienst ten aanzien van een naheffingsaanslag afvalstoffenbelasting in 2014. Met de afwikkeling van de gerechtelijke procedure resteren er geen rechten en plichten meer die zijn voortgekomen uit de verkoop van Attero. De ontbinding van de vennootschap is inmiddels geëffectueerd. Zie ook [Statenmededeling d.d. 15 april 2025](#).

Exitproces

De volgende verbonden partijen doorlopen momenteel het beëindigings-/verkoopproces;

- Green Chemistry Campus BV (GCC);
- Stichting Beheer Museumkwartier;

- NV Monumenten Beheer Brabant;

In de volgende subparagraaf wordt de status en argumentatie per verbonden partij nader toegelicht.

Risico's en aandachtspunten

Een verbonden partij wordt getoetst op aandachtspunten en risico's op het gebied van beleid, governance en financiën. Per onderdeel wordt een kleurcode toegekend:

Groen Geen noemenswaardige aandachtspunten of risico's.

Oranje Aandachtspunten of risico's die binnen het uitvoeringsmandaat vallen van GS. Dit heeft geen hoge urgentie en de risico's zijn beperkt. Bijvoorbeeld bestuurswisselingen, statuten die herzien moeten worden of licht tegenvallende resultaten.

Rood Grote aandachtspunten die soms directe actie vereisen en onder de aandacht van PS dienen te worden gebracht. Bijvoorbeeld niet afgedekte financiële risico's, slecht functionerend bestuur of toezichthouder, als er geen publiek belang (meer) is of tegenvallende resultaten.

Indien oranje of rood wordt toegekend, of indien er overige relevante ontwikkelingen zijn wordt dit onderaan de tabel toegelicht.

Complexiteit op inhoud of samenwerking met de andere betrokken partijen kan vragen om maatwerk en afwijking van de algemene uitgangspunten, zoals opgenomen in de Nota Verbonden Partijen. Bovendien is de provincie ook niet altijd in de formele positie om besluiten af te dwingen. Als Gedeputeerde Staten bij de uitoefening van hun bevoegdheden zijn afgeweken van de kaders en uitgangspunten (bijvoorbeeld wanneer de bezoldiging van de bestuurders niet binnen de WNT-norm valt), wordt daarover per verbonden partij gerapporteerd. Dit is ook specifiek opgenomen in de tabel.

In de bijlagenbundel wordt nader ingegaan op het Innovatiefonds, Energiefonds, Brabant C fonds, Groen Ontwikkelfonds, Leisure Ontwikkelfonds en Brabant Startup Fonds.

1. Gemeenschappelijke regelingen en Benelux Groepering Territoriale Samenwerkingen

	Naam	Beleid	Governance	Financiën	Aandeelhouderschap	Binnen kaders
1.1	Havenschap Moerdijk (i.c.m. Havenbedrijf)	- Economie, Kennis en Talentontwikkeling - Milieu, Energie & Circulaire Economie			Actief	
1.2	Zuidelijke Rekenkamer	Kwaliteit Openbaar Bestuur			Monitorend	
1.3	Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant	- Natuur - Milieu, Energie & Circulaire Economie - Wonen, Werken & Leefomgeving			Actief	
1.4	Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant	- Natuur - Milieu, Energie & Circulaire Economie - Wonen, Werken & Leefomgeving			Actief	
1.5	Omgevingsdienst Brabant Noord	- Natuur - Milieu, Energie & Circulaire Economie - Wonen, Werken & Leefomgeving			Actief	
1.6	De Hollandse Waterlinies	Cultuur, Sport & Erfgoed			Actief	
1.7	BGTS Geopark Schelde Delta	- Water en Bodem - Cultuur, Sport & Erfgoed			Actief	

1.1 GR Havenschap Moerdijk (i.c.m. Havenbedrijf Moerdijk NV)

Havenbedrijf Moerdijk NV is eind 2023 gestart met de voorbereiding van een nieuwe bedrijfsstrategie die in 2025 ter vaststelling aan de AvA zal worden voorgelegd. In het tweede halfjaar van 2025 zal de governance van de Gemeenschappelijke Regeling (GR) worden geëvalueerd.

De provincie heeft in het geval van Havenbedrijf Moerdijk NV geen statutaire bevoegdheid om één of meer commissarissen voor te dragen. Dit wijkt af van de richtlijn uit de Nota verbonden partijen van de provincie. We worden voldoende betrokken bij de vaststelling van profielen en voorgenomen benoemingen, maar bij een volgende statutenwijziging zal dit worden meegenomen.

In het eerste halfjaar van 2025 zijn bij Havenbedrijf Moerdijk NV twee nieuwe commissarissen benoemd: mevrouw E. (Ehssane) Gounou en de heer R. (Roderick) de la Houssaye. Daarnaast is mevrouw M. (Marika) Menschaar - Den Hartog herbenoemd als Directeur interne bedrijfsvoering (CFO).

2. Vennootschappen en coöperaties

	Naam	Beleid	Governance	Financiën	Aandeelhouderschap	Binnen kaders
2.1	Enexis NV	• Milieu, Energie & Circulaire Economie			Actief	
2.2	Brabant Water NV	• Water en Bodem			Actief	
2.3	Eindhoven Airport NV	• Slimme & Groene Mobiliteit			Actief	
2.4	BOM Holding BV	• Economie, Kennis en Talentontwikkeling • Milieu, Energie & Circulaire Economie			Actief	
2.5	Ruimte voor Ruimte Beheer BV / CV	• Wonen, Werken & Leefomgeving			Actief	
2.6	Business Park Aviolanda BV	• Economie, Kennis en Talentontwikkeling • Wonen, Werken & Leefomgeving			Actief	
2.7	Nederlandse Waterschapsbank NV	• Algemeen financieel beleid • Water en Bodem			Monitorend	
2.8	BNG Bank NV	• Kwaliteit Openbaar Bestuur • Algemeen financieel beleid			Monitorend	
2.9	ZEH NV	• Milieu, Energie & Circulaire Economie			Monitorend	
2.10	Pivotpark Holding BV	• Economie, Kennis en Talentontwikkeling • Wonen, Werken & Leefomgeving			Actief	
2.11	Green Chemistry Campus BV	• Economie, Kennis en Talentontwikkeling • Milieu, Energie & Circulaire Economie			Actief	
2.12	Groen Ontwikkelfonds Brabant BV	• Natuur • Water & Bodem			Actief	
2.13	NV Monumenten Beheer Brabant	• Cultuur, Sport & Erfgoed			Actief	
2.14	Brabant Startup Fonds BV	• Economie, Kennis en Talentontwikkeling			Actief	
2.15	BrabantRing BV	• Economie, Kennis en Talentontwikkeling			Actief	
2.16	Ontwikkelmaatschap Gebiedsontwikkeling Fellenoord BV	• Wonen, Werken & Leefomgeving • Slimme & Groene Mobiliteit			Actief	

2.1 Enexis NV

De rol van Enexis is niet alleen bepalend voor tijdige realisatie van de Brabantse energietransitie. Ook andere economische en maatschappelijke opgaven binnen Brabant zijn afhankelijk van het feit of Enexis op tijd de capaciteit van het elektriciteitsnet op orde heeft en/of meewerkt aan alternatieve oplossingen. Ondanks maatregelen die door Enexis, provincie en gemeenten worden getroffen, neemt de netcongestieproblematiek toe. Enexis is dan ook een strategische partner, waarbij de alliantie tussen Enexis en provincie door zowel concrete als strategische samenwerking een belangrijk fundament biedt voor het kunnen behalen van de doelstellingen ten aanzien van broeikasgasreductie en duurzame opwek. In de [Brabantse Energieagenda](#) is dit uitgewerkt.

Door afspraken met het Rijk én door het overgrote deel van de winst uit de verkoop van Fudura niet uit te keren, hebben de aandeelhouders in 2023 de financiering van investeringen in het elektriciteitsnet ook op lange termijn veiliggesteld. De druk op het elektriciteitsnet en behoefte aan investeringen neemt echter dermate toe, dat de Algemene vergadering van aandeelhouders heeft besloten om het dividendbeleid aan te passen om de financiering op lange termijn veilig te stellen. Zie de [Statenmededeling](#) 11 maart 2025.

In verband met de nieuwe Wet collectieve warmtevoorziening treffen Enexis, de provincie en Energiebeheer Nederland (EBN) voorbereidingen voor een actieve rol bij de ontwikkeling van initiatieven in het Brabantse verzorgingsgebied. Het grootste initiatief betreft de verkenning van een mogelijke oprichting van een Regionaal Warmtebedrijf. Zie de [Statenmededeling](#) 13 mei 2025 over deze verkenning.

De RvB voldoet met een man-vrouw verhouding van 3/1 anno 2025 niet aan de gewenste diversiteit, zoals vermeld in de Nota verbonden partijen (ten minste een derde van het aantal leden bestaat uit mannen en ten minste een derde van het aantal leden bestaat uit vrouwen).

2.2 Brabant Water NV

De provincie heeft als aandeelhouder van Brabant Water NV geen statutaire bevoegdheid met betrekking tot de strategie van Brabant Water. Dit wijkt af van de richtlijn uit de Nota verbonden partijen van de provincie, waarin is vermeld dat de provincie als aandeelhouder betrokken wil worden bij de totstandkoming of wijziging van de strategie van verbonden partijen.

De Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) houdt toezicht op de openbare drinkwatervoorziening. Dat gaat over de kwaliteit van drinkwater, de leveringszekerheid en over de doelmatigheid van de drinkwatervoorziening. De provincie wordt net als de overige aandeelhouders uitgenodigd om te reflecteren op de ondernemingsstrategie van Brabant Water. Daarnaast werkt de provincie samen met Brabant Water vanuit haar wettelijke zorgplicht uit de Drinkwaterwet om te zorgen voor een duurzame drinkwatervoorziening. Daartoe hebben de provincie en Brabant Water NV de overeenkomst 'Op pad naar een duurzame drinkwatervoorziening Brabant Water, 2023-2030' getekend. De voortgang van de afspraken wordt jaarlijks besproken. In november 2024 zijn PS geïnformeerd over de stand van zaken, zie de [Statenmededeling 19 november 2024](#). In 2027 vindt een uitgebreide tussenevaluatie plaats.

Op 13 januari 2025 presenteerden de provincies, drinkwaterbedrijven en de minister van Infrastructuur en Waterstaat een actieplan om een toekomstig drinkwatertekort te voorkomen. In het actieplan staan landelijke en regionale maatregelen die ervoor moeten zorgen dat in Nederland ook na 2030 voldoende drinkwater beschikbaar blijft. De aanleiding is het dreigende drinkwatertekort waar het RIVM eerder al voor waarschuwde. Zie het rapport [Waterbeschikbaarheid voor de bereiding van drinkwater tot 2030 – knelpunten en oplossingsrichtingen](#).

Brabant Water stelde samen met de provincie een regionaal actieplan op om voldoende drinkwaterbronnen te waarborgen in de toekomst. Daarin werd stilgestaan bij de noodzaak om vooral in West-Brabant snel actie te ondernemen om een drinkwatercrisis te voorkomen. Dit plan is, samen met de actieplannen van andere regio's, gebruikt als basis voor het landelijke actieplan. Zie het [Regionaal actieplan](#). De provincie en Brabant Water zetten zich samen in voor de noodzakelijke acties zoals een nieuwe winning in Kruisland, drinkwater uit brak grondwater en zeewater. Ook wordt er ingezet op drinkwaterbesparing.

2.3 Eindhoven Airport NV

Het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) heeft in juni 2024 een besluit genomen over de in oktober 2020 ingediende aanvraag van Eindhoven Airport voor een vergunning op basis van de Wet natuurbescherming. Daarbij is aangegeven dat voor Eindhoven Airport geen vergunningplicht geldt, omdat de aanvraag betrekking heeft op de bestaande rechten van de luchthaven. Met het oog op bescherming van de nabijgelegen Natura2000-gebieden heeft het ministerie aangegeven regie te willen houden om te voorkomen dat de stikstofuitstoot in de toekomst toeneemt. Daarom is een maatwerkvoorschrift aan de luchthaven opgelegd en is de uitstoot van de luchtgebonden activiteiten - zoals opgenomen in de stikstofberekeningen bij de vergunningaanvraag - als maximaal toegestane bovengrens vastgelegd. Uiterlijk april 2026 moet Eindhoven Airport daar voor het eerst over rapporteren. Tegen het besluit van het ministerie van LNV van juni 2024 is beroep aangetekend, deze beroepsprocedure loopt nog.

Vanwege onderhoud van de start-landingsbaan sluit Eindhoven Airport N.V. van februari 2027 t/m juli 2027. Voor de werknemers in dienst van ketenpartners is er in deze periode bij Eindhoven Airport N.V. nauwelijks tot geen werk beschikbaar. Dit leidt tot een risico van mogelijke uitstroom van werknemers. Eindhoven Airport NV brengt momenteel in beeld welke mitigerende maatregelen er kunnen worden genomen.

De governance bij Eindhoven Airport voldoet op een aantal punten niet aan de Nota Verbonden Partijen:

- De bezoldiging van de bestuurders ligt hoger dan het bezoldigingsmaximum zoals opgenomen in de Wet normering topinkomens (WNT). Voor Eindhoven Airport NV geldt de WNT niet.
- Binnen de RvC voldoet de man/vrouw met een 4/1 verhouding niet aan de gewenste verhouding, zoals vermeld in de Nota verbonden partijen (3/2).
- De aandeelhouders van Eindhoven Airport NV hebben geen statutaire bevoegdheid met betrekking tot de strategie van Eindhoven Airport NV. Conform de statuten stelt de directie jaarlijkse een businessplan met begroting op over een periode van de komende

vijf jaar. De RvC is statutair bevoegd om dit businessplan goed te keuren. Dit wijkt af van de richtlijn uit de Nota verbonden partijen van de provincie, waarin is vermeld dat de provincie als aandeelhouder betrokken wil worden bij de totstandkoming of wijziging van de strategie van verbonden partijen. Halfjaarlijks worden de aandeelhouders van Eindhoven Airport NV met een toelichting geïnformeerd over (de voortgang op) het vastgestelde businessplan.

Met een belang van 24,5% heeft de provincie in de AvA geen doorslaggevende stem. De provincie zal binnen haar invloedssfeer aandacht blijven vragen voor bezoldiging en diversiteit.

2.4 BOM Holding BV

In 2024 is de nieuwe meerjarenstrategie voor de periode 2025-2028 vastgesteld. PS zijn hierover geïnformeerd met [het memo d.d. 4 december 2024](#).

De Raad van Commissarissen van BOM Holding BV wijzigt van samenstelling. Door de AvA zijn mevrouw M. (Mariëlle) Vogt (per 1 juli 2025) en de heer J. (Jeroen) van Glabbeek (per 1 oktober) benoemd. Zij volgen respectievelijk mevrouw N. (Nancy) Mac Gillavry en R. (Ronald) Slaats op. Beide zijn aan het einde van hun zittingstermijn niet meer herbenoembaar.

De heer V. (Victor) van der Chijs is per 1 juni herbenoemd als lid en voorzitter van de Raad van Commissarissen.

2.5 Ruimte voor Ruimte Beheer BV / Ruimte voor Ruimte CV (RvR)

Het moment waarop RvR de terugverdienopgave heeft gerealiseerd komt dichterbij. Inmiddels zijn alle RvR-titels planologisch belegd.

Ruimte voor Ruimte Beheer BV zal ook na de realisatie van de terugverdienopgave in worden blijven gezet voor de bijdrage aan en realisatie van gebiedsontwikkeling. De huidige BV/CV structuur zal worden gewijzigd naar een vereenvoudigde BV-structuur. Daartoe worden ook de statuten en de aandeelhoudersinstructie aangepast. Zie ook de [Statenmededeling](#) m.b.t. de voortzetting van verbonden partij Ruimte voor Ruimte Beheer BV d.d. 5 november 2024 en de [Statenmededeling](#) m.b.t. het beleggen van de laatste RvR-titel d.d. 25 maart 2025.

In de jaarrekening 2023 van Ruimte voor Ruimte Beheer BV is, nadat deze is vastgesteld, door de accountant een fout geconstateerd met betrekking tot de waardering van de deelneming van 1% van het kapitaal in Ruimte voor Ruimte CV. Op 31 december 2023 is deze deelneming €195.000,- te hoog gewaardeerd. Inmiddels is dit hersteld, maar daardoor sluit de informatie in de tabel Vermogensstructuur en resultaat (zie hierna) niet aan op de informatie in de paragraaf verbonden partijen bij de provinciale jaarrekening 2024. Het leidt niet tot een ander risicobeeld en er is geen impact op het resultaat na belastingen over 2023.

2.6 Business Park Aviolanda BV

In 2023 heeft de AvA een nieuw ondernemingsplan met een vastgoedstrategie vastgesteld, waarin ook de organisatorische gevolgen en het beleid m.b.t. maatschappelijk verantwoord

ondernemen zijn uitgewerkt. De ontwikkeling van Aviolanda, in samenwerking met Defensie en de ondernemingen en de onderwijsinstellingen op de campus, heeft inmiddels de nodige successen opgeleverd. In 2025 is er de uitdaging om tot uitvoering van het ondernemingsplan te komen, waarbij er aandacht is voor de impact op het ondernemingsplan van de uitspraken van de Raad van State op 18 december 2024 over intern salderen met ongebruikte stikstofruimte. Ook wordt bepaald hoe de financieringsbehoefte, waaronder de herfinanciering van de in 2025 aflopende leningen, kan worden ingevuld. Zie hierover ook [Statenmededeling d.d. 17 december 2024](#).

In de AvA van 19 mei 2025 is het nieuwe directiereglement en bezoldigingsbeleid door de AvA vastgesteld. Hiermee is de governance weer actueel en toekomstbestendig.

2.7 Nederlandse Waterschapsbank NV (NWB Bank NV)

De governance bij NWB Bank NV voldoet op twee punten niet aan de Nota Verbonden Partijen:

- De bezoldiging van de bestuurders ligt hoger dan het bezoldigingsmaximum zoals opgenomen in de Wet normering topinkomens (WNT). Voor NWB Bank NV geldt de WNT niet.
- De provincie/aandeelhouders van NWB Bank NV hebben geen statutaire bevoegdheid met betrekking tot de strategie van NWB Bank NV.

Met een belang van 0,12% heeft de provincie bij de vaststelling van de bezoldiging geen doorslaggevende stem.

2.8 BNG Bank NV

De governance bij BNG Bank NV voldoet op twee punten niet aan de Nota Verbonden Partijen:

- De bezoldiging van de bestuurders ligt hoger dan het bezoldigingsmaximum zoals opgenomen in de Wet normering topinkomens (WNT). Voor BNG Bank NV geldt de WNT niet.
- De provincie/aandeelhouders van BNG Bank NV hebben geen statutaire bevoegdheid met betrekking tot de strategie van BNG Bank NV. Conform de statuten dient jaarlijks in de AvA een toelichting op de strategie te worden gegeven.

Met een belang van 0,07% heeft de provincie bij de vaststelling van de bezoldiging geen doorslaggevende stem.

2.10 Pivotpark Holding BV

Pivot Park bereidt een campus- en vastgoedstrategie voor die naar verwachting eind 2025 aan de AvA aangeboden wordt ter vaststelling. Hiermee wordt het punt op de horizon bepaald en wordt helder wat in de komende jaren wel en niet nodig is voor een financieel duurzaam Pivot Park. De strategiebepaling is reeds enige tijd onderhanden en op aanwijzing van de aandeelhouders is er nu een adviseur ingeschakeld.

Bij de totstandkoming van de strategie kijkt Pivot Park ook specifiek naar de volwassenheid van de organisatie en wordt in 2025 de governance geactualiseerd. Tevens worden door Pivot Park voorbereidingen getroffen voor het herfinancieren van de eind 2026 aflopende leningen.

Het verkoopproces van Pivot Park Screening Centre (PPSC) heeft geen resultaat opgeleverd. De marktomstandigheden zijn dermate verslechterd dat tijdens de AvA in december 2024 besloten is om de activiteiten van PPSC te beëindigen. [Zie ook het memo hierover aan Provinciale Staten van 17 december 2024.](#)

De vanuit historisch perspectief zwakke financiële performance van Pivot Park Holding B.V. vraagt aandacht en zal naar verwachting vanaf 2025 verbeteren als gevolg van afbouw van de activiteiten van PPSC. De omzet neemt ook toe als gevolg van ingebruikname van nieuwbouw met bijbehorende verhuuropbrengsten.

In de AvA van december 2024 is de heer J. (Jan) Kusters herbenoemd tot voorzitter van de RvC voor een termijn van één jaar. In 2025 zullen de aandeelhouders een opvolger benoemen. Dan is er ook aandacht voor de gewenste diversiteit, zoals vermeld in de Nota verbonden partijen (ten minste een derde van het aantal leden bestaat uit mannen en ten minste een derde van het aantal leden bestaat uit vrouwen). Momenteel voldoet de RvC daar niet aan (M/V = 3/1).

2.11 Green Chemistry Campus BV (GCC)

GCC verkeert in financiële moeilijkheden en is niet meer nodig om beleidsdoelstellingen van de provincie te realiseren. De provincie wil, evenals medeaandeelhouders gemeente Bergen op Zoom en B.V. REWIN West-Brabant, haar belang in GCC beëindigen met een zorgvuldige afbouw van activiteiten voor haar stakeholders.

In de provinciale begroting 2025 is voor de doorontwikkeling of afbouw € 2 mln. door Provinciale Staten beschikbaar gesteld; € 1 mln. in begroting 2025 en € 1 mln. in een stelpost. Provinciale Staten zijn ook geïnformeerd over de voortgang van deze afbouw via de Statenmededelingen van [16 april 2024](#) en [10 september 2024](#) en het Memo gedeputeerde van 18 december 2024. Voor de kapitaalbreng vanuit de provincie is bij de oprichting van Green Chemistry Campus B.V. een voorziening getroffen van € 2,3 mln.. Dit is gelijk aan de waarde van het ingebrachte vermogen.

De RvC van GCC zag in de nieuwe fase geen rol meer voor zichzelf weggelegd en alle leden zijn daarom tijdens de aandeelhoudersvergadering van 10 december 2024 afgetreden. Gezien de afbouwfase van de vennootschap zijn de aandeelhouders niet voornemens om voor een beperkte termijn andere leden voor de RvC te werven. Het niet hebben van een RvC wijkt af van de in de Nota verbonden Partijen opgenomen richtlijn.

In de jaarrekening 2023 is, na het vaststellen van deze jaarrekening, een fout geconstateerd met betrekking op de afgrenzing van een toegekende en jaarlijks ontvangen subsidiebijdrage. Door het fouterstel sluit de informatie in de tabel Vermogensstructuur en resultaat (zie hierna) niet aan op de informatie in de paragraaf verbonden partijen bij de provinciale jaarrekening

2024. Het leidt niet tot een ander risicobeeld. De impact op het eigen vermogen bedraagt € 193.432 (negatief) op 31 december 2023 en € 216.382 (negatief) op 1 januari 2023.

2.12 Groen Ontwikkelfonds Brabant BV

GS hebben de opdracht van de provincie aan Groen Ontwikkelfonds Brabant BV in december 2024 verlengd tot en met 2035. Aanleiding voor deze verlenging is onder andere het in oktober 2022 door Provinciale Staten vastgestelde Beleidskader Natuur (Statenvoorstel 57/22A), waarin onder meer is opgenomen dat de provincie de realisatie van Ecologische Verbindingszones (EVZ's) wil afronden in 2035 en de opgave voor de inrichting van Natuurnetwerk Brabant (NNB) in 2030. Zie ook [Statenmededeling](#) Verlenging Groen Ontwikkelfonds Brabant d.d. 2 december 2024. In 2025 zal het Groen Ontwikkelfonds worden geëvalueerd.

De directeur van het Groen Ontwikkelfonds Brabant BV, mevrouw M.C.T. (Mary) Fiers, heeft aangegeven per 1 januari 2026 te stoppen. De RvC gaat daarom in 2025 een nieuwe directeur werven en voordragen aan de AvA. De benoeming van de nieuwe directeur is beoogd per 1 december 2025.

2.13 NV Monumenten Beheer Brabant

Op het onderdeel Beleid is de kleurcode rood toegekend, omdat ons erfgoedbeleid niet is gericht op de eigendom van monumentale panden. Dit vraagt om het maken van een keuze over de toekomst van NV Monumenten Beheer Brabant en momenteel loopt er een proces om te komen tot een duurzame toekomst voor de monumentale panden. Hierbij wordt een verbinding gezocht met de erfgoeddoelen uit het Beleidskader Levendig Brabant en die van de immunisatieportefeuille.

De portefeuille van Monumenten Beheer Brabant bestaat uit 10 monumentale panden, die deels worden verhuurd. Bij deze panden is sprake van een investeringsbehoefte i.v.m. achterstallig onderhoud en een verduurzamingsopgave. Voor een goed en duurzaam beheer is het beter om de panden onder te brengen bij een grotere monumentenbeheerorganisatie in plaats van een aanvullende investering te doen door de aandeelhouders. Dit beperkt ook het risico van de aandeelhouders. [Zie Statenmededeling d.d. 14 januari 2025](#) en het [Provinciaal Blad](#) d.d. 20 februari 2025. Een uitspraak van een rechter in de rechtszaak van MBB in 2025 m.b.t. kasteel Maurick heeft consequenties voor de jaarrekening van 2024. De jaarrekening moet daarom opnieuw worden opgesteld, waarna het na een verklaring van de accountant ter vaststelling wordt voorgelegd aan de AvA. Naar verwachting in september vastgesteld.

De kleurcode rood op het onderdeel financiën is toegekend in verband met het onzekere toekomstperspectief en de, reeds eerder, voor deze deelneming getroffen voorziening van €2.058.000 in de provinciale jaarrekening (gelijk aan de waarde van het ingebrachte vermogen). In 2025 trekt NV Monumenten Beheer een financiering aan om een liquiditeitstekort op korte termijn te voorkomen.

2.14 Brabant Startupfonds BV

Het bestuur van de vennootschap bestaat uit een CEO en CFRO. Beide worden ingevuld door een man en daarmee wordt niet voldaan aan de gewenste verhouding, zoals vermeld in de Nota verbonden partijen. Bij een mutatie in het bestuur zal er aandacht zijn voor diversiteit.

De jaarrekening wordt dit jaar voor het eerst opgemaakt door Govers Accountants. Zij hebben aangegeven meer tijd nodig te hebben om een controleverklaring af te kunnen geven. Het oordeel van de accountant is relevant om de jaarrekening van Brabant Startupfonds BV vast te kunnen stellen. Daarom is uitstel voor de opmaak van de jaarrekening 2024 verleend.

2.15 BrabantRing BV

BrabantRing BV bevindt zich in de oprichtingsfase. In 2024 zijn de governance afspraken gemaakt en is door de provincie een financiering verstrekt aan BrabantRing BV. In het eerste halfjaar van 2025 zal de vennootschap haar eerste operationele activiteiten opstarten en de technische ontvlechting van medeaandeelhouder en dienstverlener BRE-EFX is naar verwachting 1 oktober 2025 gerealiseerd. Na deze ontvlechting is BrabantRing volledig operationeel en is er de uitdaging om tot een winstgevende bedrijfsvoering te komen.

In 2025 zal een nieuwe RvC worden geworven. Naar verwachting start deze RvC na de technische ontvlechting.

2.16 Ontwikkelmaatschappij Gebiedsontwikkeling Fellenoord BV

Ontwikkelmaatschappij Gebiedsontwikkeling Fellenoord BV (hierna Fellenoord BV) is op 1 maart 2024 opgericht. De governance wordt nog nader uitgewerkt door het updaten van de profielschetsen, in verband met de gewijzigde omvang van de RvC van 3 naar 5 leden.

Fellenoord B.V. heeft inmiddels o.a. de huisvesting, ICT en personele bezetting ingericht. De periode van Q3 2025 tot en met Q3 2026 zal in het teken staan van het opstellen van het ruimtelijk raamwerk, het overnemen van de zogenaamde frontrunners van de gemeente Eindhoven en de actualisatie en herijking van de Business Case (grondexploitatie). Zie ook [Statenmededeling Stand van zaken Stedelijke Gebiedsontwikkeling juni 2025](#). De keuze voor een voorkeursalternatief Multimodale Knoop zal ook gevolgen hebben op de fasering en het programma van Fellenoord B.V. Er wordt nog gesproken met het Rijk over mogelijke ondersteuning en versnelling van de woningbouwopgaven als uitvoering van het 'Convenant Rijk en regio investeringen in ondernemingsklimaat microchipsector', waarbij een mogelijke participatie door het Rijk in Fellenoord B.V. op dit moment geen onderdeel meer uitmaakt van de mogelijkheden.

3. Stichtingen en verenigingen

	Naam	Beleid	Governance	Financiën	Aandeelhouderschap	Binnen kaders
3.1	Interprovinciaal overleg IPO en BIJ12 (vereniging)	Kwaliteit Openbaar Bestuur			Monitorend	
3.2	Huis van de Nederlandse Provincies (vereniging)	Kwaliteit Openbaar Bestuur			Monitorend	
3.3	Stichting Brabant C Fonds	Cultuur, Sport & Erfgoed			Actief	
3.4	Stichting Beheer Museumkwartier	Cultuur, Sport & Erfgoed			Actief	
3.5	Stichting Leisure Ontwikkelfonds Brabant	Cultuur, Sport & Erfgoed			Actief	
3.6	Stichting COO BIC	Economie, Kennis en Talentontwikkeling			Actief	

3.3 Stichting Brabant C Fonds

Op het onderdeel Beleid is de kleurcode oranje toegekend omdat 2025 voor Brabant C een transitiejaar is, waarin Brabant C naast het afronden van de uitvoering van de provinciale subsidieregeling in mandaat ook een publiek-private samenwerking aangaat met ASML en verdere publiek-private samenwerking verkent conform het Bestuursakkoord. GS werken de publiek-private samenwerking verder uit conform de (financiële) kaders die de perspectiefnota meegeeft.

De huidige inzet, waarbij Brabant C op basis van mandaat namens de provincie paragraaf 11 t/m 13 van de Subsidieregeling hedendaagse cultuur Noord-Brabant uitvoert, loopt af omdat er na 1-1-2025 geen subsidie meer kan worden aangevraagd. Brabant C is in 2025 nog wel belast met de afhandeling van lopende subsidiedossiers (waaronder voortgangsrapportages en vaststellingen).

De Raad van Toezicht heeft het voornemen uitgesproken om gefaseerd, tot in 2025, het totale aantal leden conform de statuten van Stichting Brabant C Fonds op vijf te brengen. Per 1 juli is de heer J.K. (Jan Karel) van der Staay als vierde lid toegevoegd aan de Raad van Toezicht.

3.4 Stichting Beheer Museumkwartier

Op het onderdeel Beleid is de kleurcode rood toegekend, omdat de provincie per 29 september 2023 het gebouw van het Design Museum heeft gekocht van de gemeente Den Bosch, en daarmee nu al het vastgoed in het Museumkwartier in eigendom van de provincie is gekomen. Uit intern onderzoek is gebleken dat er geen zwaarwegende redenen meer zijn om de Stichting in stand te houden. Zie Statenmededeling 26 maart 2024. De Stichting voert

vanaf 1 januari 2025 geen activiteiten meer uit en is per 1 juli 2025 ontbonden. Op dit moment is de stichting in vereffening. Het liquidatieplan voorziet in afronding van de liquidatie per eind februari 2026. Het vastgoed wordt inmiddels beheerd door de provinciale organisatie.

3.5 Stichting Leisure Ontwikkelfonds Brabant

In 2024 is de koerswijziging van 2021 van het Leisure Ontwikkelfonds (LOF) geëvalueerd. Zie het [Statenvoorstel](#) van 10 december 2024 en het [Memo](#) van Gedeputeerde Maes. Op basis van de verbeterpunten die uit de evaluatie naar voren zijn gekomen, is de oranje kleurcode op het onderdeel Governance toegekend.

Na de vaststelling is de evaluatie besproken met het bestuur van het LOF en de andere deelnemers. Aan het bestuur is gevraagd om toekomstscenario's voor te leggen. Deze toekomstscenario's en de verbeterpunten zijn besproken tijdens een extra vergadering van de Raad van Deelnemers op 3 juli 2025. Over de uitkomsten worden PS geïnformeerd met een Statenmededeling.

4. Overige verbonden partijen

	Naam	Beleid	Governance	Financiën	Aandeelhouderschap	Binnen kaders
4.1	Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen	Natuur en milieu			Actief	

4.1 Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen

De provincie staat garant voor een eventueel negatieve egalisatiereserve bij de gesloten stortplaatsen. De voorziening van de provincie wordt jaarlijks geactualiseerd op basis van de meest recente informatie.

De waarde van de egalisatiereserve per 31 december 2024 bedraagt negatief € 5.064.861,-. De reden hiervan is dat in 2022 het nettoresultaat van de belegde voorziening gesloten stortplaatsen in het Nazorgfonds samen met een gedeeltelijke onttrekking uit de egalisatiereserve onvoldoende is om de verplichte jaarlijkse oprenting (3,45%) van de voorziening mogelijk te maken. Op 31 december 2022 was de waarde € 6.830.328 negatief. In 2023 en 2024 is dus een deel van het verlies van 2022 ingelopen.

Vanwege het relatief hoge tekort per eind 2024 staat het stoplicht voor Financiën net als in 2023 op rood.

Belangen, Vermogensstructuren en resultaten

1. Gemeenschappelijke regelingen en Benelux Groepering Territoriale Samenwerking

Belang

	Naam	Vestigingsplaats	Portefeuille (eigenaar / inhoud)	Bestuurlijk Belang	Aandeel
1.1	Havenschap Moerdijk (i.c.m. Havenbedrijf)	Moerdijk	Smeulders/Van Gruijthuisen	Lid bestuur bedrijfsvoering organisatie	50.0%
1.2	Zuidelijke Rekenkamer	Eindhoven	Programmaraad	Lid programmaraad	50.0%
1.3	Omgevingsdienst Midden- en West Brabant	Tilburg	Oudenhoven / Boelema	Lid Algemeen Bestuur, lid Dagelijks Bestuur	36.0%
1.4	Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant	Eindhoven	Oudenhoven / Boelema	Lid Algemeen Bestuur, lid Dagelijks Bestuur	25.0%
1.5	Omgevingsdienst Brabant Noord	's-Hertogenbosch	Oudenhoven / Boelema	Lid Algemeen Bestuur, lid Dagelijks Bestuur	35.0%
1.6	De Hollandse Waterlinies	Utrecht	Maes*	Lid van Gemeenschappelijk Orgaan	10.0%
1.7	BGTS Geopark Schelde Delta	Middelburg	Boelema*	Lid Algemeen Bestuur, lid Dagelijks Bestuur	19.2%

**Eigenaarsrol en inhoudelijke rol zijn niet conflicterend.*

Vermogensstructuur en resultaat

Alle bedragen zijn weergegeven in € x 1.000.

	Naam	Lening	Garantstelling	Eigen vermogen per 01-01-2024*	Eigen vermogen per 31-12-2024*	Vreemd vermogen per 01-01-2024*	Vreemd vermogen per 31-12-2024*
1.1	Havenschap Moerdijk (i.c.m. Havenbedrijf)		€ 280.000**	€ 97.265	€ 97.265	€ 212.476	€ 215.594
1.2	Zuidelijke Rekenkamer			€ (4)	€ 98	€ 244	€ 373
1.3	Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant			€ 4.756	€ 6.086	€ 8.961	€ 7.641
1.4	Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant			€ 2.481	€ 4.183	€ 7.806	€ 5.295
1.5	Omgevingsdienst Brabant Noord			€ 9.262	€ 8.903	€ 12.329	€ 13.553
1.6	De Hollandse Waterlinies			€ 849	€ 625	€ 0	0
1.7	BGTS Geopark Schelde Delta			-	-	-	-

* De gepresenteerde cijfers zijn de resultaten uit de meest recente gepubliceerde (half)jaarcijfers.

** De provincie en gemeente Moerdijk staan voor ieder 50-50 van het genoemde bedrag garant (gelijk aan de deelname in de Gemeenschappelijke Regeling).

2. Vennootschappen en coöperaties

Belang

Alle bedragen zijn weergegeven in € x 1.000.

	Naam	Portefeuille (eigenaar / inhoud)	Bestuurlijk belang	Aandeel	Nominale waarde	Agio	Gestort	Boek waarde
2.1	Enexis NV	Smeulders / Maes	stemrecht / voordrachtsrecht RvC / lid AHC	30.8%	46.144	-	46.144	-
2.2	Brabant Water NV	Smeulders / Boelema	stemrecht / voordrachtsrecht RvC / lid AHC	31.6%	88	-	88	-
2.3	Eindhoven Airport NV	Van Gruijthuijsen / Smeulders	Stemrecht / voordrachtsrecht RvC	24.5%	1.112	-	556	-
2.4	BOM Holding BV	Smeulders / Van Gruijthuijsen	stemrecht / voordrachtsrecht RvC	100.0%	1	50.827	50.828	50.828
2.5a	Ruimte voor Ruimte Beheer BV	Smeulders / Dirken	Stemrecht / voordrachtsrecht RvC	100.0%	30	89	119	111
2.5b	Ruimte voor Ruimte CV	Smeulders / Dirken	Stemrecht / Commanditair vennoot	99.0%	1.485	24.457	25.943	24.998
2.6	Business Park Aviolanda BV	Smeulders / Van Gruijthuijsen	Stemrecht / voordrachtsrecht RvC	80.0%	14	8.993	9.008	9.008
2.7	Nederlandse Waterschapsbank NV	Van Gruijthuijsen*	Stemrecht	0.12%	22	-	8	-
2.8	NV Bank voor Nederlandse Gemeenten	Van Gruijthuijsen*	Stemrecht	0.07%	100	-	100	-
2.9	ZEH NV	Smeulders*	Stemrecht	0.05%	4	-	4	-
2.10	Pivotpark Holding BV	Smeulders / Van Gruijthuijsen	Stemrecht / voordrachtsrecht RvC	70.7%	20	6.282	6.302	6.302
2.11	Green Chemistry Campus BV	Smeulders / Van Gruijthuijsen	Stemrecht / voordrachtsrecht RvC	60.0%	11	-	2.311	2.300
2.12	Groen Ontwikkelfonds Brabant BV	Smeulders / Roijackers	Stemrecht	100.0%	-	-	-	-
2.13	NV Monumenten Beheer Brabant	Smeulders / Maes	Stemrecht	72.6%	2.058	-	2.058	2.058
2.14	Brabant Startup Fonds BV	Smeulders / Van Gruijthuijsen	Stemrecht	100.0%	-	-	-	-
2.15	BrabantRing BV	Smeulders / Van Gruijthuijsen	Stemrecht	30.2%	1	696	697	697
2.16	Ontwikkelmaatschappij Gebiedsontwikkeling Fellenoord BV	Van Gruijthuijsen / Smeulders	Stemrecht	50.0%	-	-	-	-

* Eigenaarsrol en inhoudelijke rol zijn niet conflicterend.

Vermogensstructuur en resultaat

Alle bedragen zijn weergegeven in € x 1.000.

	Naam	Lening per 30-06-2025	Garant stelling	Eigen vermogen per 1-1 2024*	Eigen vermogen per 31-12 2024*	Vreemd vermogen per 1-1 2024*	Vreemd vermogen per 31-12 2024*	Resultaat 2024 na belasting*	Netto Dividend, ontvangen in 2025 over 2024
2.1	Enexis NV	159.490		5.320.000	5.538.000	5.140.000	5.949.000	254.000	39.223
2.2	Brabant Water NV			699.235	716.350	618.615	694.860	17.115	0
2.3	Eindhoven Airport NV	2.000		131.400	148.866	32.006	36.713	23.308	1.724
2.4	BOM Holding BV	118.667		91.008	93.977	253.866	250.448	1.519	0
2.5 a	Ruimte voor Ruimte Beheer BV			539	610	261	347	71	0
2.5 b	Ruimte voor Ruimte CV			26.337	28.705	5.968	3.350	2.368	0
2.6	Business Park Aviolanda BV	12.990		13.435	13.543	20.785	21.309	107	0
2.7	Nederlandse Waterschapsbank NV	50.000		2.060.000	2.094.000	73.894.000	76.674.000	94.000	63
2.8	NV Bank voor Nederlandse Gemeenten	49.800		4.721.000	4.777.000	110.819.000	123.164.000	294.000	100
2.9	ZEH NV			1.721.885	1.306.330	580.461	621.586	68.182	71
2.10	Pivotpark Holding BV	67.618**		14.477	16.599	73.263	76.594	2.121	0
2.11	Green Chemistry Campus BV			560	550	319	300	-10	0
2.12	Groen Ontwikkelfonds Brabant BV			0	0	7.328	6.635	0	0
2.13	NV Monumenten Beheer Brabant	7.648		-/- 2.178	-/- 1.702	8.686	9.604	476	0
2.14	Brabant Startup Fonds BV	16.393		0	0	22.188	22.188	0	0
2.15	BrabantRing BV	1.109		752	4	454	535	-747	0
2.16	Ontwikkelmaatschappij Gebiedsontwikkeling Fellenoord BV			-	0	0	2.411	0	0

* De gepresenteerde cijfers zijn de resultaten uit de meest recente gepubliceerde (half)jaarcijfers.

** In de paragraaf verbonden partijen bij de jaarrekening 2024 is per abuis een verkeerd bedrag aan uitstaande leningen opgenomen.

3. Stichtingen en verenigingen

Belang

	Naam	Vestigingsplaats	Portefeuille (eigenaar / inhoud)	Bestuurlijk Belang	Aandeel
3.1	Interprovinciaal overleg IPO en BIJ12 (vereniging)	's-Gravenhage	Boelema*	Lid van het bestuur	10.89%
3.2	Huis van de Nederlandse Provincies (vereniging)	Brussel	Van Gruijthuijsen*	Lid van het bestuur	8.33%
3.3	Stichting Brabant C Fonds	Tilburg	Smeulders / Maes	Benoeming schorsing en ontslag leden RvT	100%
3.4	Stichting Beheer Museumkwartier	's-Hertogenbosch	Smeulders / Maes	Benoeming schorsing en ontslag leden RvT	100%
3.5	Stichting Leisure Ontwikkelfonds Brabant	Oisterwijk	Smeulders / Maes	lid van de raad van deelnemers	50%
3.6	Stichting COO BIC	Eindhoven	Smeulders / Van Gruijthuijsen	Lid van de raad van advies en lid raad van deelnemers	33.3%

* Eigenaarsrol en inhoudelijke rol zijn niet conflicterend.

Vermogensstructuur en resultaat

Alle bedragen zijn weergegeven in € x 1.000.

	Naam	Lening	Garant stelling	Eigen vermogen per 01-01-2024*	Eigen vermogen per 31-12-2024*	Vreemd vermogen per 01-01-2024*	Vreemd vermogen per 31-12-2024*
3.1	Interprovinciaal overleg IPO en BIJ12 (vereniging)		120	9.393	2.808	38.269	53.222
3.2	Huis van de Nederlandse Provincies (vereniging)			620	661	197	716
3.3	Stichting Brabant C Fonds			419	471	9.405	7.658
3.4	Stichting Beheer Museumkwartier			100	100	639	804
3.5	Stichting Leisure Ontwikkelfonds Brabant			6.170	6.651	4	15
3.6	Stichting COO BIC			-	0	-	200

*De gepresenteerde cijfers zijn de resultaten uit de meest recente gepubliceerde (half)jaarcijfers.

4. Overige verbonden partijen

Belang

	Naam	Vestigingsplaats	Portefeuille (eigenaar / inhoud)	Bestuurlijk Belang	Aandeel
4.1	Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen	's-Hertogenbosch	V.Gruijthuijsen/ Roijackers	GS vormen Algemeen Bestuur, twee gedeputeerden vormen Dagelijks Bestuur	100%

Vermogensstructuur en resultaat

Alle bedragen zijn weergegeven in € x 1.000.

	Naam	Lening	Garant stelling	Eigen vermogen per 01-01-2024*	Eigen vermogen per 31-12-2024*	Vreemd vermogen per 01-01-2024*	Vreemd vermogen per 31-12-2024*
4.1	Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen			90.189	90.189	32.131	32.131

De gepresenteerde cijfers zijn de resultaten uit de meest recente gepubliceerde (half)jaarcijfers

5. Investeringsfondsen voor Brabant

	Fonds*	Fondsomvang ingebracht door provincie x €1 mln.	Looptijd t/m	Revolverendheid	Multiplier	Portefeuille
5.1	Innovatiefonds Brabant**	135	2037	Nominaal	≥ 3	Van Gruijthuijsen
5.2	Energiefonds Brabant**	60	2037	Nominaal	≥ 4	Maes
5.3	Brabant C fonds	36	2024	Beperkt	≥ 3	Maes
5.4	Groen Ontwikkelfonds voor Brabantse natuur	209.1	2027	Niet of nauwelijks	≥ 2	Roijackers
5.5	Leisure Ontwikkel fonds Brabant	5	2026	Beperkt (33-66%)	≥ 2	Maes
5.6	Brabant Startup Fonds	20	2033	50%	≥ 3	Van Gruijthuijsen

* Zie bijlagenbundel jaarrekening 2024 voor aanvullende fondsinformatie

** Het beheer van het Innovatiefonds en het Energiefonds vindt plaats door verbonden partij BOM Holding BV.

Paragraaf 7

Ontwikkelbedrijf en grondbeleid

Provinciaal grondbeleid

Het Provinciaal grondbeleid is vastgelegd in de Nota grondbeleid 2022. De Provincie voert grondbeleid uit door regulerend op te treden, door middel van participaties zoals deelnemingen in verbonden partijen en externe Ontwikkelmaatschappij, zoals de Onderneming Ruimte voor Ruimte (ORR) en door het zelf verwerven, ontwikkelen en verkopen van gronden. Waar wenselijk geacht gebeurt dit ook anticiperend. De verschillende vormen kennen verschillende voor- en nadelen en risicoprofielen. Per situatie wordt de afweging gemaakt over de toe te passen vorm en uitvoeringswijze.

Ontwikkelbedrijf

Het Ontwikkelbedrijf draagt bij aan de realisatie van verschillende beleidsdoelstellingen van ontwikkelprogramma's. Bij de projecten van het Ontwikkelbedrijf gaat het om het daadwerkelijk mogelijk maken van de beoogde (her)ontwikkeling. Om dit mogelijk te maken heeft het Ontwikkelbedrijf verschillende instrumenten tot haar beschikking, waaronder: de aankoop van grond of gebouwen, de participatie in een project of deelneming en het verstrekken van een lening of garantstelling. Daarnaast zetten we onze ervaring op gebied van proces en projectmanagement en onze vastgoedkennis en financiën in.

Het Ontwikkelbedrijf heeft de laatste jaren meer kennis en ervaring opgedaan in de samenwerking met overige overheden en marktpartijen wanneer het gaat om projecten in het ruimtelijke fysieke domein. Zij weet waar de kennis en toegevoegde waarde van de (markt)partijen zit. Wat de provinciale beleidsinzet is en op welke wijze deze kan worden verbonden met de doelen van andere partijen. Maar ook hoe een samenwerking daadwerkelijk tot stand kan worden gebracht om tot succesvolle invulling te komen van het project en bijbehorende ambitie. Met andere woorden van procesmanagement tot dealmaking en realisatie.

De verkenningen waar het Ontwikkelbedrijf in betrokken is worden per definitie integraal aangevlogen. Belangrijke thema's waarin het Ontwikkelbedrijf actief is, zijn: campussen en werklocaties, erfgoed, energie, ondermijning, wonen en binnenstedelijke transformatie. Het Ontwikkelbedrijf is ook inzetbaar voor nieuwe thema's, welke voortkomen uit de perspectiefnota 2024-2027 en de uitwerking daarvan in de provinciale ontwikkelprogramma's.

Portefeuille Ontwikkelbedrijf

Investeringskrediet

Het meerjarenperspectief van het Ontwikkelbedrijf vormt de basis voor de opgenomen financiële middelen en berekeningen in de (meerjaren-) begroting en deze paragraaf. Deze prognoses zijn per 1 juli 2025 geactualiseerd en vormen de basis voor het boekwaardeverloop in 2026.

Op grond hiervan is in onderstaande tabel de verwachte boekwaarde per 31-12-2026 over ingezette instrumenten van het Ontwikkelbedrijf als volgt weergegeven.

Boekwaardeverloop Ontwikkelbedrijf

Instrument	Boekwaarde per	
	1-1-2026	31-12-2026
Deelnemingen	9.008.160	9.008.160
Grond	70.685.808	58.058.745
Leningen/garantstellingen	119.732.492	107.063.395
Totaal	199.426.460	174.130.300

Binnen de categorie gronden en opstallen zijn in onderstaande tabel aangegeven welke projecten er in exploitatie (BIE) zijn.

Project	Boekwaarde 1-12-2026	Vermeerdering	Vermindering	Boekwaarde 31-12-2026	nog te maken kosten	Nog te realiseren opbrengsten	Resultaat nominaal	Resultaat contant waarde
Ruimte voor Ruimte:								
Aarle Rixtel, Opstal 6	22.887			22.887		22.887		
Cultuurhistorisch Erfgoed:								
Geertruidenberg, Dongecentrale	2.294.851	150.000	110.000	2.334.851	300.000	2.634.851		
Bedrijventerreinen								
Moerdijk, Logistiek Park Moerdijk	774.804		774.804	0		0		
Totaal	3.092.542	150.000	884.804	2.357.738	300.000	2.657.738	0	0

De geraamde resterende ruimte in het revolverend Investeringskrediet groot € 235 mln., waarvan €174,1 mln. is ingezet, bedraagt 31-12-2026 € 60,8 mln.

Instrument	Boekwaarde	
	31-12-2026	31-12-2026
Investeringskrediet		235.000.000
Deelnemingen	9.008.160	
Grond	58.058.745	
Leningen/garantstellingen	107.063.395	
		174.130.300
Totaal		60.869.700

Bij de inschatting van de resterende ruimte is rekening gehouden met de geraamde toekomstige uitgaven en inkomsten van alle projecten en zijn de afgegeven garantstellingen volledig meegenomen tot en met 31-12-2026.

Risicoreserveringen en risico's

In onderstaande tabel zijn een specificatie opgenomen van de risicoreserveringen en voorzieningen voor de projecten van het Ontwikkelbedrijf.

Risicoreserve Ontwikkelbedrijf

Programmabegroting	Thema		Saldo 01-01-2026	Mutatie 2026	Saldo 31-12-2026
02 Ruimte	Bedrijventerreinen	deelneming: kapitaalbreng	9.008.160		9.008.160
		geldlening	704.000		704.000
	Glastuinbouw	projecten	6.455.732	-5.157.200	1.298.532
	Grote Erfgoedcomplexen	projecten	962.000		962.000
		geldleningen	5.961.949		5.961.949
	Kenniseconomie	projecten	67.606	-6.000	61.606
	Werklocaties	geldlening	2.500.000		2.500.000
		projecten	434.786	82.400	517.186
	Stedelijke transformatie	projecten	840.000		840.000
	Ondermijning	projecten	1.250.000	-250.000	1.000.000
		geldleningen	1.090.307		1.090.307
	Wonen	geldlening	200.420		200.420
	Grondbank de Peelvenen	projecten	800.000		800.000
Subtotaal afgedekt			30.274.960	-5.330.800	24.944.160
Subtotaal resterende ruimte voor risicoafdekking			17.496.309	1.954.029	19.450.338
Totaal			47.771.269	-3.376.771	44.394.498

Voorzieningen Ontwikkelbedrijf

Programmabegroting	Thema		Saldo 01-01-2026	Mutatie 2026	Saldo 31-12-2026
02 Ruimte	Glastuinbouw	projecten	17.636.766		17.636.766
	Ondermijning	geldlening	1.350.000		1.350.000
	Grote Erfgoedcomplexen	geldlening	2.740.841		2.740.841
	Stedelijke transformatie	projecten	9.067.500		9.067.500
Totaal			30.795.107		30.795.107

Egalisatiereserve Ontwikkelbedrijf

Programmabegroting	Thema		Saldo 01-01-2026	Mutatie 2026	Saldo 31-12-2026
02 Ruimte	Diverse	projecten	648.014	-283.192	364.822
Totaal			648.014	-283.192	364.822

Reserve werkbudget Ontwikkelbedrijf

Programmabegroting	Thema		Saldo 01-01-2026	Mutatie 2026	Saldo 31-12-2026
02 Ruimte	Verkenningen	projecten	3.484.521		3.484.521
Totaal			3.484.521		3.484.521

De geraamde risicoreserveringen en voorzieningen voor de projecten worden afgedekt door de Risicoreserve van het Ontwikkelbedrijf. Per 31-12-2026 bedraagt het totale geraamde saldo hiervan

€ 75,2 mln. Dit is onderverdeeld in een geraamde risicoreservering van € 24,9 mln. en een geraamde voorziening van € 30,8 mln. Beide voor de bestaande lopende projecten. Daarnaast resteert er een geraamde vrije ruimte van € 19,5 mln., ten behoeve van toekomstige risico's op bestaande en nieuwe projecten van het Ontwikkelbedrijf. Naast bovengenoemde reserveringen en voorzieningen heeft het Ontwikkelbedrijf een reserve werkbudget. Doel van deze reserve is om deze middelen af te scheiden van het risicocompartiment, zodat er een eenduidig inzicht is in de beschikbare middelen voor risicoafdekking en voor niet-revolverende inzet. Hierdoor kan ook de berekening van het weerstandvermogen op het risicodeel van de reserve op een eenduidige wijze plaatsvinden. Het geraamde saldo van deze reserve ten behoeve van voorbereidende plan- en ontwikkelkosten, bedraagt ultimo 2026 € 3,5 mln. Hierbij is rekening gehouden met een geraamde onttrekking in 2025 en 2026 voor lopende verkenningen ten behoeve van onder andere toekomstige projecten. Alle kosten en baten van projecten, die conform de BBV niet mogen worden geactiveerd, worden verantwoord via de egalisatiereserve van het Ontwikkelbedrijf, waardoor in de begroting dit geen budgettaire effecten heeft. Deze reserve heeft ultimo 2026 een verwacht saldo van € 0,4 mln.

Weerstandvermogen

Het benodigde weerstandvermogen is bepaald op basis van alle voorzienbare informatie en verwachtingen naar de toekomst toe per 31 december 2025. Bij de berekening van de ratio van het weerstandvermogen wordt uitgegaan van de verhouding tussen de beschikbare en de benodigde weerstandcapaciteit. Op basis van deze nieuwe berekeningssystematiek komt de ratio uit op 1,10 % (per 31-12-2026) en is voldoende om risico's binnen het Ontwikkelbedrijf op te vangen. De ratio valt binnen de vastgestelde bandbreedte van 0,75% - 1,25% van de weerstandsratio.

BBV en risicomanagement grondportefeuille Ontwikkelbedrijf

Als gevolg van Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) dient er een methodiek te worden vastgesteld voor de te hanteren rente- en disconteringsvoet in exploitatieplannen. De vast te stellen methodiek is als volgt: de te hanteren rente- en disconteringsvoet wordt gebaseerd op marktconforme rente voor de financiering van het betreffende plan (projectfinanciering), de marktconformiteit wordt vervolgens bepaald op basis van (fictieve) offertestelling bij een voor de overheid gangbare externe financier.

Jaarlijks worden alle grondexploitaties geactualiseerd. Hierbij wordt conform richtlijnen prudent te werk gegaan, wat betekent dat verliezen worden genomen zodra ze worden voorzien en winst pas wordt genomen als deze daadwerkelijk wordt gerealiseerd. Daarnaast wordt op basis van risicoanalyse een risicoreservering/voorziening getroffen of bijgesteld.

Grondbanken overige thema's

Grondbank Natuurnetwerk Brabant

Om het Natuurnetwerk Brabant volledig te realiseren dient nog ongeveer 3600* ha, via verwerving of functieverandering, beschikbaar te komen voor natuur en nog ongeveer 7700* ha ingericht te worden. Door nog ruim 1100* ha te realiseren Ecologische Verbindingszones worden de natuurgebieden met elkaar verbonden. In N2000 gebieden loopt de uitvoering

grotendeels via de provincie, daarbuiten via het Groen Ontwikkelfonds Brabant (GOB), in samenspraak met terreinbeherende organisaties, waterschappen, gemeenten, de ZLTO, bedrijfsleven en particulieren.

**Peildatum 1 januari 2024.*

Grondbank Infrastructurele projecten

In o.a. het Meerjaren investeringsprogramma Kwaliteit (Onderhoud) Provinciale Infrastructuur wordt aangegeven welke infrastructurele projecten er zullen worden uitgevoerd. Ten behoeve van deze doelstelling worden gronden gekocht. Deze aankopen zullen worden gefinancierd uit hiervoor gevoteerde investeringskredieten in het kader van mobiliteitsbeleid.

Grondbank Natuurinclusieve Landbouw

De provincie biedt mogelijkheden aan veehouders die willen omschakelen van reguliere naar een natuur inclusieve bedrijfsvoering. Daarnaast biedt de provincie mogelijkheden voor een aanvullend areaal aan landbouwgrond onder voorwaarde dat deze natuur inclusief wordt beheerd en in erfpacht uitgegeven (sale- en lease back constructie). Per 31-12-2026 is de verwachte boekwaarde € 32 mln.

Grondbank De Peelvenen

Met het grondruilfonds Peelvenen zet de provincie Noord-Brabant een concrete stap naar een vitaal en toekomstbestendig landelijk gebied. Het is een instrument om in het gebied de opgaven voor klimaat, water en natuur gepaard te laten gaan met de transitie van de landbouw. Gedeputeerde Staten hebben besloten om het grondruilfonds als pilot in gebruik te nemen in het gebied Peelvenen

Per 31-12-2026 is de geraamde boekwaarde van de Grondbank 8,3 mln. en van de reserve 0,8 mln.

Grondbank Graasdierhouderijen

De provincie Noord-Brabant ondersteunt middels de regeling "Grond voor graasdierhouderij" landbouwbedrijven rond de Natura 2000-gebieden, Natte Natuurparels en in de beekdalen die willen extensiveren. Grondeigenaren kunnen hun grond aan de provincie verkopen en tegen een aantrekkelijke prijs terug pachten. Voorwaarde is dat ze de grond alleen als grasland gebruiken. De (erf)pachtp periode is 26 jaar.. Per 31-12-2026 is de geraamde boekwaarde van de Grondbank 2,7 mln.

Grondbank de Kempen

De doelstelling van Grondbank de Kempen was het opzetten en uitvoeren van projecten, die private investeringen koppelen aan het verbeteren van de kwaliteit van de Kempen (ecologische- en ruimtelijke kwaliteit, leefbaarheid en culturele identiteit). Ondernemers en gemeenten stonden hiervoor via de Stichting Kempenland aan de lat. De provincie ondersteunde dit door via een revolverende grondbankportefeuille (maximaal 13,9 mln.) met gronden en opstallen te kopen en te verkopen. De samenwerking is in 2024 volgens planning officieel beëindigd, de grondbank zal als administratieve eenheid behouden blijven. Per 31-12-2026 zullen naar verwachting alle grondposities zijn verkocht en zal naar verwachting het saldo van de risicoreserve van 1,15 mln. zijn.

Grondbank De Pielis

De Agrarische Natuurvereniging de Pielis beheert een natuurzone van circa 25 ha langs de Goorloop in de Pielis. De provincie en het Waterschap zijn eigenaar van de grond. Het beheer is vastgelegd via een erfpachtovereenkomst voor de periode van 28 jaar. De kosten van beheer en de ontginning worden gedekt uit de reserve Grondbank de Pielis. Per 31-12-2026 is de geraamde boekwaarde van de Grondbank 1 mln. en van de reserve 0,334 mln.

Strategische Grondbank

Uit de immunisatieportefeuille is een investeringsbudget van € 42,5 miljoen voor de strategische provinciale grondbank. In deze grondbank wordt de komende jaren een grondvoorraad opgebouwd die ten dienste staat van alle provinciale opgaven en zowel maatschappelijk als financieel rendement zal genereren. Per 31-12-2026 is de verwachte boekwaarde € 1,1 mln.

Rijksopkoopregeling piekbelasters

We hebben in 2022 8 overeenkomsten met agrarische bedrijven gesloten, zodat zij hun veehouderij activiteiten gaan stoppen en agrarische opstallen gaan slopen, waardoor de stikstofdruk op de natura 2000 gebieden wordt verlaagd. Ultimo 2026 zullen alle aangegane overeenkomsten zijn afgehandeld en zijn daarmee de maatregelen gerealiseerd.

Woningbouwstimuleringsmaatregelen

Een specifieke taak voor het Ontwikkelbedrijf is het uitvoering geven aan de Stimuleringsmaatregelen Woningbouw, die 2009 zijn vastgesteld. Op de Starterslening bij de SVN na, zijn alle maatregelen afgerond. Op de stimuleringsmaatregel voor Startersleningen zal naar verwachting in 2026 € 0,5 mln. worden afgelost. Per 31-12-2026 is het saldo van de uitstaande leningen bij SVN € 2,3 mln.

Tijdelijk beheer gronden en opstallen

In 2026 zal circa 1.900 ha verpacht c.q. in gebruik gegeven. Dit betreffen gronden die in beheer zijn in het kader van met name Mobiliteit, Grondbanken de Kempen, Pielis en Peelvenen, NNB/Natura 2000 (inclusief versnellingsprojecten) en het Ontwikkelbedrijf.

Meer uitgebreide toelichting over bovenstaande onderwerpen is o.a. verder te vinden in:

- Bijlage deelnemingen (o.a. Pivotpark, ORR, BPA, GOB)
- Betreffende programma's in de begrotingsprogramma's:
 - Programma Ruimte en Wonen: Ruimtelijke ontwikkeling (RvR, transformatieopgaven)
 - Programma Natuur en Milieu: GOB (Groen Ontwikkelfonds Brabant)
 - Programma Economie, Kennis en Talentontwikkeling: Economisch programma (bedrijventerreinen/campussen)
 - Programma Basisinfrastructuur Mobiliteit: Infrastructuur/Provinciale wegen
 - Programma Vrije tijd, Cultuur, Sport en Erfgoed: Erfgoed

Paragraaf 8

Openbaarheidsparagraaf

Woo

Inleiding

De Wet open overheid (hierna Woo) regelt het recht van burgers op publieke informatie en bevordert de vindbaarheid, toegankelijkheid en archivering van overheidsinformatie. De Woo hanteert als uitgangspunt: zoveel mogelijk openbaar, tenzij. De Woo verplicht overheden om actief informatie openbaar te maken en verzoeken om informatie snel en in overleg met de verzoeker af te handelen. Het op orde brengen en houden van de informatiehuishouding is hierbij cruciaal.

Actieve openbaarmaking

We spannen ons in om informatie openbaar te maken die relevant kan zijn voor de samenleving en maken het zoeken naar informatie makkelijker. We richten ons niet alleen op de verplichte informatiecategorieën, maar ook op informatie die het publiek interesseert. We maken meer openbaar dan het wettelijk minimum. In 2026 gaan we verder met het gefaseerd informatiecategorieën openbaar maken met behulp van een eigen publicatieplatform. Hoewel landelijk nog niet is vastgesteld wanneer welke informatiecategorieën verplicht worden, gaan we door met het openbaar maken van de informatie voor de burger, waarbij we op termijn de informatie gaan ontsluiten via de landelijke voorzieningen als deze beschikbaar zijn. Ook gaan we ons publicatieplatform beschikbaar stellen aan een tweetal omgevingsdiensten voor het publiceren in het kader van de Woo.

Passieve openbaarmaking

Het aantal Woo-verzoeken is moeilijk te voorspellen en kan beïnvloed worden door onze inspanningen om informatie proactief openbaar te maken en door actuele maatschappelijke ontwikkelingen binnen onze provincie. We verwachten dat we in 2026, net als in voorgaande jaren, ongeveer 80 tot 100 Woo-verzoeken zullen afhandelen, waarvan sommige complex en tijdrovend zullen zijn. We blijven ons bewust van het belang van tijdige afhandeling van deze verzoeken en gaan in overleg met de indieners als dat niet lukt, bijvoorbeeld als veel Woo-verzoeken door dezelfde verzoeker worden ingediend en prioritering in de afhandeling noodzakelijk is. De doorlooptijden van de afhandeling van Woo-verzoeken maken we per kwartaal zichtbaar via een dashboard. We verbeteren continue het afhandelingsproces van Woo-verzoeken en optimaliseren het gebruik van beschikbare (lak)tooling.

Verbetering van de informatiehuishouding

We stellen ons tot doel om de informatiehuishouding beter in beeld te krijgen, conform de eisen van de Woo. We zijn begonnen om hiervoor een InformatieStructuurplan (ISP) in te richten en ronden deze activiteit in 2026 af. Dit houdt in dat we alle processen waarin informatie wordt verwerkt, inventariseren en beschrijven. In deze beschrijvingen leggen we de relatie vast met de applicaties waarin de informatie binnen het proces wordt verwerkt. Met dit inzicht willen wij informatie ook geautomatiseerd anonimiseren, actief publiceren en conform alle kwaliteitscriteria beheren en archiveren. De aanbevelingen zijn opgenomen in een in 2025 opgeleverd adviesrapport. Uitvoering van dit project zal tot gevolg hebben dat relevante informatie in deze bijzondere media beter geordend en daardoor beter toegankelijk zal zijn.

Vervolgens kan worden opgemerkt dat in 2026 wordt begonnen met het geven van uitvoering aan besluitvorming rond een voorstel voor keuze van een samenhangend systeem voor informatiebeheer. Het zal hier gaan om een meerjarig project dat niet alleen zal raken aan het aanschaffen en implementeren van ondersteunende software, maar ook aan adoptie en procesoptimalisatie.

Tenslotte wordt nog vermeld dat wordt gewerkt aan een voorstel voor optimalisering van het informatiebeheer in Sharepoint, Teams en One Drive en voor een governance model ten behoeve van dat beheer. In 2026 zullen in dit kader voorstellen voor technische ondersteuning van dat model worden gedaan. Zowel de activiteiten rond de keuze voor een samenhangend systeem voor informatiebeheer als het project dat gaat over optimaal informatiebeheer in Sharepoint, Teams en One Drive zullen bijdrage aan beter beheer en dus betere toegankelijkheid van informatie in het kader van de Woo.

Paragraaf 9 Europese programma's

Inleiding

Mede door inzet van de Europese middelen gaan we onze provinciale doelstellingen realiseren. De Europese subsidies zijn, met haar multipliereffect, zeer belangrijke impuls gelden voor de provincie Noord-Brabant en een katalysator bij het stimuleren van vooral het bedrijfsleven en Triple Helix partners om te innoveren en innovatiekracht te verbinden met de huidige actuele maatschappelijke opgaven waar we voor staan. In 2021 is het [huidige Meerjarig Financiële Kader \(2021-2027\)](#) gestart van de Europese Unie, met de volgende verdeling voor Europese fondsen zoals het:

- EFRO-programma 2021-2027 voor Zuid-Nederland – OPZuid
- Europese Gemeenschappelijke Landbouwbeleid met de Nederlandse invulling het Nationaal Strategisch Plan - GLB/NSP
- Europese subsidieregeling voor grensoverschrijdende ruimtelijke en regionale ontwikkeling Interreg
- Recovery Assistance for Cohesion and the Territories of Europe - REACT-EU
- Just Transition Fund - JTF
- Recovery and Resilience Facility- RRF

Als provincie hebben wij in de programmaperiode 2021-2027 de verantwoordelijkheid van beheerautoriteit (voorheen: managementautoriteit) gekregen na afspraken met het ministerie van Economische Zaken in het kader van de partnerschapsovereenkomst.

Naast de bovengenoemde programma's waar we deelnemen in de governance (regionale programma's) kijken we ook kritisch naar andere Europese programma's die aansluiten bij de provinciale doelstellingen. Denk hierbij o.a. aan HORIZON, Digital Europe Programme, LIFE (natuur-, milieu- en klimaatprojecten), European Defence Fund (EDF). Om nóg meer EU middelen in te kunnen zetten op het behalen van Brabantse beleidsdoelstellingen worden een aantal aanbevelingen vanuit het "Actieplan Europese Financiering Noord-Brabant" (Bureau Buiten, 10-7-2025) nader onderzocht en uitgewerkt. (Zie Bijlage 4 "Actieplan Europese Financiering Noord-Brabant" Eindrapport). We verwachten deze aanbevelingen binnen de begroting te kunnen implementeren.

Om maximaal te profiteren van deze subsidiefondsen is het noodzakelijk de benodigde cofinancieringsmiddelen tijdig beschikbaar te hebben en de uitvoeringskosten op ons te nemen voor deze programmaperiode. In 2020 is door GS besloten dat de benodigde cofinancieringsmiddelen gevonden moet worden binnen de bestaande programmabudgetten. De motivatie is dat deze EU middelen bijdragen aan het behalen van onze eigen doelstellingen en door inzet van onze cofinancieringsmiddelen er extra middelen voor de doelstellingen beschikbaar komen (multipliereffect). De totaal benodigde cofinanciering tot het einde van de programmaperiode zal naar verwachting een bedrag van € 57,6 mln. zijn.

Aan het einde van deze paragraaf staat een factsheet vermeld met daarin een geconcentreerd overzicht van de cofinanciering uit de programma's welke zijn ingezet op Europese projecten. Hiermee wordt de toezegging van 3 november 2023 nagekomen over het bevorderen van de inzichtelijkheid rondom de inzet van provinciale cofinanciering.

Het jaar 2026 zal verder ook in het teken staan van voorbereiding en lobby op het nieuwe Meerjarig Financiële Kader 2028-2034, waarvan medio juli 2025 de eerste hoofdverordeningen zijn gepubliceerd.

Wat willen we bereiken?

- Met de vorige programmaperiode 2014-2020 ligt de focus op het adequaat afronden van de EU-subsidieprogramma's.
 - Met de huidige programmaperiode (2021-2027) zetten we wederom in op de nieuwe kansen die Europa ons biedt en vervullen we een proactieve rol bij de voorbereidingen, vormgeving en uitvoering hiervan.
 - Inmiddels zijn de voorbereidingen voor de nieuwe programmaperiode 2028-2034 reeds opgestart op nationaal niveau en neemt Brabant hier actief deel aan om te zorgen dat ook dan weer provinciale beleidsdoelen en Europese subsidiefondsen zoveel mogelijk met elkaar matchen. Deze voorbereidingen zullen verder gaan in 2026.
1. Inzet op extra middelen uit de Europese Unie inzake:
 - Corona herstel - React EU (in afrondingsfase, géén nieuwe openstellingen meer vanaf 2024)
 - Green Deal - Just Transition Fonds (JTF)
 2. Europese programma's 2021-2027:
 - Majeure Europese programma's: OPZuid, GLB, Interreg VI A
 - Provinciale cofinanciering Europese programma's 2021-2027
 3. Afronden Europese programma's 2014-2020:
 - Majeure programma's: OPZuid, POP3, Interreg V
 - Bancaire instrumenten
 - Beleidsinstrumenten
 4. Opvolging acties vanuit "Actieplan Europese Financiering Noord-Brabant":
 - Onderzoek mogelijkheid tot voucher-systeem voor opwerken van EU aanvragen
 - Aanwijzen en inwerken van EU ambassadeurs in de beleidsprogramma's (linking pin naar team Europese programma's en EU Public Affairs),
 - Verkennen van mogelijkheid tot admin./projectondersteuning op EU aanvragen (EU project support).

Wat gaan we hiervoor doen?

1. Europese Programma's 2021-2027

OPZuid, Interreg VI, GLB-NSP en JTF:

OPZuid

Het OPZuid bestaat uit twee doelstellingen: een "groener Europa" en een "slimmer Europa". Bedrijven en organisaties kunnen subsidie aanvragen voor innovatieve projecten (TRL¹ 6-9) die bijdragen aan één van de twee voornoemde doelstellingen. Daarvoor moeten de projecten gericht zijn op een versnelling van één of meer van de vijf vastgestelde transities (zoals opgesteld vanuit de [RIS3](#)) en ten goede komen aan het programmagebied van Zuid-NL, te weten de provincies Brabant, Limburg en Zeeland.

De transities zijn:

- Gezondheid
- Landbouw en voeding
- Grondstoffen
- Energie
- Klimaat

De EU stelt middelen beschikbaar op voorwaarde dat ook Rijk, provincies en bedrijfsleven meebetalen (cofinanciering).

Voor 2026 wordt naar verwachting nog 1 restcall voor het OPZuid programma verwacht. Dit betreft het benutten van middelen die nog uit voorgaande calls zijn 'overgebleven' of van projecten die lager zijn vastgesteld en daarmee opnieuw ingezet kunnen worden.

INTERREG VI-A

De Interreg A-programma's zetten in op grensvervaging en bevordering van samenwerking tussen regionale gebieden in verschillende landen. Binnen de nieuwe Interreg A - programma's 2021-2027 waarin Brabant deelneemt kunnen grensoverschrijdende projecten met onze Duitse en Vlaamse partners worden ingediend op het gebied van gezondheid, landbouw en voeding, grondstoffen, energie, klimaat, duurzaam toerisme en arbeidsmarkt en onderwijs. Onze projectadviseurs in Duitsland en Vlaanderen zullen net als in de vorige programmaperiode samen met de beleidsinhoudelijke medewerkers het veld in beweging brengen zodat er goede grensoverschrijdende projectaanvragen worden ingediend die een wezenlijke bijdragen leveren aan de realisatie van onze beleidsdoelstellingen. Voor het Interreg Vlaanderen - Nederland programma zijn de beschikbare Europese middelen voor de periode 2021-2027 reeds ingezet. Verwacht wordt dat er € 4,7 mln. nog vrij gaat vallen uit deze projecten. Om tot 100% benutting van de Europese middelen te komen zal er dan eind 2026 nog een restcall worden opengesteld. Voor de Interreg programma's Deutschland-Nederland en Maas-Rijn zijn er nog voldoende Europese middelen beschikbaar. Beide programma's werken met doorlopende openstellingen. In 2026 is er nog volop de gelegenheid om projecten in te dienen.

Gemeenschappelijk Landbouwbeleid – Nationaal Strategisch Plan (GLB-NSP)

In 2023 is het nieuwe Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB23-27) van start gegaan. EU-lidstaten hebben elk een nationaal strategisch plan opgesteld om de uit het Europees

Landbouwgarantiefonds (ELGF) en het Europese Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling (ELFPO) gefinancierde steun van de Unie te implementeren en de specifieke beleidsdoelstellingen te verwezenlijken. Het GLB-NSP beslaat de periode van 1 januari 2023 tot en met 31 december 2027.

De drie hoofddoelen van het GLB:

- Slimme, veerkrachtige landbouw
- Milieu, biodiversiteit en klimaat
- Brede plattelandsontwikkeling

In het NSP ligt de nadruk op toekomstbestendig boeren en het belonen van duurzaamheid. Het subsidiebudget voor Noord-Brabant aan provinciale regelingen beslaat rond de € 90 mln., waarvan ongeveer € 60 mln. Europese middelen en ongeveer € 30 mln. aan provinciale middelen voor de gehele programmaperiode. Jaarlijks dekken provincie en Brabantse waterschappen rond de € 6 mln. aan cofinancieringsmiddelen die nodig zijn om de € 12 mln. Europese middelen te kunnen inzetten. Dit is van toepassing op elk begrotingsjaar.

Er is een goede match tussen enerzijds de doelen uit het Brabantse bestuursakkoord, de daarmee samenhangende doelen van de Brabantse begrotingsprogramma's Landbouw & Voedsel, Natuur en Milieu en Water en Bodem en de doelen van Europa, zodat het Europese GLB programma een goede bijdrage kan leveren aan het realiseren van deze provinciale doelen.

Just Transition Fund - JTF

Doel van het Europese Just Transition Fund is om de sociale en economische gevolgen van de klimaattransitie in kwetsbare regio's op te vangen. Het COROP2gebied West-Noord-Brabant is als één van de zes JTF-gebieden in Nederland aangewezen. Er is een bedrag van € 58,5 mln. aan Europese subsidie toegewezen aan dit gebied. Additioneel is er € 3,7 mln. aan Europese subsidie toegevoegd aan het JTF-budget per medio 2025.

Het Rijk (ministerie van SZW) treedt op als beheerautoriteit voor het JTF. De uitvoering voor Noord-Brabant, Zeeland en Limburg is belegd bij Stimulus programmamanagement.

Het JTF kent drie thematische sporen waarbinnen subsidie aangevraagd kan worden:

- Spoor 1 Innovatie: vernieuwing en versterking van de regionale economie met focus op biobased waardeketens en circulaire chemie en materialen.
- Spoor 2 Infrastructuur: investeringen in technologie, energiesystemen en infrastructuur voor een groene industrie en chemie.
- Spoor 3 Arbeidsmarkt: bijscholing, omscholing en aantrekken van talent in het licht van de energie- en grondstoffentransitie.

Projecten binnen spoor 1 en 2 moeten directe impact hebben op het kerngebied, dat bestaat uit het aaneengesloten gebied van de gemeenten Geertruidenberg, Drimmelen, Moerdijk, Steenberg en Bergen op Zoom. Spoor 3 heeft de gehele COROP-gebied West-Noord-Brabant als werkingsgebied.

Het JTF West-Noord-Brabant is in 2025 twee openstellingen gekend. De laatste openstelling is per 16 juni 2025 opengesteld en staat open tot 12 december 2025. Per medio 2025 was er al ruim

€ 51 mln. beschikt aan projecten en hebben projecten € 7,5 mln. aan JTF-subsidie aangevraagd. Voor 2026 verwachten we, op basis van de nog beschikbare middelen, slechts een kleine kans op een nieuwe openstelling voor JTF.

MKB-plusfaciliteit

De provincie heeft in augustus 2018 de (aandelenkant van de) mkb-plusfaciliteit opgezet om snelgroeiende en innovatieve mkb ondernemingen in Brabant te kunnen voorzien van durfkapitaal via het Europees Investeringsfonds. Sinds januari 2020 stellen de provincie en Invest-NL voor de leningenkant van de mkb-plusfaciliteit teder € 30 mln. beschikbaar. De aandelen- en leningenkant van de mkb-plusfaciliteit hebben in principe een looptijd van respectievelijk 20 en 17 jaar. Tot op heden heeft de provincie drie co-investeringen gerealiseerd (twee in 2020 en één in 2022). Een vierde co-investering verwachten we te realiseren in de tweede helft van 2025.

Vanguard Initiative

In 2023 en 2024 neemt Brabant, als partner in Vanguard, actief deel aan 4 pilots (3D Printen, Slim produceren, AI en Smart Health); en de aanvraag van een Partnership for Regional Innovation(PRI); Interregional Funding Mechanism, een onderzoek naar de mogelijkheden van een innovatie fonds opgezet door en voor regio's in Europa. De PRI zou het budget van dit fonds met Europees geld kunnen verdubbelen.

Monitoring Europese programma's

Twee keer per jaar monitort Stimulus Programmamanagement van de provincie Noord-Brabant - in samenwerking met European Regional Affairs Consultants (ERAC) - de verlening van [Europese subsidies](#) aan projecten met begunstigen die zijn gevestigd in Zuid-Nederland. Deze gegevens worden ieder half jaar geactualiseerd en laten zien aan hoeveel Brabantse projecten vanaf het begin van de huidige programmaperiode 2021-2027 tot heden Europese subsidie is toegekend. Voor de meest actuele rapportage zie de rapportage met peildatum 1 juli 2025 ([EU-subsidiemonitor 2021-2027](#)).

Uitvoeringskosten

De uitvoeringskosten van de EU-programma's zullen de komende 7 jaar door de provincie gedragen worden. Onze bijdrage voor de uitvoering van de programma's door o.a. Stimulus, Interreg-secretariaten en RVO, is in het begin van de programmaperiode op jaarlijks rond € 3 mln. ingeschat. Hiervoor is vanaf 2024 een structurele dekking voorzien van € 2,9 mln. per jaar. Door stijging van de kosten van onze uitvoeringsorganisaties is de jaarlijkse bijdrage bijgesteld naar € 3,18 mln. per jaar.

2. Afronden Europese Programma's 2014-2020

OPZUID en Interreg V

In 2021 hebben de laatste openstellingen binnen het OPZuid en Interreg programma plaatsgevonden. Het beschikbare EFRO-budget voor het OPZuid en het Interreg V programma is inmiddels volledig beschikt. De definitieve einddatum van de projecten uit deze

programmaperiode liep tot eind 2023. In 2024 zijn de laatste betaalaanvragen en eindafrekeningen voor het OPZuid en Interreg opgesteld. Alle projecten zijn afgerond en de eindrapportages zijn gereed. De EC en de ADR voeren de nodige audits uit.

POP3+

In 2022 hebben de laatste openstellingen vanuit de transitieperiode (POP3+) van het POP3 naar het nieuwe Gemeenschappelijk Landbouwbeleid plaatsgevonden. Voor de periode 2021 en 2022 is hiervoor een ELFPO-bijdrage van +/- € 17 mln. naar voren gehaald. Voor de transitieperiode zijn de volgende focus doelen genoemd: klimaatdoelen, kringlooplandbouw en biodiversiteitsherstel. Zowel de landbouw transitie als de opgaven voor natuur, bodem en water zijn aan de orde. In 2023 zijn hiervoor de laatste subsidies verleend. Het POP3 programma zal naar verwachting eind 2025 worden afgerond.

Wat mag het kosten?

- **Reserve 2014-2020**

Door de stelselwijziging van de cofinanciering 2021-2027 is het mogelijk dat de benodigde cofinancieringsmiddelen voor projecten niet tijdig beschikbaar zijn. Om dit te voorkomen is er gezorgd worden voor een risicobuffer zodat potentieële EU-middelen niet verloren gaan. Hiermee kan dit worden ondervangen zodat er, indien noodzakelijk, bijsturing kan plaatsvinden.

Deze buffer komt uit het restant van de reserve van de programmaperiode 2014-2020.

Het saldo van de reserve uit de Programmaperiode 2014-2020 zal daarnaast (waar nodig) worden ingezet voor: 1) De uitvoeringskosten voor dit programma. Deze kosten zullen nog zeker tot en met 2025 doorlopen en 2) Voor eventuele dekking voor potentiële financiële risico's voor de afwikkeling van de programmaperiode en welke doorlopen tot na 2025 maar nu nog niet redelijkerwijs zijn te kwantificeren. Na de afrekening met Europa (naar verwachting in 2025) en afwikkeling van het programma kunnen we pas zeker zijn van de omvang van het restant van deze reserve.

Reserve Europese programma's 2014-2020 inclusief transitieperiode

	Toevoeging t/m 2024	Onttrekkingen t/m 2024	Saldo reserve 31- 12-2024	Verplichtingen 2025 e.v.	Verwachte stand reserve na afwikkeling programmaperiode
Programma's en uitvoering	127.606.860	125.183.620	2.423.240	1.102.690	1.320.550
Risicobuffer (2022)	10.000.000	92.540	9.907.460	4.158.020	5.749.440
Totaal	137.606.860	125.276.160	12.330.700	5.260.710	7.069.990

- **Reserve 2022-2027**

Betreft provinciale cofinanciering Europese Programma's voor Europese programma-periode 2021-2027:

In het nieuwe programma is er gekozen om de cofinanciering te dekken uit de beschikbaar gestelde middelen per programma. De motivatie is dat de Europese middelen bijdragen aan onze eigen doelstellingen en door inzet van onze cofinancieringsmiddelen er extra middelen voor de doelstellingen beschikbaar komen (multipliereffect).

Vanuit alle betrokken beleidsprogramma's is de benodigde provinciale cofinanciering voor de Europese programma's (OPZuid, Interreg VI-A, JTF en GLB 23-27) reeds toegevoegd aan de reserve Europese Programma's 2022-2027.

Er is in totaal € 57.6 mln. toegevoegd aan de reserve Europese Programma's 2022-2027 voor de cofinanciering van de Europese fondsen.

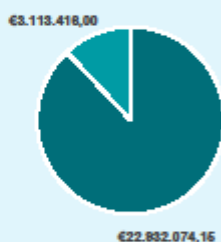
Reserve Europese Programma's 2022-2027

Europese Programma's	Saldo reserve per 31-12-2024	Toevoeging 2025	Onttrekkingen 2025*	Saldo reserve per 31-1-2025	Toevoeging 2026	Onttrekking 2026	Saldo reserve per 31-12-2026
OPZuid	€ 11.320.854	€ 2.100.000	€ 9.077.854	€ 4.343.000	€ -	€ 4.343.000	€ -
Interreg	€ 3.463.827	€ 1.127.600	€ 1.723.975	€ 2.867.452	€ 750.000	€ 3.200.000	€ 417.452
GLB	€ 12.919.913	€ 3.398.526	€ 5.096.197	€ 11.222.242	€ 500.000	€ 11.510.230	€ 212.012
JTF	€ 1.594.676	€ -	€ 1.594.676	€ -	€ -	€ -	€ -
Overig	€ 209.800	€ -		€ 209.800	€ -	€ -	€ 209.800
<i>Uitvoeringskosten</i>	€ 2.534.237	€ 5.568.000	€ 4.934.197	€ 3.168.040	€ 2.930.000	€ 3.752.556	€ 2.345.484
Totaal	€ 32.043.307	€ 12.194.126	€ 22.426.899	€ 21.810.534	€ 4.180.000	€ 22.805.786	€ 3.184.748
*obv Burap2-2025							

N.b. toevoeging 2025 + 2026 zijn exclusief indexering.

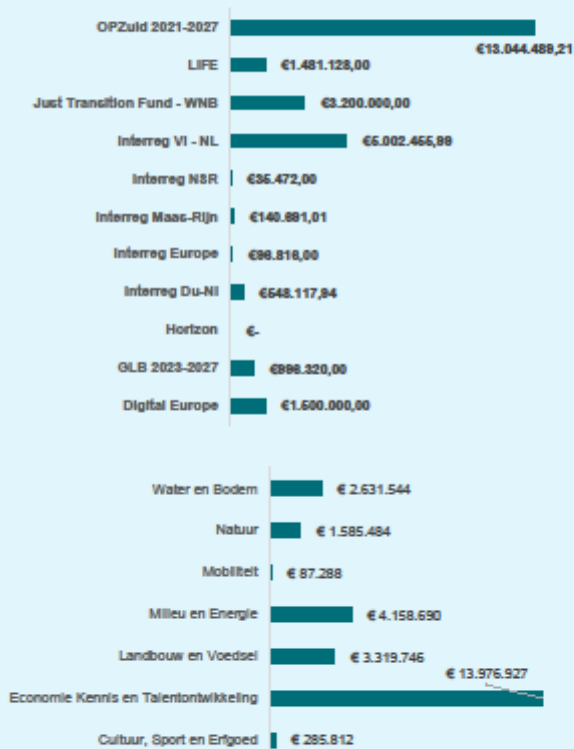
Provincie Noord-Brabant

In Brabant is per 1-1-2025 al 740M euro aan EU-subsidie op 1.070 projecten¹ geland, hiermee zijn we de op twee na grootste provincie in Nederland. Op een klein deel van de projecten levert Brabant cofinanciering (26M euro). Onderstaande overzicht toont de inzet van de cofinanciering voor Europese (subsidie)programma's in de huidige programmaperiode (2021-2027). Financiering vanuit Europa voor het behalen van Brabantse doelstellingen wordt steeds belangrijker. Door onze Brabantse middelen slim in te zetten kan een veelvoud aan middelen benut worden (i.e. multiplier effect). Voor de Europese programma's is de multiplier ruim 4 en die middelen dragen bij aan de Brabantse beleidsdoelen.



Cofinanciering aan Europese Programma's

De ingezette 26M euro aan cofinanciering kan verdeeld worden over centrale en decentrale Europese subsidieprogramma's. Vanuit de meerderheid gaat naar de decentrale programma's (OPZuid, Interreg VI-NL, Just Transition Fund, GLB 2023-2027 en Interreg Duitsland Nederland (23M euro). Een kleiner deel gaat naar de centrale fondsen (3M euro), omdat er geen cofinancieringsverplichting zit op deze fondsen. Ook is de concurrentie op het verkrijgen van middelen uit deze centrale fondsen groter en complexer door samenwerking met meerdere Europese landen.



Inzet cofinanciering per Europees programma

Links staat de verdeling van de Brabantse cofinanciering per Europees programma. Er zijn grote verschillen die verklaarbaar zijn door verschillende cofinancieringsvereisten, het aantal ingediende projecten en de uitputting van de EU-middelen per programma. OPZuid, Interreg VI-NL en het Just Transition Fund zijn relatief ver door hun budgetten heen en hebben dus ook de cofinanciering al ingezet. Bij programma's als Horizon en Interreg Europe is er een lager of zelfs geen cofinancieringspercentage. Op de Interreg programma's NSR en Maas-Rijn wordt aanzienlijk minder projecten ingediend. Bij het GLB-23-27 zijn momenteel nog veel projecten in beoordeling en daarvan zal het cofinancieringsbedrag nog stijgen.

Middelen verdeeld naar portefeuille

Links staat de totale inzet van de cofinanciering verdeeld naar portefeuille. De portefeuille EKT valt hierin op. Veel EU-projecten kennen een innovatief karakter waardoor het project snel gelabeld wordt als een EKT project, maar vaak hebben de projecten een cross-over naar de andere portefeuilles. Verder landen veel middelen bij M&E, L&V en W&B. De investering in Natuur, W&B en L&V zal nog stijgen doordat veel projecten in het GLB programma in 2025 beschikt zullen gaan worden. De portefeuille CSE wordt slechts door enkele EU-programma's bediend voor subsidiemogelijkheden en blijft dus achter. Momenteel is circa 50% van de beschikbare cofinanciering ingezet voor cofinanciering aan Europese projecten.

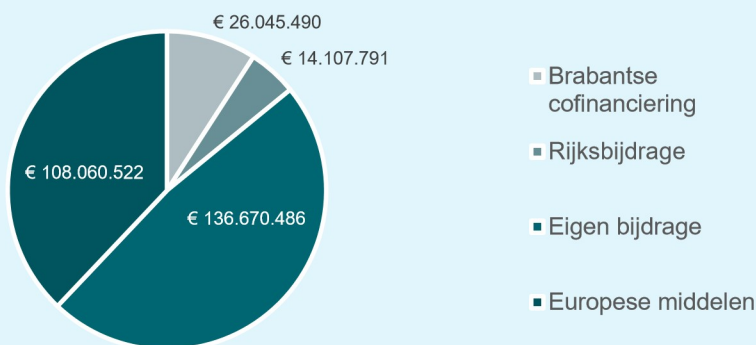
De Provincie Noord-Brabant genereert ook investeringen uit Europa door deelname als partner in Europese projecten waarmee de Brabantse beleidsdoelen behaald worden. Dit gaat via centrale fondsen (e.g. Horizon, CEF en Digital Europe). In totaal gaat het om 10M euro aan investeringen, waarin Brabant een eigen bijdrage heeft van 3,1M euro. Dit betekent een multiplier van meer dan 3. Verdere inzet op deze centrale fondsen zal onder blijvende aandacht zijn volgens de aanbevelingen van het Bureau Buiten rapport.

1. Erac EU-subsidie monitor Zuid-Nederland per 1-1-2025;



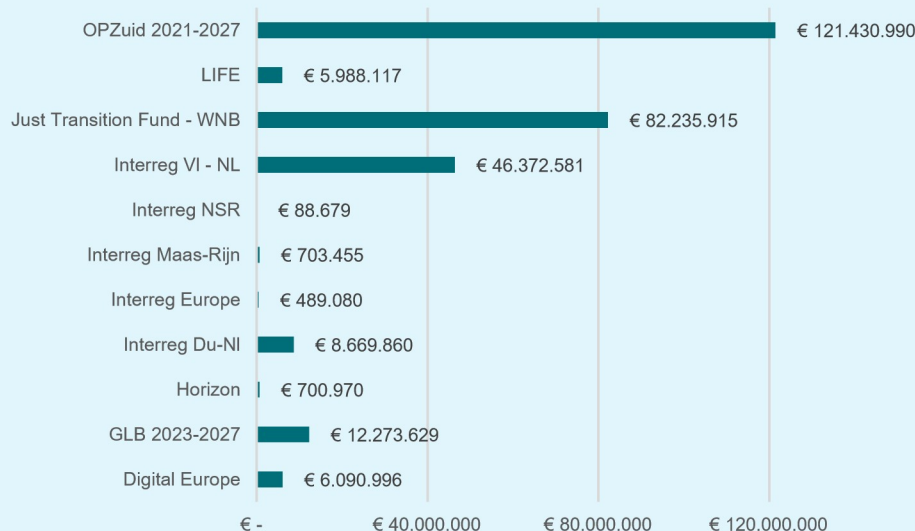
Medegefinancierd door
de Europese Unie

De onderstaande grafieken beschrijven de totale projectkosten, dit geeft de totale investering (i.e. EU-subsidie, Rijksbijdrage, Brabantse cofinanciering en de eigen bijdrage) weer die in Noord-Brabant landt als gevolg van de inzet van de cofinanciering. Het gaat enkel om projecten die Brabantse cofinanciering hebben ontvangen, want het geheel aan Brabantse EU subsidie is groter.



Investerings in Brabant

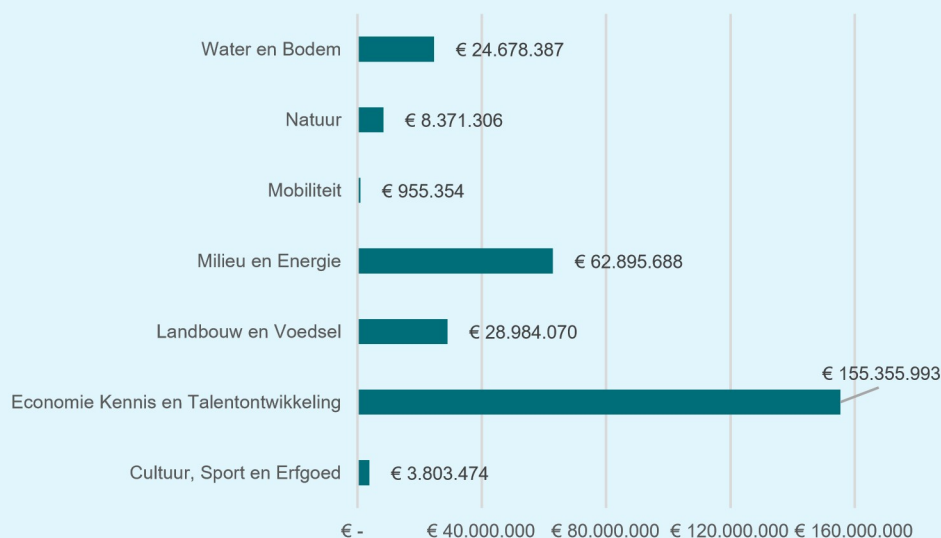
De totale investering binnen de Europese projecten die Brabantse cofinanciering hebben ontvangen bedraagt 285M euro. Dit bedrag stijgt nog als gevolg van nog in te zetten Europese en Brabantse middelen. Uit de cirkeldiagram valt op te maken dat 108M euro EU-subsidie in Brabant terecht komt tegenover 26M Brabantse cofinanciering. Projecten dragen 136M euro van de kosten zelf. En de Rijksbijdrage is 14M euro. Deze investeringen zorgen voor een boost in de groei van onze economie en in het behalen van de beleidsdoelen.



Investerings verdeeld naar Europees programma

De totale investering kent de volgende verdeling naar Europees subsidieprogramma. De regionale fondsen vallen hierin op zoals OPZuid, JTF en Interreg VI-NL. Uit deze programma's zijn de meeste investeringen gekomen tot 2025. Met name in de centrale Europese subsidieprogramma's (Horizon, LIFE en Digital Europe) is t.o.v. het beschikbare EU budget nog voldoende middelen uit te halen voor Brabant.

Het GLB 23-27 kende veel aanvragen in 2024 en zal dus stijgen wanneer de beschikkingen hebben plaatsgevonden.



Investerings verdeeld naar portefeuille

De totale investering van 285M euro kent de volgende verdeling naar portefeuille. De portefeuille EKT valt hierin op. Veel EU-projecten kennen een innovatief karakter waardoor het project snel gelabeld wordt als een EKT project, maar kent het vaak een cross-over naar de andere portefeuilles. Verder landen veel middelen bij M&E, L&V en W&B. Het investering in Natuur, W&B en L&V zal nog stijgen doordat veel projecten in het GLB programma in 2025 beschikt zullen gaan worden. De portefeuille CSE wordt slechts door enkele EU-programma's bediend voor subsidiemogelijkheden en blijft dus achter.



Financiële begroting

I Algemene grondslagen voor begroting en jaarstukken

De begroting is opgesteld met inachtneming van de voorschriften van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV), de [Verordening financieel beleid, beheer en organisatie Noord-Brabant](#) en het [Financieel Statuut](#). In de verordening zijn door PS de uitgangspunten voor het financiële beleid vastgesteld, die door GS nader zijn uitgewerkt in het Financieel Statuut.

Volgens het BBV is het gemodificeerd stelsel van lasten en baten van toepassing. In overeenstemming met de BBV-regelgeving is het autorisatieniveau bepaald op het totaal van de lasten en het totaal van de baten per programma. De begroting geeft in overeenstemming met de normen van het BBV een zodanig inzicht dat een verantwoord oordeel kan worden gevormd over de financiële positie en over de baten en lasten. De baten en lasten worden tenzij anders vermeld toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben.

Basis voor de ramingen in de begroting

De begroting 2026 bestaat uit de oorspronkelijke ramingen van ongewijzigd beleid met daarbij de effecten van de 2e bestuursrapportage 2025 die in oktober 2025 door PS is/wordt vastgesteld.

Lastneming subsidies

De lasten als gevolg van voorlopige subsidietoekenningen voor projectsubsidies worden beneden de grens van € 2,5 mln. genomen op het moment van het beschikken (afgeven van de beschikking), tenzij sprake is van een projectsubsidie tussen € 125.000 en de grens van € 2,5 mln. met een project startdatum in een later boekjaar. In dat geval zal de last worden genomen in het jaar van de projectstart.

De grens dient op basis van nadere afspraken tussen commissie BBV, accountants en IPO tussen de 0% en 0,25% van een doorkijk op de (primitieve) meerjarige begrotingsomvang (inclusief storting reserves) te liggen en wordt ten minste iedere vier jaar geactualiseerd. Voor projectsubsidies boven de grens worden de lasten verdeeld naar de jaren waarin de prestatie wordt geleverd.

Waardering, activering en afschrijvingen (artikel 4.1 verordening financieel beleid beheer en organisatie Noord-Brabant

Waarderingsbeleid vaste activa

Aan investeringen in vaste activa worden geen indirecte kosten c.q. rente toegerekend.

Kosten voor onderzoek en ontwikkeling worden niet geactiveerd.

Bijdragen aan investeringen van derden worden niet geactiveerd maar ineens ten laste van de exploitatie gebracht.

Activa met economisch nut en een verkrijgingsprijs van minder dan € 250.000 worden niet geactiveerd, uitgezonderd gronden en terreinen. Deze laatst genoemden worden altijd geactiveerd.

Afschrijvingsbeleid

De materiële vaste activa met economisch nut en de investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut worden afgeschreven rekening houdend met de actuele regelgeving en overeenkomstig de normen gangbaar in het maatschappelijk verkeer.

De materiële vaste activa met economisch nut worden lineair afgeschreven in maximaal:

- a. 50 jaar : bedrijfsgebouwen;
- b. 25 jaar : vervoermiddelen;
- c. 15 jaar: machines apparaten en installaties;
- d. 15 jaar: meubilair;
- e. 3 jaar: ICT en automatisering.

De materiële vaste activa in de openbare ruimte met maatschappelijk nut worden lineair afgeschreven in maximaal 15 jaar.

Financiële vaste activa

De kapitaalverstrekkingen aan de deelnemingen zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs. Indien de waarde van de aandelen onverhoopt structureel mocht dalen tot onder de verkrijgingsprijs vindt afwaardering plaats, via een voorziening die in mindering wordt gebracht.

Uitzondering hierop zijn de deelnemingen BNG NV, Nederlandse Waterschapsbank NV, Enexis Holding NV, Publiek belang elektriciteitsproductie BV, Brabant Water NV, ZEH NV, Eindhoven Airport NV en Brabant Startup Fonds BV. De kapitaalverstrekking aan deze deelnemingen is op € 0 gewaardeerd.

Nazorgfonds

Het nazorgfonds heeft een afzonderlijke jaarrekening. Hierin worden de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde met uitzondering van effecten. Deze effecten, die bestaan uit participaties in beursgenoteerde en niet-beursgenoteerde fondsen, worden, overeenkomstig artikel 63, zesde lid van het BBV, gewaardeerd tegen actuele waarde. Waardeveranderingen hiervan worden rechtstreeks verwerkt in de winst- en-verliesrekening. Na de sluiting van een stortplaats wordt voor de uitvoering van de nazorg in het Nazorgfonds een voorziening aangehouden. De provincie is na de sluiting wettelijk verantwoordelijk voor de uitvoering van de nazorg. Mocht die voorziening op enig moment ontoereikend zijn, dan dient de provincie de voorziening aan te vullen of zich daarvoor garant te stellen.

De waarderingsgrondslagen van het nazorgfonds zijn van invloed op de begroting en jaarstukken van de provincies. Een reserve wordt binnen de begroting van de provincie gevormd indien de voorziening bij het nazorgfonds ontoereikend is.

Reserves (artikel 4.2 verordening financieel beleid, beheer en organisatie Noord-Brabant)

Reserves worden ingesteld, opgeheven en samengevoegd bij PS-besluit.

Voor elke nieuw in te stellen bestemmingsreserve wordt aan PS een instellingsbesluit voorgelegd met de volgende gegevens:

- doelstelling en gebruik;
- functie van de reserve;
- toegestane minimum en maximumstand;
- dotatie en onttrekkingen;
- bepalingen omtrent opheffing/looptijd reserve, waarin begrepen het initiatief en argumenten.

Eenmaal per bestuursperiode wordt het financiële beleid omtrent de reserves geëvalueerd. De evaluatie van het beleid van de reserves is bedoeld ter toetsing van de werking van het financiële beleid. Bij de evaluatie wordt specifiek ingegaan op de volgende aspecten:

- toetsing van de reserves aan de instellingsbesluiten;
- werking van de doorlichting van reserves;
- toetsing van de reserves aan het financiële beleid, zijnde de algemene uitgangspunten en criteria.

Op de reserves wordt geen rente bijgeschreven.

De provincie hanteert een gesloten rentesysteem waarbij het saldo van de rentekosten en rente-inkomsten wordt opgevangen binnen de Dividend- en rentereserve.

De rentelasten van investeringen maken deel uit van het gesloten rentesysteem dat de provincie hanteert en komen in de begroting tot uitdrukking in het onderdeel algemeen financieel beleid. Eventuele bijstellingen op prijspeilontwikkeling dienen een onderdeel te zijn van de integrale afweging en niet een automatisme in de vorm van rentebijbeschrijving. Bij reserves voor structureel beleid wordt de structurele toevoeging aan de reserve geïndexeerd, conform in het indexatiebeleid.

Salariskosten en toerekening van organisatiekosten

De structurele salariskosten zijn gebaseerd op de toegestane formatiesterkte op basis van een 36-urige werkweek.

De huidige cao heeft een looptijd van 1 juli 2025 tot en met 30 juni 2026.

Indexering

Bij het opstellen van de jaarlijkse begroting wordt rekening gehouden met indexatie.

Hieraan liggen de volgende beleidsuitgangspunten ten grondslag:

1. De indexatie voor loon, prijs en investering is gebaseerd op relevante indexen uit het Centraal Economisch Plan (CEP), die elk jaar in maart worden gepubliceerd door het Centraal Planbureau.
2. Indexatie wordt toegepast op beleidsprogramma's en organisatiekosten die gefinancierd worden uit algemene middelen.

3. Indexatie wordt toegepast op de exploitatielasten van de begroting en structurele toevoegingen aan reserve.
4. Indexatie is alleen van toepassing op structurele bedragen uit de begroting.
5. Voor het indexeren exploitatielasten wordt een standaardverdeling voor loon en prijs gehanteerd. Het uitgangspunt is dat 1/3 van de budgetten wordt geïndexeerd voor loonstijgingen en 1/3 voor prijsstijgingen. Dit betekent dat 1/3 deel van de budgetten niet geïndexeerd wordt.
6. De indexatie wordt elke jaar als onderdeel van de 2e bestuursrapportage via een begrotingswijziging voor de begroting van het jaar t+1 verwerkt.
7. Voorstellen voor de toepassing van andere indexatiebedragen zijn mogelijk, als de toegepaste indexatie niet afdoende blijkt. Hiertoe worden onderbouwde separate voorstellen bij de bestuursrapportage aan uw Staten voorgelegd.

Aanvullend hierop zijn voor gesubsidieerde instellingen, wegeninvesteringen, loongerelateerde lasten en openbaar vervoer de volgende specifieke beleidsuitgangspunten, in respectievelijk 8, 9 en 10, 11 van toepassing:

8. Bij de indexatie van exploitatielasten voor structurele subsidierelaties en daaraan gelijkgestelde organisaties voor het uitvoeren van provinciale taken wordt een afwijkende verdeling voor loon en prijs gehanteerd. De exploitatielasten worden voor 80% geïndexeerd voor loonstijgingen en voor 20% voor prijsstijgingen.
9. De indexatie van investeringslasten in groot onderhoud en vervanging van provinciale wegen, vindt plaats door de toevoeging aan de reserve ter dekking van de kapitaallasten KOPI te indexeren. De standaardverdeling voor loon en prijs is niet van toepassing, omdat een gecombineerde IBOI indexatiepercentage wordt gebruikt.
10. De indexatie van de interne loongerelateerde exploitatielasten volgt de CAO afspraken.
11. De indexatie voor openbaar vervoer volgt de LBI index.

Exploitatiesubsidies 2026

De in de ramingen van de begroting opgenomen exploitatiesubsidies 2026 zijn in de bijlagenbundel bijlage 5b gespecificeerd opgenomen.

Algemene uitkering en decentralisatie-uitkeringen van het provinciefonds

De raming van de algemene uitkering is gebaseerd op de meicirculaire 2025. De raming is bij de bestuursrapportage 2025 bijgesteld en toegelicht. In het begrotingsbedrag 2026 is het geraamde accres 2026 niet geheel meegenomen. Hierdoor is het mogelijk om eventuele negatieve bijstellingen van het accres op te vangen, zonder effect op de vrije begrotingsruimte.

Decentralisatie-uitkeringen maken deel uit van het provinciefonds, maar hebben een eigen verdeling. De begrotingsbedragen 2026 zijn gebaseerd op de meicirculaire 2025.

Opcenten motorrijtuigenbelasting

De geraamde opcenten zijn gebaseerd op het meest recent houderschapsbestand van de belastingdienst uitgaande van een verhoging van 2,5% t.o.v. het tarief van 2025.

Gelijktijdig met de begroting wordt het opcententarief vastgesteld op 87,0, zijnde een verhoging van 2,5%.

II Financiële positie

Autorisatie en overzicht van lasten en baten

In het overzicht van lasten en baten worden de lasten, de baten en het saldo van de begroting conform artikel 17 van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) gerecapituleerd. De door PS te autoriseren begrotingsbedragen zijn (in overeenstemming met de BBV-regelgeving) in één overzicht van lasten en baten opgenomen. De lasten en baten in dit overzicht sluiten aan bij de overzichten van lasten en baten zoals die bij elke begrotingsprogramma zijn opgenomen.

Een meerjarig overzicht van de lasten en baten in de begroting per programma is opgenomen in de bijlagenbundel-bijlage 1.

Een meerjarig gedetailleerd overzicht ingedeeld naar de voorgeschreven taakvelden is opgenomen in de door GS vastgestelde "Uitvoeringsinformatie 2026". Zie bijlagenbundel-bijlage 4.

Begroting 2026		bedragen * € 1.000		
		Lasten	Baten	Saldo
1	Programma Bestuur en Veiligheid	25.411	42	25.369 N
	Programma-lasten/programma-baten	18.813	42	18.770 N
	Toerekening organisatiekosten/Bijdrage in org.kst.	6.598	0	6.598 N
2	Programma Ruimte en Wonen	39.188	2.181	37.007 N
	Programma-lasten/programma-baten	25.415	2.181	23.234 N
	Toerekening organisatiekosten/Bijdrage in org.kst.	13.773	0	13.773 N
3	Programma Water en Bodem	62.751	21.528	41.223 N
	Programma-lasten/programma-baten	57.117	21.528	35.589 N
	Toerekening organisatiekosten/Bijdrage in org.kst.	5.634	0	5.634 N
4	Programma Natuur en Milieu	193.654	50.179	143.475 N
	Programma-lasten/programma-baten	176.783	50.179	126.605 N
	Toerekening organisatiekosten/Bijdrage in org.kst.	16.871	0	16.871 N
5	Programma Economie, Kennis en Talentontwikkeling	72.217	14.208	58.009 N
	Programma-lasten/programma-baten	63.545	14.208	49.337 N
	Toerekening organisatiekosten/Bijdrage in org.kst.	8.672	0	8.672 N
6	Programma Energie	24.074	5.036	19.039 N
	Programma-lasten/programma-baten	17.005	5.036	11.969 N
	Toerekening organisatiekosten/Bijdrage in org.kst.	7.069	0	7.069 N
7	Programma Landbouw en Voedsel	31.351	18.230	13.121 N
	Programma-lasten/programma-baten	24.996	18.230	6.766 N
	Toerekening organisatiekosten/Bijdrage in org.kst.	6.355	0	6.355 N
8	Programma Basisinfrastructuur Mobiliteit	245.823	10.035	235.788 N
	Programma-lasten/programma-baten	227.808	10.035	217.773 N
	Toerekening organisatiekosten/Bijdrage in org.kst.	18.015	0	18.015 N
9	Programma Mobiliteitsontwikkeling	129.831	1.888	127.943 N

bedragen * € 1.000

Begroting 2026	Lasten	Baten	Saldo
Programma-lasten/programma-baten	120.105	1.888	118.217 N
Toerekening organisatiekosten/Bijdrage in org.kst.	9.726	0	9.726 N
10 Programma Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrije tijd	54.501	1.504	52.997 N
Programma-lasten/programma-baten	50.293	1.504	48.789 N
Toerekening organisatiekosten/Bijdrage in org.kst.	4.208	0	4.208 N
Algemeen financieel beleid	163.616	887.405	723.789 V
Algemene dekkingsmiddelen			
- Heffing opcenten motorrijtuigenbelasting	0	360.710	360.710 V
- Algemene uitkering Provinciefonds	0	394.712	394.712 V
- Decentralisatie-uitkeringen Provinciefonds	0	20.181	20.181 V
- Dividend	0	30.909	30.909 V
- Financieringsfunctie	527	79.776	79.248 V
- Overige algemene dekkingsmiddelen	336	0	336 N
- Ontwikkelbedrijf	5.870	473	5.397 N
- Toevoeging voorziening	0	0	-
Overhead	114.919	644	114.275 N
Stelposten (exclusief onvoorzien)	40.655	0	40.655 N
Onvoorzien	1.308	0	1.308 N
Mutatie voorziening dubieuze debiteuren	0	0	-
Bedrag van de heffing voor vennootschapsbelasting	0	0	-
A: Totaal van de lasten	1.042.416		
B: Totaal van de baten		1.012.234	
Gerealiseerde totaal saldo van baten en lasten (B -/- A)			30.182 N
	Toevoeging aan reserves 2026	Onttrekking aan reserves 2026	Saldo mutatie reserves 2026
C: Toevoegingen aan reserves	476.240		476.240 N
D: Onttrekkingen aan reserves		506.422	506.422 V
Saldo toevoegingen en onttrekkingen (D -/- C)			30.182 V
Totaal van de lasten + toevoegingen aan reserves (A+C)	1.518.656		
Totaal van de baten + onttrekkingen aan reserves (B+D)		1.518.656	
Geraamd resultaat			-

Ad C en D. De toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves vinden plaats overeenkomstig de door PS vastgestelde instellingsbesluiten van de reserves en zijn op de volgende pagina gespecificeerd.

(bedragen x € 1.000)		Storting 2026	Onttrekking 2026
2. Ruimte en wonen			
	Reserve ontwikkelbedrijf	100	154
	Reserve Werklocaties	2.059	1.998
	Reserve Leefomgeving	190	190
3. Water en Bodem			
	Reserve Bodem; DU Bodem	374	8.562
	Reserve Regionaal Waterprogramma	10.941	16.885
4. Natuur en milieu			
	Reserve PMWP		
	Reserve VTH Omgevingsdiensten	34.005	28.768
	Reserve Natuur en Landschapsbeleid	6.010	6.333
	Reserve Natuurbeheer en Ontwikkeling	84.032	77.914
	Res. Essent Investeringsagenda		13.375
	Reserve Dekking tekorten gesl.stortpl.	5.477	
5. Economie			
	Reserve Beleidskader Economie 2030	13.500	22.200
	Reserve Europese programma's 2022-2027	4.415	22.903
6. Energie			
	Reserve Beleidskader Energie 2030	3.500	10.622
7. Landbouw en voedsel			
	Reserve Landbouw	80	100
8. Basisinfrastructuur mobiliteit			
	Reserve DU; Verkeer en Vervoer / SIF	81.000	34.918
9. Mobiliteitsontwikkeling			
	Reserve DU; Verkeer en Vervoer / SIF	101.346	149.000
10. Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrije tijd			
	Reserve instandhouding onroerend erfgoed	3.044	4.094
	Res. Essent Investeringsagenda		3.837
Algemeen financieel beleid			
	Reserve ontwikkelbedrijf	3.947	7.607
	Algemene reserve Doorgeschoven ruimte	80.067	89.974
	Algemene reserve Risicoreserve	1.906	
	Res. Essent Investeringsagenda	2.650	

(bedragen x € 1.000)	Storting 2026	Onttrekking 2026
Res. Essent Immunisatieportefeuille	561	569
Res. Essent Dividend- en rentereserve	33.041	4.395
90. Bedrijfsvoering		
Reserve Ontwikkeling Bedrijfsvoering	1.337	486
Reserve Organisatieontwikkeling	1.150	900
Reserve POB (Opleidingen)	1.507	400
Res. Essent Investeringsagenda		240
Eindtotaal	476.240	506.422

De onttrekkingen aan de reserves vinden plaats ter dekking van de uitgaven die bij de verschillende programma's in de begroting zijn geraamd.

III Uiteenzetting financiële positie

De belangrijkste verschillen tussen de begroting 2026 en de begroting 2025 zijn per programma toegelicht in de begroting.

Een gezonde financiële positie van de provincie komt in de begroting en meerjarenraming tot uitdrukking in een adequaat weerstandsvermogen en in een sluitende begroting.

Weerstandsvermogen

Voor een toelichting op het weerstandsvermogen wordt verwezen naar de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing. De verhouding tussen de beschikbare en de benodigde weerstandscapaciteit blijft binnen de voorgestelde bandbreedte.

Sluitende begroting en structureel evenwicht

Sluitende begroting

Uit de regel "Geraamd resultaat" in onderstaande tabel blijkt dat de begroting precies in evenwicht is. De lasten + de toevoegingen aan de reserves zijn gelijk aan de baten + de onttrekkingen aan de reserves. Daarmee is sprake van een sluitende begroting.

Structureel evenwicht

Om vast te stellen of er naast een sluitende begroting voor het jaar 2026 ook sprake is van een structureel evenwicht, schrijft het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) voor, dat een limitatief overzicht in de begroting wordt opgenomen van de incidentele lasten en incidentele baten. Dit limitatief overzicht van de incidentele lasten en baten zoals bedoeld in BBV artikel 19 is in de bijlagenbundel in bijlage 3 opgenomen.

Op basis van dit limitatieve overzicht zijn in onderstaande tabel de incidentele en structurele componenten van de lasten en baten inzichtelijk gemaakt.

Uit de tabel blijkt dat de begroting 2026 structureel evenwicht kent, de structurele baten van de jaren 2026 tot en met 2029 zijn hoger dan de structurele lasten.

N.B. Het BBV schrijft voor dat incidentele lasten en baten, lasten en baten zijn die niet langer dan drie jaar in de begroting voorkomen.

Dit BBV-voorschrift vereist verder dat wordt aangegeven welke toevoegingen en onttrekkingen aan reserves als structureel zijn te beschouwen. In het BBV wordt er in principe van uitgegaan dat alle toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves incidenteel van aard zijn, maar afwijkingen op deze regel zijn mogelijk.

De toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves in de begroting 2026 en de meerjarenraming 2027-2029 worden door de provincie als incidenteel beschouwd.

NB een overzicht van beoogde structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves blijft daarom achterwege.

Structureel begrotingsevenwicht

Bedragen x € 1.000

	Begr. 2025, na wijziging			Begroting 2026			Begroting 2027			Begroting 2028			Begroting 2029		
	totaal	waarvan: incidenteel	structureel	totaal	waarvan: incidenteel	structureel	totaal	waarvan: incidenteel	structureel	totaal	waarvan: incidenteel	structureel	totaal	waarvan: incidenteel	structureel
L a s t e n - p r o g r a m m a															
Bestuur en Veiligheid	28.482	2.198	26.283	25.411	3.495	21.916	23.490	1.672	21.818	17.503	0	17.503	17.503	0	17.503
Ruimte en Wonen	35.035	10.501	24.534	39.188	3.074	36.114	43.150	652	42.498	39.880	0	39.880	25.452	0	25.452
Water en Bodem	54.984	27.330	27.655	62.751	35.925	26.826	99.059	70.448	28.612	21.964	3.032	18.932	18.884	3.032	15.852
Natuur en Milieu	210.885	88.934	121.951	193.654	65.394	128.259	202.931	76.366	126.565	136.713	13.148	123.566	136.010	11.250	124.760
Economie, Kennis en Talentontwikkeling	93.970	68.653	25.317	72.217	42.123	30.094	52.679	21.400	31.279	31.770	277	31.493	30.624	0	30.624
Energie	21.845	14.915	6.930	24.074	16.062	8.013	14.886	6.874	8.013	7.094	2.274	4.820	7.044	2.224	4.820
Landbouw en Voedsel	19.738	12.357	7.380	31.351	24.331	7.020	21.431	14.662	6.769	15.195	10.558	4.637	4.637	0	4.637
Basisinfrastructuur mobiliteit	232.639	16.054	216.585	245.823	16.101	229.721	256.574	17.826	238.748	242.670	2.528	240.142	246.593	0	246.593
Mobiliteitsontwikkeling	112.205	94.380	17.825	129.831	90.560	39.271	82.230	46.741	35.489	50.718	23.103	27.615	462.589	422.642	39.947
Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrije tijd	66.567	4.494	62.073	54.501	3.423	51.078	53.802	2.724	51.078	50.408	0	50.408	51.436	0	51.436
Algemeen financieel beleid	95.402	3.266	92.136	163.616	28.315	135.301	179.427	27.499	151.927	556.649	391.569	165.080	323.736	136.931	186.805
A. Totaal lasten	971.751	343.083	628.668	1.042.416	328.803	713.613	1.029.659	286.863	742.796	1.170.565	446.488	724.076	1.324.508	576.078	748.430
B a t e n - p r o g r a m m a															
Bestuur en Veiligheid	85	83	2	42	40	2	58	56	2	2	0	2	2	0	2
Ruimte en Wonen	7.534	7.534	0	2.181	2.181	0	7.031	7.031	0	0	0	0	0	0	0
Water en Bodem	20.595	12.288	8.307	21.528	12.946	8.581	13.375	4.794	8.581	8.581	0	8.581	8.581	0	8.581
Natuur en Milieu	55.773	23.187	32.586	50.179	4.764	45.415	64.948	1.714	63.234	36.366	1.414	34.952	23.595	0	23.595
Economie, Kennis en Talentontwikkeling	37.315	37.315	0	14.208	14.208	0	212	212	0	101	101	0	0	0	0
Energie	7.708	7.708	0	5.036	5.036	0	4.811	4.811	0	0	0	0	0	0	0
Landbouw en Voedsel	6.494	6.494	0	18.230	18.230	0	11.801	11.801	0	10.558	10.558	0	0	0	0
Basisinfrastructuur mobiliteit	11.385	2.982	8.403	10.035	4.355	5.679	8.816	2.655	6.161	7.224	1.063	6.161	6.161	0	6.161
Mobiliteitsontwikkeling	1.465	1.465	0	1.888	1.888	0	1.334	1.334	0	70	70	0	0	0	0
Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrije tijd	1.616	36	1.580	1.504	0	1.504	1.532	0	1.532	1.561	0	1.561	1.591	0	1.591
Algemeen financieel beleid	900.712	28.662	872.050	887.405	9.898	877.506	906.922	1.567	905.354	932.279	0	932.279	962.120	0	962.120
B. Totaal baten	1.050.682	127.755	922.928	1.012.234	73.547	938.688	1.020.840	35.975	984.865	996.743	13.206	983.537	1.002.051	0	1.002.051
Saldo van baten en lasten B-/A	78.931			-30.182			-8.819			-173.822			-322.457		
C. Stortingen in reserves	674.530	674.530	0	476.240	476.240	0	474.414	474.414	0	351.604	351.604	0	374.390	374.390	0
D. Onttrekkingen aan reserves	595.599	595.599	0	506.422	506.422	0	483.232	483.232	0	525.426	525.426	0	696.847	696.847	0
Geraamd resultaat (B-A+D-C)	0			0			0			0			0		
Totaal structurele lasten (A)			628.668			713.613			742.796			724.076			748.430
Totaal structurele baten (B)			922.928			938.688			984.865			983.537			1.002.051
Structurele baten -/- structurele lasten			294.260			225.074			242.069			259.460			253.621

Een limitatief overzicht van de incidentele lasten en baten van de mutaties en van de mutaties in de reserves is opgenomen in bijlage 3. Alle toevoegingen en onttrekkingen aan reserves worden aangemerkt als incidenteel.

Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen

In het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) is bepaald dat de arbeidskostengerelateerde verplichtingen van een jaarlijks vergelijkbaar volume onderdeel vormen van de uiteenzetting over de financiële positie in de begroting.

Deze verplichtingen zijn ook in de meerjarenraming opgenomen.

Bedragen zijn exclusief indexering (prijspeil 2025).

Ambtelijk apparaat

Spaarverlof

In de werktijdenregeling is opgenomen dat medewerkers max. 100 uur (per fulltime equivalent) aan te veel gewerkte uren (en/of niet opgenomen verlofuren) mogen meenemen naar het volgende jaar; die uren moeten binnen 12 maanden alsnog worden opgenomen. Daarnaast kunnen medewerkers op grond van de cao verlof bijkopen. In tegenstelling tot het reguliere vakantieverlof vervalt of verjaart dat bijgekochte verlof niet. Voor dit opgespaarde verlof is per 2022 een voorziening gevormd.

Inkomensvoorziening vml. personeel via uitkeringsinstantie (werkloosheid, gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid, suppletie)

De Provincie is eigenrisicodragers voor de WW- en de WGA-uitkeringen o.g.v. de Wet Inkomen en Arbeid. Dat geldt uiteraard ook voor het bovenwettelijk deel van de WW. De uitkeringsinstanties die deze voorzieningen uitvoeren declareren de kosten maandelijks bij de provincie.

De werkelijke uitkeringen in 2024 resp. de te verwachten uitkeringen en uitvoeringskosten in de komende jaren zijn:

Bedragen x € 1.000	2024	2025	2026	2027	2028
uitkeringen	600	650	700	700	700
uitvoeringskosten	0	0	0		0

IV Geprognosticeerde balans

Onderstaand is de balans verkort weergegeven met daarbij de geprognosticeerde cijfers per 31 dec 2025 t/m 31 dec 2029. Voor wat betreft de vaste activa en de lange passiva zijn deze geprognosticeerde cijfers gebaseerd op de in de BBV voorgeschreven verloopoverzichten.

Een gespecificeerd overzicht van het verloop van de boekwaarde van de vaste activa gedurende de periode 2025-2029, inclusief de daarbij gehanteerde afschrijvingsmethodiek, is opgenomen in de bijlagenbundel-bijlagen 7 t/m 9.

Verreweg het grootste deel van de vaste activa betreft de financiële vaste activa bestaande uit:

aangeschafte obligaties (voornamelijk uit de opbrengst verkoop Essent);

de balanswaarde van de deelnemingen (Bijlagenbundel-bijlage 9a);

de verstrekte geldleningen (bijlagenbundel-bijlage 9c);

de uitzettingen langer dan 1 jaar (bijlagenbundel-bijlage 9d)

Een gespecificeerd overzicht van het verloop van de passiva is opgenomen in de bijlagenbundel in bijlage 10 reserves, bijlage 11 voorzieningen en bijlage 12 opgenomen geldleningen.

Voor de vlottende activa en de korte passiva kent het BBV ten tijde van de begroting geen regelgeving. Op advies van het Ministerie van BZK is voor deze geprognosticeerde cijfers het gemiddelde van de laatste drie jaarrekeningen aangehouden.

(Geprognosticeerde) Balans	Jaarrekening	Prognose begroting					Bedragen x € 1 mln.
Activa	31-12-2024	31-12-2025	31-12-2026	31-12-2027	31-12-2028	31-12-2029	
Vaste Activa							
Immateriële vaste activa	0,0	-0,1	-0,1	0,0	0,0	0,0	
Materiële vaste activa							
Inv. met economisch nut	121,9	130,3	126,9	123,6	119,0	118,5	
Inv. met maatschappelijk nut	409,0	418,8	477,6	558,9	608,3	802,9	
Financiële vaste activa							
Kapitaalverstrekking	91,9	91,9	91,9	91,9	91,9	91,9	
Verstrekte geldleningen	2.773,1	2.891,9	2.654,5	2.506,0	2.430,0	2.358,4	
Uitzettingen > 1 jaar	653,2	573,2	530,5	378,9	324,9	205,4	
Overige Fin.vaste activa	33,8	33,8	33,8	33,8	33,8	33,8	
Vlottende Activa							
Voorraden	144,1	136,1	136,1	136,1	136,1	136,1	
Uitzettingen < 1 jaar	1.085,3	1.024,9	1.024,9	1.024,9	1.024,9	1.024,9	
Liquide middelen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Overlopende activa	258,8	257,5	257,5	257,5	257,5	257,5	
Totaal Activa	5.571,2	5.558,4	5.333,6	5.111,7	5.026,5	5.029,4	

(Geprognosticeerde) Balans	Jaarrekening	Prognose begroting		Bedragen x € 1 mln.		
P a s s i v a	31-12-2024	31-12-2025	31-12-2026	31-12-2027	31-12-2028	31-12-2029
Lange Passiva						
Algemene reserve	468,1	514,2	506,2	495,4	186,1	152,3
Bestemmingsreserve Essent	2.711,7	2.727,6	2.741,5	2.749,7	2.769,0	2.792,0
Overige bestemmingsreserves	1.373,9	1.390,8	1.354,8	1.348,6	1.464,7	1.153,0
Voorzieningen	64,2	56,8	62,8	44,9	43,5	46,8
Opgenomen vaste geldleningen	2,6	2,6	2,6	2,6	2,6	2,6
Korte Passiva						
Netto vlottende schuld	83,7	111,8	111,8	111,8	111,8	111,8
Overlopende passiva	867,1	754,6	553,9	358,8	448,7	770,9
Totaal Passiva	5.571,2	5.558,4	5.333,6	5.111,7	5.026,5	5.029,4

Verleende garanties en waarborgen

Buiten de balans worden in de begroting de borg- en garantstellingen toegelicht.

De door de provincie afgegeven garanties zijn opgenomen in de bijlagenbundel-bijlage 13.

Verleende garanties en waarborgen	bedragen x € 1.000		
	jaarrek. 2024	Begr. 2025	Begr. 2026
Overige garantieverplichtingen*	81.794	82.149	83.394
	81.794	82.149	83.394

* De hier opgenomen bedragen betreffen de door de provincie afgegeven garanties waarop de reeds gerealiseerde aanspraken in mindering zijn gebracht. De specificatie hiervan is opgenomen in de bijlagenbundel-bijlage 13 Garantieverplichtingen.

V Kengetallen financiële positie

Het besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten schrijft voor dat in de begroting en jaarstukken een reeks van verplichte financiële kengetallen moet worden opgenomen. Het opnemen van de kengetallen in de begroting past in het streven naar meer transparantie. Tevens wordt beoogd Provinciale Staten in staat te stellen gemakkelijker inzicht te krijgen in de financiële positie met het oog op hun kaderstellende en controlerende rol. Daarnaast wordt met de invoering van de kengetallen een verbetering van de onderlinge vergelijkbaarheid en de signaalfunctie beoogd.

De voorgeschreven kengetallen betreffen:

1a Netto schuldquote*

1b Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen*

2 Solvabiliteitsratio*

3 Grondexploitatie*

4 Structurele exploitatieruimte

5 Belastingcapaciteit

* Het BBV kent geen regels voor de presentatie van vlottende activa en korte passiva ten tijde van de begroting. De balanswaarde van de vlottende activa en korte passiva per 31 december 2025 en volgende jaren kan op basis van de huidige regelgeving niet eenduidig worden bepaald. Op advies van het ministerie van BZK is voor de waarden van de vlottende activa en korte passiva het gemiddelde genomen van de balanswaarde in de jaren 2022 t/m 2024.

Kengetallen financiële positie	Rek. 2024	Begr.2025	Begr.2026	Begr.2027	Begr.2028	Begr.2029
1a Netto schuldquote (ultimo jaar)	-98,4%	-93,9%	-113,1%	-116,4%	-104,8%	-60,1%
1b Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen	-363,0%	-372,4%	-378,7%	-365,2%	-352,0%	-298,9%
2 Solvabiliteitsratio	81,7%	83,3%	86,3%	89,9%	87,9%	81,5%
3 Kengetal grondexploitatie	0,6%	0,2%	0,2%	0,2%	0,2%	0,2%
4 Kengetal structurele exploitatieruimte	27,7%	28,0%	22,2%	23,7%	26,0%	25,3%
5 Benutte belastingcapaciteit: Opcenten MRB	94,7%	95,6%	96,7%	99,1%	101,6%	104,1%

Ad 1a) Kengetal netto schuldquote

De provincie Noord-Brabant heeft een negatieve schuldquote, en dat is gunstig. Bij een negatieve schuldquote is er geen sprake van een netto schuldenlast ofwel de vorderingen zijn hoger dan de schulden.

De provincie heeft vanwege de verkoop van de aandelen Essent voldoende middelen beschikbaar en hoeft geen leningen aan te gaan.

Ad 1b) Kengetal netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Om inzicht te verkrijgen in hoeverre sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven (netto schuldquote gecorrigeerd

voor alle verstrekte leningen). Op die manier wordt duidelijk in beeld gebracht wat het aandeel van de verstrekte leningen is en wat dit betekent voor de schuldenlast. Het verschil tussen 1a de netto schuldquote en 1b de gecorrigeerde netto schuldquote wordt veroorzaakt door het effect van de door de provincie verstrekte leningen (zie bijlage 9c Verstrekte geldleningen).

Ad 2) Kengetal Solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de provincie in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Onder de solvabiliteitsratio wordt verstaan het eigen vermogen (= reserves) als percentage van het balanstotaal.

Met een solvabiliteitspercentage van 86,3% in 2026 komt de provincie uit op een gezonde vermogenspositie.

Ad 3) Kengetal grondexploitatie

In het kengetal voor grondexploitatie dienen gronden te worden opgenomen die als 'voorraad' bouwgronden op de balans zijn vermeld. Dit om inzicht te geven in de terug te verdienen boekwaarde van de gronden bij verkoop of exploitatie. Voor de berekening van dit kengetal worden de voorraden bouwgrond in exploitatie bij elkaar opgeteld en gedeeld door de totale baten uit de programmabegroting of jaarstukken en uitgedrukt in een percentage.

Ad 4) Kengetal structurele exploitatieruimte

De structurele exploitatieruimte wordt bepaald door het saldo van de structurele baten en lasten gedeeld door de totale baten en uitgedrukt in een percentage.

Kanttekening hierbij is wel dat Noord-Brabant alle mutaties in de reserves als incidenteel aanmerkt. Los van de regelgeving van het BBV hanteert BZK als toezichthouder de regel dat onttrekkingen aan reserves – die bedoeld zijn om afschrijvingslasten van investeringen te dekken – als structureel kunnen worden aangemerkt. Noord-Brabant heeft dat soort onttrekkingen wel, maar presenteert ze niet als structurele component. Als Noord-Brabant dat wel zou doen zou de structurele exploitatieruimte iets hoger uitkomen.

Als de structurele baten hoger zijn dan de structurele lasten bevordert dat de wendbaarheid (flexibiliteit) van de begroting.

Een nadere voorgeschreven specificatie van de incidentele lasten en incidentele baten in de begroting is opgenomen in de bijlagenbundel: bijlage 2 en 3.

Ad 5) Kengetal Belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit van provincies wordt berekend door het aantal opcenten in jaar t te vergelijken met het gemiddelde van het aantal opcenten van alle provincies van het laatst bekende begrotingsjaar en uit te drukken in een percentage.

Een nadere uitwerking van de kengetallen is opgenomen in de uitwerking van de paragraaf weerstandsvermogen (bijlagenbundel-bijlage 16).

VI Overzicht beleidskaders en uitvoeringsagenda's

Hieronder een overzicht van eerder vastgestelde Beleidskaders en Uitvoeringsagenda's.

Alle beleidskaders en uitvoeringsagenda's zijn hier te vinden:

<https://www.brabant.nl/onderwerpen/omgevingsbeleid/beleidskaders/>

Beleidskader (BK)	Uitvoeringsagenda (UA)	Vaststelling GS	Vaststelling PS
Economie 2030: Visie op een toekomstbehoudende economie 2021-2030	Uitvoeringsagenda: Economie Kennis en Talentontwikkeling 2024-2027	05-11-2024	16-10-2020
Waardengedreven digitaal transformeren	Digitale Transformatie	20-08-2024	03-02-2020
Mobiliteit: Koers 2030	KOPI: Kwaliteitsnota Onderhoud Provinciale Infrastructuur 2023-2027	06-10-2020	06-11-2020
	OV-visie 'Gedeelde mobiliteit is maatwerk'	12-07-2022	
	BVVP: Brabants Verkeersveiligheidsplan 2024-2027	09-10-2018	
	Krachten-bundeling Smart Mobility	21-05-2024	
		22-10-2019	
Energieagenda 2019 - 2030	Uitvoeringsagenda Energie 2024-2027	20-11-2018	14-12-2018
		24-09-2024	
Milieu 2030: een gezond milieu voor een gezonder leven	Uitvoeringsagenda Milieu 2024-2027	27-09-2022	11-11-2022
	Schone luchtakkoord 2021-2030	24-09-2024	
		November 2021	
Levendig Brabant 2023 - 2030		08-11-2022	03-02-2023
	Uitvoeringsagenda Levendig Brabant 2024-2027		
			03-12-2021

Beleidskader (BK)	Uitvoeringsagenda (UA)	Vaststelling GS	Vaststelling PS
Gezondheid 2021 - 2030. Drie gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander	Uitvoeringsagenda Gezondheid 2024-2027	05-11-2024	
Toekomstbestendig Bestuur		01-10-2024	08-03-2024
	Uitvoeringsagenda Toekomstbestendig Bestuur 2024-2027	29-10-2024	
Landbouw en Voedsel 2030 - Brabant			08-04-2022
	Uitvoeringsagenda Landbouw & Voedsel 2024-2027	05-11-2024	
	Mest	01-11-2022	
Regionaal Water- en Bodemprogramma (RWP) 2022-2027			03-12-2021
	Addendum Regionaal Water en Bodem Programma 2022-2027	18-02-2025	
Leefomgeving 2030 - Brabant		01-11-2022	27-10-2023
Wonen en Werken		23-01-2023	24-05-2024
	Uitvoeringsagenda Wonen en Werken 2024-2027	15-10-2024	
Natuur 2030: robuust, inclusief en verbonden		06-09-2022	14-10-2022
	Natuur 2023-2027	14-02-2023	
Aanpak/koers/uitvoeringsagenda die invulling geeft aan de uitvoering voor meerdere beleidskaders:			
	Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof 2.0	10-12-2024	
	Uitvoeringsagenda Brede Welvaart 2024-2027	05-11-2024	
	Instrumenteel kader Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving	22-05 2018	

Provincie Noord-Brabant

Brabantlaan 1
Postbus 90151
5200 MC 's-Hertogenbosch
Telefoon (073) 681 28 12
www.brabant.nl

Provincie Noord-Brabant

Begroting 2026 Bijlagenbundel



Begroting 2026 Bijlagenbundel

Inhoud

I Financiële positie: Toelichting lasten en baten	2
Bijlage 1. Totaaloverzicht programmaplan	4
Bijlage 2. Structurele en incidentele lasten en baten per programma	7
Bijlage 3. Limitatief overzicht van incidentele lasten en incidentele baten.....	9
Bijlage 4. Lasten en baten per taakveld en toedeling organisatiekosten	18
a. Lasten en baten ingedeeld naar taakvelden	18
b. Verdeling taakvelden over de programma's	21
c. Toedeling organisatiekosten	23
Bijlage 5a. Specificatie van aanmerkelijke verschillen tussen jaarstukken 2024 en begroting 2026	25
Bijlage 5b. Specificatie van de exploitatiesubsidies 2026.....	30
II Financiële positie – Geprognosticeerde balans	31
Bijlage 6. Geprognosticeerde balans	32
Bijlage 7. Immateriële vaste activa	33
Bijlage 8. Materiële vaste activa.....	34
Bijlage 9. Financiële vaste activa	39
a. Deelnemingen	39
b. Uitwerking paragraaf verbonden partijen	41
c. Verstrekte geldleningen.....	77
d. Uitzettingen met looptijd van meer dan één jaar	85
Bijlage 10. Reserves.....	86
Bijlage 11. Voorzieningen	96
Bijlage 12. Vaste schulden	101
Bijlage 13. Garantieverplichtingen.....	103
Bijlage 14. Berekening EMU-saldo	107
Bijlage 15. Investeringschema	108
III Financiële positie – Uitwerking paragraaf weerstandsvermogen.....	109
Bijlage 16. Uitwerking paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing.....	109
a. Risico-inventarisatie en afdekking	110
b. Kengetallen m.b.t. de financiële positie	112

Deze bijlagenbundel is onderdeel van de [[begroting 2026](#)].

Navigeren door deze bijlagenbundel: In inhoudsopgave op het betreffende onderdeel klikken en onderaan iedere pagina mogelijkheid om terug te keren naar inhoudsopgave via klik op "pag." of op tekst linksonder: "Provincie Noord-Brabant – Bijlagen.." De in deze bijlagen vermelde cijfers betreffen bedragen in hele Euro, tenzij in de bijlage anders is vermeld.

I Financiële positie:

Toelichting lasten en baten

Bijlage 1 Totaaloverzicht programmaplan

In dit totaaloverzicht zijn de lasten en baten per programma vermeld.

In overeenstemming met (het "Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten") [BBV](#) art. 19 en art. 22 zijn opgenomen:

- de gerealiseerde bedragen van de jaarrekening 2024;
- de geraamde bedragen van de begroting 2026 en de meerjarenraming 2027 t/m 2029.

Per programma wordt onderscheid gemaakt in de programmalasten en -baten en de toegerekende organisatiekosten.

Verder zijn opgenomen:

- het onderdeel algemeen financieel beleid waarin de baten en lasten zijn gespecificeerd van de algemene dekkingsmiddelen, de algemene stelposten en de overhead in overeenstemming met BBV art. 17;
- de toevoegingen en de onttrekkingen aan de reserves. (de toevoegingen en onttrekkingen - gespecificeerd per reserve - zijn opgenomen in bijlage 10)

Het geraamd resultaat komt in de begroting 2026 en in de meerjarenraming 2027 t/m 2029 uit op € 0.

De ramingen van lasten + toevoegingen aan reserves zijn gelijk aan de baten + onttrekkingen aan reserves en daarmee is de begroting in evenwicht en is steeds sprake van een sluitende begroting.

Bijlage 2 Structureel en incidenteel

In overeenstemming met BBV art. 19 lid c/d is als toelichting op het overzicht van baten en lasten in de begroting bijlage 2 opgenomen waarin per programma de structurele en incidentele lasten en baten zijn vermeld. Bijlage 2 laat zien dat de gewijzigde begroting 2025, de begroting 2026 en de meerjarenraming 2027 t/m 2029 niet alleen sluitend is, maar dat ook sprake is van structureel evenwicht. Dat wil zeggen dat in 2025, 2026 en ook in 2027 en verdere jaren de structurele baten hoger uitkomen dan de structurele lasten.

Bijlage 3 Limitatief overzicht van incidentele lasten en incidentele baten

Om vast te kunnen stellen of er in de begroting sprake is van een structureel evenwicht is het van belang dat inzicht bestaat in het deel van de lasten en de baten dat incidenteel is en het deel dat structureel is. Daartoe is in BBV art 19 c/d voorgeschreven dat in de begroting een overzicht van de incidentele lasten en incidentele baten wordt opgenomen, waarbij per programma de belangrijkste posten worden gespecificeerd.

Bijlage 3 bevat dit overzicht van alle incidentele lasten en incidentele baten, waarbij de incidentele posten groter dan € 1 mln. zijn gespecificeerd. (Incidentele posten kleiner dan € 1 mln. zijn samengevoegd.)

Uit dit overzicht van incidentele lasten en incidentele baten blijkt dat Noord-Brabant een structureel begrotingsevenwicht heeft. De structurele lasten zijn lager dan de structurele baten in de begroting.

Alle toevoegingen en onttrekkingen aan reserves worden door de provincie als incidenteel aangemerkt.

Bijlage 4 Indeling van lasten en baten naar taakvelden / toedeling organisatiekosten

De provincies hebben ieder hun eigen begroting met daarin hun eigen programma-indeling.

Om de begrotingen van de verschillende provincies te kunnen vergelijken is voorgeschreven dat de provincies in hun begroting een overzicht opnemen van de ramingen ingedeeld naar de door het rijk voor alle provincies uniform voorgeschreven taakvelden. Het totaal van de ramingen van de lasten en baten in de programmabegroting dient gelijk te zijn aan het totaal van de lasten en baten van de taakvelden-begroting.

In overeenstemming met BBV art. 7 lid c zijn in bijlage 4a de ramingen van de begroting ingedeeld naar de uniform voorgeschreven taakvelden.

In overeenstemming met BBV art. 66 lid 3 is in bijlage 4b tevens het verdelingsprincipe inzichtelijk gemaakt waarmee de taakvelden over de programma's zijn verdeeld.

Het BBV art. 1, 8 en art 17 schrijft voor dat de kosten die betrekking hebben op het primaire proces direct aan de programma's dienen te worden toegerekend en dat daarnaast de kosten van overhead op één centrale plek buiten de programma's moeten worden opgenomen.

Een specificatie van de toedeling van de directe organisatiekosten en de overheadkosten is opgenomen in bijlage 4c.

Bijlage 5a Specificatie van de aanmerkelijke verschillen tussen de lasten en de baten van jaarstukken 2024 en begroting 2026

Een specificatie van de belangrijkste verschillen tussen de jaarstukken 2024 en de begroting 2026 is in overeenstemming met BBV art. 19 opgenomen in bijlage 5.

Een toelichting op de belangrijkste verschillen in lasten en baten tussen de begroting 2025 en 2026 is bij elk van de programma's in de begroting opgenomen.

Bijlage 5b Overzicht van exploitatiesubsidies in begroting 2026

In dit overzicht zijn alle exploitatiesubsidies vermeld die in de begroting 2026 zijn opgenomen.

Bijlage 1. Totaaloverzicht programma-plan

Totaaloverzicht meerjarenbegroting Bedragen x € 1.000	Jaarrek. 2024 realisatie	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
1. Bestuur en veiligheid					
<u>Lasten</u>					
Programmalasten	20.166 N	18.813 N	16.891 N	11.456 N	11.456 N
Toerekening organisatiekosten	8.515 N	6.598 N	6.598 N	6.048 N	6.048 N
Totaal Lasten	28.681 N	25.411 N	23.490 N	17.503 N	17.503 N
<u>Baten</u>					
Programmabaten	233 V	42 V	58 V	2 V	2 V
Bijdrage in toerekening org. kosten	285 V	0	0	0	0
Totaal Baten	518 V	42 V	58 V	2 V	2 V
Saldo van baten en lasten	28.163 N	25.369 N	23.432 N	17.501 N	17.501 N
2. Ruimte en wonen					
<u>Lasten</u>					
Programmalasten	18.944 N	25.415 N	29.934 N	28.105 N	13.678 N
Toerekening organisatiekosten	12.543 N	13.773 N	13.216 N	11.774 N	11.774 N
Totaal Lasten	31.487 N	39.188 N	43.150 N	39.880 N	25.452 N
<u>Baten</u>					
Programmabaten	12.745 V	2.181 V	7.031 V	0	0
Totaal Baten	12.745 V	2.181 V	7.031 V	0	0
Saldo van baten en lasten	18.742 N	37.007 N	36.119 N	39.880 N	25.452 N
3. Water en Bodem					
<u>Lasten</u>					
Programmalasten	45.671 N	57.117 N	93.379 N	17.719 N	14.639 N
Toerekening organisatiekosten	7.199 N	5.634 N	5.680 N	4.245 N	4.245 N
Totaal Lasten	52.870 N	62.751 N	99.059 N	21.964 N	18.884 N
<u>Baten</u>					
Programmabaten	21.904 V	21.528 V	13.375 V	8.581 V	8.581 V
Bijdrage in toerekening org. kosten	1.126 V	0	0	0	0
Totaal Baten	23.030 V	21.528 V	13.375 V	8.581 V	8.581 V
Saldo van baten en lasten	29.840 N	41.223 N	85.684 N	13.383 N	10.303 N
4. Natuur en milieu					
<u>Lasten</u>					
Programmalasten	151.901 N	176.783 N	186.177 N	120.941 N	122.695 N
Toerekening organisatiekosten	14.995 N	16.871 N	16.754 N	15.773 N	13.315 N
Totaal Lasten	166.897 N	193.654 N	202.931 N	136.713 N	136.010 N
<u>Baten</u>					

Totaaloverzicht meerjarenbegroting Bedragen x € 1.000	Jaarrek. 2024 realisatie	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Programmabaten	45.624 V	50.179 V	64.948 V	36.366 V	23.595 V
Totaal Baten	45.624 V	50.179 V	64.948 V	36.366 V	23.595 V
Saldo van baten en lasten	121.273 N	143.475 N	137.983 N	100.347 N	112.415 N

5. Economie

Lasten

Programmalasten	83.853 N	63.545 N	44.007 N	24.667 N	23.521 N
Toerekening organisatiekosten	9.885 N	8.672 N	8.672 N	7.103 N	7.103 N
Totaal Lasten	93.738 N	72.217 N	52.679 N	31.770 N	30.624 N

Baten

Programmabaten	42.168 V	14.208 V	212 V	101 V	0
Bijdrage in toerekening org. kosten	1.916 V	0	0	0	0
Totaal Baten	44.084 V	14.208 V	212 V	101 V	0
Saldo van baten en lasten	49.654 N	58.009 N	52.467 N	31.669 N	30.624 N

6. Energie

Lasten

Programmalasten	11.324 N	17.005 N	7.817 N	3.473 N	3.423 N
Toerekening organisatiekosten	5.226 N	7.069 N	7.069 N	3.620 N	3.620 N
Totaal Lasten	16.549 N	24.074 N	14.886 N	7.094 N	7.044 N

Baten

Programmabaten	6.266 V	5.036 V	4.811 V	0	0
Totaal Baten	6.266 V	5.036 V	4.811 V	0	0
Saldo van baten en lasten	10.283 N	19.039 N	10.075 N	7.094 N	7.044 N

7. Landbouw en voedsel

Lasten

Programmalasten	15.225 N	24.996 N	15.226 N	11.215 N	657 N
Toerekening organisatiekosten	5.177 N	6.355 N	6.205 N	3.980 N	3.980 N
Totaal Lasten	20.402 N	31.351 N	21.431 N	15.195 N	4.637 N

Baten

Programmabaten	10.207 V	18.230 V	11.801 V	10.558 V	0
Totaal Baten	10.207 V	18.230 V	11.801 V	10.558 V	0
Saldo van baten en lasten	10.195 N	13.121 N	9.631 N	4.637 N	4.637 N

8. Basisinfrastructuur mobiliteit

Lasten

Programmalasten	182.757 N	227.808 N	238.559 N	228.136 N	232.058 N
Toerekening organisatiekosten	19.784 N	18.015 N	18.015 N	14.534 N	14.534 N
Totaal Lasten	202.541 N	245.823 N	256.574 N	242.670 N	246.593 N

Baten

Programmabaten	6.324 V	10.035 V	8.816 V	7.224 V	6.161 V
Bijdrage in toerekening org. kosten	596 V	0	0	0	0
Totaal Baten	6.920 V	10.035 V	8.816 V	7.224 V	6.161 V

Totaaloverzicht meerjarenbegroting Bedragen x € 1.000	Jaarrek. 2024 realisatie	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Saldo van baten en lasten	195.621 N	235.788 N	247.758 N	235.446 N	240.432 N
9. Mobiliteitsontwikkeling					
<u>Lasten</u>					
Programmalasten	59.267 N	120.105 N	72.714 N	44.448 N	456.319 N
Toerekening organisatiekosten	4.125 N	9.726 N	9.517 N	6.270 N	6.270 N
Totaal Lasten	63.392 N	129.831 N	82.230 N	50.718 N	462.589 N
<u>Baten</u>					
Programmabaten	9.766 V	1.888 V	1.334 V	70 V	0
Bijdrage in toerekening org. kosten	1.625 V	0	0	0	0
Totaal Baten	11.391 V	1.888 V	1.334 V	70 V	0
Saldo van baten en lasten	52.001 N	127.943 N	80.896 N	50.648 N	462.589 N
10. Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrije tijd					
<u>Lasten</u>					
Programmalasten	51.705 N	50.293 N	49.594 N	46.718 N	47.746 N
Toerekening organisatiekosten	3.354 N	4.208 N	4.208 N	3.690 N	3.690 N
Totaal Lasten	55.059 N	54.501 N	53.802 N	50.408 N	51.436 N
<u>Baten</u>					
Programmabaten	1.337 V	1.504 V	1.532 V	1.561 V	1.591 V
Totaal Baten	1.337 V	1.504 V	1.532 V	1.561 V	1.591 V
Saldo van baten en lasten	53.722 N	52.997 N	52.270 N	48.847 N	49.844 N
Algemeen financieel beleid					
<u>Lasten</u>					
Programmalasten	6.877 N	48.697 N	64.975 N	450.428 N	218.238 N
Toerekening organisatiekosten	97.095 N	114.919 N	114.451 N	106.221 N	105.498 N
Totaal Lasten	103.972 N	163.616 N	179.427 N	556.649 N	323.736 N
<u>Baten</u>					
Programmabaten	898.460 V	887.405 V	906.922 V	932.279 V	962.120 V
Bijdrage in toerekening org. kosten	333 V	0	0	0	0
Totaal Baten	898.793 V	887.405 V	906.922 V	932.279 V	962.120 V
Saldo van baten en lasten	794.821 V	723.789 V	727.495 V	375.630 V	638.384 V
Mutaties reserves					
<u>Lasten</u>					
Programmalasten	807.123 N	476.240 N	474.414 N	351.604 N	374.390 N
Totaal Lasten	807.123 N	476.240 N	474.414 N	351.604 N	374.390 N
<u>Baten</u>					
Programmabaten	620.085 V	506.422 V	483.232 V	525.426 V	696.847 V
Totaal Baten	620.085 V	506.422 V	483.232 V	525.426 V	696.847 V
Saldo van baten en lasten	187.038 N	30.182 V	8.819 V	173.822 V	322.457 V
Saldo van baten en lasten	38.289 V	0	0	0	0

Bijlage 2. Structurele en incidentele lasten en baten per programma

Structureel begrotingsevenwicht

Bedragen x € 1.000

	Begr. 2025, na wijziging			Begroting 2026			Begroting 2027			Begroting 2028			Begroting 2029		
	totaal	waarvan: incidenteel	structureel	totaal	waarvan: incidenteel	structureel	totaal	waarvan: incidenteel	structureel	totaal	waarvan: incidenteel	structureel	totaal	waarvan: incidenteel	structureel
L a s t e n - programma															
Bestuur en Veiligheid	28.482	2.198	26.283	25.411	3.495	21.916	23.490	1.672	21.818	17.503	0	17.503	17.503	0	17.503
Ruimte en Wonen	35.035	10.501	24.534	39.188	3.074	36.114	43.150	652	42.498	39.880	0	39.880	25.452	0	25.452
Water en Bodem	54.984	27.330	27.655	62.751	35.925	26.826	99.059	70.448	28.612	21.964	3.032	18.932	18.884	3.032	15.852
Natuur en Milieu	210.885	88.934	121.951	193.654	65.394	128.259	202.931	76.366	126.565	136.713	13.148	123.566	136.010	11.250	124.760
Economie, Kennis en Talentontwikkeling	93.970	68.653	25.317	72.217	42.123	30.094	52.679	21.400	31.279	31.770	277	31.493	30.624	0	30.624
Energie	21.845	14.915	6.930	24.074	16.062	8.013	14.886	6.874	8.013	7.094	2.274	4.820	7.044	2.224	4.820
Landbouw en Voedsel	19.738	12.357	7.380	31.351	24.331	7.020	21.431	14.662	6.769	15.195	10.558	4.637	4.637	0	4.637
Basisinfrastructuur mobiliteit	232.639	16.054	216.585	245.823	16.101	229.721	256.574	17.826	238.748	242.670	2.528	240.142	246.593	0	246.593
Mobiliteitsontwikkeling	112.205	94.380	17.825	129.831	90.560	39.271	82.230	46.741	35.489	50.718	23.103	27.615	462.589	422.642	39.947
Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrije tijd	66.567	4.494	62.073	54.501	3.423	51.078	53.802	2.724	51.078	50.408	0	50.408	51.436	0	51.436
Algemeen financieel beleid	95.402	3.266	92.136	163.616	28.315	135.301	179.427	27.499	151.927	556.649	391.569	165.080	323.736	136.931	186.805
A. Totaal lasten	971.751	343.083	628.668	1.042.416	328.803	713.613	1.029.659	286.863	742.796	1.170.565	446.488	724.076	1.324.508	576.078	748.430
B a t e n - programma															
Bestuur en Veiligheid	85	83	2	42	40	2	58	56	2	2	0	2	2	0	2
Ruimte en Wonen	7.534	7.534	0	2.181	2.181	0	7.031	7.031	0	0	0	0	0	0	0
Water en Bodem	20.595	12.288	8.307	21.528	12.946	8.581	13.375	4.794	8.581	8.581	0	8.581	8.581	0	8.581
Natuur en Milieu	55.773	23.187	32.586	50.179	4.764	45.415	64.948	1.714	63.234	36.366	1.414	34.952	23.595	0	23.595
Economie, Kennis en Talentontwikkeling	37.315	37.315	0	14.208	14.208	0	212	212	0	101	101	0	0	0	0
Energie	7.708	7.708	0	5.036	5.036	0	4.811	4.811	0	0	0	0	0	0	0
Landbouw en Voedsel	6.494	6.494	0	18.230	18.230	0	11.801	11.801	0	10.558	10.558	0	0	0	0
Basisinfrastructuur mobiliteit	11.385	2.982	8.403	10.035	4.355	5.679	8.816	2.655	6.161	7.224	1.063	6.161	6.161	0	6.161
Mobiliteitsontwikkeling	1.465	1.465	0	1.888	1.888	0	1.334	1.334	0	70	70	0	0	0	0
Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrije tijd	1.616	36	1.580	1.504	0	1.504	1.532	0	1.532	1.561	0	1.561	1.591	0	1.591
Algemeen financieel beleid	900.712	28.662	872.050	887.405	9.898	877.506	906.922	1.567	905.354	932.279	0	932.279	962.120	0	962.120
B. Totaal baten	1.050.682	127.755	922.928	1.012.234	73.547	938.688	1.020.840	35.975	984.865	996.743	13.206	983.537	1.002.051	0	1.002.051
Saldo van baten en lasten B/-A	78.931			-30.182			-8.819			-173.822			-322.457		

Structureel begrotingsevenwicht

Bedragen x € 1.000

	Begr. 2025, na wijziging			Begroting 2026			Begroting 2027			Begroting 2028			Begroting 2029		
	totaal	waarvan: incidenteel	structureel	totaal	waarvan: incidenteel	structureel	totaal	waarvan: incidenteel	structureel	totaal	waarvan: incidenteel	structureel	totaal	waarvan: incidenteel	structureel
C. Stortingen in reserves	674.530	674.530	0	476.240	476.240	0	474.414	474.414	0	351.604	351.604	0	374.390	374.390	0
D. Onttrekkingen aan reserves	595.599	595.599	0	506.422	506.422	0	483.232	483.232	0	525.426	525.426	0	696.847	696.847	0
Geraamd resultaat (B-A+D-C)	0			0			0			0			0		
Totaal structurele lasten (A)			628.668			713.613			742.796			724.076			748.430
Totaal structurele baten (B)			922.928			938.688			984.865			983.537			1.002.051
Structurele baten -/- structurele lasten			294.260			225.074			242.069			259.460			253.621

Een limitatief overzicht van de incidentele lasten en baten en van de mutaties in de reserves is opgenomen in bijlage 3.
Alle toevoegingen en onttrekkingen aan reserves worden aangemerkt als incidenteel.

Bijlage 3. Limitatief overzicht van incidentele lasten en incidentele baten

Overzicht van incidentele lasten en baten (bedragen x € 1)	Incidentele lasten 2026	Incidentele baten 2026	Incidentele lasten 2027	Incidentele baten 2027	Incidentele lasten 2028	Incidentele baten 2028	Incidentele lasten 2029	Incidentele baten 2029
1. Bestuur en veiligheid	3.494.623	40.000	1.672.000	56.000	-	-	-	-
inkomst Brab. Health Deal	-	40.000	-	56.000	-	-	-	-
Majeure projecten West-Brabant	1.578.623	-	-	-	-	-	-	-
uitgave Brab. Health Deal	40.000	-	56.000	-	-	-	-	-
Uitvoeringsagenda Gezondheid 2022-2023	166.000	-	156.000	-	-	-	-	-
Brede Welvaart	1.290.000	-	1.040.000	-	-	-	-	-
Reputatie Brabant	420.000	-	420.000	-	-	-	-	-
2. Ruimte en wonen	3.073.693	2.180.924	652.025	7.030.991	-	-	-	-
Exploitatielasten de Pielis	16.395	-	-	-	-	-	-	-
Inkomsten Oostelijke Langstraat	-	-	-	7.030.991	-	-	-	-
Gebiedstransformaties	189.525	-	189.525	-	-	-	-	-
Uitgaven tlv SPUK Stedelijk Brabant	340.310	-	-	-	-	-	-	-
SPUK Stedelijk Brabant	-	340.310	-	-	-	-	-	-
Uitg. tlv SPUK duurzaam bedrijfsvastgoed	75.000	-	-	-	-	-	-	-
Rijksbijdrage duurzaam bedrijfsvastgoed	-	75.000	-	-	-	-	-	-
3e tranche regionale woondeals (SPUK)	665.614	-	-	-	-	-	-	-
Flexpool Wonen 3e tranche	1.100.000	-	-	-	-	-	-	-
Woondeals 3e tranche	-	665.614	-	-	-	-	-	-
Rijksbijdrage Flexpool Wonen 3e tranche	-	1.100.000	-	-	-	-	-	-
Projecten & Ondersteuning	100.000	-	100.000	-	-	-	-	-
Bedrijventerreinen tlv SPUK CDOKE	224.349	-	-	-	-	-	-	-
3e tranche Flexpool Wonen_Cofinanciering	362.500	-	362.500	-	-	-	-	-
3. Water en Bodem	35.924.957	12.946.460	70.447.502	4.793.731	3.031.524	-	3.031.524	-
Bodemsanering Chemie Pack	8.561.951	-	413.900	-	-	-	-	-
Communicatie Basisopgave	117.980	-	100.000	-	-	-	-	-
DP-DHZ (PNB)	3.983.493	-	-	-	-	-	-	-
DP-Veilig/Rivieren	799.741	-	17.712.151	-	-	-	-	-
DP-ZWD: Roode Vaart	1.250.000	-	3.730.000	-	-	-	-	-
DP-ZWD: Zoet water	812.500	-	2.186.770	-	-	-	-	-
Dwarsverbanden RWP basisopgave	30.000	-	350.000	-	-	-	-	-

Overzicht van incidentele lasten en baten (bedragen x € 1)	Incidentele lasten 2026	Incidentele baten 2026	Incidentele lasten 2027	Incidentele baten 2027	Incidentele lasten 2028	Incidentele baten 2028	Incidentele lasten 2029	Incidentele baten 2029
Geopark Schelde Delta	101.552	-	425.000	-	-	-	-	-
Inkomsten PNB vitale bodem	-	730.000	-	547.500	-	-	-	-
Inrichting vaarwegen (dekking STUW)	-	-	-	-	51.362	-	51.362	-
Integrale visie Delta wateren (dekk.STUW)	-	-	-	-	114.133	-	114.133	-
Klimaatadaptatie basisopgave	105.000	-	125.000	-	-	-	-	-
Klimaatadaptatie DPRA	1.500.000	-	8.251.480	-	-	-	-	-
Monitoring	-	-	-	-	570.667	-	570.667	-
Monitoring waterkwaliteit basisopgave	200.000	-	670.000	-	-	-	-	-
Ondergrondmodellen	72.750	-	190.000	-	-	-	-	-
Ontwikkeling integraal waterbeheer	-	-	-	-	261.613	-	261.613	-
Proceskosten prog WEB Basisopgave	273.379	-	756.550	-	-	-	-	-
Programmabureau KRW/DHZ (extern)	1.000.000	700.000	1.000.000	700.000	-	-	-	-
Ruimte watersys.hers STUW	-	-	-	-	684.800	-	684.800	-
Strategie waterkwaliteitsbeleid	-	-	-	-	45.654	-	45.654	-
Veilig water basisopgave	190.000	-	326.856	-	-	-	-	-
Verdrogingsaanpak NNP MOKs	-	-	19.150.000	-	-	-	-	-
VTH bodemenergiesystemen GW en OV basis	-	-	588.064	-	-	-	-	-
Water voor Natuur	-	-	-	-	695.219	-	695.219	-
Waterkwaliteit Kennis en innovatieontw	50.000	-	1.369.318	-	-	-	-	-
Waterkwaliteit monitoring	-	-	426.719	-	-	-	-	-
Waterkwaliteit Procesmiddelen	-	-	461.250	-	-	-	-	-
Waterkwaliteit regelgeving	-	-	500.000	-	-	-	-	-
Waterkwaliteit Samenwerking	-	-	370.156	-	-	-	-	-
Waterkwaliteit Schoon Water voor Brabant	-	259.000	152.472	-	180.077	-	180.077	-
Waterkwaliteit Stofgroepen en gebiedsopg	150.000	-	1.006.648	-	-	-	-	-
Waterveiligheid. Riv.geb.	-	-	-	-	427.999	-	427.999	-
Zuidwestelijke Delta basisopgave	115.000	-	235.000	-	-	-	-	-
Zwemwaterkwaliteit Basisopgave	50.000	-	241.634	-	-	-	-	-
Europees programma GLB-NSP Water	1.961.320	-	-	-	-	-	-	-
Europees programma OP-Zuid Water	421.500	-	-	-	-	-	-	-
SPUK 2e fase Deltaprogramma Zoetwater	10.351.909	10.351.909	3.285.508	3.285.508	-	-	-	-
Vitale bodem beleid	222.505	-	496.483	-	-	-	-	-
BodemUp 2.0 VB RWP	2.431.947	-	4.166.122	-	-	-	-	-
KRW impuls Brabant	204.379	-	1.437.198	-	-	-	-	-
Bodemkwaliteit_BA 2024-2027	62.500	-	62.500	-	-	-	-	-
SPUK L35 Bodem Up - Monitoring	905.551	-	-	-	-	-	-	-
SPUK L35 Bodem Up - Coaching	-	-	260.723	-	-	-	-	-
Ottrekking SPUK L35 Rpml Prog3	-	905.551	-	260.723	-	-	-	-

Overzicht van incidentele lasten en baten (bedragen x € 1)	Incidentele lasten 2026	Incidentele baten 2026	Incidentele lasten 2027	Incidentele baten 2027	Incidentele lasten 2028	Incidentele baten 2028	Incidentele lasten 2029	Incidentele baten 2029
4. Natuur en milieu	65.394.441	4.763.877	76.365.688	1.713.877	13.147.549	1.413.877	11.250.000	-
Biodiversiteit (prov)	3.000.000	-	3.000.000	-	-	-	-	-
Gebiedsgerichte aanpak groenblauw	1.894.333	-	1.894.333	-	1.894.333	-	-	-
Inkomsten LPN spuk Natuur	-	650.000	-	-	-	-	-	-
LPN herstel Maatregel Natuur (spuk)	650.000	-	-	-	-	-	-	-
Ontsnipperingsmaatregelen A58	-	-	-	-	-	-	7.250.000	-
Ontsnipperingsmaatregelen N65	-	-	-	-	-	-	4.000.000	-
Stimuleringsregeling Landschap	1.537.482	-	-	-	-	-	-	-
Uitg SPUK SLA (cofin) en Ankermeetpunt	128.896	-	-	-	-	-	-	-
Uitgaven Natuur GLB-NSP	5.881.050	-	-	-	-	-	-	-
Natuur voor en door Brabanders	1.200.000	-	1.200.000	-	-	-	-	-
Raming realisatie NNB ontwikkelopgave	30.000.000	-	30.000.000	-	-	-	-	-
Ink. Natuur voor en door Brabanders	-	300.000	-	300.000	-	-	-	-
SPUK Natuurinclusief isoleren	3.496.226	-	4.456.655	-	2.973.859	-	-	-
Werkbudget Brabant openhouden	52.882	-	52.882	-	-	-	-	-
SPUK LPN2 boscompensatie	8.500.000	-	8.500.000	-	8.279.357	-	-	-
SPUK LPN2 capaciteit partners	4.000.000	-	25.238.246	-	-	-	-	-
Externe Veiligheid_BA24	70.000	-	50.000	-	-	-	-	-
Verbinden en uitvoeren_BA24	388.572	-	408.572	-	-	-	-	-
Zeer Zorgwekkende Stoffen_BA24	145.000	-	135.000	-	-	-	-	-
Bestrijding invasieve exoten	225.000	-	225.000	-	-	-	-	-
Onttrekking SPUK L35 Rpml Prog4	-	3.813.877	-	1.413.877	-	1.413.877	-	-
SPUK L35 Rpml Groenblauwe dooradering	200.000	-	-	-	-	-	-	-
SPUK L35 Rpml Recropassage Pauwels	2.200.000	-	-	-	-	-	-	-
Uitg. Res. EP 2027/OPZuid Milieu	325.000	-	-	-	-	-	-	-
SPUK LPN2 GOB Versnelling natuurherstel	1.500.000	-	1.205.000	-	-	-	-	-
5. Economie	42.122.921	14.208.288	21.399.985	212.453	277.465	101.068	-	-
EFRO bijdrage OP Zuid	14.000.000	14.000.000	-	-	-	-	-	-
Inkomsten algemeen economisch beleid	-	111.144	-	113.366	-	-	-	-
UA campus, sted.Innov., fieldl, hybr.lr.	1.000.000	-	700.000	-	-	-	-	-
Uitg. Res. EP 2027/Interreg	2.200.000	-	580.922	-	-	-	-	-
Uitvoer.kstn '22-'27/Interreg DL-NL	29.700	-	29.757	-	-	-	-	-
Uitvoeringskosten '22-'27 - OPZuid	900.000	-	450.000	-	277.465	-	-	-
Uitg. Res. EP 2027/OPZuid-Gezondheid	921.500	-	-	-	-	-	-	-
Green Chemistry Campus	1.000.000	-	-	-	-	-	-	-
Uitg. Res. EP 2027/OPZuid-GRDST	465.000	-	-	-	-	-	-	-
Ink. Uitv.kstn EP 2020-2027	-	97.144	-	99.087	-	101.068	-	-
Circulaire Economie BA 2024-2027	2.000.000	-	2.111.009	-	-	-	-	-

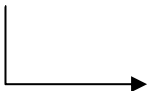
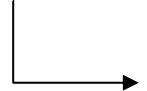
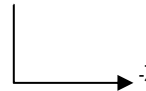
Overzicht van incidentele lasten en baten (bedragen x € 1)	Incidentele lasten 2026	Incidentele baten 2026	Incidentele lasten 2027	Incidentele baten 2027	Incidentele lasten 2028	Incidentele baten 2028	Incidentele lasten 2029	Incidentele baten 2029
Economische Structuurverst. BA 2024-2027	3.140.000	-	4.707.904	-	-	-	-	-
Innovatie BA 2024-2027	7.500.000	-	5.688.868	-	-	-	-	-
Arbeidsmarktbeleid BA 2024-2027	2.970.000	-	2.354.350	-	-	-	-	-
Data-economie BA 2024-2027	4.840.000	-	4.777.175	-	-	-	-	-
uitg. cofin EP/GLB_NSP (alg. mid.)	1.156.721	-	-	-	-	-	-	-
6. Energie	16.061.708	5.035.800	6.873.543	4.811.451	2.273.873	-	2.223.873	-
Uitg. Res. EP 2027/Interreg	1.000.000	-	206.543	-	-	-	-	-
stelpost Energie 2022-2030	-	-	-	-	2.223.873	-	2.223.873	-
Uitg. Res. EP 2027/OPZuid- Energie	1.555.000	-	-	-	-	-	-	-
Uitgaven Green Deal Geothermie	50.000	-	100.000	-	50.000	-	-	-
SPUK capaciteit Klimaat/energie	-	4.535.800	-	4.311.451	-	-	-	-
Werkbudget Energie Brabant	500.000	-	500.000	-	-	-	-	-
Werkbudget Industrie	625.000	-	625.000	-	-	-	-	-
Werkbudget Gebouwde Omgeving	460.000	-	460.000	-	-	-	-	-
Werkbudget Bijdr. RES en proces	800.000	-	800.000	-	-	-	-	-
Werkbudget Elektriciteit	450.000	-	450.000	-	-	-	-	-
Gebouwde Omgeving BA 2024-2027	8.472.708	-	1.583.000	-	-	-	-	-
Industrie_BA 2024-2027	425.000	-	425.000	-	-	-	-	-
Projecten_Energie Brabant_Cofin BA24	1.224.000	-	1.224.000	-	-	-	-	-
SPUK C86 KMV 2 en 3	500.000	-	500.000	-	-	-	-	-
Ink. SPUK C86 KMV 2 en 3	-	500.000	-	500.000	-	-	-	-
7. Landbouw en voedsel	24.330.661	18.229.675	14.662.416	11.800.596	10.557.918	10.557.918	-	-
Brabantse Bodem	165.000	-	-	-	-	-	-	-
Circulaire Economie	610.000	-	360.000	-	-	-	-	-
Lasten natuurinclusieve landbouw	100.000	-	190.000	-	-	-	-	-
Natuurinclusieve landbouw	425.000	-	557.000	-	-	-	-	-
Pachtinkomsten natuurinclusieve landbouw	-	80.000	-	100.000	-	-	-	-
Ondersteuningsnetwerken	685.811	-	666.073	-	-	-	-	-
Uitgaven GLB/NSP tlv Landbouw	2.511.139	-	-	-	-	-	-	-
Uitgaven OP Zuid tlv Landbouw	655.000	-	-	-	-	-	-	-
Innovatie landbouw	560.000	-	573.747	-	-	-	-	-
Verbinden en aanjagen	310.000	-	300.000	-	-	-	-	-
Innovatieve Stallen	275.866	-	250.000	-	-	-	-	-
Innovatie tlv Rijksbijdrage NPLG	8.550.000	-	3.286.130	-	3.286.130	-	-	-
Ontt. Innovatie tlv TP Rijksbijdr. NPLG	-	8.550.000	-	3.286.130	-	3.286.130	-	-
Lasten grondb. graasdierh. tlv SPUK	636.000	-	2.120.000	-	5.355.120	-	-	-
Onttr. SPUK tbv graasdierhouderijen	-	636.000	-	2.120.000	-	5.355.120	-	-
Eiwittransitie	70.000	-	65.000	-	-	-	-	-

Overzicht van incidentele lasten en baten (bedragen x € 1)	Incidentele lasten 2026	Incidentele baten 2026	Incidentele lasten 2027	Incidentele baten 2027	Incidentele lasten 2028	Incidentele baten 2028	Incidentele lasten 2029	Incidentele baten 2029
Voer-en managementsysteem tlv SPUK RPML	4.638.600	-	4.377.800	-	-	-	-	-
Biodiversiteitsmonitor tlv SPUK RPML	1.321.579	-	1.600.000	-	1.600.000	-	-	-
CO2 vastlegging tlv SPUK RPML	316.666	-	316.666	-	316.668	-	-	-
Extensivering tlv SPUK RPML	2.500.000	-	-	-	-	-	-	-
Ontr. voer-en manag.syst. tlv SPUK	-	8.963.675	-	6.294.466	-	1.916.668	-	-
8. Basisinfrastructuur mobiliteit	16.101.493	4.355.279	17.825.844	2.654.630	2.527.967	1.063.154	-	-
Bijdrage ITS-bureau en VM	-	559.504	-	559.504	-	559.504	-	-
Indusa	175.000	-	175.000	-	175.000	-	-	-
Inzet stakingsgelden OV	175.000	-	-	-	-	-	-	-
ITS programmabureau	1.409.468	-	1.409.468	-	559.504	-	-	-
KB Data implementatieplan	849.900	-	849.900	-	849.900	-	-	-
Uitgaven tlv SPUK ZE-bussen	3.275.000	-	1.578.351	-	-	-	-	-
SPUK ZE-bussen	-	3.275.000	-	1.578.351	-	-	-	-
Werkbudget Multimodale Bereikbaarheid	-	503.650	-	503.650	-	503.650	-	-
MUP Chaam	1.000.000	-	2.500.000	-	943.563	-	-	-
Verkeersveiligheid Mensgericht	3.600.000	-	3.600.000	-	-	-	-	-
Data Verkeersveiligheid	700.000	-	1.700.000	-	-	-	-	-
Data provinciale wegen	900.000	-	2.000.000	-	-	-	-	-
Verkeersveiligheid schoolfietsroutes	4.000.000	-	4.000.000	-	-	-	-	-
Uitg. tlv SPUK E111 Schn & Emissiel. B.	17.125	-	13.125	-	-	-	-	-
SPUK E111 Schoon & Emissiel. Bouwen	-	17.125	-	13.125	-	-	-	-
9. Mobiliteitsontwikkeling	90.560.407	1.887.803	46.740.938	1.334.135	23.102.755	70.000	422.641.752	-
A2 Deil - 's-Hertogenbosch	4.038.310	-	-	-	-	-	-	-
Bijdrage A67	-	-	-	-	-	-	38.660.000	-
Bijdrage EIK XL 1e tranche	850.000	-	-	-	-	-	-	-
C-ITS SM A67	-	-	-	-	-	-	3.500.000	-
Fiets in de versnelling res.VenV	600.000	-	600.000	-	-	-	-	-
Inkomsten netwerkprogramma Brabantstad	-	70.000	-	70.000	-	70.000	-	-
Maaslijn	7.672.000	-	11.782.000	-	-	-	-	-
MIRT A2 Deil - Den Bosch (2e pakket)	-	-	-	-	-	-	16.260.000	-
MIRT Multimodale Knoop Eindhoven	-	-	-	-	-	-	79.000.000	-
MIRT Spoorknoop Den Bosch	2.500.000	-	4.250.000	-	-	-	-	-
N279 Smart Mobility	2.000.000	-	2.000.000	-	1.008.255	-	-	-
N65 t.l.v. BDU	-	-	-	-	-	-	27.703.419	-
N65 t.l.v. SIF	-	-	-	-	-	-	18.800.000	-
Netwerkprogramma	100.000	-	100.000	-	100.000	-	-	-
Ontwikkeling regionale luchtvaart	90.000	-	747.200	-	-	-	-	-
PHS ten laste van SIF	42.128.122	-	-	-	6.500.000	-	15.000.000	-

Overzicht van incidentele lasten en baten (bedragen x € 1)	Incidentele lasten 2026	Incidentele baten 2026	Incidentele lasten 2027	Incidentele baten 2027	Incidentele lasten 2028	Incidentele baten 2028	Incidentele lasten 2029	Incidentele baten 2029
Robuuste Brabantroute Gilze	-	-	-	-	-	-	21.770.000	-
Snelfietsroutes	3.500.000	-	3.500.000	-	-	-	-	-
Subsidie stichting MCA Brabant	235.000	-	-	-	-	-	-	-
Truckparking leadpartnership	50.000	-	-	-	-	-	-	-
Wilhelminakanaal Tilburg	75.265	-	-	-	-	-	30.675.000	-
RMP ZO 2023	4.000.000	-	5.000.000	-	5.000.000	-	-	-
EU-project Greengage	88.881	-	-	-	-	-	-	-
EU-project Synfonica	50.000	-	24.466	-	-	-	-	-
EU-project Greengage (ink)	-	88.881	-	-	-	-	-	-
EU-project Synfonica (ink)	-	50.000	-	24.466	-	-	-	-
SMWZ 2.0 restbudget	842.707	-	2.503.603	-	-	-	-	-
HOV4	-	-	-	-	-	-	59.409.000	-
RMP ZO 2024	5.000.000	-	-	-	-	-	-	-
SMWZ 2.0 programmareservering	-	-	-	-	-	-	14.140.000	-
Multi Modale Agenda SMWZ 2.0	111.200	-	-	-	-	-	-	-
Schoon opleveren SmartwayZ.NL	1.000.000	-	1.000.000	-	-	-	-	-
Convenant Beethoven	-	-	-	-	-	-	97.724.333	-
Uitgaven tlv SPUK BRT A50	439.257	-	-	-	-	-	-	-
Uitg. tlv SPUK E103 Snelfietsroutes	1.239.665	-	1.239.669	-	-	-	-	-
SPUK BRT A50	-	439.257	-	-	-	-	-	-
SPUK E103 Snelfietsroutes	-	1.239.665	-	1.239.669	-	-	-	-
RMP NO 2025	1.000.000	-	-	-	-	-	-	-
RMP HvB 2025	4.700.000	-	3.000.000	-	5.000.000	-	-	-
RMP ZO 2025	6.000.000	-	8.744.000	-	5.494.500	-	-	-
Transitiebudget MMMP's	2.250.000	-	2.250.000	-	-	-	-	-
10. Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrije tijd	3.423.000	-	2.723.879	-	-	-	-	-
Brabant C	1.333.000	-	1.973.879	-	-	-	-	-
Uitvoering Cultuurbeleid algemeen	590.000	-	750.000	-	-	-	-	-
Pilots Levendig Brabant	1.500.000	-	-	-	-	-	-	-
Algemeen financieel beleid	28.314.977	9.898.401	27.499.275	1.567.247	391.569.404	-	136.930.517	-
Rente van belegd kasgeld	-	7.500.000	-	-	-	-	-	-
Renteopbr.obl.portefeuille, immunisatie	-	2.358.206	-	1.567.247	-	-	-	-
Renteopbr.obl.portefeuille, inv.agenda	-	40.195	-	-	-	-	-	-
Stelpost in te zetten begrotingsruimte	26.750.005	-	26.750.005	-	388.159.185	-	133.520.298	-
Stelpost irt reservering begr.ruimte	1.000.000	-	-	-	3.410.219	-	3.410.219	-
Stelpost Energie	2	-	2	-	-	-	-	-
Stelpost Klimaat	562.132	-	562.132	-	-	-	-	-
Stelpost Ontwikkelbedrijf	2.056	-	2.056	-	-	-	-	-

Overzicht van incidentele lasten en baten (bedragen x € 1)	Incidentele lasten 2026	Incidentele baten 2026	Incidentele lasten 2027	Incidentele baten 2027	Incidentele lasten 2028	Incidentele baten 2028	Incidentele lasten 2029	Incidentele baten 2029
Stelpost Ruimtelijk voorstel	782	-	782	-	-	-	-	-
Stelpost Kwaliteit openbaar bestuur	-	-	184.298	-	-	-	-	-
Mutaties reserves	476.239.990	506.421.968	474.413.871	483.232.423	351.604.216	525.426.182	374.389.885	696.846.994
"Onttr.res.DU V&V;kapitaallasten"	-	12.171.934	-	16.379.261	-	18.285.595	-	18.285.595
"Onttr.res.SIF;kapitaallasten"	-	5.538.075	-	7.671.407	-	8.760.942	-	8.760.943
Onttr AR Inv.agenda Groenontw.fnds 2e Tr	-	13.374.649	-	13.374.649	-	2.649.649	-	2.649.649
Onttr. AR Inv.agenda Brab. C (1e Tr)	-	1.333.000	-	1.973.879	-	-	-	-
Onttr. AR inv.agenda C&S 3e Tranche	-	2.503.633	-	1.163.633	-	169.728	-	169.727
Onttr. Res. Beleids.Econom 2030/ BA-mid	-	1.000.000	-	700.000	-	-	-	-
Onttr. Res. Ontw. Bedr.voering (Afschr)	-	485.727	-	485.727	-	485.727	-	485.727
Onttr. Res. Spaar- en Investeringsfonds	-	56.120.339	-	16.753.603	-	11.508.255	-	290.084.333
Onttr. reserve Verkeer en Vervoer	-	75.169.442	-	66.759.930	-	34.087.304	-	165.658.538
Onttrek res Regionaal prog Water & Bodem	-	16.884.664	-	77.855.211	-	3.667.433	-	587.584
Onttrek. AR inv.agenda App.kstn (2e Tr)	-	240.000	-	240.000	-	240.000	-	240.000
Onttrekking AR Immunisatieportefeuille	-	568.522	-	568.522	-	568.522	-	568.522
Onttrekking egalisatiereserve OB	-	706.806	-	199.150	-	59.883	-	42.091
Onttrekking Res De Beerze (grdbank)	-	16.395	-	-	-	-	-	-
Onttrekking Res Ontwikkelbedr. (grdbank)	-	6.900.306	-	2.549.991	-	1.521.851	-	1.556.385
Onttrekking res. OB Verkenningen	-	137.961	-	137.961	-	137.961	-	137.961
Onttrekking res. VTH omgevingsdiensten	-	28.768.066	-	31.268.066	-	31.268.066	-	31.268.066
Onttrekking reserve Bodem	-	8.561.951	-	413.900	-	-	-	-
onttrekking reserve onderhoud wegen	-	24.895.584	-	23.860.097	-	28.272.346	-	34.497.000
Onttrekking reserve opleidingen (POB)	-	400.000	-	400.000	-	400.000	-	400.000
Onttrekking Reserve Organontwikkeling	-	900.000	-	900.000	-	900.000	-	900.000
Onttrekking reserve Werklocaties	-	1.997.797	-	1.997.797	-	1.997.797	-	1.997.797
Onttrekking uit AR Doorgeschoven ruimte	-	89.973.818	-	89.000.566	-	313.707.435	-	59.083.796
OnttRes Instandhouding onr erfgoed071101	-	4.094.000	-	4.094.000	-	4.450.000	-	4.450.000
Toevo. AR (310401) doorgeschoven ruimte	80.067.100	-	77.632.473	-	4.186.920	-	25.109.690	-
Toevo. Res. Ontw. Bedr.voering (Afschr)	180.903	-	180.903	-	180.903	-	180.903	-
Toevo. reserve spaar-&investeringsfonds	63.761.246	-	64.158.746	-	68.000.000	-	52.391.000	-
Toevo.Res.Instandh.onr.erfgoed(prov)	457.904	-	457.904	-	2.026.379	-	2.026.379	-
Toevo.res.instandh.onr.erfgoed(rijk)	2.585.980	-	2.585.980	-	2.585.980	-	2.585.980	-
Toevoeging reserve opleidingen (POB)	1.507.269	-	1.501.453	-	1.295.488	-	1.275.264	-
Toevoeging AR Immunisatieportefeuille	561.042	-	561.042	-	561.042	-	561.042	-
Toevoeging AR Investeringsagenda	2.650.000	-	2.650.000	-	-	-	-	-
toevoeging basis reserve onderhoud wegen	32.825.056	-	32.825.056	-	32.825.056	-	32.825.056	-
Toevoeging egalisatiereserve OB	423.614	-	286.777	-	285.548	-	267.175	-
toevoeging incidenteel res onderh wegen	2.958.123	-	2.758.097	-	2.758.097	-	2.758.097	-

Overzicht van incidentele lasten en baten (bedragen x € 1)	Incidentele lasten 2026	Incidentele baten 2026	Incidentele lasten 2027	Incidentele baten 2027	Incidentele lasten 2028	Incidentele baten 2028	Incidentele lasten 2029	Incidentele baten 2029
Toevoeging Res Ontwikkelbedrijf (grdbank	3.523.535	-	3.357.616	-	3.091.508	-	2.635.091	-
Toevoeging res Reg. prog Water & Bodem	10.941.186	-	20.453.727	-	3.000.000	-	3.000.000	-
Toevoeging res. OB Verkenningen	99.801	-	99.801	-	99.801	-	99.801	-
Toevoeging res. VTH omgevingsdiensten	34.005.044	-	34.005.044	-	33.983.260	-	34.645.930	-
Toevoeging reserve Bodem	374.462	-	374.462	-	374.462	-	374.462	-
Toevoeging reserve Ontw bedrijfsvoering	1.156.259	-	1.156.259	-	903.134	-	903.134	-
Toevoeging Reserve Organontwikkeling	1.150.000	-	1.150.000	-	1.150.000	-	1.150.000	-
Toevoeging reserve Verkeer en vervoer	37.585.180	-	42.965.870	-	45.332.037	-	61.494.703	-
Toevoeging reserve Werklocaties	2.058.896	-	2.058.896	-	2.058.896	-	2.058.896	-
Toevoeging risicoreserve	1.906.122	-	533.452	-	243.364	-	219.077	-
toev. Res EP 2022-2027/GLB-NSP	500.000	-	-	-	-	-	-	-
toev. Res EP 2022-2027/Interreg	750.000	-	370.000	-	-	-	-	-
toev. Res EP 2022-2027/Uitvoeringskosten	3.165.333	-	3.167.365	-	3.426.235	-	3.325.167	-
ontr. Res EP 2022-2027/Interreg	-	3.200.000	-	787.465	-	-	-	-
ontr. Res EP 2022-2027/OPZuid	-	4.343.000	-	-	-	-	-	-
ontr. Res EP 2022-2027/Uitvoeringskosten	-	3.849.700	-	3.399.757	-	3.197.465	-	2.050.821
ontr. Res EP 2022-2027/GLB-NSP	-	11.510.230	-	-	-	-	-	-
Toev.res.N&L; Groen blauwe diensten	2.001.009	-	2.001.009	-	2.547.505	-	2.547.505	-
Toev.res.N&O; EVZ GOB	1.428.174	-	1.428.174	-	1.428.174	-	1.428.174	-
Toev.res.N&L; Biodiversiteit	2.861.095	-	2.861.095	-	2.067.594	-	2.067.594	-
Toev.res.N&O; Faunabeheer/Natuurwet	1.625.549	-	1.625.549	-	1.512.943	-	1.512.943	-
Toev.res.N&L; Ontsnipperingsmaatregelen	335.065	-	335.065	-	608.313	-	608.313	-
Toev.res.N&O; SNL-beheer	31.488.180	-	38.843.120	-	38.843.120	-	38.843.120	-
Toev.res.N&O; N2000 herstelmaatregelen	14.750.163	-	14.750.163	-	14.557.687	-	14.557.687	-
Toev.res.N&O; Ontwikkelopgave	28.973.742	-	22.116.915	-	4.446.915	-	4.446.915	-
Toev.res.N&L; Natuur v&d Brabanders	812.987	-	812.987	-	47.597	-	47.597	-
Toev.res.N&O; Programmabudget NNB	1.090.579	-	1.090.579	-	1.090.579	-	1.090.579	-
Toev.res.N&O; Natuur overig	4.676.068	-	4.676.068	-	-	-	-	-
Toev. Dividend-/renteres. Buffer	33.040.694	-	26.682.998	-	24.064.382	-	27.725.355	-
Toev. reserve Leefomgeving	189.525	-	189.525	-	14.000.000	-	14.000.000	-
Toev. Res. Grondb. nat.incl. landbouw	80.000	-	100.000	-	-	-	-	-
Ontr.res.N&L; Groen blauwe diensten	-	1.577.482	-	40.000	-	40.000	-	40.000
Ontr.res.N&L; Ontsnipperingsmaatregelen	-	300.000	-	300.000	-	300.000	-	11.550.000
Ontr.res.N&L; Biodiversiteit	-	3.477.331	-	3.477.331	-	477.331	-	477.331
Ontr.res.N&O; Faunabeheer/Natuurwet	-	2.994.700	-	2.594.700	-	2.369.700	-	2.369.700
Ontr.res.N&O; EVZ GOB	-	2.695.000	-	2.695.000	-	-	-	-
Ontr.res.N&O; SNL-beheer	-	34.502.030	-	34.840.264	-	35.340.264	-	39.540.264
Ontr.res.N&O; N2000 herstelmaatregelen	-	6.700.000	-	6.400.000	-	6.400.000	-	6.400.000

Overzicht van incidentele lasten en baten (bedragen x € 1)	Incidentele lasten 2026	Incidentele baten 2026	Incidentele lasten 2027	Incidentele baten 2027	Incidentele lasten 2028	Incidentele baten 2028	Incidentele lasten 2029	Incidentele baten 2029
Ontr.res.N&O; Ontwikkelopgave	-	30.974.677	-	30.974.677	-	974.677	-	974.677
Ontr.res.N&L; Natuur v&d Brabanders	-	978.335	-	978.335	-	46.185	-	46.185
Ontr.res.N&O; Programmabudget NNB	-	48.000	-	48.000	-	939.250	-	939.250
Ontr. Dividend-/renteres. Buffer	-	1.476.863	-	1.527.814	-	1.580.524	-	1.635.052
Ontr. Dividend-/renteres. Egalisatie	-	2.918.318	-	2.800.899	-	122.292	-	-
Ontr. reserve Leefomgeving	-	189.525	-	189.525	-	-	-	-
Ontr. Res grondbank nat. incl. landbouw	-	100.000	-	190.000	-	-	-	-
Toevoeging reserve tekort gesloten stortpl.	5.476.863	-	5.527.814	-	1.580.524	-	1.635.052	-
Toevoeging reserve OV	45.216.978	-	37.640.773	-	36.440.773	-	33.992.204	-
toev. Res. Bel.Kader Econ/BA 2024-2027	13.499.689	-	13.536.689	-	-	-	-	-
toev. Reserve Beleidskader Energie 2030	3.499.575	-	4.904.425	-	-	-	-	-
Onttrekking reserve OV	-	10.022.400	-	9.500.000	-	10.500.000	-	9.000.000
Ontr. Res. Bel.Kader Econ/BA 2024-2027	-	21.200.000	-	20.009.306	-	-	-	-
Ontr. Reserve Beleidskader Energie 2030	-	10.621.708	-	3.732.000	-	-	-	-
Eindtotaal incidentele lasten en baten	805.042.871	579.968.475	761.276.966	519.207.534	798.092.671	538.632.199	950.467.551	696.846.994
Totale lasten / baten	1.518.656.105	1.518.656.105	1.504.072.471	1.504.072.471	1.522.169.079	1.522.169.079	1.698.897.617	1.698.897.617
Verschil = Structurele lasten / baten	713.613.234	938.687.630	742.795.505	984.864.937	724.076.408	983.536.880	748.430.066	1.002.050.623
AF: structurele baten		-713.613.234		-742.795.505		-724.076.408		-748.430.066
Saldo structureel hogere baten dan structurele lasten		225.074.396		242.069.432		259.460.472		253.620.557

Bijlage 4. Lasten en baten per taakveld en toedeling organisatiekosten

a. Lasten en baten ingedeeld naar taakvelden

			Begr. 2025, na wijziging		Begroting 2026		Begroting 2027		Begroting 2028		Begroting 2029	
(bedragen x € 1.000)			Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
0	Algemene dekkingsmiddelen		766.989	1.494.452	633.916	1.392.219	652.630	1.388.493	908.114	1.456.154	698.013	1.657.445
		0.1	Uitkering provinciefonds	- 451.621		414.893		432.361		448.785		465.867
		0.2	Opbrengst provinciale belastingen	- 310.000		360.710		369.728		378.971		388.445
		0.3	Geldleningen en uitzettingen	666 90.028		457 79.071		388 71.477		388 70.647		388 73.320
		0.4	Deelnemingen	165 43.801		170 30.909		170 31.525		170 32.154		170 32.796
		0.5	Algemene dekkingsmiddelen, overige baten en lasten	2.321 3.402		42.130 215		63.207 170		449.732 170		217.568 170
		0.6	Overhead	87.607 -		114.919		114.451		106.221		105.498
		0.8	Mutaties reserves	676.230 595.599		476.240 506.422		474.414 483.232		351.604 525.426		374.390 696.847
		0.9	Resultaat	- -								
1	Bestuur		28.753	80	25.093	2	24.734	2	18.804	2	18.804	2
		1.1	Provinciale Staten	5.600 -		4.967		4.887		4.887		4.887
		1.2	Gedeputeerde Staten	2.513 2		2.487 2		2.480 2		2.305 2		2.305 2
		1.3	Kabinetszaken	4.584 -		1.916		1.916		1.916		1.916
		1.4	Bestuurlijke organisatie	6.051 78		3.515		3.500		2.961		2.961
		1.5	Interbestuurlijk toezicht op de regio	143 -		1.322		1.322		1.322		1.322
		1.6	Openbare orde en veiligheid	131 -		135		135		135		135
		1.9	Bestuur, overige baten en lasten	9.731 -		10.751		10.495		5.278		5.278
2	Verkeer en vervoer		343.303	12.851	375.671	11.923	338.093	10.150	293.197	7.294	708.990	6.161
		2.1	Landwegen	155.155 5.052		157.925 1.926		110.646 1.922		107.027 1.909		161.480 1.349
		2.2	Waterwegen	3.906 -		3.533		2.520		2.209		32.884
		2.3	Openbaar vervoer	140.600 6.640		162.451 8.044		171.170 6.390		151.863 4.812		211.653 4.812
		2.9	Verkeer en vervoer, overige baten en lasten	43.643 1.159		51.762 1.952		53.757 1.838		32.098 574		302.973

				Begr. 2025, na wijziging		Begroting 2026		Begroting 2027		Begroting 2028		Begroting 2029	
(bedragen x € 1.000)				Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
3	Water			41.045	14.630	45.576	20.131	89.283	12.805	18.319	8.820	15.239	8.820
		3.1	Waterkeringen	2.584	125	1.703		20.098		2.870		1.016	
		3.2	Kwantiteit oppervlaktewater	1.546	-	2.178		6.152		685		685	
		3.3	Kwantiteit grondwater	13.274	8.541	12.670	8.820	8.804	8.820	9.309	8.820	9.309	8.820
		3.4	Kwaliteit oppervlaktewater	9.088	700	9.592	700	15.202	700	1.271		46	
		3.5	Kwaliteit grondwater	230	355	204	259	2.025		180		180	
		3.9	Water, overige baten en lasten	14.323	4.909	19.229	10.352	37.002	3.286	4.004		4.004	
4	Milieu			75.981	18.650	82.851	11.320	70.430	17.315	53.219	4.608	52.725	4.608
		4.1	Bodembescherming	14.771	6.199	17.228	1.636	10.491	808	3.815		3.765	
		4.2	Luchtverontreiniging	1.829	-	1.819		2.071		1.584		1.140	
		4.3	Geluidhinder	117	15	341	15	341	15	191	15	191	15
		4.4	Vergunningverlening en handhaving	36.413	4.193	35.755	4.119	38.255	4.119	38.215	4.119	38.215	4.119
		4.5	Ontgronding	-	301		474		474		474		474
		4.6	Duurzaamheid	19.943	7.708	24.992	5.036	17.004	4.811	7.951		7.951	
		4.9	Milieu, overige baten en lasten	2.907	234	2.716	40	2.268	7.087	1.463		1.463	
5	Natuur			169.113	51.330	153.945	45.966	159.761	60.714	94.973	32.099	94.714	19.328
		5.1	Natuurontwikkeling	56.075	6.754	49.086	484	43.189	484	10.988	484	10.168	484
		5.2	Beheer natuurgebieden	95.488	39.014	83.603	37.758	98.197	54.051	70.567	27.087	77.127	18.704
		5.3	Beheer flora en fauna	10.969	2.365	11.534	3.911	12.010	4.766	6.823	3.115	3.849	141
		5.9	Natuur, overige baten en lasten	6.582	3.196	9.721	3.814	6.364	1.414	6.595	1.414	3.569	
6	Regionale economie			125.111	43.845	109.363	32.438	77.971	12.013	52.283	10.659	40.579	
		6.1	Agrarische aangelegenheden	22.385	6.494	33.174	18.230	23.450	11.801	16.845	10.558	6.287	
		6.2	Logistiek	300	-	300		300		300		300	
		6.3	Kennis en innovatie	34.220	7.111	15.986		9.896		4.659		3.513	
		6.4	Recreatie en toerisme	4.486	36	2.483		2.446		2.941		2.941	
		6.9	Regionale economie, overige baten en lasten	63.720	30.204	57.419	14.208	41.880	212	27.538	101	27.538	
7	Cultuur en maatschappij			62.081	1.580	52.018	1.504	51.356	1.532	47.468	1.561	48.495	1.591
		7.1	Cultuur	46.657	1.580	39.440	1.504	38.618	1.532	37.075	1.561	38.103	1.591
		7.2	Maatschappij	9.596	-	9.424		9.424		9.024		9.024	
		7.9	Cultuur en maatschappij, overige baten en lasten	5.827	-	3.154		3.314		1.368		1.368	
8	Ruimte			33.906	8.865	40.224	3.154	39.813	1.048	35.792	972	21.339	942

				Begr. 2025, na wijziging		Begroting 2026		Begroting 2027		Begroting 2028		Begroting 2029	
(bedragen x € 1.000)				Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
		8.1	Ruimtelijke ordening	24.118	2.334	36.669	1.388	38.024	1.048	35.238	972	20.785	942
		8.2	Volkshuisvesting	5.997	4.931	2.320	1.766	554		554		553	
		8.3	Stedelijke vernieuwing	800	-	363		363					
		8.9	Ruimte, overige baten en lasten	2.991	1.600	872		872					
Eindtotaal				1.646.282	1.646.282	1.518.656	1.518.656	1.504.072	1.504.072	1.522.169	1.522.169	1.698.898	1.698.898

b. Verdeling taakvelden over de programma's

Verdeling taakvelden over programma's (bedragen x € 1.000)			Begroting 2026
	Lasten	Baten	Saldo
1. Bestuur en veiligheid	25.411	42	25.369 N
1.1 Provinciale Staten	4.967		4.967 N
1.2 Gedeputeerde Staten	2.487	2	2.485 N
1.3 Kabinetszaken	1.916		1.916 N
1.4 Bestuurlijke organisatie	1.945		1.945 N
1.5 Interbestuurlijk toezicht op de regio	1.322		1.322 N
1.6 Openbare orde en veiligheid	135		135 N
1.9 Bestuur, overige baten en lasten	10.751		10.751 N
4.4 Vergunningverlening en handhaving	270		270 N
4.9 Milieu, overige baten en lasten	40	40	-
6.9 Regionale economie, overige baten en lasten	1.579		1.579 N
2. Ruimte en wonen	39.188	2.181	37.007 N
4.1 Bodembescherming	3.188		3.188 N
5.1 Natuurontwikkeling	16		16 N
6.1 Agrarische aangelegenheden	2.617		2.617 N
6.9 Regionale economie, overige baten en lasten	2.222		2.222 N
8.1 Ruimtelijke ordening	27.589	415	27.174 N
8.2 Volkshuisvesting	2.320	1.766	554 N
8.3 Stedelijke vernieuwing	363		363 N
8.9 Ruimte, overige baten en lasten	872		872 N
3. Water en Bodem	62.751	21.528	41.223 N
2.2 Waterwegen	3.458		3.458 N
3.1 Waterkeringen	1.703		1.703 N
3.2 Kwantiteit oppervlaktewater	2.178		2.178 N
3.3 Kwantiteit grondwater	12.670	8.581	4.089 N
3.4 Kwaliteit oppervlaktewater	9.592	700	8.892 N
3.5 Kwaliteit grondwater	204	259	55 V
3.9 Water, overige baten en lasten	19.229	10.352	8.877 N
4.1 Bodembescherming	13.274	1.636	11.638 N
4.6 Duurzaamheid	289		289 N
4.9 Milieu, overige baten en lasten	155		155 N
4. Natuur en milieu	193.654	50.179	143.475 N
0.5 Algemene dekkingsmiddelen, overige baten en lasten		10	10 V
3.3 Kwantiteit grondwater		239	239 V
4.1 Bodembescherming	716		716 N
4.2 Luchtverontreiniging	1.819		1.819 N
4.3 Geluidhinder	341	15	326 N
4.4 Vergunningverlening en handhaving	35.485	4.119	31.366 N
4.5 Ontgroning		474	474 V
4.9 Milieu, overige baten en lasten	2.521		2.521 N
5.1 Natuurontwikkeling	49.070	484	48.586 N
5.2 Beheer natuurgebieden	83.603	37.196	46.407 N
5.3 Beheer flora en fauna	11.534	3.828	7.706 N
5.9 Natuur, overige baten en lasten	8.564	3.814	4.751 N
5. Economie	72.217	14.208	58.009 N
1.4 Bestuurlijke organisatie	1.571		1.571 N
4.6 Duurzaamheid	3.000		3.000 N
5.9 Natuur, overige baten en lasten	1.157		1.157 N
6.3 Kennis en innovatie	12.871		12.871 N

Verdeling taakvelden over programma's (bedragen x € 1.000)		Begroting 2026		
		Lasten	Baten	Saldo
6.9	Regionale economie, overige baten en lasten	53.619	14.208	39.410 N
6.	Energie	24.074	5.036	19.039 N
4.1	Bodembescherming	50		50 N
4.6	Duurzaamheid	21.469	5.036	16.434 N
6.3	Kennis en innovatie	2.555		2.555 N
7.	Landbouw en voedsel	31.351	18.230	13.121 N
4.6	Duurzaamheid	234		234 N
6.1	Agrarische aangelegenheden	30.557	18.230	12.327 N
6.3	Kennis en innovatie	560		560 N
8.	Basisinfrastructuur mobiliteit	245.823	10.035	235.788 N
2.1	Landwegen	81.942	1.926	80.016 N
2.3	Openbaar vervoer	151.295	7.605	143.690 N
2.9	Verkeer en vervoer, overige baten en lasten	12.586	504	12.082 N
9.	Mobiliteitsontwikkeling	129.831	1.888	127.943 N
2.1	Landwegen	75.983		75.983 N
2.2	Waterwegen	75		75 N
2.3	Openbaar vervoer	11.156	439	10.717 N
2.9	Verkeer en vervoer, overige baten en lasten	39.177	1.449	37.728 N
6.2	Logistiek	300		300 N
8.1	Ruimtelijke ordening	3.140		3.140 N
10.	Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrije tijd	54.501	1.504	52.997 N
6.4	Recreatie en toerisme	2.483		2.483 N
7.1	Cultuur	39.440	1.504	37.936 N
7.2	Maatschappij	9.424		9.424 N
7.9	Cultuur en maatschappij, overige baten en lasten	3.154		3.154 N
Algemeen financieel beleid		163.616	887.405	723.789 V
Algemene dekkingsmiddelen		6.733	886.760	880.027 V
0.1	Uitkering provinciefonds		414.893	414.893 V
0.2	Opbrengst provinciale belastingen		360.710	360.710 V
0.3	Geldleningen en uitzettingen	457	79.071	78.613 V
0.4	Deelnemingen	170	30.909	30.739 V
0.5	Algemene dekkingsmiddelen, overige baten en lasten	166	205	39 V
8.1	Ruimtelijke ordening	5.940	973	4.967 N
Overhead, Vpb en stelposten		156.883	644	156.238 N
0.5	Algemene dekkingsmiddelen, overige baten en lasten	41.964		41.964 N
0.6	Overhead	114.919		114.919 N
5.2	Beheer natuurgebieden		562	562 V
5.3	Beheer flora en fauna		83	83 V
Mutaties reserves		476.240	506.422	30.182 V
0.8	Mutaties reserves	476.240	506.422	30.182 V
Eindtotaal		1.518.656	1.518.656	

c. Toedeling organisatiekosten

De commissie BBV - die tot taak heeft te waken voor een eenduidige interpretatie van het BBV - heeft in de BBV-notitie over overhead, het begrip overhead als volgt gedefinieerd:

Uitgangspunt is dat kosten zoveel mogelijk direct worden toegerekend aan de betreffende activiteiten in de programma's. Overheadkosten dienen buiten de programma's op één centrale plek in de begroting tot uitdrukking te komen.

Overhead betreft alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces.

Overhead bestaat volgens die notitie in elk geval uit:

1. Leidinggevenden primair proces (hiërarchisch). Projectleiding valt hier buiten. Het betreft alle hiërarchische leidinggevenden in het primair proces. Zij hebben een personele verantwoordelijkheid waaronder het voeren van functioneringsgesprekken. **Niet:** projectleiding en coördinatoren.
2. Financiën, toezicht en controle gericht op de eigen organisatie. Het betreft functies als controllers, financieel adviseurs en specialisten, planning & control, financiële verantwoording, administratieve organisatie, risicomanagement, (EDP) auditing, interne kwaliteitszorg, toezicht en controle gericht op de eigen organisatie.
3. P&O / HRM. Het betreft salarisadministratie, P&O / HRM advies, organisatie- en formatieadvies, OR-ondersteuning, mobiliteitscentrum, coaching, leren en ontwikkelen, bedrijfsmaatschappelijk werk, ARBO, recruitment, arbeidsvoorwaarden, HR control. Het is exclusief opleidingen door P&O gegeven en gericht op de directe uitvoeringspraktijk.
4. Inkoop (incl. aanbesteding en contractmanagement).
5. Interne en externe communicatie m.u.v. klantcommunicatie (KCC). Het gaat om zowel interne als externe communicatie. **Niet:** projectcommunicatie en medewerkers die bij een projectbureau werken.
6. Juridische zaken. Het betreft juridische medewerkers die op de bedrijfsvoering afdeling werken of belast zijn met een bedrijfsvoeringstaak op een afdeling. **Niet:** afhandeling van bezwaar- en beroepschriften. **Niet:** juristen die primaire taken verrichten (bijv. vergunningverlening).
7. Bestuurszaken en bestuursondersteuning. Het betreft bestuursadviseurs en bestuursondersteuner, zijnde de ambtelijke ondersteuning en beleidsadvisering van de burgemeester en het college van burgemeester en wethouders. Niet: raadsgriffie (behoort tot facilitering bestuursorganen, taakveld 0.1).
8. Informatievoorziening en automatisering (ICT). Het betreft medewerkers informatisering en automatisering, systeem- en netwerkbeheer, werkplekondersteuning, helpdesk, ontwikkeling ICT projectmanagement, technisch applicatiebeheer en functioneel applicatiebeheer dat door bedrijfsvoering medewerkers wordt gedaan (het is exclusief functioneel beheer ten behoeve van primaire proces systemen).
9. Facilitaire zaken en Huisvesting. Het is inclusief receptie, beveiliging en catering en gebouwenbeheerders.
10. DIV. Het betreft medewerkers die kaders stellen en richtlijnen ontwikkelen, zich bezighouden met expertise-ontwikkeling, adviseren bij procesinrichting en -aansluitingen op e-depot, DMS inrichten en beheren, zich bezighouden met postregistratie en e-depot, archiefonderzoeken en coördineren (niet zijnde leidinggevende), fysieke en digitale documenten verwerken, vernietigen en overbrengen en fysiek en digitaal archief opbouwen en beheren.
11. Managementondersteuning primair proces. Het betreft secretariaten, office management en management assistentie in het primair proces.

Om provinciale staten op eenvoudige wijze meer inzicht te geven in de totale kosten van de overhead voor de gehele organisatie en ook meer zeggenschap over die kosten te geven, is voorgeschreven dat in de begroting op een centrale plek de totale kosten van overhead worden opgenomen. De overhead wordt

niet meer aan de afzonderlijke programma's in de begroting toegerekend. De overhead is in de begroting opgenomen in het onderdeel Algemeen financieel beleid.

De totale organisatiekosten voor het jaar 2026 die aan de exploitatiebegroting worden toegerekend zijn weergegeven in onderstaande tabellen.

Toerekening organisatiekosten aan Programma's bedragen x € 1.000	Begroting 2026 Lasten
1. Bestuur en veiligheid	6.598
2. Ruimte en wonen	13.773
3. Water en Bodem	5.634
4. Natuur en milieu	16.871
5. Economie	8.672
6. Energie	7.069
7. Landbouw en voedsel	6.355
8. Basisinfrastructuur mobiliteit	18.015
9. Mobiliteitsontwikkeling	9.726
10. Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrije tijd	4.208
Algemeen financieel beleid	114.919
Eindtotaal	211.840

Toerekening organisatiekosten aan Taakvelden bedragen x € 1.000	Begroting 2026 Lasten
0.6 Overhead	114.919
1.1 Provinciale Staten	1.078
1.3 Kabinetszaken	1.839
1.4 Bestuurlijke organisatie	1.281
1.5 Interbestuurlijk toezicht op de regio	1.255
1.9 Bestuur, overige baten en lasten	1.146
2.1 Landwegen	17.308
2.3 Openbaar vervoer	2.416
2.9 Verkeer en vervoer, overige baten en lasten	4.877
3.1 Waterkeringen	179
3.9 Water, overige baten en lasten	4.268
4.1 Bodembescherming	1.418
4.2 Luchtverontreiniging	976
4.4 Vergunningverlening en handhaving	1.293
4.6 Duurzaamheid	7.358
4.9 Milieu, overige baten en lasten	934
5.1 Natuurontwikkeling	6.721
5.2 Beheer natuurgebieden	2.321
5.3 Beheer flora en fauna	1.126
5.9 Natuur, overige baten en lasten	2.980
6.1 Agrarische aangelegenheden	8.972
6.3 Kennis en innovatie	3.091
6.9 Regionale economie, overige baten en lasten	5.581
7.1 Cultuur	2.159
7.2 Maatschappij	1.447
7.9 Cultuur en maatschappij, overige baten en lasten	601
8.1 Ruimtelijke ordening	13.523
8.9 Ruimte, overige baten en lasten	772
Eindtotaal	211.840

De totale overhead komt uit op € 114.919.046. Uitgedrukt in een percentage van de totale lastenomvang in de begroting 2026 (excl. stortingen in reserves) is dit 11,02%.

Bijlage 5a. Specificatie van aanmerkelijke verschillen tussen jaarstukken 2024 en begroting 2026

In de begroting 2026 zijn de lasten en baten per programma meerjarig gepresenteerd. Conform BBV worden de aanmerkelijke verschillen van lasten en baten tussen de begroting 2026 en de realisatie bij de jaarstukken 2024 op hoofdlijnen gespecificeerd. Bij de specificatie van de verschillen is uitgegaan van verschillen groter dan € 1 miljoen.

1. Bestuur en veiligheid

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2024	Begroting 2026
<u>Lasten</u>		
Programmalasten	20.166 N	18.813 N
Toerekening organisatiekosten	8.515 N	6.598 N
Totaal Lasten	28.681 N	25.411 N
<u>Baten</u>		
Programmabaten	233 V	42 V
Bijdrage in toerekening org. kosten	285 V	0
Totaal Baten	518 V	42 V
Saldo van baten en lasten	28.163 N	25.369 N

Binnen dit programma zijn er geen afwijkingen groter dan €1 miljoen tussen de begroting 20256 en de realisatie 2024.

2. Ruimte en wonen

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2024	Begroting 2026
<u>Lasten</u>		
Programmalasten	18.944 N	25.415 N
Toerekening organisatiekosten	12.543 N	13.773 N
Totaal Lasten	31.487 N	39.188 N
<u>Baten</u>		
Programmabaten	12.745 V	2.181 V
Bijdrage in toerekening org. kosten	0	0
Totaal Baten	12.745 V	2.181 V
Saldo van baten en lasten	18.742 N	37.007 N

De lasten van de begroting 2026 zijn hoger t.o.v. de jaarstukken 2024. Dit wordt vooral veroorzaakt door het provinciale aandeel in de Oostelijke Langstraat. Ook de aanpak stikstof zorgt voor hogere lasten in de begroting. De SPUK opkoopregeling piekbelasters zorgde in de jaarstukken 2024 nog voor lasten die niet meer in de begroting 2026 geraamd zijn. Dit geldt ook voor de 2^e tranche Flexpool wonen en de uitgaven die samenhangen met de SPUK duurzaam bedrijfsvastgoed. Voor de 3^e tranche Flexbool wonen worden in de begroting 2026 € 1,1 mln. kosten geraamd die nog niet in de jaarstukken 2024 tot uitdrukking kwamen. In totaliteit zorgt dit in de begroting 2026 voor bijna € 6,4 mln. lasten.

De lagere baten in de begroting 2026 komen vooral door het wegvalLEN van de bijdragen voor de opkoopregeling piekbelasters, de SPUK uitvoeringskosten NPLG en duurzaam vastgoed.

3. Water en Bodem

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2024	Begroting 2026
<u>Lasten</u>		
Programmalasten	45.671 N	57.117 N
Toerekening organisatiekosten	7.199 N	5.634 N
Totaal Lasten	52.870 N	62.751 N
<u>Baten</u>		
Programmabaten	21.904 V	21.528 V
Bijdrage in toerekening org. kosten	1.126 V	0
Totaal Baten	23.030 V	21.528 V
Saldo van baten en lasten	29.840 N	41.223 N

De hogere programmalasten in de begroting 2026 worden veroorzaakt door hogere kosten voor bodemsanering Chemie Pack van € 8,2 mln. Binnen water zorgen met name de hogere uitgaven die samenhang met de SPUK 2^e fase deltaprogramma Zoetwater voor hogere lasten.

Aan de inkomstenkant valt de SPUK bodemsanering drugsafval in de begroting 2026 weg. Hier tegenover staan wel hogere baten voor de SPUK 2^e fase deltaprogramma Zoetwater.

4. Natuur en milieu

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2024	Begroting 2026
<u>Lasten</u>		
Programmalasten	151.901 N	176.783 N
Toerekening organisatiekosten	14.995 N	16.871 N
Totaal Lasten	166.897 N	193.654 N
<u>Baten</u>		
Programmabaten	45.624 V	50.179 V
Bijdrage in toerekening org. kosten	0	0
Totaal Baten	45.624 V	50.179 V
Saldo van baten en lasten	121.273 N	143.475 N

De lagere lasten van de begroting 2026 worden vooral veroorzaakt binnen het taakveld natuur door lagere uitgaven voor kosten GOB EHS, ontwikkelopgave rijks NNB en de LPN herstel maatregel natuur en bossencompensatie.

In de begroting 2026 is aan de uitgavenkant een raming van ruim € 35 mln. opgenomen voor de realisatie NNB.

De toevoeging aan de voorziening natuurcompensatie valt als lasten weg in de begroting 2026, terwijl deze nog wel in de jaarstukken 2024 zat.

De lagere baten van bijna € 30 mln. komen vooral door het wegvallen van de inkomsten LPN SPUK natuur en de bijdrage natuurcompensatie.

5. Economie

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2024	Begroting 2026
<u>Lasten</u>		
Programmalasten	83.853 N	63.545 N
Toerekening organisatiekosten	9.885 N	8.672 N
Totaal Lasten	93.738 N	72.217 N
<u>Baten</u>		
Programmabaten	42.168 V	14.208 V
Bijdrage in toerekening org. kosten	1.916 V	0
Totaal Baten	44.084 V	14.208 V
Saldo van baten en lasten	49.654 N	58.009 N

De lagere programmalasten in 2026 komen door een verlaging van € 20 mln. van de EFRO bijdrage OP Zuid. Ook de cofinanciering MIT is lager dan in de jaarstukken 2024.

Echter ook de hiermee samenhangende ontvangsten vallen weg, dit zorgt voor lagere programmabaten.

6. Energie

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2024	Begroting 2026
<u>Lasten</u>		
Programmalasten	11.324 N	17.005 N
Toerekening organisatiekosten	5.226 N	7.069 N
Totaal Lasten	16.549 N	24.074 N
<u>Baten</u>		
Programmabaten	6.266 V	5.036 V
Bijdrage in toerekening org. kosten	0	0
Totaal Baten	6.266 V	5.036 V
Saldo van baten en lasten	10.283 N	19.039 N

Binnen het programma Energie zijn de totale lasten ruim €5,5 mln. hoger t.o.v. de jaarstukken 2024. Dit wordt vooral binnen het taakveld Energie door hogere lasten voor de gebouwde omgeving BA 2024-2027 veroorzaakt. De baten zijn lager door diverse kleine afwijkingen.

7. Landbouw en voedsel

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2024	Begroting 2026
<u>Lasten</u>		
Programmalasten	15.225 N	24.996 N
Toerekening organisatiekosten	5.177 N	6.355 N
Totaal Lasten	20.402 N	31.351 N
<u>Baten</u>		
Programmabaten	10.207 V	18.230 V
Bijdrage in toerekening org. kosten	0	0
Totaal Baten	10.207 V	18.230 V
Saldo van baten en lasten	10.195 N	13.121 N

De hogere lasten van ruim € 9,7 mln. binnen Landbouw en voedsel komen vooral door de hogere programmalasten voor de innovatie t.l.v. rijksbijdrage NPLG en het voer- en managementsysteem t.l.v. SPUK RPML. Ook de natuur- en landschapsinclusieve landbouw zorgt voor hogere lasten.

De ruim € 8 mln. hogere baten komen vooral door de hogere onttrekking tlv. SPUK voer- en managementsysteem en de hogere rijksbijdrage innovatie NPLG.

8. Basisinfrastructuur mobiliteit

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2024	Begroting 2026
<u>Lasten</u>		
Programmalasten	182.757 N	227.808 N
Toerekening organisatiekosten	19.784 N	18.015 N
Totaal Lasten	202.541 N	245.823 N
<u>Baten</u>		
Programmabaten	6.324 V	10.035 V
Bijdrage in toerekening org. kosten	596 V	0
Totaal Baten	6.920 V	10.035 V
Saldo van baten en lasten	195.621 N	235.788 N

De ruim € 45 mln. hogere lasten binnen programma 8 in 2026 worden met name veroorzaakt door hogere kapitaallasten (€ 4,6 mln.), verkeersveiligheid mensgericht en schoolfietsroutes (€ 7,6 mln.) en de

OV concessies (€ 34,7 mln.). De baten zijn ruim € 3,7 mln. hoger in 2026 door met name de SPUK ZE-bussen en de SPUK BVOV.

9. Mobiliteitsontwikkeling

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2024	Begroting 2026
Lasten		
Programmalasten	59.267 N	120.105 N
Toerekening organisatiekosten	4.125 N	9.726 N
Totaal Lasten	63.392 N	129.831 N
Baten		
Programmabaten	9.766 V	1.888 V
Bijdrage in toerekening org. kosten	1.625 V	0
Totaal Baten	11.391 V	1.888 V
Saldo van baten en lasten	52.001 N	127.943 N

De hogere lasten van ruim € 60 mln. binnen dit programma komen vooral door de hogere kosten voor de gebieds- en ontwikkelagenda's zoals de PHS ten laste van SIF en BDU. Ook de A2 Deil - 's - Hertogenbosch zorgt voor bijna € 4 mln. extra kosten t.o.v. 2024.

De diverse RMP 2025 staat voor bijna € 12 mln. aan lasten op de begroting 2026 en had nog geen realisatie in 2024. De lagere baten in 2025 worden vooral veroorzaakt door het wegvallen van een aantal SPUK inkomsten en inkomsten m.b.t SmartwayZ.nl.

10. Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrije tijd

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2024	Begroting 2026
Lasten		
Programmalasten	51.705 N	50.293 N
Toerekening organisatiekosten	3.354 N	4.208 N
Totaal Lasten	55.059 N	54.501 N
Baten		
Programmabaten	1.337 V	1.504 V
Bijdrage in toerekening org. kosten	0	0
Totaal Baten	1.337 V	1.504 V
Saldo van baten en lasten	53.722 N	52.997 N

De lagere lasten van ruim € 1,4 mln. worden vooral gerealiseerd door Brabant C en instandhouding onroerend erfgoed. Ook het uitvoeringsprogramma erfgoed zorgt voor lagere lasten in 2026. Binnen de programmabaten zijn geen significante afwijkingen t.o.v. de realisatie 2024.

Algemeen financieel beleid

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2024	Begroting 2026
Lasten		
Programmalasten	6.877 N	48.697 N
Toerekening organisatiekosten	97.095 N	114.919 N
Totaal Lasten	103.972 N	163.616 N
Baten		
Programmabaten	898.460 V	887.405 V
Bijdrage in toerekening org. kosten	333 V	0
Totaal Baten	898.793 V	887.405 V
Saldo van baten en lasten	794.821 V	723.789 V

De fors hogere programmalasten van ruim €41,8 mln. worden veroorzaakt door de stelpost nog in te zetten begrotingsruimte van € 26,7 mln. en de stelposten compensatie loon- en prijsstijging van € 12,3 mln. en reservering begrotingsruimte van €1 mln. Stelposten hebben vaak het karakter dat ze

begrotingstechnisch worden opgenomen maar niet in de realisatie tot uitdrukking komen omdat dan vaak voldoende duidelijk is geworden hoe de stelpost ingevuld wordt waardoor dit budget op een functionele post geraamd (en gerealiseerd) kan worden. Daarnaast wordt er voor ruim € 17 mln. meer organisatiekosten naar dit onderdeel doorgerekend, wat vooral komt door een hogere overhead in 2026. De lagere baten van ruim € 11 mln. komen vooral door een lagere uitkering uit het provinciefonds, hier staan wel hogere inkomsten vanuit de opcenten MRB tegenover. Ook het dividend netwerkbedrijf Enexis is in de begroting 2026 hoger dan de realisatie 2024. De voordelige afwikkelverschillen subsidies 2024 zorgen voor een opbrengst in 2024 die niet begroot is in 2026.

Bijlage 5b. Specificatie van de exploitatiesubsidies 2026

Organisatie	Hoogte subsidie 2026
Faunabeheereenheid	€ 539.201
Kunstloc	€ 5.857.565
Brabant Sport	€ 3.551.561
Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij (BOM)	€ 6.326.646
PON-Telos	€ 613.335
Stichting Cubiss Brabant	€ 3.947.679
Erfgoed Brabant	€ 2.341.030
Restauratie Opleidingsproject Zuid (ROP) (Stg. Behoud monumenten)	€ 22.000
Visitbrabant	€ 1.947.860
Braventure	€ 1.077.764
MCA (stg. Multimodaal Coördinatie en Adviescentrum)	€ 235.000
Noordbrabantse federatie van schuttersgilden	€ 23.295
Stichting Monumentenhuis	€ 187.757
Reizigersoverleg	€ 407.000
Het Noordbrabants museum	€ 4.998.650
Brabants Heem	€ 62.149
Brabanste Milieu Federatie (BMF)	€ 516.470
Monument Kamp Vught	€ 110.769
Brabant C.	€ 586.800
Stichting Monumentenwacht	€ 1.153.551
Totaal exploitatiesubsidies 2026	€ 34.506.082

II Financiële positie –

Geprognosticeerde balans

Een gezonde financiële positie is essentieel voor het in stand houden van het functioneren van de provincie en voor het kunnen opvangen van onverwachte uitgaven. De continuïteit van de provincie is gebaat bij een goede financiële positie.

Bijlage 6 Geprognosticeerde balans

Met het oog op een betere raming en beheersing van het EMU-saldo dient een meerjarige geprognosticeerde balans met bijbehorende meerjarige berekening van het EMU-saldo te worden opgenomen.

Bijlage 6 bevat - in overeenstemming met BBV art. 20 - de balans per 31 dec 2024 en de geprognosticeerde balans van de provincie Noord-Brabant voor de jaren 2025 t/m 2029. In overeenstemming met BBV art. 20/22 is een specificatie van de vaste activa is opgenomen in de bijlagen 7, 8 en 9 en is een specificatie van de lange passiva is opgenomen in de bijlagen 10, 11 en 12. Het BBV kent geen voorschriften m.b.t. ramingen van vlottende activa en korte passiva. Op advies van de afdeling Financieel toezicht van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is daarom voor deze onderdelen van de geprognosticeerde balans als basis gekozen voor het rekenkundig gemiddelde van de jaren 2022 t/m 2024.

Bijlagen 7, 8 en 9 Vaste activa

De bijlagen 7, 8 en 9 bevatten een (meerjarige) specificatie van respectievelijk de immateriële vaste activa, de materiële vaste activa en de financiële vaste activa.

Bijlage 10 Reserves

Deze bijlage bevat het meerjarig gespecificeerde verloop van de reserves.

Bijlage 11 Voorzieningen

Deze bijlage bevat het meerjarig gespecificeerde verloop van de voorzieningen.

Bijlage 12 Vaste schulden

Deze bijlage bevat de specificatie van de opgenomen langlopende geldleningen.

Bijlage 13 Garantieverplichtingen

In bijlage 13 zijn de door de provincie afgegeven garanties gespecificeerd opgenomen.

Bijlage 14 Berekening EMU-saldo

Bijlage 14 laat het meerjarig geprognosticeerd EMU-saldo zien op basis van de begroting inclusief meerjarenraming in overeenstemming met BBV art. 20 en 23.

Bijlage 15 Investeringschema

Dit overzicht bevat het geactualiseerd investeringschema 2025-2029.

Bijlage 6. Geprognosticeerde balans

(Geprognosticeerde) Balans	Jaarrekening	Prognose begroting		Bedragen x € 1 mln.		
A c t i v a	31-12-2024	31-12-2025	31-12-2026	31-12-2027	31-12-2028	31-12-2029
Vaste Activa						
Immateriële vaste activa	0,0	-0,1	-0,1	0,0	0,0	0,0
Materiële vaste activa						
Inv. met economisch nut	121,9	130,3	126,9	123,6	119,0	118,5
Inv. met maatschappelijk nut	409,0	418,8	477,6	558,9	608,3	802,9
Financiële vaste activa						
Kapitaalverstrekking	91,9	91,9	91,9	91,9	91,9	91,9
Verstrekte geldleningen	2.773,1	2.891,9	2.654,5	2.506,0	2.430,0	2.358,4
Uitzettingen > 1 jr	653,2	573,2	530,5	378,9	324,9	205,4
Overige Fin.vaste activa	33,8	33,8	33,8	33,8	33,8	33,8
Vlottende Activa						
Voorraden	144,1	136,1	136,1	136,1	136,1	136,1
Uitzettingen < 1 jr	1.085,3	1.024,9	1.024,9	1.024,9	1.024,9	1.024,9
Liquide middelen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overlopende activa	258,8	257,5	257,5	257,5	257,5	257,5
Totaal Activa	5.571,2	5.558,4	5.333,6	5.111,7	5.026,5	5.029,4
(Geprognosticeerde) Balans	Jaarrekening	Prognose begroting		Bedragen x € 1 mln.		
P a s s i v a	31-12-2024	31-12-2025	31-12-2026	31-12-2027	31-12-2028	31-12-2029
Lange Passiva						
Algemene reserve	468,1	514,2	506,2	495,4	186,1	152,3
Bestemmingsreserve Essent	2.711,7	2.727,6	2.741,5	2.749,7	2.769,0	2.792,0
Overige bestemmingsreserves	1.373,9	1.390,8	1.354,8	1.348,6	1.464,7	1.153,0
Voorzieningen	64,2	56,8	62,8	44,9	43,5	46,8
Opgenomen vaste geldleningen	2,6	2,6	2,6	2,6	2,6	2,6
Korte Passiva						
Netto vlottende schuld	83,7	111,8	111,8	111,8	111,8	111,8
Overlopende passiva	867,1	754,6	553,9	358,8	448,7	770,9
Totaal Passiva	5.571,2	5.558,4	5.333,6	5.111,7	5.026,5	5.029,4

Bijlage 7. Immateriële vaste activa

Immateriële vaste activa, raming 2025

Omschrijving	Oorspr.bedrag vd investering aan het begin v/h dienstjaar	Vermeerderingen in het dienstjaar	Desinvesteringen	Oorspr.bedrag vd investering aan het einde v/h dienstjaar	Totaal van de afschrijvingen begin v/h dienstjaar	Methode van de afschrijving	*	Boekwaarde per 1 jan.	Afschrijvingen	Boekwaarde per 31 dec.
Agio op obligaties	255.539.086	0	0	255.539.086	255.525.635	Looptijd obligaties	L	13.451	126.685	-113.234

Immateriële vaste activa, raming 2026

Omschrijving	Oorspr.bedrag vd investering aan het begin v/h dienstjaar	Vermeerderingen in het dienstjaar	Desinvesteringen	Oorspr.bedrag vd investering aan het einde v/h dienstjaar	Totaal van de afschrijvingen begin v/h dienstjaar	Methode van de afschrijving	*	Boekwaarde per 1 jan.	Afschrijvingen	Boekwaarde per 31 dec.
Agio op obligaties	255.539.086	0	0	255.539.086	255.652.320	Looptijd obligaties	L	-113.234	-18.722	-94.512

Immateriële vaste activa, raming 2027

Omschrijving	Oorspr.bedrag vd investering aan het begin v/h dienstjaar	Vermeerderingen in het dienstjaar	Desinvesteringen	Oorspr.bedrag vd investering aan het einde v/h dienstjaar	Totaal van de afschrijvingen begin v/h dienstjaar	Methode van de afschrijving	*	Boekwaarde per 1 jan.	Afschrijvingen	Boekwaarde per 31 dec.
Agio op obligaties	255.539.086	0	0	255.539.086	255.633.598	Looptijd obligaties	L	-94.512	-94.512	0

Immateriële vaste activa, raming 2028

Omschrijving	Oorspr.bedrag vd investering aan het begin v/h dienstjaar	Vermeerderingen in het dienstjaar	Desinvesteringen	Oorspr.bedrag vd investering aan het einde v/h dienstjaar	Totaal van de afschrijvingen begin v/h dienstjaar	Methode van de afschrijving	*	Boekwaarde per 1 jan.	Afschrijvingen	Boekwaarde per 31 dec.
Agio op obligaties	255.539.086	0	0	255.539.086	255.539.086	Looptijd obligaties	L	0	0	0

Immateriële vaste activa, raming 2029

Omschrijving	Oorspr.bedrag vd investering aan het begin v/h dienstjaar	Vermeerderingen in het dienstjaar	Desinvesteringen	Oorspr.bedrag vd investering aan het einde v/h dienstjaar	Totaal van de afschrijvingen begin v/h dienstjaar	Methode van de afschrijving	*	Boekwaarde per 1 jan.	Afschrijvingen	Boekwaarde per 31 dec.
Agio op obligaties	255.539.086	0		255.539.086	255.539.086	Looptijd obligaties	L	0		0

* afschrijvingsmethode L=lineair

Bijlage 8. Materiële vaste activa

Materiële vaste activa, raming 2025

bijlage 8

Omschrijving	Oorspr.bedrag v/d investering aan het begin v/h dienstjaar	Vermeerdering /vermindering in het dienst- jaar	Oorspr.bedrag v/d investering aan het einde v/h dienstjaar	Totaal van de afschrijvingen begin v/h dienstjaar	Methode van afschrijven *	Boekwaarde per 1 jan.	Afschrijving	Afwaardering wegens duur- zame waarde- vermindering	Bijdragen van derden direct gerelateerd	Boekwaarde per 31 dec
Investerings met economisch nut										
<u>Bedrijfsgebouwen</u>										
Provinciehuys	114.934.526	3.775.000	118.709.526	97.271.912	Div.**	17.662.614	1.870.659			19.566.955
Renovatie Noordbrabants Museum	28.389.384		28.389.384	11.246.543	25 jaar L	17.142.841	837.736			16.305.105
Steunpunten	10.735.949	188.347	10.924.296	6.555.200	20 jaar L	4.180.750	254.397			4.114.699
Waterstraat 16-18	2.396.141		2.396.141	2.264.724	20 jaar L	131.417	131.417			0
Busremise Breda (ontwikkeling)	34.788.087	7.248.909	42.036.996	395.894	30 jaar L	34.392.193	1.159.603			40.481.499
De Mortel	14.666.013		14.666.013	349.150	40 jaar L	14.316.863	349.150			13.967.712
<u>Machines apparaten en installaties</u>										
Materieel provinciale wegen	5.134.123	1.416	5.135.539	2.762.984	Diverse L	2.371.139	279.351			2.093.204
Telefooncentrale	983.424		983.424	680.796	15 jaar L	302.628	65.562			237.067
ICT & Automatisering	4.893.906	750.000	5.643.906	3.475.385	3 jaar L	1.418.521	537.345			1.631.176
Verduurzaming Museumkwartier	0	111.600	111.600	0	15 jaar L	0	0			111.600
<u>Gronden en terreinen</u>										
Busremise Breda (Grond)	9.555.111	414.002	9.969.113	0	Geen	9.555.111	0			9.969.113
Hub locaties	0	1.470.000	1.470.000	0	Geen	0	1			1.469.999
Gronden ontwikkelbedrijf	47.084.903		47.084.903	0	Geen	47.084.903	0			47.084.903
Totaal invest. met economisch nut	273.561.567	13.959.274	287.520.841	125.002.588		148.558.979	5.485.222	0	0	157.033.031
AF: In mindering gebrachte voorziening						26.704.266				26.704.266
Totaal invest. economisch nut +/- voorziening						121.854.713				130.328.765
Investerings in de openbare ruimte met maatschappelijk nut										
Oud voor 2017										
<u>Grond-, weg- en waterbouwkundige werken</u>										
Wegeninvesteringen	526.404.128		526.404.128	485.411.953	15 jaar L	40.992.175	10.736.352			30.255.822
Benutten (DVM)	10.404.753		10.404.753	10.251.450	15 jaar L	153.304	46.984			106.320
N-261	78.900.000		78.900.000	50.049.898	15 jaar L	28.850.101	5.260.000			23.590.101
Infraprojecten in voorber. (Appkst)	11.735.192		11.735.192	9.530.580	15 jaar L	2.204.612	617.937			1.586.675
Komomleidingen	9.278.174		9.278.174	5.410.259	15 jaar L	3.867.915	618.545			3.249.370
Nieuw m.i.v. 2017										
<u>Grond-, weg- en waterbouwkundige werken</u>										
Wegeninvesteringen	434.914.503	55.662.265	490.576.768	104.391.910	15 jaar L	330.522.593	28.286.112			357.898.746
N-261	144.553		144.553	56.061	15 jaar L	88.492	9.637			78.855
Komomleidingen	4.444.080		4.444.080	2.093.421	15 jaar L	2.350.659	296.272			2.054.387
Tot.inv.openb.ruimte met maatsch. nut	1.076.225.382	55.662.265	1.131.887.647	667.195.533		409.029.849	45.871.838	0	0	418.820.276
Totaal materiële vaste activa	1.349.786.949	69.621.539	1.419.408.488	792.198.120		557.588.828	51.357.060	0	0	575.853.307
In mindering gebrachte voorziening						26.704.266				26.704.266
Balanswaarde						530.884.562				549.149.041

*afschrijvingsmethode: A=Annuitair L=Lineair G=Geen afschrijving

Materiële vaste activa, raming 2026**bijlage 8**

Omschrijving	Oorspr.bedrag v/d investering aan het begin v/h dienstjaar	Vermeerdering /vermindering in het dienst- jaar	Oorspr.bedrag v/d investering aan het einde v/h dienstjaar	Totaal van de afschrijvingen begin v/h dienstjaar	Methode van afschrijven *	Boekwaarde per 1 jan.	Afschrijving	Afwaardering wegens duur- zame waarde- vermindering	Bijdragen van derden direct gerelateerd	Boekwaarde per 31 dec
Investerings met economisch nut										
<u>Bedrijfsgebouwen</u>										
Provinciehuis	118.709.526	1.140.000	119.849.526	99.142.571	Div. **	19.566.955	1.958.340			18.748.615
Renovatie Noordbrabants Museum	28.389.384		28.389.384	12.084.279	25 jaar L	16.305.105	837.736			15.467.368
Steunpunten	10.924.296	400.000	11.324.296	6.809.597	20 jaar L	4.114.699	263.815			4.250.885
Waterstraat 16-18	2.396.141		2.396.141	2.396.141	20 jaar L	0	0			0
Busremise Breda (ontwikkeling)	42.036.996		42.036.996	1.555.497	30 jaar L	40.481.499	1.401.233			39.080.266
De Mortel	14.666.013		14.666.013	698.301	40 jaar L	13.967.712	349.150			13.618.562
<u>Machines apparaten en installaties</u>										
Materieel provinciale wegen	5.135.539		5.135.539	3.042.335	Diverse L	2.093.204	275.756			1.817.448
Telefooncentrale	983.424		983.424	746.357	15 jaar L	237.067	65.562			171.505
ICT & Automatisering	5.643.906	750.000	6.393.906	4.012.730	3 jaar L	1.631.176	690.588			1.690.588
Verduurzaming Museumkwartier	111.600	137.948	249.548	0	15 jaar L	111.600	7.440			242.108
<u>Gronden en terreinen</u>										
Busremise Breda (Grond)	9.969.113		9.969.113		Geen	9.969.113	0			9.969.113
Hub locaties	1.470.000		1.470.000		Geen	1.470.000	0			1.470.000
Gronden ontwikkelbedrijf	47.084.903		47.084.903		Geen	47.084.903	0			47.084.903
Totaal invest. met economisch nut	287.520.841	2.427.948	289.948.789	130.487.809		157.033.032	5.849.621	0	0	153.611.359
AF: In mindering gebrachte voorziening						26.704.266				26.704.266
Totaal invest. economisch nut +/- voorziening						130.328.766				126.907.093

Investerings in de openbare ruimte met maatschappelijk nut**Oud voor 2017**Grond-, weg- en waterbouwkundige werken

Wegeninvesteringen	526.404.128		526.404.128	496.148.306	15 jaar L	30.255.822	8.682.258			21.573.564
Benutten (DVM)	10.404.753		10.404.753	10.298.433	15 jaar L	106.320	34.777			71.543
N-261	78.900.000		78.900.000	55.309.898	15 jaar L	23.590.101	5.260.000			18.330.101
Infraprojecten in voorber. (Appkst)	11.735.192		11.735.192	10.148.517	15 jaar L	1.586.675	529.579			1.057.096
Komomleidingen	9.278.174		9.278.174	6.028.804	15 jaar L	3.249.370	618.545			2.630.825

Nieuw m.i.v. 2017Grond-, weg- en waterbouwkundige werken

Wegeninvesteringen	490.576.768	103.060.669	593.637.437	132.678.022	15 jaar L	357.898.746	31.982.531			428.976.885
N-261	144.553	3.100.000	3.244.553	65.698	15 jaar L	78.855	9.637			3.169.218
Komomleidingen	4.444.080		4.444.080	2.389.693	15 jaar L	2.054.387	296.272			1.758.115

Tot.inv.openb.ruimte met maatsch. nut	1.131.887.647	106.160.669	1.238.048.316	713.067.371		418.820.276	47.413.598	0	0	477.567.347
Totaal materiële vaste activa	1.419.408.488	108.588.617	1.527.997.105	843.555.180		575.853.308	53.263.219	0	0	631.178.706
In mindering gebrachte voorziening						26.704.266				26.704.266
Balanswaarde						549.149.042				604.474.440

*afschrijvingsmethode: A=Annuïtair L=Lineair G=Geen afschrijving

Materiële vaste activa, raming 2027**bijlage 8**

Omschrijving	Oorspr.bedrag v/d investering aan het begin v/h dienstjaar	Vermeerdering /vermindering in het dienst- jaar	Oorspr.bedrag v/d investering aan het einde v/h dienstjaar	Totaal van de afschrijvingen begin v/h dienstjaar	Methode van afschrijven *	Boekwaarde per 1 jan.	Afschrijving	Afwaardering wegens duur- zame waarde- vermindering	Bijdragen van derden direct gerelateerd	Boekwaarde per 31 dec
<u>Investerings met economisch nut</u>										
<u>Bedrijfsgebouwen</u>										
Provinciehuis	119.849.526		119.849.526	101.100.911	Div.**	18.748.615	1.963.108			16.785.506
Renovatie Noordbrabants Museum	28.389.384		28.389.384	12.922.015	25 jaar L	15.467.368	837.736			14.629.632
Steunpunten	11.324.296	400.000	11.724.296	7.073.412	20 jaar L	4.250.885	283.815			4.367.070
Waterstraat 16-18	2.396.141		2.396.141	2.396.141	20 jaar L	0	0			0
Busremise Breda (ontwikkeling)	42.036.996		42.036.996	2.956.730	30 jaar L	39.080.266	1.401.233			37.679.033
De Mortel	14.666.013		14.666.013	1.047.451	40 jaar L	13.618.562	349.150			13.269.412
<u>Machines apparaten en installaties</u>										
Materieel provinciale wegen	5.135.539		5.135.539	3.318.091	Diverse L	1.817.448	271.997			1.545.451
Telefooncentrale	983.424		983.424	811.919	15 jaar L	171.505	65.562			105.944
ICT & Automatisering	6.393.906	2.250.000	8.643.906	4.703.318	3 jaar L	1.690.588	940.588			3.000.000
Verduurzaming Museumkwartier	249.548	187.373	436.921	7.440	15 jaar L	242.108	16.637			412.844
<u>Gronden en terreinen</u>										
Busremise Breda (Grond)	9.969.113		9.969.113		Geen	9.969.113	0			9.969.113
Hub locaties	1.470.000		1.470.000		Geen	1.470.000	0			1.470.000
Gronden ontwikkelbedrijf	47.084.903		47.084.903		Geen	47.084.903	0			47.084.903
Totaal invest. met economisch nut	289.948.789	2.837.373	292.786.162	136.337.429		153.611.359	6.129.826	0	0	150.318.906
AF: In mindering gebrachte voorziening						26.704.266				26.704.266
Totaal invest. economisch nut +/- voorziening						126.907.093				123.614.640

Investerings in de openbare ruimte met maatschappelijk nut**Oud voor 2017****Grond-, weg- en waterbouwkundige werken**

Wegeninvesteringen	526.404.128		526.404.128	504.830.564	15 jaar L	21.573.564	7.100.480			14.473.084
Benutten (DVM)	10.404.753		10.404.753	10.333.210	15 jaar L	71.543	32.387			39.157
N-261	78.900.000		78.900.000	60.569.898	15 jaar L	18.330.101	5.260.000			13.070.101
Infraprojecten in voorber. (Appkst)	11.735.192		11.735.192	10.678.095	15 jaar L	1.057.096	431.362			625.734
Komomleidingen	9.278.174		9.278.174	6.647.349	15 jaar L	2.630.825	618.545			2.012.280

Nieuw m.i.v. 2017**Grond-, weg- en waterbouwkundige werken**

Wegeninvesteringen	593.637.437	134.163.055	727.800.492	164.660.552	15 jaar L	428.976.885	38.853.242			524.286.698
N-261	3.244.553		3.244.553	75.335	15 jaar L	3.169.218	216.304			2.952.914
Komomleidingen	4.444.080		4.444.080	2.685.965	15 jaar L	1.758.115	296.272			1.461.843
Tot.inv.openb.ruimte met maatsch. nut	1.238.048.316	134.163.055	1.372.211.371	760.480.969		477.567.347	52.808.591	0	0	558.921.811
Totaal materiële vaste activa	1.527.997.105	137.000.428	1.664.997.533	896.818.399		631.178.706	58.938.417	0	0	709.240.717

In mindering gebrachte voorziening						26.704.266				26.704.266
Balanswaarde						604.474.440				682.536.451

*afschrijvingsmethode: A=Annuïtair L=Lineair G=Geen afschrijving

Materiële vaste activa, raming 2028**bijlage 8**

Omschrijving	Oorspr.bedrag v/d investering aan het begin v/h dienstjaar	Vermeerdering /vermindering in het dienst- jaar	Oorspr.bedrag v/d investering aan het einde v/h dienstjaar	Totaal van de afschrijvingen begin v/h dienstjaar	Methoden van afschrijven *	Boekwaarde per 1 jan.	Afschrijving	Afwaardering wegens duur- zame waarde- vermindering	Bijdragen van derden direct gerelateerd	Boekwaarde per 31 dec
<u>Investeringsactiva met economisch nut</u>										
<u>Bedrijfsgebouwen</u>										
Provinciehuys	119.849.526		119.849.526	103.064.020	Div.**	16.785.506	1.963.090			14.822.416
Renovatie Noordbrabant Museum	28.389.384		28.389.384	13.759.752	25 jaar L	14.629.632	837.736			13.791.896
Steunpunten	11.724.296	400.000	12.124.296	7.357.226	20 jaar L	4.367.070	303.815			4.463.256
Waterstraat 16-18	2.396.141		2.396.141	2.396.141	20 jaar L	0	0			0
Busremise Breda (ontwikkeling)	42.036.996		42.036.996	4.357.963	30 jaar L	37.679.033	1.401.233			36.277.799
De Mortel	14.666.013		14.666.013	1.396.601	40 jaar L	13.269.412	349.150			12.920.261
<u>Machines apparaten en installaties</u>										
Materieel provinciale wegen	5.135.539		5.135.539	3.590.088	Diverse L	1.545.451	271.997			1.273.453
Telefooncentrale	983.424		983.424	877.480	15 jaar L	105.944	59.577			46.367
ICT & Automatisering	8.643.906	850.000	9.493.906	5.643.906	3 jaar L	3.000.000	1.250.000			2.600.000
Verduurzaming Museumkwartier	436.921	641.226	1.078.147	24.077	15 jaar L	412.844	29.128			1.024.942
<u>Gronden en terreinen</u>										
Busremise Breda (Grond)	9.969.113		9.969.113		Geen	9.969.113	0			9.969.113
Hub locaties	1.470.000		1.470.000		Geen	1.470.000	1			1.469.999
Gronden ontwikkelbedrijf	47.084.903		47.084.903		Geen	47.084.903	0			47.084.903
Totaal invest. met economisch nut	292.786.162	1.891.226	294.677.388	142.467.255		150.318.906	6.465.728	0	0	145.744.404
AF: In mindering gebrachte voorziening						26.704.266				26.704.266
Totaal invest. economisch nut +/- voorziening						123.614.640				119.040.138

Investeringsactiva in de openbare ruimte met maatschappelijk nut**Oud voor 2017****Grond-, weg- en waterbouwkundige werken**

Wegeninvesteringen	526.404.128		526.404.128	511.931.043	15 jaar L	14.473.084	5.544.391			8.928.693
Benutten (DVM)	10.404.753		10.404.753	10.365.597	15 jaar L	39.157	25.157			13.999
N-261	78.900.000		78.900.000	65.829.898	15 jaar L	13.070.101	5.252.600			7.817.501
Infraprojecten in voorber. (Appkst)	11.735.192		11.735.192	11.109.458	15 jaar L	625.734	342.000			283.734
Komomleidingen	9.278.174		9.278.174	7.265.894	15 jaar L	2.012.280	618.545			1.393.735

Nieuw m.i.v. 2017**Grond-, weg- en waterbouwkundige werken**

Wegeninvesteringen	727.800.492	109.480.056	837.280.548	203.513.794	15 jaar L	524.286.698	47.797.446			585.969.308
N-261	3.244.553		3.244.553	291.638	15 jaar L	2.952.914	216.304			2.736.611
Komomleidingen	4.444.080		4.444.080	2.982.237	15 jaar L	1.461.843	296.272			1.165.571

Tot.inv.openb.ruimte met maatsch. nut	1.372.211.371	109.480.056	1.481.691.427	813.289.560		558.921.811	60.092.715	0	0	608.309.152
---------------------------------------	---------------	-------------	---------------	-------------	--	-------------	------------	---	---	-------------

Totaal materiële vaste activa	1.664.997.533	111.371.282	1.776.368.815	955.756.816		709.240.717	66.558.443	0	0	754.053.556
-------------------------------	---------------	-------------	---------------	-------------	--	-------------	------------	---	---	-------------

In mindering gebrachte voorziening						26.704.266				26.704.266
------------------------------------	--	--	--	--	--	------------	--	--	--	------------

Balanswaarde						682.536.451				727.349.290
--------------	--	--	--	--	--	-------------	--	--	--	-------------

*afschrijvingsmethode: A=Annuitair L=Lineair G=Geen afschrijving

Materiële vaste activa, raming 2029**bijlage 8**

Omschrijving	Oorspr.bedrag v/d investering aan het begin v/h dienstjaar	Vermeerdering /vermindering in het dienst- jaar	Oorspr.bedrag v/d investering aan het einde v/h dienstjaar	Totaal van de afschrijvingen begin v/h dienstjaar	Methode van afschrijven *	Boekwaarde per 1 jan.	Afschrijving	Afwaardering wegens duur- zame waarde- vermindering	Bijdragen van derden direct gerelateerd	Boekwaarde per 31 dec
Investerings met economisch nut										
<u>Bedrijfsgebouwen</u>										
Provinciehuis	119.849.526		119.849.526	105.027.110	Div. **	14.822.416	1.952.924			12.869.491
Renovatie Noordbrabants Museum	28.389.384		28.389.384	14.597.488	25 jaar L	13.791.896	837.736			12.954.160
Steunpunten	12.124.296	2.900.000	15.024.296	7.661.041	20 jaar L	4.463.256	323.815			7.039.441
Waterstraat 16-18	2.396.141		2.396.141	2.396.141	20 jaar L	0	0			0
Busremise Breda (ontwikkeling)	42.036.996		42.036.996	5.759.197	30 jaar L	36.277.799	1.401.233			34.876.566
De Mortel	14.666.013		14.666.013	1.745.752	40 jaar L	12.920.261	349.150			12.571.111
<u>Machines apparaten en installaties</u>										
Materieel provinciale wegen	5.135.539	200.000	5.335.539	3.862.086	Diverse L	1.273.453	269.582			1.203.872
Telefooncentrale	983.424		983.424	937.057	15 jaar L	46.367	46.367			0
ICT & Automatisering	9.493.906	2.350.000	11.843.906	6.893.906	3 jaar L	2.600.000	1.283.333			3.666.667
Verduurzaming Museumkwartier	1.078.147	498.332	1.576.479	53.205	15 jaar L	1.024.942	71.876			1.451.398
<u>Gronden en terreinen</u>										
Busremise Breda (Grond)	9.969.113		9.969.113		Geen	9.969.113	0			9.969.113
Hub locaties	1.470.000		1.470.000		Geen	1.470.000	1			1.469.999
Gronden ontwikkelbedrijf	47.084.903		47.084.903		Geen	47.084.903	0			47.084.903
Totaal invest. met economisch nut	294.677.388	5.948.332	300.625.720	148.932.982		145.744.405	6.536.018	0	0	145.156.720
AF: In mindering gebrachte voorziening						26.704.266				26.704.266
Totaal invest. economisch nut +/- voorziening						119.040.139				118.452.454

Investerings in de openbare ruimte met maatschappelijk nut**Oud voor 2017**Grond-, weg- en waterbouwkundige werken

Wegeninvesteringen	526.404.128		526.404.128	517.475.435	15 jaar L	8.928.693	4.452.790			4.475.903
Benutten (DVM)	10.404.753		10.404.753	10.390.754	15 jaar L	13.999	13.775			225
N-261	78.900.000		78.900.000	71.082.499	15 jaar L	7.817.501	5.252.600			2.564.901
Infraprojecten in voorber. (Appkst)	11.735.192		11.735.192	11.451.458	15 jaar L	283.734	198.533			85.201
Komomleidingen	9.278.174		9.278.174	7.884.439	15 jaar L	1.393.735	618.545			775.190

Nieuw m.i.v. 2017Grond-, weg- en waterbouwkundige werken

Wegeninvesteringen	837.280.548	260.725.056	1.098.005.604	251.311.240	15 jaar L	585.969.308	55.096.116			791.598.248
N-261	3.244.553		3.244.553	507.942	15 jaar L	2.736.611	216.304			2.520.307
Komomleidingen	4.444.080		4.444.080	3.278.509	15 jaar L	1.165.571	296.272			869.299
Tot.inv.openb.ruimte met maatsch. nut	1.481.691.427	260.725.056	1.742.416.483	873.382.275		608.309.152	66.144.935	0	0	802.889.273
Totaal materiële vaste activa	1.776.368.815	266.673.388	2.043.042.203	1.022.315.258		754.053.557	72.680.952	0	0	948.045.993

In mindering gebrachte voorziening						26.704.266				26.704.266
Balanswaarde						727.349.291				921.341.727

*afschrijvingsmethode: A=Annuïtair L=Lineair G=Geen afschrijving

Bijlage 9. Financiële vaste activa

a. Deelnemingen

Kapitaalverstrekking aan deelnemingen

Bijlage 9a

	Restant bedrag 01-01-2025	Deelnemingen in de loop van het jaar	Verminderings in de loop van het jaar	Restant bedrag 31-12-2025
Aandelenkapitaal GOB	1			1
Aandelenkapitaal Ruimte voor Ruimte	110.880			110.880
BV BOM Holding	50.828.137			50.828.137
Deelneming Claim Vennootschap BV	6.166		6.166	0
Deelneming Aviolanda	9.008.160			9.008.160
Deelneming Green Chemistry	2.300.000			2.300.000
Deelneming Monumenten Beheer Brabant	2.058.000			2.058.000
Deelneming Ruimte voor Ruimte	24.997.520			24.997.520
Deelneming Pivotpark / OLSP	6.301.805			6.301.805
Deelneming Brabantring	696.922			696.922
Deelneming Fellenoord	100			100
Totaal	96.307.691	-	6.166	96.301.525
In mindering gebrachte voorziening				4.358.000
Balanswaarde				91.943.525

	Restant bedrag 01-01-2026	Deelnemingen in de loop van het jaar	Verminderings in de loop van het jaar	Restant bedrag 31-12-2026
Aandelenkapitaal GOB	1			1
Aandelenkapitaal Ruimte voor Ruimte	110.880			110.880
BV BOM Holding	50.828.137			50.828.137
Deelneming Claim Vennootschap BV	-			0
Deelneming Aviolanda	9.008.160			9.008.160
Deelneming Green Chemistry	2.300.000			2.300.000
Deelneming Monumenten Beheer Brabant	2.058.000			2.058.000
Deelneming Ruimte voor Ruimte	24.997.520			24.997.520
Deelneming Pivotpark / OLSP	6.301.805			6.301.805
Deelneming Brabantring	696.922			696.922
Deelneming Fellenoord	100			100
Totaal	96.301.525	-	-	96.301.525
In mindering gebrachte voorziening				4.358.000
Balanswaarde				91.943.525

	Restant bedrag 01-01-2027	Deelnemingen in de loop van het jaar	Verminderings in de loop van het jaar	Restant bedrag 31-12-2027
Aandelenkapitaal GOB	1			1
Aandelenkapitaal Ruimte voor Ruimte	110.880			110.880
BV BOM Holding	50.828.137			50.828.137
Deelneming Claim Vennootschap BV	-			0
Deelneming Aviolanda	9.008.160			9.008.160
Deelneming Green Chemistry	2.300.000			2.300.000
Deelneming Monumenten Beheer Brabant	2.058.000			2.058.000
Deelneming Ruimte voor Ruimte	24.997.520			24.997.520
Deelneming Pivotpark / OLSP	6.301.805			6.301.805
Deelneming Brabantring	696.922			696.922
Deelneming Fellenoord	100			100
Totaal	96.301.525	-	-	96.301.525
In mindering gebrachte voorziening				4.358.000
Balanswaarde				91.943.525

	Restant bedrag 01-01-2028	Deelnemingen in de loop van het jaar	Verminderings in de loop van het jaar	Restant bedrag 31-12-2028
Aandelenkapitaal GOB	1			1
Aandelenkapitaal Ruimte voor Ruimte	110.880			110.880
BV BOM Holding	50.828.137			50.828.137
Deelneming Claim Vennootschap BV	-			0
Deelneming Aviolanda	9.008.160			9.008.160
Deelneming Green Chemistry	2.300.000			2.300.000
Deelneming Monumenten Beheer Brabant	2.058.000			2.058.000
Deelneming Ruimte voor Ruimte	24.997.520			24.997.520
Deelneming Pivotpark / OLSP	6.301.805			6.301.805
Deelneming Brabantring	696.922			696.922
Deelneming Fellenoord	100			100
Totaal	96.301.525	-	-	96.301.525
In mindering gebrachte voorziening				4.358.000
Balanswaarde				91.943.525

	Restant bedrag 01-01-2029	Deelnemingen in de loop van het jaar	Verminderings in de loop van het jaar	Restant bedrag 31-12-2029
Aandelenkapitaal GOB	1			1
Aandelenkapitaal Ruimte voor Ruimte	110.880			110.880
BV BOM Holding	50.828.137			50.828.137
Deelneming Claim Vennootschap BV	-			0
Deelneming Aviolanda	9.008.160			9.008.160
Deelneming Green Chemistry	2.300.000			2.300.000
Deelneming Monumenten Beheer Brabant	2.058.000			2.058.000
Deelneming Ruimte voor Ruimte	24.997.520			24.997.520
Deelneming Pivotpark / OLSP	6.301.805			6.301.805
Deelneming Brabantring	696.922			696.922
Deelneming Fellenoord	100			100
Totaal	96.301.525	-	-	96.301.525
In mindering gebrachte voorziening				4.358.000
Balanswaarde				91.943.525

b. Uitwerking paragraaf verbonden partijen

1 Gemeenschappelijke regelingen (GR)

1.1 Havenschap Moerdijk

De verbonden partij Havenschap Moerdijk kent een meervoudige structuur in een Gemeenschappelijk Regeling (GR) – Naamloze Vennootschap (NV) constructie. De GR vervult het aandeelhouderschap en verzorgt de financiering van de NV. De bedrijfsactiviteiten vinden plaats in de NV. Hieronder worden de gegevens met betrekking tot de GR en NV gesplitst.

Opgericht:	1 januari 2013
Publiek belang:	De Gemeenschappelijke Regeling Havenschap Moerdijk maakt het bestaan van Havenbedrijf Moerdijk NV mogelijk door het vervullen van het aandeelhouderschap ervan en het aantrekken van de financiering. Havenbedrijf Moerdijk is van groot belang voor de versterking van de economische structuur van Brabant en voor de werkgelegenheid in de regio.
Belang provincie:	50% (begin en eind van het jaar)
Overige deelnemer(s):	Gemeente Moerdijk

[Wat is de bijdrage van Havenschap Moerdijk aan de doelstellingen van de provincie?](#)

Op het Haven- en Industrierrein Moerdijk werken ongeveer 10,6 duizend mensen en indirect biedt het nog eens ruim 9 duizend banen, waarmee het stevig bijdraagt aan diverse actieplannen voor de economische versterking van West-Brabant en de werkgelegenheid in de regio. Verder is de Haven van Moerdijk een nationaal en Europees knooppunt van multimodale vervoersstromen, dat een belangrijke positie inneemt in de Vlaams Nederlandse Delta.

De aanwezige chemie op het terrein draagt bij aan innovaties op de cross sectorale ontwikkelingen van de biobased economy. Op het gebied van energie worden ook de mogelijkheden verkend om duurzame verbindingen tot stand te brengen door het hergebruik van warmte reststromen.

Conform de in juli 2014 vastgestelde Havenstrategie is het uitgangspunt hierbij een goede balans tussen waarde creatie, duurzaamheid en een veilige en leefbare regio (3P's). De ambitie is dat Moerdijk in 2030 hét belangrijkste knooppunt is voor duurzame logistiek,

duurzame chemie en procesindustrie in de Vlaams- Nederlandse Delta. Randvoorwaarde hierbij is dat groei niet ten koste mag gaan van de veiligheid en leefbaarheid in de regio.

1.2 Zuidelijke Rekenkamer (ZRK)

Opgericht:	1 januari 2005
Publiek belang:	Door onderzoek wil de rekenkamer voor Provinciale Staten en de burgers van de provincies Noord-Brabant en Limburg zichtbaar maken hoe publiek geld wordt besteed en wat er van de beleidsvoornemens terecht komt.
Belang provincie:	50% (begin en eind van het jaar)
Overige deelnemer(s):	Provincie Limburg

Wat is de bijdrage van de ZRK aan de doelstellingen van de provincie?

De Zuidelijke Rekenkamer onderzoekt de doeltreffendheid, de doelmatigheid en de rechtmatigheid van het gevoerde bestuur van de provincies Noord-Brabant en Limburg.

- Doeltreffendheid: levert het beleid van het provinciebestuur de gewenste resultaten op?
- Doelmatigheid: zet de provincie de juiste budgetten zo goed mogelijk in voor de gewenste resultaten?
- Rechtmatigheid: werken de provincies volgens de in de wet gestelde regels?

De Zuidelijke rekenkamer tracht met haar onderzoek inzicht te verschaffen in de bestedingen van publiek geld en de realisatie van bijbehorende beleidsvoornemens.

1.3 Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant (OMWB)

Opgericht:	1 januari 2013
Publiek belang:	Verbetering van de uitvoering van vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) in midden- en West-Brabant. De maatschappelijke outcome is een bijdrage leveren aan een betere leefomgeving.
Belang provincie:	36% (o.b.v. de begroting 2026)
Overige deelnemer(s):	Gemeenten Alphen-Chaam, Altena, Baarle-Nassau, Bergen op Zoom, Breda, Dongen, Drimmelen, Etten-Leur, Geertruidenberg, Gilze en Rijen, Goirle, Halderberge, Heusden, Hilvarenbeek, Loon op Zand, Moerdijk, Oisterwijk, Oosterhout, Roosendaal, Rucphen,

Steenbergen, Tilburg, Waalwijk, Woensdrecht en
Zundert,.

Wat is de bijdrage van OMWB aan de doelstellingen van de provincie?

De OMWB draagt met grotendeels wettelijke taken, net als de andere omgevingsdiensten, bij aan de provinciale doelstellingen die betrekking hebben op de verbetering van het naleefgedrag, het voldoen aan de kwaliteitscriteria 2.2¹ en het instrumenteel beleidskader.

1.4 Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant (ODZOB)

Opgericht:	1 januari 2013
Publiek belang:	Verbetering van de uitvoering van vergunningverlening, toezicht en handhaving in Zuidoost-Brabant. De maatschappelijke outcome is een bijdrage leveren aan een betere leefomgeving.
Belang provincie:	25% (o.b.v. de begroting 2026)
Overige deelnemer(s):	Gemeenten Asten, Bergeijk, Best, Bladel, Cranendonck, Deurne, Eersel, Eindhoven, Geldrop-Mierlo, Gemert-Bakel, Heeze-Leende, Helmond, Laarbeek, Nuenen, Oirschot, Reusel-De Mierden, Someren, Son en Breugel, Valkenswaard, Veldhoven, Waalre.

Wat is de bijdrage van ODZOB aan de doelstellingen van de provincie?

De ODZOB draagt met grotendeels wettelijke taken, net als de andere omgevingsdiensten, bij aan de provinciale doelstellingen die betrekking hebben op de verbetering van het naleefgedrag, het voldoen aan de kwaliteitscriteria 2.2¹ en het instrumenteel beleidskader.

1.5 Omgevingsdienst Brabant Noord (ODBN)

Opgericht:	1 april 2013
Publiek belang:	Verbetering van de uitvoering van vergunningverlening, toezicht en handhaving in Brabant Noord. De maatschappelijke outcome is een bijdrage leveren aan een betere leefomgeving.
Belang provincie:	35% (o.b.v. de begroting 2026)

¹ De kwaliteitscriteria die gelden voor vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH).

Overige deelnemer(s): Gemeenten Bernheze, Boekel, Boxtel, 's-Hertogenbosch, Oss, Sint-Michielsgestel, Vught, Meierijstad, Land van Cuijk, Maashorst.

[Wat is de bijdrage van ODBN aan de doelstellingen van de provincie?](#)

De ODBN draagt met grotendeels wettelijke taken, net als de andere omgevingsdiensten, bij aan de provinciale doelstellingen die betrekking hebben op de verbetering van het naleefgedrag, het voldoen aan de kwaliteitscriteria 2.2¹ en het instrumenteel beleidskader.

1.6 De Hollandse Waterlinies

Opgericht: 19 maart 2022

Publiek belang: Behoud werelderfgoed van Hollandse Waterlinies

Belang provincie: 10% (financiële inbreng o.b.v. de begroting 2026)

Overige deelnemer(s): Provincies Gelderland, Noord-Holland en Utrecht

[Wat is de bijdrage van De Hollandse Waterlinies aan de doelstellingen van de provincie?](#)

Het werelderfgoedcomité van UNESCO heeft in juli 2021 besloten om de Hollandse Waterlinies aan te merken als werelderfgoed. Deze Waterlinie loopt door 4 provincies: Noord-Holland, Utrecht, Gelderland en Noord-Brabant.

De vier provincies hebben besloten om samen de verantwoordelijkheid te nemen voor de instandhouding van dit werelderfgoed. Daarvoor is door hen het Gemeenschappelijk Orgaan Hollandse Waterlinies opgericht, als bestuurlijke samenwerking op grond van de Wet Gemeenschappelijke Regelingen.

De kerntaken van het Gemeenschappelijk Orgaan Hollandse Waterlinies zijn bescherming van de site, verantwoording afleggen over zaken die in de site spelen en (publieks)communicatie over de site. Het Gemeenschappelijk Orgaan waarborgt op die manier dat aan de internationale verplichtingen van Nederland richting UNESCO kan worden voldaan.

1.7 BGTS Geopark Schelde Delta

Opgericht: 27 november 2024

Publiek belang: Behoud werelderfgoed van Geopark Schelde Delta

Belang provincie: 19,2% (o.b.v. de statutaire jaarlijkse inbreng)

Overige deelnemer(s): Provincie Antwerpen (B), Oost-Vlaanderen (B), West-Vlaanderen (B) en Zeeland

Wat is de bijdrage van BGTS Geopark Schelde Delta aan de doelstellingen van de provincie?

De kerntaken van de Benelux Groepering voor Territoriale Samenwerking (BGTS) Geopark Schelde Delta zijn de bescherming van de site, verantwoording afleggen over zaken die in de site spelen en (publieks)communicatie over de site. De BGTS waarborgt op die manier dat aan de internationale verplichtingen richting UNESCO kan worden voldaan.

2 Vennootschappen en coöperaties

2.1 Enexis NV

Opgericht:	1 juli 2009
Publiek belang:	Altijd en overal in het voorzieningsgebied van Enexis kunnen beschikken over energie, tegen aanvaardbare aansluit- en transporttarieven.
Belang provincie:	30,8% (begin en eind van het jaar), Lid, tevens voorzitterschap en secretariaat AHC; stemrecht/voordrachtsrecht lid RvC (via AHC).
Overige aandeelhouder(s):	Zie lijst van aandeelhouders Enexis Holding N.V.

Wat is de bijdrage van Enexis aan de doelstellingen van de provincie?

De rol van Enexis is bepalend voor tijdige realisatie van de Brabantse energietransitie. Ook andere economische en maatschappelijke opgaven binnen Brabant zijn afhankelijk van het feit of Enexis op tijd de capaciteit van het elektriciteitsnet op orde heeft en/of mee werkt aan alternatieve oplossingen. Enexis is dan ook een strategische partner, waarbij de alliantie tussen Enexis en provincie door zowel concrete als strategische samenwerking een belangrijk fundament biedt voor het kunnen behalen van de doelstellingen ten aanzien van broeikasgasreductie en duurzame opwek. In de Brabantse Energieagenda is dit uitgewerkt.

Daarnaast is de provincie met Enexis in gesprek over rol en bijdrage in het kader van de warmtetransitie in Brabant.

2.2 Brabant Water NV

Opgericht:	2002
Publiek belang:	Veilig, betrouwbaar en betaalbaar drinkwater voor iedereen in het verzorgingsgebied. Publiek aandeelhouderschap wettelijk bepaald in Drinkwaterwet.
Belang provincie:	31,6% (begin en eind van het jaar), stemrecht/voordrachtsrecht lid RvC/lid en voorzitter AHC.

Overige aandeelhouder(s): 50 gemeenten in voorzieningsgebied.

[Wat is de bijdrage van Brabant Water NV aan de doelstellingen van de provincie?](#)

Brabant Water NV verzorgt de drink- en industriewatervoorziening aan ruim 2,5 mln. klanten in Noord-Brabant. Brabant Water NV zorgt voor de winning, zuivering en distributie van water, dit tegen de laagst mogelijke kosten en met een hoge leveringsbetrouwbaarheid. Op grond van de Drinkwaterwet dienen drinkwaterbedrijven in publieke handen te zijn.

Brabant Water staat voor een aantal grote opgaves: het inspelen op klimaatverandering, verdroging en een toenemende watervraag.

2.3 Eindhoven Airport NV

Opgericht:	1998
Publiek belang:	Een goede bereikbaarheid van Brabant via de lucht, wat eraan bijdraagt dat Brabant aantrekkelijk is als vestigingsklimaat voor bedrijven en burgers.
Belang provincie:	24,5% (begin en eind van het jaar), stemrecht/ voordrachtsrecht Lid RvC.
Overige aandeelhouder(s):	Schiphol Nederland BV (51%), Gemeente Eindhoven (24,5%)

[Wat is de bijdrage van Eindhoven Airport NV aan de doelstellingen van de provincie?](#)

Eindhoven Airport gaat voor een optimale verbondenheid van Brabant, intern en internationaal. Om de concurrentiekracht te behouden moet de kwaliteit van de Brabantse infrastructuur in alle modaliteiten (inclusief ICT) minimaal op hetzelfde niveau zijn als dat van concurrerende regio's. In dat kader past onze ondersteuning voor de regio Eindhoven als Brainport, die inmiddels op landelijk niveau als mainport is aangemerkt. Een airport is daar een onlosmakelijk onderdeel in, om de (internationale) verbinding in brede zin te faciliteren.

2.4 Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij (BOM Holding BV)

Opgericht:	1 januari 2013
Publiek belang:	BOM zet zich in voor de duurzame versterking van de Brabantse economie. Samen met innovatieve ondernemers en partners wordt gebouwd aan een internationaal concurrerende economie die banen creëert, maatschappelijk relevante innovaties tot stand brengt en transities versnelt.

Belang provincie:	De provincie houdt 100% van de aandelen in BOM Holding BV. Dochterondernemingen zijn o.a. Innovatiefonds BV en Energiefonds BV, waarin de gelijknamige fondsen worden beheerd. De provincie heeft stemrecht/voordrachtsrecht Lid RvC.
Overige aandeelhouders:	Binnen de groepsstructuur heeft het ministerie van Economische Zaken & Klimaat in twee dochtervennootschappen (BOM Business Development & Foreign Investments BV en BOM Capital I BV) een minderheidsbelang van 49,9%.

Wat is de bijdrage van de BOM aan de doelstellingen van de provincie?

De BOM is de economische ontwikkelingsmaatschappij van Noord-Brabant met als doel de realisatie van een veerkrachtige economie met een duurzaam concurrentievermogen in Noord-Brabant. Daarbij worden drie kerntaken onderscheiden:

- Ontwikkelen: Samen met bedrijven, kennisinstellingen en overheden stimuleert BOM innovatie en ondersteunt zij startups, scale-ups en het innovatief MKB bij de ontwikkeling van toekomstbestendige verdienmodellen;
- Investeren: BOM levert kennis en risicokapitaal, zodat innovatieve start- en scale-ups kunnen doorgroeien naar de volgende fase in hun ontwikkeling en duurzame energieprojecten daadwerkelijk van de grond komen;
- Internationaliseren: BOM trekt innovatieve buitenlandse bedrijven aan en ondersteunt Brabantse ondernemers bij het realiseren van groei op kansrijke buitenlandse markten.

BOM wil daarnaast, door intensieve samenwerking tussen deze drie kerntaken, op integrale wijze transitieprocessen tot stand brengen, zoals op het vlak van de energietransitie, een duurzame agrofoodketen, de zorg economie en ook de realisatie van integrale internationaliseringsprojecten.

[Link evaluatie Investeringsfonds 2021](#)

[Link evaluatie Energiefonds 2021](#)

2.5 Ruimte voor Ruimte Beheer BV / Ruimte voor Ruimte CV (RvR)

Opgericht:	24 januari 2002
Publiek belang:	De eerdere uitgaven aan de sanering van de intensieve veehouderij, de glastuinbouw, de voormalige militaire terreinen en de sloop van overbodige bebouwing terug verdienen en in combinatie met de ontwikkeling van ruimte voor ruimtelocaties maatschappelijke meerwaarde creëren.

Belang provincie:	BV: 100% (begin en eind van het jaar) , stemrecht / voordrachtsrecht Lid RvC. CV: 100% (begin en eind van het jaar) zowel als beherend vennoot als commanditaire vennoot.
Overige aandeelhouder(s):	Niet van toepassing.

Wat is de bijdrage van RvR aan de doelstellingen van de provincie

Conform de Statenmededeling van 18 februari 2022 wordt in deze bijlage inzicht gegeven in de actuele ontwikkelingen en prestaties van Ontwikkelingsmaatschappij Ruimte voor Ruimte:

Sinds 2016 is de provincie volledig aandeelhouder van RvR. De organisatie heeft sindsdien een bredere maatschappelijke opdracht gekregen, gericht op het aanpakken van ruimtelijke vraagstukken zoals sanering van overlastlocaties, herstructurering van binnenstedelijke gebieden en transformatie van recreatieterreinen. Woningbouw vindt plaats op strategische locaties met een gebiedsgerichte aanpak en variatie in woningtypologieën.

RvR combineert deze maatschappelijke rol met het realiseren van de terugverdienopgave. De strategie is tweesporig: maatschappelijke inzet ten dienste van de titelverkoop én samenwerking met gemeenten om planologische medewerking te bevorderen.

Terugverdienopgave:

- Voor periode 2023–2026 is een afdracht van €50,2 mln gepland; in 2023 en 2024 is samen ca. €30 mln gerealiseerd. Daarmee ligt RvR op koers om de taakstelling van € 50,2 mln. te realiseren.
- Totale opgave: €215,1 mln (€185 mln sloop stallen, €30,1 mln verbrede aanpak).
- Ultimo 2024 resteert nog €33,8 mln. exclusief de toekomstig stimuleringsbijdragen.
- Ultimo 2024 waren er nog 472 titels te verkopen, waarvan 360 in ontwikkeling of vastgelegd en 112 in acquisitie. Inmiddels is het RvR gelukt om alle RvR-titels te beleggen. Daarmee is de realisatie van de volledige terugverdienopgave van de Ruimte voor ruimte-regeling dichtbij.

Toekomstperspectief:

De opgebouwde expertise, het netwerk met gemeenten en de ervaring met gebiedsgerichte aanpakken maken RvR tot een waardevolle partner in toekomstige ruimtelijke opgaven. GS hebben daarom besloten om Ruimte voor Ruimte Beheer B.V. na de realisatie van de terugverdienopgave in te blijven zetten voor de bijdrage en realisatie van gebiedsontwikkeling. [Zie ook Statenmededeling Voortzetting verbonden partij Ruimte voor Ruimte Beheer BV.](#)

Op de website van RvR staat meer informatie over de projecten met een maatschappelijke meerwaarde, zie <https://www.ruimtevoorruimte.com/maatschappelijk>.

2.6 Business Park Aviolanda BV (BPA)

Opgericht:	10 november 2009
Publiek belang:	Vanuit het economisch belang het bevorderen van

bedrijvigheid in de sector Aerospace & Maintenance. Vanuit het belang van een goede ruimtelijke ordening het scheppen van vestigingsmogelijkheden voor bedrijven op een reeds lang bestaand bedrijventerrein, waardoor verdere aantasting van de ecologische hoofdstructuur bij de vliegbasis Woensdrecht wordt voorkomen.

Belang provincie: 80% (begin en eind van het jaar), stemrecht/ voordrachtsrecht Lid RvC.

Overige aandeelhouder(s): Gemeente Woensdrecht (20%).

Wat is de bijdrage van BPA aan de doelstellingen van de provincie?

Doel is het ontwikkelen van Aviolanda met hoog innovatieve bedrijven en instellingen, in strategische samenwerking met Defensie. Deze bedrijven en instellingen voegen waarde toe aan het West-Brabantse aerospace & maintenanceluster. De toegevoegde waarde drukt zich uit in innovatie en hoogwaardige opleidingen en werkgelegenheid, waarbij het ontwikkelen van vastgoed ondersteunend is aan businessontwikkeling. Het is de ambitie om een gezond ecosysteem met een brede campus te realiseren met innovatieve business en ruimte waar nieuwe business tot ontwikkeling kan komen. Daarbinnen zijn opleiding en onderzoek onderdeel van gemeenschappelijke voorzieningen, waarvan alle bedrijven op Aviolanda gebruik maken. Daarbij is het voorkomen van aantasting van de ecologische hoofdstructuur bij vliegbasis Woensdrecht van belang.

2.7 Nederlandse Waterschapsbank NV (NWB)

Opgericht: 5 mei 1954

Publiek belang: Efficiënte financiering publieke sector.

Belang provincie: 0,12% aandelen (begin en eind van het jaar), stemrecht.

Overige aandeelhouder(s): Alle aandelen zijn in handen van publiekrechtelijke rechtspersonen. 81% van de aandelen is in het bezit van waterschappen, 17% van de Staat der Nederlanden en 2% is in het bezit van provincies. Zie: [lijst van aandeelhouders NWB](#).

Wat is de bijdrage van de NWB aan de doelstellingen van de provincie?

De NWB Bank levert een zeer belangrijke bijdrage aan de financiering van de publieke sector in Nederland. De bijdragen van de NWB aan de doelstellingen van het algemeen financieel beleid blijven verder beperkt tot het door hen uitgekeerd dividend dat bijdraagt aan:

- Het waarborgen van de zelfstandige financiële positie van de provincie;
- Het handhaven van een reëel sluitende begroting op korte en middellange termijn;
- Het verzekeren van een evenwichtige inkomstenontwikkeling.

2.8 BNG Bank NV

Opgericht:	23 december 1914
Publiek belang:	Efficiënte financiering publieke sector.
Belang provincie:	0,07% (begin en eind van het jaar), stemrecht.
Overige aandeelhouders:	De Nederlandse Staat (50%), provincies, gemeenten en het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier. Zie lijst aandeelhouders BNG Bank NV .

Wat is de bijdrage van BNG Bank NV aan de doelstellingen van de provincie?

De BNG Bank (Bank Nederlandse Gemeenten) levert een zeer belangrijke bijdrage aan de financiering van de publieke sector in Nederland: gemeenten, provincies, waterschappen, onderwijs- en zorginstellingen, woningbouwcorporaties.

De deelname van de provincie in de BNG is primair ingegeven om de financiële betrokkenheid bij enkele grote financiële instellingen die zich richten op de publieke sector tot uitdrukking te brengen. De deelname van de provincie is gering, ongeveer 0,07% van de aandelen.

De bijdragen van de BNG aan de doelstellingen van het algemeen financieel beleid blijven verder beperkt tot het door hen uitgekeerd dividend dat bijdraagt aan:

- Het waarborgen van de zelfstandige financiële positie van de provincie;
- Het handhaven van een reëel sluitende begroting op korte en middellange termijn;
- Het verzekeren van een evenwichtige inkomstenontwikkeling.

2.9 ZEH NV

Opgericht:	1919
Publiek belang:	Activiteiten vooral gericht op Zeeland. Energienetwerkbedrijf Enduris, Energie centrales en trade. Het belang voor Brabant is zeer gering.
Belang provincie:	0,05% (begin en eind van het jaar), stemrecht.
Overige aandeelhouder(s):	Provincie Zeeland (50%) en diverse Zeeuwse gemeenten.

Wat is de bijdrage van ZEH NV aan de doelstellingen van de provincie?

ZEH (Zeeuwse Energie Houdstermaatschappij) NV is hoofdzakelijk georiënteerd op Zeeland met haar activiteiten. Het belang voor Brabant is historisch ontstaan en zeer gering. Aangezien het werkingsgebied van ZEH NV zich in Zeeland bevindt en er geen gezamenlijke projecten zijn is er geen bijdrage van ZEH NV aan de Brabantse beleidsprogramma's.

2.10 Pivotpark Holding BV

Opgericht:	1 januari 2012
Publiek belang:	Bijdragen aan de campusorganisatie die op een rendabele wijze de campus exploiteert, zodat het park zal uitgroeien tot een volwaardige open innovatie campus voor Life Sciences & Health met een focus op vroege medicijnontwikkeling in Brabant.
Belang provincie:	70,73% (begin en eind van het jaar), stemrecht. Voordrachtsrecht voor twee leden van de RvC (uit voorgedragen leden door PNB wordt de voorzitter gekozen)
Overige aandeelhouder(s):	Gemeente Oss (29,27%)

Wat is de bijdrage van Pivot Park aan de doelstellingen van de provincie?

Pivot Park als open innovatie campus draagt als bij aan de ontwikkeling van de topsector Lifesciences & Health. Pivot Park wordt doorontwikkeld naar een innovatief pharma ecosysteem met als belangrijke pijlers het innovatieprogramma en vastgoedontwikkeling, waarbij de provincie als financier een belangrijke rol vervult.

2.11 Green Chemistry Campus BV (GCC)

Opgericht:	1 maart 2012
Publiek belang:	N.v.t.
Belang provincie:	60% (begin en eind van het jaar), stemrecht/ voordrachtsrecht Lid RvC.
Overige aandeelhouder(s):	Gemeente Bergen op Zoom (20%) en B.V. REWIN West Brabant (20%)

Wat is de bijdrage van de GCC aan de doelstellingen van de provincie?

In zowel de Omgevingsvisie, Beleidskader Economie 2030 als in de uitvoeringsagenda Circulaire Economie 2021-2023 zijn beleidsdoelstellingen opgenomen met betrekking tot het vervangen van fossiele- met bio-grondstoffen. Geconcludeerd is dat GCC geen rol speelt om deze beleidsdoelstellingen te bereiken. Daarom wordt er de komende tijd gewerkt aan het afbouwen van de GCC.

2.12 Groen Ontwikkelfonds Brabant BV (GOB)

Opgericht:	21 juni 2013
------------	--------------

Publiek belang:	Het in de provincie Noord-Brabant versterken van de ontwikkeling en de realisatie van het Natuur Netwerk Brabant.
Belang provincie:	100 % (begin en eind van het jaar), stemrecht.
Overige aandeelhouder(s):	Niet van toepassing.

[Wat is de bijdrage van GOB aan de doelstellingen van de provincie?](#)

Het GOB is verantwoordelijk voor het Natuur Netwerk Brabant inclusief de Ecologische verbindingszones, een doelstelling uit het bestuursakkoord 2023-2027 "Samen maken we Brabant!".

[Link evaluatie GOB 2021](#)

2.13 NV Monumenten Beheer Brabant

Opgericht:	19 mei 2015
Publiek belang:	Behoud provinciaal erfgoed
Belang provincie:	72,6% (begin en eind van het jaar), stemrecht.
Overige aandeelhouder(s):	Gemeente Roosendaal (17,4%), Gemeente Tilburg (6,9%), Gemeente Meierijstad (1,55%), CZ Groep (1,55%).

[Wat is de bijdrage van Monumenten Beheer Brabant aan de doelstellingen van de provincie?](#)

NV Monumenten Beheer Brabant zorgt voor de instandhouding van monumentaal Erfgoed in de provincie Noord-Brabant dat in bezit is van de NV. Momenteel zijn 10 monumentale panden in eigendom van NV Monumenten Beheer, die zo veel mogelijk worden verhuurd, zodat met de huurinkomsten kan worden gezorgd voor instandhouding van deze monumenten.

Het erfgoedbeleid van de provincie is niet gericht op de eigendom van monumentale panden. Dit vraagt om het maken van een keuze over de toekomst van NV Monumenten Beheer Brabant en momenteel loopt er een proces om te komen tot een duurzame toekomst voor de monumentale panden, waarbij het de voorkeur heeft om de aandelen in NV Monumenten Beheer te verkopen.

2.14 Brabant StartupFonds BV (BSF)

Opgericht:	17 april 2018
Publiek belang:	Sluitende financieringsketen voor innovatief MKB en ontwikkeling van innovaties financieel mogelijk maken.
Belang provincie:	100% (begin en eind van het jaar)
Overige aandeelhouder(s):	Niet van toepassing

[Wat is de bijdrage van Brabant Startup Fonds BV aan de doelstellingen van de provincie?](#)

Sinds 2018 kent Brabant één gecentraliseerd valorisatiefonds: Brabant Startup Fonds BV (BSF). Dit fonds is opgericht ter stimulering van de economische groei en ter versterking van de concurrentiekracht van de Brabantse economie. Het BSF ondersteunt innovatieve startups middels drie fondsdelen in de preseed en proof-of-concept fase (PoC) met converteerbare leningen, voor het ondersteunen van respectievelijk een marktintroductie dan wel de technische en commerciële haalbaarheid/validatie. De twee PoC fondsdelen zijn mede gefinancierd door het Rijk (Ministerie van Economische Zaken en Klimaat) en dit zijn een close end funds, terwijl het andere fondsdeel revolverend is. Het beleid van BSF is gericht op het verstrekken van converteerbare leningen aan startups waarvan minimaal 90% van de financieringen gedaan wordt binnen de innovatie-coalities of crossovers van innovatie-coalities conform het beleidskader economie 2030 'Visie op een toekomstbehendige economie voor Brabant'.

[Link naar evaluatie BSF 2024](#)

2.15 BrabantRing BV

Opgericht:	8 augustus 2023
Publiek belang:	Het creëren van een uitnodigend (digitaal) vestigingsklimaat voor bedrijven in Brabant door realisatie van een open, onafhankelijke en toegankelijke laag 2 (ethernet) connectiviteit.
Belang provincie:	30,20% (begin en eind van het jaar)
Overige aandeelhouder(s):	Breedband Regio Eindhoven BV 49%, Gemeente Breda 5,2%, Gemeente Den Bosch 5,2%, Gemeente Eindhoven 5,2%, Gemeente Helmond 5,2%

[Wat is de bijdrage van BrabantRing BV aan de doelstellingen van de provincie?](#)

BrabantRing heeft als doel om een substantiële bijdrage te leveren aan:

- Het digitaal verbinden van gemeenten, maatschappelijke organisaties en burgers over de Brabantse glasvezelnetwerken en de laagdrempelige toegang voor maatschappelijke partijen en dienstverleners daarop.
- Het creëren van een uitnodigend (digitaal) vestigingsklimaat voor innovatieve bedrijven in Brabant door realisatie van een open, onafhankelijke en toegankelijke laag 2 (ethernet) connectiviteit waarop samenwerking en innovatie wordt gestimuleerd.

2.16 Ontwikkelingsmaatschappij Gebiedsontwikkeling Fellenoord BV

Opgericht:	1 maart 2024
Publiek belang:	Realisatie van de gebiedsontwikkeling Fellenoord in Eindhoven
Belang provincie:	50% (begin en eind van het jaar)
Overige aandeelhouder(s):	Gemeente Eindhoven 50%

Wat is de bijdrage van Ontwikkelingsmaatschappij Gebiedsontwikkeling Fellenoord BV aan de doelstellingen van de provincie?

Ontwikkelmaatschappij Gebiedsontwikkeling Fellenoord BV heeft als taak de gebiedsontwikkeling Fellenoord in Eindhoven te realiseren door sturing te geven aan de herontwikkeling van het gebied en de realisatie van de ambities en doelen zoals opgenomen in de Ontwikkelvisie Fellenoord-Internationale Knoop XL;

Ontwikkelmaatschappij Gebiedsontwikkeling Fellenoord BV borgt de realisatie van het gewenste volume en een gemengd programma door de markt. Dit door enerzijds het stimuleren van vastgoed ontwikkelingen die door ontwikkelaars worden gerealiseerd, met de daarbij horende ambities voor wonen, werken, volume, kwaliteit, programma, energie, circulariteit, klimaatadaptatie en een mobiliteitstransitie. En anderzijds door zelf de verantwoordelijkheid te hebben voor de inrichting van de openbare ruimte die toekomstbestendig en van allure is, passend bij de kwaliteit en ambities van een modern stadscentrum zoals omschreven in de genoemde Ontwikkelvisie.

3 Verenigingen en stichtingen

3.1 Inter Provinciaal Overleg (IPO) en BIJ12

Opgericht:	1986
Publiek belang:	Overheid
Belang provincie:	IPO: 10,89 % (begin en eind van het jaar), Lid van het bestuur. Bij12: 10,89% (begin en eind van het jaar), Lid van het bestuur
Overige deelnemer(s):	De overige 11 Nederlandse provincies

[Wat is de bijdrage van het IPO aan de doelstellingen van de provincie?](#)

Het Interprovinciaal Overleg zet zich in voor een slagvaardig en resultaatgericht provinciaal bestuur. Het IPO is in 1986 opgericht en is de belangenbehartiger van en voor de provincies in 'Den Haag' en 'Brussel'. Ook is het IPO het platform van de provincies voor innovatie en kennisuitwisseling.

Voor ondersteuning op het gebied van vitaal platteland en de fysieke leefomgeving is door het IPO in 2014 Bij12 opgericht. BIJ12 doet het werk voor de provincies vanuit de volgende units:

- Natuurinformatie en Natuurbeheer
- Faunazaken
- Adviescommissie Schade Grondwater
- Subsidieregeling opruiming drugsafval
- Gemeenschappelijke Beheerorganisatie Provincies
- Stikstof en Natura 2000

3.2 Huis van de Nederlandse Provincies

Opgericht:	2000
Publiek belang:	Belangenbehartiging voor Nederlandse provincies bij EU instellingen in Brussel.
Belang provincie:	8,33 % (begin en eind van het jaar), lid van het bestuur.
Overige deelnemer(s):	De overige 11 Nederlandse provincies

[Wat is de bijdrage van het HNP aan de doelstellingen van de provincie?](#)

Het HNP vervult als vooruitgeschoven post een signalerende functie en is een platform voor de gezamenlijke belangenbehartiging van de provincies en het IPO in Brussel. Provincies moeten voldoen aan de wet- en regelgeving die zijn oorsprong vindt in Brussel en zijn verantwoordelijk voor de uitvoering en handhaving van veel Europese regels en beleid. Het is belangrijk om bij de ontwikkeling van provinciaal beleid rekening te houden met Europese wet- en regelgeving en beleidskaders.

3.3 Stichting Brabant C Fonds

Opgericht:	23 januari 2015
Publiek belang:	Versterken en vergroten en kunst- en cultuuraanbod in Brabant van nationaal en internationaal niveau om daarmee de nationale en internationale aantrekkingskracht van Brabant te vergroten en bijdragen aan vernieuwing van financiering in cultuur.
Belang provincie:	100% (begin en eind van het jaar), benoeming schorsing en ontslag leden RvT.
Overige deelnemer(s):	Niet van toepassing

[Wat is de bijdrage van Brabant C Fonds aan de doelstellingen van de provincie?](#)

De missie van Brabant C is kunst en cultuur van (inter)nationaal niveau in Brabant mogelijk te maken en tevens het cultuursysteem van Brabant te versterken door op een vernieuwende manier te investeren.

Brabant C bouwt aan netwerken, gaat actief op zoek naar projecten (scouten en aanjagen) en kiest voor de gevraagde (co)financiering een bij dat project passende vorm. Dat kan een participatie, een garantstelling, een lening of een subsidie zijn.

Brabant C heeft in 2022 de stap gezet richting het vergroten van de maatschappelijke impact van de financieringen door een regeling te openen die is gericht op verbinding met andere maatschappelijke opgaven.

[Link evaluatie naar Brabant-C 2021](#)

3.4 Stichting Beheer Museumkwartier

Opgericht:	11 oktober 2012
Publiek belang:	Exploiteren en beheren van het vastgoed en de installaties in het museumkwartier.
Belang provincie:	100% (begin en eind van het jaar), benoeming schorsing en ontslag één lid RvT.
Overige deelnemer(s):	Niet van toepassing

Wat is de bijdrage van Stichting Beheer Museumkwartier aan de doelstellingen van de provincie?

De Stichting Beheer Museumkwartier zorgt voor exploitatie en beheer van het vastgoed in het Bossche Museumkwartier. Dit vastgoed was gedeeltelijk in eigendom van de provincie (gebouw Noord-Brabants Museum, kantoorruimte en het Provinciaal Depot Bodemvondsten in de voormalige Griffie) en gedeeltelijk in eigendom van de gemeente Den Bosch (Design Museum Den Bosch). Dit gedeelde eigendom was destijds de reden om een beheerstichting op te richten.

Per 1 oktober 2023 heeft de provincie het gebouw van het Design Museum Den Bosch gekocht van de gemeente. Daarmee is nu al het vastgoed in het Museumkwartier in eigendom gekomen van de provincie.

Uit intern onderzoek is gebleken, dat er geen zwaarwegende redenen zijn om de Stichting in stand te houden. De Stichting voert vanaf 1 januari 2025 geen activiteiten meer uit en zal medio april 2025 ontbonden worden. De provincie voert inmiddels de exploitatie en beheer van het vastgoed uit.

3.5 Stichting Leisure Ontwikkel Fonds Noord-Brabant (LOF)

Opgericht:	19 januari 2017
Publiek belang:	Creëren van aantrekkelijke locaties/parken om vrije tijd te besteden.
Belang provincie:	50% (begin en eind van het jaar), lid van de raad van deelnemers.
Overige deelnemer(s):	Libéma 12,8%, Efteling 7,3%, Regio Zuidoost-Brabant (MRE) 7,5%, Agrifood Capital 7,5%, Stichting Midpoint Brabant 7,5%, Regio West-Brabant 7,5%

Wat is de bijdrage van LOF aan de doelstellingen van de provincie?

Het LOF verstrekt marktconforme geldleningen aan innovatieve leisure-projecten. Doelen zijn meer bezoekers aan te trekken die langer in Brabant verblijven en met hun bestedingen bijdragen aan de Brabantse economie én het leefklimaat voor de Brabanders met een kwalitatief goed bezoekbaar leisure-aanbod te versterken.

In 2022 heeft er een evaluatie en een update van de financieringsinstrumentarium plaatsgevonden.

[Link naar evaluatie LOF 2024](#)

[Link naar 3e Voortgangsrapportage](#)

3.6 Stichting COO BIC

Opgericht:	28 februari 2024
Publiek belang:	Bijdragen aan de ontwikkeling van Brainport Industries Campus (BIC) naar een werklandschap met internationale aantrekkingskracht door het realiseren van een landingsplaats voor (inter-)nationale bedrijven, talent, startups en scale-ups.
Belang provincie:	33,3% (begin en eind van het jaar), lid van de raad van advies en de raad van deelnemers.
Overige deelnemer(s):	Gemeente Eindhoven 33,3%, SDK Vastgoed 33,3%

Wat is de bijdrage van COO BIC aan de doelstellingen van de provincie?

Campus Ontwikkelingsorganisatie Brainport Industries Campus (COO BIC) stimuleert, faciliteert en ondersteunt de ontwikkeling van Brainport Industries Campus (BIC) door te sturen op conceptwaarde van de BIC en bijbehorend ecosysteem, te zorgen voor voortgang in de ontwikkeling en door te werken aan de positionering en propositie van BIC, door leads te genereren van partijen die zich kunnen vestigen op BIC. De COO participeert niet in de exploitaties die normaliter onderdeel vormen van de campusontwikkeling zoals gebieds- en vastgoedontwikkeling en shared services en shared facilities.

4 Overige verbonden partijen

4.1 Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen provincie Noord-Brabant

Opgericht:	22 februari 2000
Publiek belang:	Beheer vermogen voor nazorg gesloten stortplaatsen.
Belang provincie:	100% (begin en eind van het jaar), GS vormen het Algemeen Bestuur, twee gedeputeerde vormen het Dagelijks Bestuur
Overige deelnemer(s):	Niet van toepassing

[Wat is de bijdrage van het Nazorgfonds aan de doelstellingen van de provincie?](#)

Het Nazorgfonds draagt bij aan de wettelijke taak van de provincie om eeuwigdurende nazorg uit te voeren op de gesloten stortplaatsen om daarmee het milieu te beschermen.

Energiefonds Brabant

Doel

Het aanjagen en versnellen van energiebesparing en opwekking van duurzame energie in Brabant door bij te dragen aan de financiering van bewezen duurzame energie technieken. Inzetten op grootschalige uitrol van bewezen en beproefde technieken voor max. CO₂ reductie. Overbrugging om energieprojecten in de exploitatiefase te krijgen. Het fonds is actief vanaf 2014 met een looptijd tot en met 2037 en wordt beheerd door de Brabantse Ontwikkel Maatschappij (BOM). In de Bijlage Verbonden partijen is een link opgenomen naar de meest recente evaluatie. De informatie in deze infographic is gebaseerd op de jaarrapportage 2024 van het Energiefonds. Eind 2025 wordt het energiefonds geëvalueerd (periode 2021-2024). De evaluatie wordt begin 2026 aangeboden aan Provinciale Staten ter vaststelling.

Energiefonds	
Fondsomvang	€ 60.000.000
Geïnvesteed	€ 29.965.218
Toegezegd	€ 9.113.393

Revolverendheid



KPI: Het fonds heeft aan het einde van de looptijd dezelfde nominale waarde als bij aanvang. De naar investering gewogen gemiddelde looptijd van de investeringen.

Norm: de verwachte eindwaarde is in 2037 gelijk aan € 60 miljoen.

Waar staan we nu?

De revolverendheidsratio van het fonds is 1,09. Als de ratio op minimaal 1 ligt, betekent het dat verwacht mag worden dat de waarde van het fonds aan het einde van de looptijd minimaal € 60 miljoen bedraagt.

Multiplier



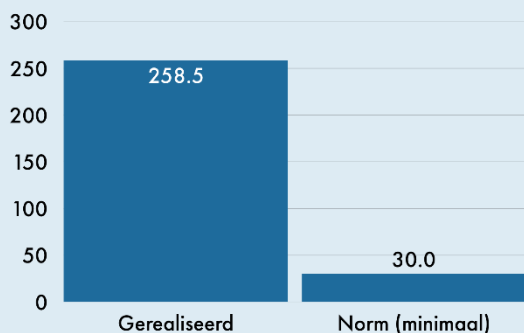
KPI: Het Energiefonds verleidt andere financiers om zo veel mogelijk geld beschikbaar te krijgen voor energieprojecten in Noord-Brabant.

Norm: Met € 60 miljoen aan middelen mobiliseert het energiefonds minimaal € 180 miljoen aan middelen van andere financiers, een multiplier van minimaal 4.

Waar staan we nu?

De financieringsmultiplier van het totale fonds bedraagt 7,54. Dit betekent dat met het totaal initieel geïnvesteerde kapitaal van het fonds sinds oprichting (EUR 49 mln.), EUR 423 mln. aan marktkapitaal is geactiveerd. De multiplier is enigszins afgenomen.

KG CO₂ reductie per geïnvesteerde euro



KPI: De minimale CO₂ reductie per geïnvesteerde euro.

Norm: > 30 kg CO₂ besparing per 1 euro investering.

Waar staan we nu?

De realisatie ligt ruim boven de norm voor de portefeuille van 30kg.

CO₂ reductie (in %)

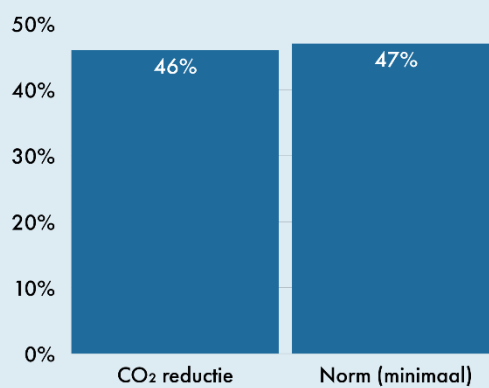
KPI: De totale gerealiseerde CO₂ reductie t.o.v. looptijd (die eindigt in 2037).

Norm:

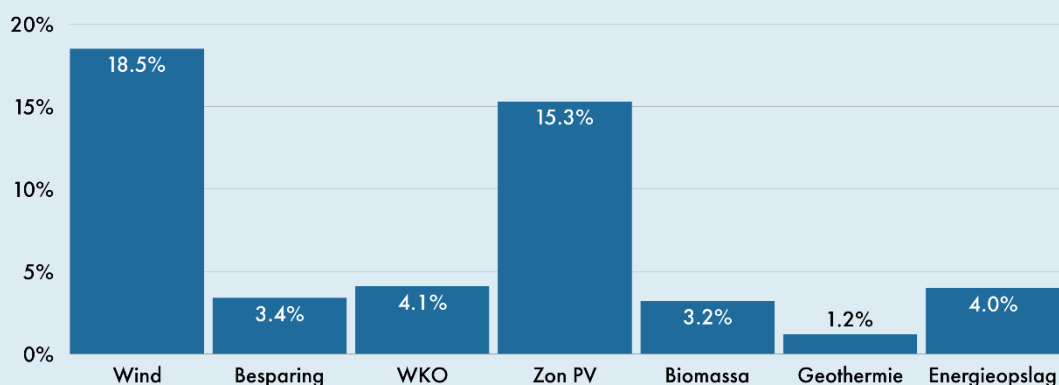
Lineair oplopend: ieder jaar 4% van de doelstelling. Totaal 17.200 (voorheen 3.600) kton over de gehele looptijd.

Waar staan we nu?

De KPI betreft de hoeveelheid gerealiseerde CO₂-reductie als percentage van de totale doelstelling van het fonds over haar levensduur. Aan de doelstelling is net niet voldaan; cumulatieve besparing 7.930 kton CO₂, dat is gelijk aan 46% van 17.200 kton (bijgesteld n.a.v. evaluatie 2021).



Technologieaandeel

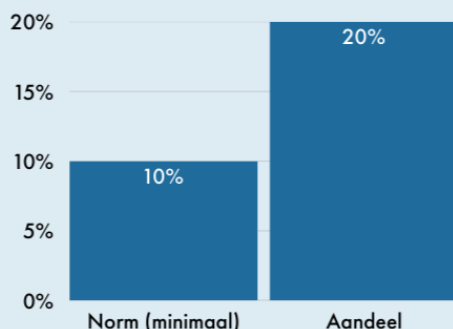


KPI: Spreiding van de technologie (in percentage ten opzichte van geïnvesteerd vermogen).

Norm: Percentage geïnvesteerd vermogen per technologie is maximaal 33%.

Waar staan we nu? Zie grafiek.

Aandeel kleinschalige projecten



Norm: Minimaal 10%

Waar staan we nu?

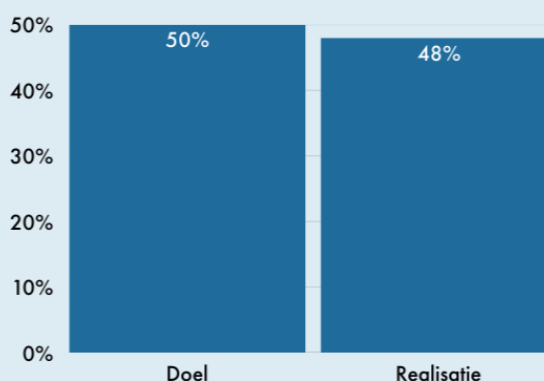
Het kleinschaligheidsaandeel is een minimumeis die wordt gesteld aan de inspanning om ook kleinschalige projecten te realiseren door middel van bundeling ervan binnen het partnershipconcept. Hiertoe berekenen we het aandeel kleinschalige projecten vanaf het moment dat een indicatief aanbod is uitgestuurd. Deze KPI ligt ruimschoots boven het minimum van 10%. Verder mag het aandeel van een project nooit hoger zijn dan 10% van de fondsgrootte, dit is een absoluut maximum van € 6.000.000 per investering.

Projectaandeel Burgerparticipatie

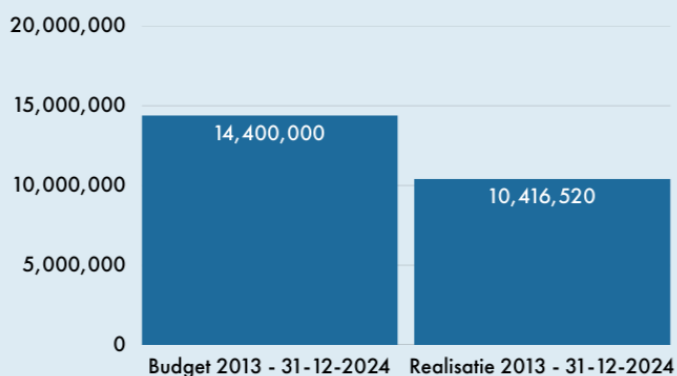
Norm: Minimaal 50%

Waar staan we nu?

Het doel is om vanuit EFB ook oog te hebben voor lokale groepen van burgers en bedrijven. Het EFB ziet dat zij steeds vaker ook grote initiatieven ontplooiën. Om deze reden is ook het aandeel burgerparticipatie inzichtelijk gemaakt, deze bedraagt 48%.



Fondsbeheerkosten



Waar staan we nu?

De totale kosten zijn lager dan gebudgetteerd. De huidige kostenstructuur biedt ruimte om het team uit te breiden met capaciteit voor management van de investeringsportefeuille. Naar aanleiding van de evaluatie in 2021 is het fondskostenplafond aangepast van gemiddeld 2% naar 3% om uitbreiding van capaciteit mogelijk te maken voor management van de investeringsportefeuille. Uit de evaluatie bleek dat de deze kosten te laag ingeschat waren.

Brabant C Fonds

Doel

Brabant C versterkt en vergroot het kunst en cultuuraanbod van Brabant om daarmee de nationale en internationale aantrekkingskracht van Brabant te vergroten. Brabant C versterkt het cultuursysteem en draagt bij aan vernieuwing van financiering in cultuur. Het fonds heeft een looptijd tot en met 2024 en is in 2021 geëvalueerd: In de Bijlage Verbonden partijen is een link opgenomen naar de meest recente evaluatie.

De bron voor de gegevens in deze infographic is het jaarverslag 2024 Brabant-C.

Deze grafieken zijn opgesteld op basis van gegevens uit de jaarrapportage 2024 van het Innovatiefonds.

Fonds-in-fonds	
Fondsomvang	€ 36.558.443
Verplichting*	€ 36.558.443
Restant**	-

* totaal van gedane uitgaven inclusief reeds verstrekte nog uit te betalen subsidieverplichtingen

** maximale ruimte per ultimo 2024 ter dekking van reeds aangevraagde nog te beoordelen/verlenen projecten, afdekking van oninbare leningen, toekomstige subsidieplafonds en fondskosten.

Revolverendheid



KPI: Over revolverendheid zijn geen afspraken gemaakt in relatie tot het totale fonds. In plaats daarvan zijn afspraken gemaakt over het te realiseren aandeel leningen in enig jaar. Zie hieronder 'aandeel leningen'.

Norm: -

Waar staan we nu?

Over de gehele looptijd van Brabant C is tot en met 2024 voor € 3.350.129,- aan leningen verstrekt en is tot en met 31-12-2024 € 1.925.523,- (35%) afgelost.

Multiplier



KPI: Het Brabant C Fonds realiseert een multiplier van minimaal 3, wat wil zeggen dat het fonds met elke euro minimaal 2 euro van andere financiers mobiliseert (cofinanciering)

Norm: ≥ 3

Waar staan we nu?

In 2024 is een multiplier van 7,2 gerealiseerd (2023 4,5). Over de gehele periode maart 2015 tot en met december 2024 heeft Brabant C in totaal 174 projecten gefinancierd. Met een investering van €28,5 mln heeft Brabant-C in totaal €135,9 mln. aan investeringen in kunst en cultuur in Brabant bewerkstelligd. De multiplier over de gehele periode ligt op 4,8.

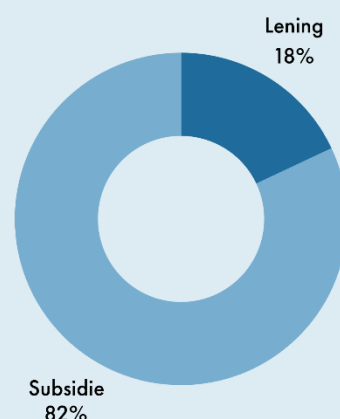
Aandeel Leningen

KPI: Het aandeel leningen van de jaarlijks uitgezette middelen stijgt vanaf 2017 met gemiddeld 4% per jaar, met een middellange termijn perspectief van minimaal 15% in 2017 naar tenminste 43% eind 2024

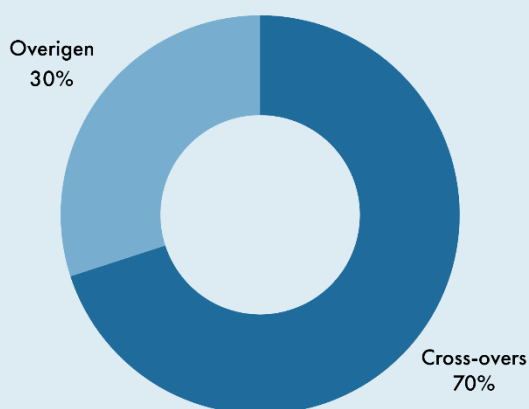
Norm: voor 2024 43%

Waar staan we nu?

Brabant C heeft in 2024 18% van de financiering in de vorm van een lening of garantstelling beschikt. Hoewel er sprake is van een stijging (2022: 12%), is de KPI is daarmee niet gehaald. Met het beëindigen van de provinciale subsidieregeling in 2024 waarin een leningdeel zat zal deze KPI ook in de toekomst niet meer worden gehaald. In de nieuwe privaat-publieke samenwerkingen zit geen lening deel.



Cross-overs



KPI: Brabant C heeft als doelstelling dat er binnen minimaal 70% van de projecten wordt samengewerkt met een of meerdere partijen buiten de culturele sector. Deze doelstelling wordt gemeten aan de hand van het aantal gerealiseerde cross-overs en samenwerkingen met andere partijen buiten de sector.

Norm: Minimaal 70%

Waar staan we nu?

Het percentage projecten dat cross-overs heeft gerealiseerd en dat samenwerkt met andere partijen uit de sector is 70%. Daarmee is deze KPI van Brabant C behaald.

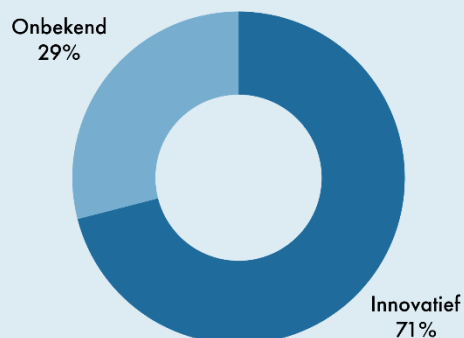
Innovatief

KPI: Brabant C heeft als doelstelling dat minimaal 50% van de projecten als vernieuwend en innovatief wordt gezien. Deze doelstelling wordt gemeten aan de hand van het innovatieve en onderscheidende karakter van de projecten (publieksmeting).

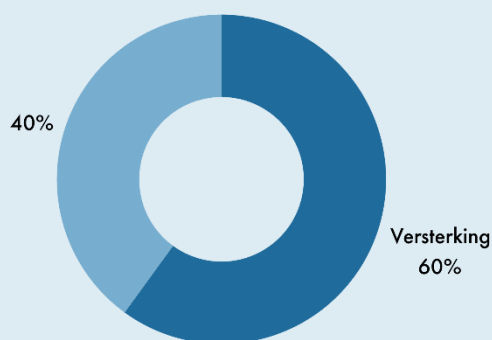
Norm: Minimaal 50%

Waar staan we nu?

Het percentage projecten dat als vernieuwend en innovatief wordt ervaren is 71%, daarmee voldoet Brabant C aan de norm van 50%. Deze KPI is dan ook behaald.



Versterking Cultuursysteem



Waar staan we nu?

Kijkend naar de voortzetting van het project, dan zien we dat 100% van de projecten hieraan heeft voldaan. De NPS is voor iets meer dan de helft van de projecten positief. Opvallend is dat de NPS of relatief hoog of relatief laag uitvalt voor een project. Tweederde van de bezoekers was positief verrast over het door hen bezochte project. Daarnaast scoort de helft van de projecten een voldoende (of hoger) als het gaat om het aanzetten tot het bezoeken van kunst en cultuur. Op basis van de resultaten kunnen we stellen dat deze KPI van Brabant C is behaald.

KPI: Brabant C heeft als doelstelling dat minimaal 60% van de projecten het cultuursysteem in Brabant versterkt. Deze doelstelling wordt gemeten aan de hand van de voortzetting van het project (data Brabant C), de publiekssamenstelling, de zogenaamde Net Promotor Score (NPS) die beeld geeft van klanttevredenheid en -loyaliteit, de kwaliteit van het programma en het aanzetten tot bezoek aan andere kunst- en cultuurvormen (allen op basis van de publieksmeting).

Norm: Minimaal 60%

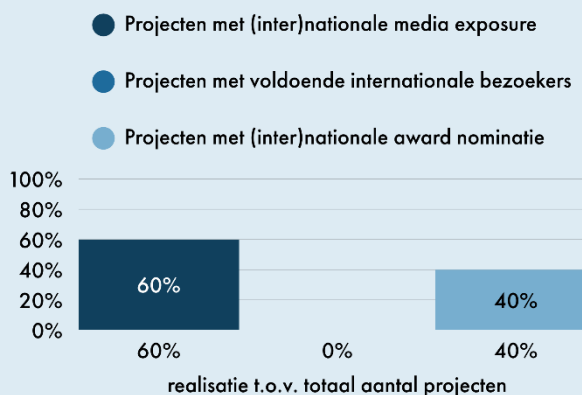
(Inter)nationaal Niveau

KPI: Brabant C heeft als doelstelling dat minimaal 60% van de projecten van aantoonbaar (inter)nationaal niveau is. Deze doelstelling wordt beoordeeld op basis van het aandeel (inter)nationale bezoekers (publieksmeting) en het aantal publicaties en nominaties/ awards van (inter)nationaal niveau (externe bronnen).

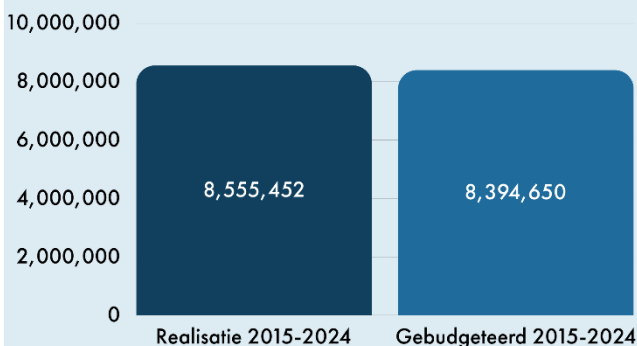
Norm: Minimaal 60%

Waar staan we nu?

Het aandeel (inter)regionale bezoekers is voor alle projecten op een redelijk niveau, echter het aandeel internationale bezoekers is bij veel projecten aan de lage kant. Dit is hoogstwaarschijnlijk (deels) te verklaren door de aard van de projecten. Het aandeel projecten met mediaexposure in landelijke en/of internationale pers/media was in 2024 meer dan 70%. Dit aandeel zal de komende tijd gaan dalen aangezien inzet voor de provinciale subsidieregeling is afgerond. Binnen de nieuwe publiek private regelingen is het aantal internationale bezoekers over het algemeen lager. Eén van de drie sub-KPI's komt daarmee niet boven de 60%, daarmee is deze KPI van Brabant C gedeeltelijk behaald.



Fondsbeheerkosten



Waar staan we nu?

De totale fondsbeheerkosten lagen in 2024 met €1.187.390 nagenoeg op het gebudgetteerde niveau ad €1.220.000.

Groen Ontwikkelfonds Brabant

Doel

Het Groen Ontwikkelfonds Brabant BV (GOB) heeft als doelstelling het realiseren van het volledige Natuur Netwerk Brabant (NNB). Het GOB is opgericht op 1 mei 2014 en het fonds loopt door tot en met 2030 voor de realisatie van NNB en 2035 voor de realisatie van de Ecologische Verbindingszones (EVZ's).

Het GOB gaat het provinciale- en Rijksdeel van het Natuurnetwerk Brabant (NNB), voor zover aangeduid als Natuur Netwerk Nederland (NNN), realiseren. Het provinciale deel wordt gefinancierd met provinciale middelen en het Rijksdeel met Rijksmiddelen in de vorm van geld of grond.

In de Bijlage Verbonden partijen is een link opgenomen naar de meest recente evaluatie van het Groen Ontwikkelfonds, met daarin nadere achtergrondinformatie. In 2025 zal een nieuwe evaluatie worden uitgevoerd.

Ingebrachte middelen worden verdeeld in 3 categorieën: A, B en C.:

- categorie A middelen waarvan 85% subsidie voor verwerving en/of inrichting van NNB
- categorie B middelen waarvan 50% subsidie.
- categorie C middelen waarvan 0% -25% subsidie

In het Rijksdeel NNB mag de gemiddelde subsidie voor verwerving 85% bedragen en voor Inrichting 50%. In het Provinciaal deel NNB mag de subsidie voor Verwerving en Inrichting gemiddeld 50% bedragen.

31-12-2024	in €	in grond en opstellen
Fondsomvang	€ 426.490.625	€ 69.152.899
Realisatie	€ 152.645.440	
Verplichting	€ 56.478.789	
Restant	€ 217.366.396	€ 69.152.899

Revolverendheid



KPI: Geen of nauwelijks revolverendheid

Norm: -

Waar staan we nu?

Multiplier



KPI: De totale inbreng aan middelen en grond in categorie A, B en C versus de provinciale inbreng aan middelen en grond in categorie A, B en C.

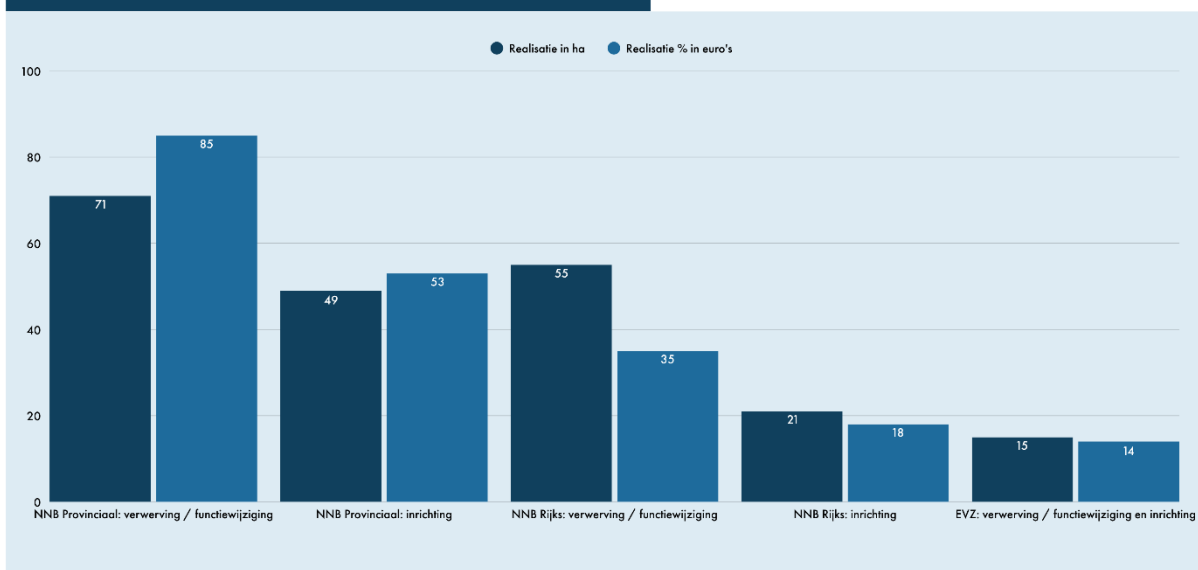
Norm: De multiplier ≥ 2 voor het provinciale deel van het NNB.

Waar staan we nu?

De multiplier is 2 (over de periode 2014- 31-05-2025).

	Omschrijving KPI's	Normen	Toelichting voortgang
1	Het aantal gerealiseerde ha per jaar voor verwerving en inrichting in het rijksdeel, het provinciale deel en de Ecologische verbindingzones (EVZ).	Aantal hectares per jaar.	77 ha verworven provinciaal en Rijksdeel, 118 ha ingericht provinciaal en Rijksdeel, 52 ha EVZ gerealiseerd (in de periode 01-01-2025 t/m 31-05-2025).
2	De mate van uitputting van het fonds. Het nog beschikbare vrije fondsvermogen is groot genoeg om de nog te realiseren maatschappelijke opgave binnen de gestelde kaders waar te maken.	Percentage gerealiseerde maatschappelijke opgave ten opzichte van het procentueel gebruik van het fondsvermogen.	Nee. Als gevolg van bezuinigingen en prijsstijgingen is er op dit moment niet voldoende budget beschikbaar om de totale opgaven NNB en EVZ te realiseren. N.a.v. hebben PS op 16 december 2022 met het Statenvoorstel 72/22A Actualisatie NNB/GOB ingestemd. Zie tabel "Percentage gerealiseerde maatschappelijke opgave ten opzichte van het procentueel gebruik van het fondsvermogen".
3	De omvang van categorie C is minstens even groot als de omvang van categorie A in het provinciale deel van het NNB.	Categorie C $\geq$ categorie A. In categorie B is de multiplier altijd 2.	Tot op heden zijn er geen projecten gehonoreerd in categorie C of categorie A.
4	De multiplier. De totale inbreng aan middelen en grond in categorie A, B en C versus de provinciale inbreng aan middelen en grond in categorie A, B en C.	De multiplier ≥ 2 voor het provinciale deel van het NNB.	De multiplier is 2,06 over de periode 2014 - 31-05- 2025.
5	De multiplier. De totale inbreng aan middelen en grond in categorie A, B versus de provinciale inbreng aan middelen en grond in categorie A, B in de EVZ.	De multiplier is ≥ 2 (50% subsidie) voor 1.275 ha en $\geq 1,33$ (75% subsidie) voor 500 ha. De indicator is omgezet van km naar ha om uniformiteit met het Investeringsreglement GOB te creëren.	De multiplier is respectievelijk 2 en 1,33 (over de periode 2014 - 31-05-2025).
6	De verhouding tussen de waarde aan beschikbare ruilgrond en de waarde aan gerealiseerde natuur in categorieën A, B en C in het rijksdeel NNB.	De verhouding moet kleiner of gelijk aan 1 zijn.	De verhouding is 0,95 (over de periode 2014 - 31-05-2025).
7	De gerealiseerde prestatie in grootheden van de maatschappelijke opgave per jaar in aantallen, inbreng aan middelen en grond.	In ha versus €, jaar 1 +2 is 5%, jaar 3 en volgende zijn gemiddeld 7,5%.	2 % (over de periode 01-01-25 t/m 30-05-2025).
8	De totale bijdrage aan cofinanciering per jaar voor verwerving en inrichting in het Rijksdeel, het provinciale deel en de EVZ.	Middelen per jaar.	€ 69.068.774 (over de periode 2014 - 30-05-2025).
9	De bijdrage van de Manifestpartners aan de maatschappelijke opgave per jaar voor verwerving en inrichting in het Rijksdeel, het provinciale deel en de EVZ.	Middelen en ha.	€ 213.292.918 en 1577 ha (over de periode 2014 - 30-05-2025).

Realisatie maatschappelijke opgave



Brabant Startup Fonds

Doel

Het Brabant Startup Fonds financiert kansrijke startende ondernemingen in Noord-Brabant die innovatief en kennisintensief zijn. Het fonds helpt hen om van idee tot product-marktfit te komen en (vervolg)investeerders aan te trekken. Hiermee wordt de economische groei gestimuleerd en de concurrentiekracht van de Brabantse economie versterkt. Het fonds heeft een looptijd van 2018 tot en met 2033 en is in 2024 geëvalueerd. In de Bijlage Verbonden partijen is een link opgenomen naar de meest recente evaluatie.

Begrippenkader

PNB-fondsdeel:	Financiering Pre-Seed Startups (fondsdeel Provincie 100%)
VFF-fonds:	Vroegefasefinanciering (proof-of-concept fase) (fondsdeel Provincie 50%, fondsdeel RVO 50%)
Valorisatiemiddelen:	Fondsen die zijn overgenomen van eerder opgerichte valorisatieprogramma's in Brabant (fondsdeel Provincie 50%, fondsdeel RVO 50%)

	PNB fonds		VFF-fonds 2021
Fondsomvang	€ 10.000.000		€ 10.000.000
Verplichtingen (t/m 31 dec 2024)	€ 9.938.000		€ 8.300.000
Aanwendbaar	€ 62.000	A	€ 1.700.000
Door revolvering teruggevloeide middelen die opnieuw kunnen worden ingezet (onder aftrek revolverende verplichtingen)	€ 326.905	B	€ 41.333
Valorisatiemiddelen	€ 10.398.970		
Verplichtingen	€ 7.574.870		
Aanwendbaar Valorisatiemiddelen	€ 2.824.100	C	
Af: verplichting tbv fondsexploitatie VFF			€ -1.700.000
Aanwendbaar voor toekenning	€ 3.213.005	A+B+C	€ 41.333 *

* 50% hiervan is reeds aan RVO teruggestort en is dus niet 100% aanwendbaar voor toekenning

Revolverendheid



KPI: "Start van de financieringsketen"
BSF investeert in de aller vroegste fase van een onderneming en bij gebleken problem/solution fit en product/markt fit volgen er vervolfinancieringen. De leningen worden bij succes volledig afgelost en dit kan weer revolverend verstrekt worden in de vorm van converteerbare leningen aan andere kennisintensieve startups.

Norm: De verwachte revolverendheid van het fonds is 50% op de uitbetalingen.

Waar staan we nu?

De leningen hebben een looptijd van 6 jaar, daarom kan pas omstreeks medio jaar 2025 een eerste indicatie worden gegeven over de mate van revolverendheid

Multiplier



KPI: "Verleiden van andere financiers"

Met de beschikbare fondsmiddelen worden middelen van andere financiers gemobiliseerd.

Norm: PNB fondsdeel (gelden uit 2018):

Met € 10 mln. mobiliseert het Brabant Startup Fonds minimaal € 20 mln. aan middelen van andere financiers. Een multiplier van 3.0

VFF fondsdeel (gelden uit 2022 50% PNB en 50% RVO):

Met € 10 mln. mobiliseert het Brabant Startup Fonds minimaal € 40 mln. aan middelen van andere financiers. Een multiplier van 5.0.

Waar staan we nu?

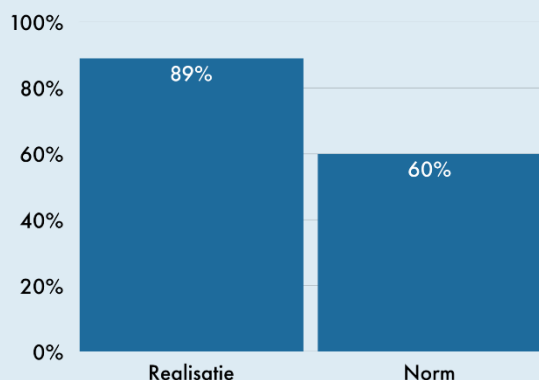
PNB fondsdeel:

Op basis van cofinanciering bedrijven, cofinanciering op fondsniveau en herinvesteringen bedraagt de multiplier 19 (t/m 31 december 2024).

VFF fondsdeel [VFF 2021]:

€ 38,5 mln. co-financiering en vervolfinanciering bedraagt de multiplier 4.84 (t/m 31 december 2024). Hiermee voldoet het fonds in haar bestaan van 3 jaar nog net niet aan de norm van 5.

Maatschappelijke opgaven



KPI: Bijdragen aan maatschappelijke opgaven:

- Duurzame Agro & Food ketens
- Gezonder ouder worden
- Slimme mobiliteit
- Duurzame energie

Norm: 60% van de financieringen wordt gedaan op het gebied van de ontwikkeling van nieuwe oplossingen voor maatschappelijke opgaven

Waar staan we nu?

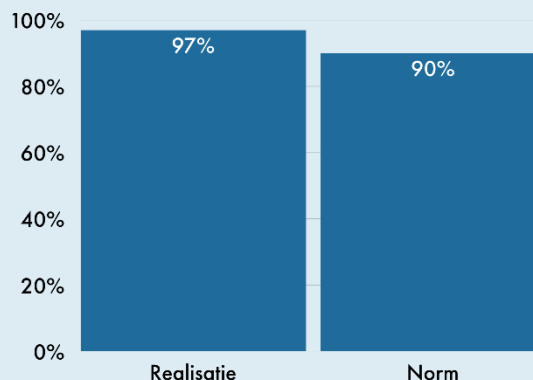
In 6,5 jaar van het fonds (1 juli 2018 - 31 december 2024) zijn 72 leningen gecommiteerd, waarvan 64 aan bedrijven die werken aan een maatschappelijke opgave. Daardoor staat de realisatie voor BSF totaal op 89%.

Innovatiecoalities / versnellingsopgaven inclusief crossovers

KPI: Versterken van innovatieve groei in Brabant door leningen te verstrekken aan bedrijven in sleuteltechnologieën en versnellingsopgaven:

- High-tech Systems & Materials
- Life Sciences & Medische Technologie
- (Agro)food
- Biobased Economy
- Maintenance
- Logistiek

Norm: Percentage gerealiseerde leningen aan startups die actief zijn in een van de sleuteltechnologieën. De ambitie sleuteltechnologieën is 90%



Waar staan we nu?

In de 6,5 jaar (1 juli 2018 - 31 december 2024) zijn 72 leningen gecommitteerd, waarvan 70 leningen onder de sleuteltechnologieën vallen of direct gelieerd zijn. Daardoor staat de realisatie voor BSF totaal op 97%. Dit komt mede door de verbreding van de versnellings-opgaven wordt er een hoger percentage behaald.

Fondsbeheerkosten + fondsomvang

Fondsbeheerkosten

De exploitatiekosten voor een fonds dat zich richt op startups in vroege fase van innovatie liggen normaal gesproken tussen de 1,5% en 2,5 %. De fondsbeheerkosten bij het Brabant Startup Fonds lagen in 2024 op circa € 375k en blijven daarmee onder de minimale norm obv de werkelijke marktwaarde van de portefeuille is dit met 1,85% relatief laag. Vanwege het feit dat het Brabant Startup Fonds laag revolverend is, worden de kosten voor het fondsmanagement PNB fonds 2018 niet ten laste gebracht van het fonds, maar als aparte exploitatiekosten opgenomen. Vanuit het VFF fondsmiddelen worden wel exploitatiekosten gefinancierd.

Cumulatief:

Jaar	Management	Beheer portfolio
2018	€ 185.000	€ 0
2019	€ 200.000	€ 0
2020	€ 250.000	€ 70.000
2021	€ 250.000	€ 80.000
2022	€ 250.000	€ 80.000
2023	€ 250.000	€ 100.000
2024	€ 250.000	€ 125.000
Totaal:	€ 2.090.000	

Uitbreiding fondsomvang

Eerder zijn de valorisatiefondsen van Stichting Starterslift in liquidatie (2019) en Bright Move B.V. (2021) overgenomen. De Vroege Fase Financiering is in 2021 / begin 2022 toegekend en RvO en Provincie voegden ieder € 5 mln. aan het fondsvermogen toe, zodat er nog leningen aan startups verstrekt kunnen worden. In Q4 2024 is er nog € 10 mio VFF toegekend die echter nog niet in de cijfers is opgenomen.

Innovatiefonds Brabant

Doel

Het Innovatiefonds investeert (in)direct in startende en doorgroeende innovatieve bedrijven gericht op Brabantse topclusters en maatschappelijke opgaven. Het fonds heeft een looptijd van 2014 t/m 2037 en wordt beheerd door Innovatiefonds BV, een 100% dochter van BOM Holding BV. De meest recente evaluatie vond plaats in 2021. In de Bijlage Verbonden partijen is onder BOM Holding BV een link opgenomen naar de evaluatie voor meer achtergrondinformatie.

Een deel van de investeringen verloopt via drie 'virtuele' subfondsen:

Ontwikkelfonds: Het Innovatiefonds investeert met het Ontwikkelfonds in levensfase 1 (customer discovery) en in levensfase 2 (customer validation).

F2F Ecosysteem: virtuele subfonds met als doel om investeerders aan te trekken voor belangrijke Noord-Brabantse ecosystemen/ sectoren.

COL: BOM heeft de Corona Overbruggingslening (COL) voor Brabant uitgevoerd.

Vanuit het Innovatiefonds is een COL co-financieringsconstructie opgezet, om samen met private financiers de ondernemingen verder te ondersteunen.

Deze grafieken zijn opgesteld op basis van gegevens uit de jaarrapportage 2024 van het Innovatiefonds.

	Fonds-in-fonds	Directe investeringen	Subfondsen
Oorspronkelijke fondsomvang*	€ 37.925.000	€ 33.825.000	€ 40.750.000
Uitzettingen**	€ 86.102.000	€ 99.058.000	€ 38.628.000
Uitgroei fonds	€ 48.177.000	€ 65.233.000	€ -2.122.000

* Oorspronkelijke fondsomvang € 135.000.000 (= € 125.000.000 + € 10.000.000 toevoeging 'Biobased Brabant Fonds in 2021') -/- € 22.500.000 (gebudgeteerde dakfondskosten) = € 112.500.000

**De uitzettingen bedragen per 30-06-2024 € 211.354.000,-. De uitzettingen aan de subfondsen bestaan uit €20,7 mln. ontwikkelfonds, €13,8 mln. F2F ecosysteem en €2,5 mln. i.v.m. Corona

Revolverendheid



KPI: Het fonds heeft aan het einde van de looptijd dezelfde nominale waarde als bij aanvang.

Norm: De verwacht eindwaarde is in 2037 gelijk aan € 135 mln.

Nominale instandhouding van € 135 mln.
fondsomvang d.w.z. TVPI (Total Value to Paid-In Capital) = 1.

Waar staan we nu?

Huidige TVPI = 1,6.

De waardeontwikkeling van de Innovatiefondsportefeuille is positief, met een TVPI van 1,6 is de waardeontwikkeling ruim boven cumulatieve investeringen en kosten.

Multiplier



KPI: Het IFB verleidt andere financiers om zo veel mogelijk geld beschikbaar te krijgen voor innovatieve MKB-bedrijven in Noord-Brabant.

Norm: Met de oorspronkelijke € 135 mln. aan in het fonds gestorte middelen mobiliseert het IFB minimaal € 270 mln. aan middelen van andere financiers - dit komt neer op een multiplier van 3.

Waar staan we nu?

Binnen alle strategieën wordt de multiplier van 3 (ruim) gehaald. Exclusief F2F bedraagt de multiplier 10,8. Inclusief F2F is de multiplier 58,7. Deze groei ontstaat doordat in latere fases het aandeel van IFB in grotere rondes relatief lager is.

Geïnvesteed in Maatschappelijke opgave

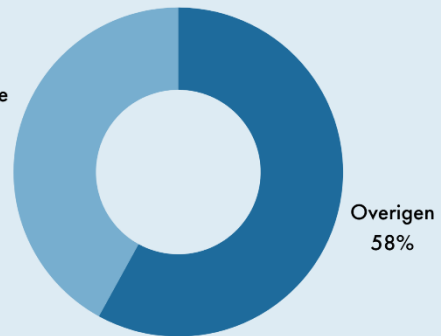
KPI: Bijdragen aan nieuwe oplossingen voor maatschappelijke opgaven middels innovaties in bijvoorbeeld duurzame agro-foodketens, gezond ouder worden, slimme mobiliteit en duurzame energie.

Norm: De totale investeringsportefeuille van het IFB bestaat voor 40-50% uit bedrijven die zich richten op maatschappelijke opgaven.

Waar staan we nu?

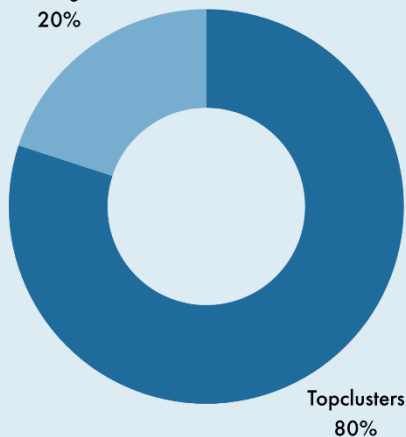
Het aandeel van de participaties met een bijdrage aan een van de vier maatschappelijke opgaven ligt met 58% van het geïnvesteed vermogen en 80% van het aantal bedrijven boven het gestelde doel. Dit percentage ligt al de gehele looptijd in deze ordegrootte.

Maatsch. opgave
42%



Geïnvesteed in Topclusters

Overigen
20%



KPI: Het innovatiefonds versterkt de Brabantse economie en bevordert de werkgelegenheid door ondersteuning van innovatieve MKB bedrijven in de (cross-overs van) topclusters van Brabant: hightech systems & materialen, life sciences, biobased economy, agrofood, logistiek en maintenance en de hiermee samenhangende sectoren.

Norm: De totale investeringsportefeuille van het Innovatiefonds bestaat voor 50-60% uit bedrijven uit (cross-overs van) topclusters.

Waar staan we nu? Zowel in geïnvesteerde bedragen als in aantallen investeringen ligt IFB met een realisatie van meer dan 80% ruim boven de doelstelling uit het IFB fondsplan. Dit percentage ligt al de gehele looptijd in deze ordegrootte.

Levensfase

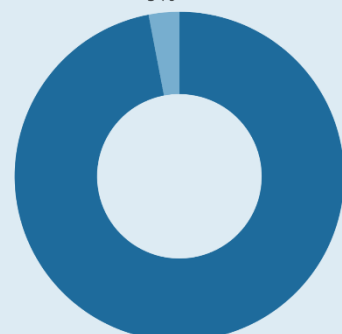
KPI: Sluiten van de keten van financieringsmogelijkheden voor innovatieve MKB-bedrijven in de topclusters van Noord-Brabant. Met name in de (Pre-)Seed, Early stage en Growth fasen van bedrijfsontwikkeling is het marktfalen het meest prominent.

Norm: De totale investeringsportefeuille van het IFB bestaat voor minimaal 60% uit bedrijven in de (Pre-)Seed, Early Stage en Growth fasen van innovatieve MKB bedrijven en consortia.

Waar staan we nu?

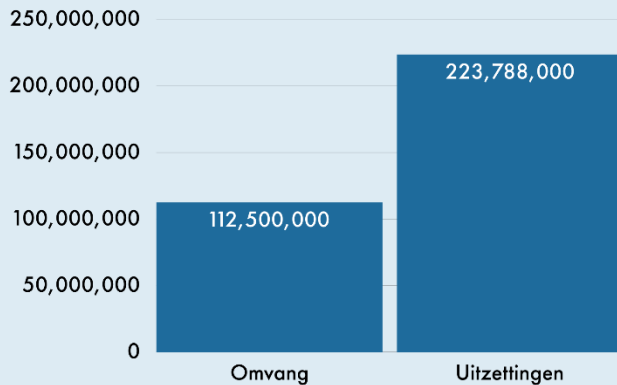
Bij de huidige investeringen is dit meer dan 97%. Daarmee wordt ruim aan de norm voldaan. Dit percentage ligt al de gehele looptijd in deze ordegrootte.

Later stage
3%



(Pre-)Seed, Early stage en Growth
97%

Uitzettingen



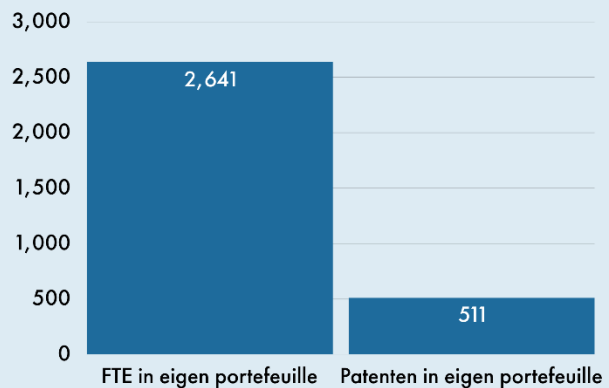
Waar staan we nu?

Het bedrag dat is uitgezet, in participaties en toezeggingen (gecommitteerd), ontwikkelt zich goed, zowel bij Direct Investments als bij F2F en F2F ecosysteem.

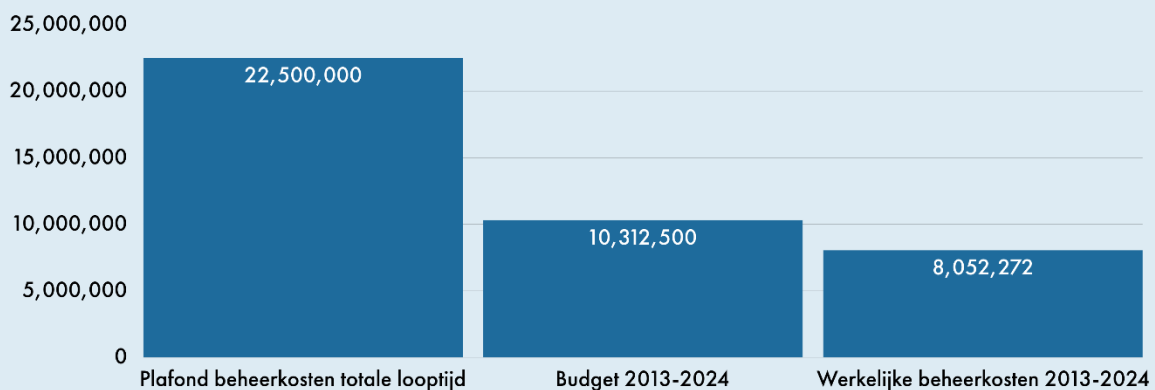
Ontwikkeling

Waar staan we nu?

Het aantal FTE van de bedrijven in eigen portefeuille 2.641 en er zijn 511 patenten aangevraagd. Beide gegevens hebben betrekking op de bestaande portefeuille aan investeringen in eigen beheer, en geven dus geen meerjarig totaaloverzicht.



Beheerkosten Dakfonds



Waar staan we nu?

Beheerkosten gegeven per 31-12-2024. De dakfondskosten (kosten die betrekking hebben op activiteiten die niet direct binnen een subfonds vallen) over de periode 2013 - 2024 liggen onder het geprognostiseerde bedrag.

De directe kosten van de subfondsen worden gedragen binnen de betreffende fondsen. De totale cumulatieve kosten lagen eind 2024 circa € 4,8 mln. boven de prognose uit 2013. Dat wordt met name verklaard door het duidelijk hogere investeringstempo dan verwacht en meer dan ruimschoots gecompenseerd door de groei van het fonds.

Leisure Ontwikkelfonds Brabant

Doel

LOF is opgericht in 2017 met een looptijd tot eind 2026. Het fonds verstrekt leningen aan innovatieve leisure projecten. Doel van het fonds is aantrekkelijk vrijetijdsaanbod te realiseren voor eigen inwoners en bezoekers. Het fonds wordt gevoed door bijdragen van Efteling, Libéma, de vier Brabantse regio's en de provincie Noord-Brabant. De maximale hoogte van de leningen bedraagt € 1 mln. De provincie Noord-Brabant heeft voor het LOF een subsidie van maximaal €5 mln. beschikbaar gesteld. Inleg van andere partijen wordt door de provincie steeds verdubbeld tot maximaal dit bedrag.

Beoogde fondsomvang	€ 10.000.000	(waarvan €5.000.000 (50%) van de provincie)
Ingebracht vermogen 31-12-2024	€ 8.266.108	(waarvan €4.133.054 (50%) door de provincie)
Uitstaande leningen	€ 2.311.274	(verstrekst aan in totaal 10 bedrijven)

Revolverendheid



KPI: Het fonds heeft aan het einde van de looptijd een kleinere nominale waarde dan bij aanvang.

Verwachting: 33-66%

Waar staan we nu?

-

Multiplier

KPI: Het LOF Brabant verleidt andere financiers om zo veel mogelijk geld beschikbaar te krijgen voor investeringen in de Brabantse vrijetijdssector.

Norm: Het fonds financiert voor maximaal 50% van de investering en wordt voor de helft gefinancierd door de Provincie. Dit komt neer op een multiplier van 2

Waar staan we nu?

De evaluatie 2024 komt uit op een gerealiseerde multiplier van 3,7 over het totaal door het LOF geïnvesteerde kapitaal.

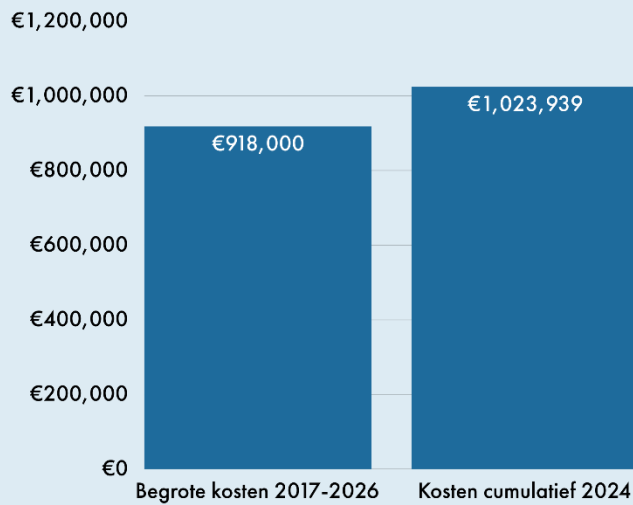
Een evaluatie van het fonds in 2021 leidde tot een koerswijziging. De inhoudelijke en financiële criteria voor het verstrekken van leningen werden verruimd, waardoor meer projecten dan voorheen in aanmerking komen voor een lening vanuit het fonds. Tevens werd afgesproken meer te investeren in communicatie ter vergroting van de bekendheid van het fonds en te komen tot verlaging van de kosten voor het fondsmanagement.

In opdracht van de provincie Noord-Brabant is het LOF in 2024 opnieuw geëvalueerd. LOF heeft per 1 januari 2025 16 leningen uitstaan aan 10 verschillende ondernemingen. Het totaal verstrekte kapitaal is gestegen van €790.000 (december 2021) naar €2.311.274 (ultimo 2024).

Het LOF realiseert geen grote aantallen projecten maar draagt wel positief bij aan vernieuwing/innovatie, diversiteit in aanbod, faciliteert samenwerking en draagt bij aan de regionale economie.

Per 1-1-2025 is het fondsmanagement overgedragen van Midpoint Brabant naar Brabant C. Op 10 maart 2025 heeft de gedeputeerde namens de provincie aan het bestuur van het LOF gevraagd om toekomstscenario's voor het LOF na 2026 voor te leggen aan de Raad van Deelnemers. Deze zullen worden besproken en hierover zal PS worden geïnformeerd met een Statenmededeling. De huidige beschikking van de provincie aan het LOF loopt t/m 31 december 2026.

Overheadkosten



De fondsbeheerkosten voor het LOF Brabant werden bij aanvang geraamd op €918.000, circa €90.000 per jaar.

De totale fondsbeheerkosten in de periode 2017 t/m 2024 zijn gemiddeld circa €127.992 per jaar. Dat is meer dan bij aanvang werd geraamd. Dit is veroorzaakt door meer scoutingswerkzaamheden, de kosten voor evaluatie in 2021, intensieve inzet op marketing in 2022 en de overdracht van het fondsmanagement in 2022 en in 2024.

c. Verstrekte geldleningen

(bedragen x € 1.000)		Rente-	Restant	ver-	Af-	Restant	ver-	Af-	Restant	ver-	Af-	Restant	ver-	Af-	Restant	ver-	Af-	Restant
Naam van de lening		percentage	1-1-2025	strekt	lossing	31-12-2025	strekt	lossing	31-12-2026	strekt	lossing	31-12-2027	strekt	lossing	30-12-2028	strekt	lossing	31-12-2029
A Leningen aan deelnemingen																		
Lening OLSP (hypothecair)		2,000%	10.000			10.000		10.000	-			-			-			-
Lening NWB		3,100%	50.000			50.000		50.000	-			-			-			-
Lening NV Monumentenfonds		3,000%	2.425			2.425			2.425			2.425			2.425			2.425
Lening BOM (spinn-off)		3,780%	3.197	25	3.221													
Lening Aviolanda		Div.	1.573			1.573		1.573	-			-			-			-
Hybride lening BNG		Div.	49.800			49.800		49.800	-			-			-			-
Lening High Tech XL		0,000%	750			750			750			750			750			750
Lening Rockstart		0,000%	300			300			300			300			300			300
Lening OLSP (Ex BHB lening)		0,000%	2.500			2.500		2.500	-			-			-			-
Lening Stichting Monumentenfonds		1,490%	4.347		139	4.209		141	4.068		143	3.925		145	3.780		147	3.633
Lening Brabant Startup fonds		0,000%	9.550	450		10.000			10.000			10.000			10.000			10.000
Lening BSF Starterslift		0,000%	450			-			-			-			-			-
Lening BSF Bright Move		0,000%	1.500		1.500	-			-			-			-			-
Lening Enexis Tranche A		2,150%	154.141			154.141			154.141			154.141			154.141			154.141
Lening Enexis Tranche B		1,400%	5.349			5.349			5.349			5.349			5.349			5.349
Lening Nieuw Prinsenland		0,000%	1.085			1.085			1.085		1.085	-			-			-
Lening Pivotpark		0,000%	9.100	1.300		10.400		10.400	-			-			-			-
Lening Pivotpark (Panther)		3,400%	8.070	480	552	7.998		555	7.444		574	6.870		594	6.276		614	5.662
Lening Pivotpark (Grizzly H)		2,500%	25.419		594	24.826		609	24.217		624	23.592		640	22.952		656	22.296
Lening Pivotpark (Grizzly A)		5,500%	7.586		278	7.309		293	7.015		310	6.705		327	6.378		346	6.032
Lening Brabant Start UP		0,000%	3.750	1.250		5.000			5.000			5.000			5.000			5.000
Lening Pivotpark (Panther Bouw)		3,400%	1.341		497	843		101	743		104	639		108	531		111	420
Lening Aviolanda Body Hangar (L)		5,250%	9.860	393		10.253		110	10.143		116	10.027		472	9.555		472	9.084
Lening Aviolanda Body Hangar (A)		10,140%	812		271	541		271	271		271							
Lening Pivotpark Grizzly II (A)		8,110%	816	457	22	1.251		95	1.156		103	1.053		111	942		121	821
Lening Pivotpark Grizzly II (H)		5,110%	2.692	1.509	21	4.179		85	4.094		89	4.005		94	3.911		99	3.812
Lening Monumentenbeheer		2,700%	1.260		315	945		945	-			-			-			-
Lening BPA Pionier		5,110%	605			636		26	662									
Lening Brabantring		6,200%	450	1.097		1.547		975		2.522	681	3.203		298	3.501		-	-
Lening BSF VFF Brabant		0,000%	-	2.000		2.000		2.000		4.000	1.000	5.000			5.000			5.000
Lening Eindhoven Airport		3,050%	-	2.000		2.000			2.000			2.000		118	1.882		118	1.765
Lening BPA Fokker Elmo (52/53)		1,000%	-	1.684		1.684		34	1.650		36	1.614		38	1.576		40	1.536
A totaal leningen aan deelnemingen			368.727	12.677	7.860	373.545	3.001	128.174	248.372	1.681	3.454	246.599	298	6.147	240.749	-	2.724	238.026
In mindering gebrachte voorziening A			6.780			6.780			6.780			6.780			6.780			6.780
Balanswaarde A			361.948			366.765			241.592			239.819			233.970			231.246

Naam van de lening	(bedragen x € 1.000)	Rente- percentage	Restant 1-1-2025	ver- strekt	Af- lossing	Restant 31-12-2025	ver- strekt	Af- lossing	Restant 31-12-2026	ver- strekt	Af- lossing	Restant 31-12-2027	ver- strekt	Af- lossing	Restant 30-12-2028	ver- strekt	Af- lossing	Restant 31-12-2029
B Leningen aan overige verbonden partijen																		
Lening Cleantechfonds		0,000%	10.000			10.000			10.000			10.000			10.000			10.000
Lening Innovatiefonds		0,000%	59.309	12.500		71.809			71.809			71.809			71.809			71.809
Lening Energiefonds		0,000%	33.500		900	32.600			32.600			32.600			32.600			32.600
B Totaal leningen aan overige verbonden partijen			102.809	12.500	900	114.409	-	-	114.409	-	-	114.409	-	-	114.409	-	-	114.409
In mindering gebrachte voorziening B			-															
Balanswaarde B			102.809			114.409			114.409			114.409			114.409			114.409
C-1 Overige leningen																		
<u>Publieke lichamen</u>																		
Lening Nieuwstraat Breda		3,200%	3.200		3.200	-			-			-			-			-
Lening Manege Heijligers		0,000%	140		40	100		40	60		40	20		20	-			-
Lening Paardensportcentrum den Goubergh		0,000%	418		418	-			-			-			-			-
Lening het Groene Woud		0,000%	950			950			950			950			950			950
Lening RedMedTech Discovery Fund		0,000%	1.125			1.125			1.125			1.125			1.125			1.125
Lening 5 sterren regio NO (Has)		0,000%	638		32	605		605	-			-			-			-
Lening Krediet Unie Brabant		0,000%	100		100	-			-			-			-			-
Lening MKB-bedrijven	Div.		302		92	210		92	119		92	27	42	69	-			-
Startersleningen	Div.		3.294		204	3.090			3.090			3.090			3.090			3.090
Lening Efteling	1,745%		1.500		1.500	-			-			-			-			-
Lening Catharinadal	3,650%		2.741			2.741			2.741			2.741			2.741			2.741
Lening KVL (Boei)	2,500%		1.197		27	1.170		27	1.143		28	1.115		29	1.086		29	1.057
Lening Krediet Unie Tilburg	0,000%		15		15	-			-			-			-			-
Lening Safariresort Beekse Bergen	2,790%		29.050		2.075	26.975		2.075	24.900		2.075	22.825		2.075	20.750		2.075	18.675
Lening Brouwhuis	2,700%		885		69	816		69	748		69	679		69	611		69	542
Lening Elzeneindhuis	Div.		1.555		106	1.448		108	1.340		111	1.229		113	1.116		115	1.001
Lening Krediet Unie Noord-Oost	0,000%		26			26		26	-			-			-			-
Lening Stichting Noord-Brabants Museum	1,000%		1.200		50	1.150		50	1.100		50	1.050		50	1.000		50	950
Lening Krediet Unie West-Brabant	0,000%		7			7		7	-			-			-			-
Lening Europees Inv.fonds	0,000%		1.015		1.015	-			-			-			-			-
Lening Woonconnect	0,000%		543			543			543			543			543		543	-
Lening Vtec Lasers	5,000%		724	12	147	589	29	155	464	23	162	325	16	170	170	9	179	-
Lening Effect Photonics	5,000%		626	31	218	439	22	229	232	12	244	-			-			-
Lening Smart Photonics	5,000%		307	15		322	16		338	6	344				-			-
Lening Kempentoren	1,000%		256		256	-			-			-			-			-
Lening Ministerie van Defensie	1,410%		15.399	172	6.900	8.671	122	3.450	5.343	75	3.450	1.968	28	1.996	-			-
Lening Stichting Park Campus	2,000%		1.225		1.225	-			-			-			-			-
Lening St. Eur.Ker.Centrum	0,900%		4.502			4.502			4.502			4.502		300	4.202			4.202
Lening Big Developments	4,000%		684	27	711	-			-			-			-			-
Lening Go-cartridge	4,500%		500		500	-			-			-			-			-
Lening Ildiz en Meijers (vrachtauto Zonnepanelen)	4,000%		31	1	32													
Lening PPS Photondelta	0,000%		9.292			9.292			9.292		2.323	6.969		2.323	4.646		2.323	2.323
Lening Woonconnect (Renovatie)	2,020%		657			657			657			657			657		657	-
Lening Fiberbuiten	2,000%		190		35	155		35	121		35	86		35	52		35	17
Lening Kempenglas	3,000%		2.016		192	1.824		192	1.632		192	1.440		192	1.248		192	1.056
Lening Brainport Moonshot	2,000%		689		138	551		138	414		138	276		138	138		138	-
Lening Arriva (Bussen)	0,000%		1.617		292	1.325		1.325	-			-			-			-

Naam van de lening	(bedragen x € 1.000)	Rente- percentage	Restant 1-1-2025	ver- strekt	Af- lossing	Restant 31-12-2025	ver- strekt	Af- lossing	Restant 31-12-2026	ver- strekt	Af- lossing	Restant 31-12-2027	ver- strekt	Af- lossing	Restant 30-12-2028	ver- strekt	Af- lossing	Restant 31-12-2029
Lening Brab. Scale Ups (INV-NL) Protix		0,000%	4.179			4.179			4.179			4.179			4.179			4.179
Lening Pixelfarming		3,000%	1.526	46		1.572		171	1.401		176	1.226		181	1.045		187	858
Lening Minitopia		2,500%	603	30	42	591		43	548		44	504		45	459		46	413
Lening Klaverspoor		2,250%	8.733		585	8.148		598	7.549		612	6.937		626	6.312		640	5.671
Lening Safariresort Beekse Bergen II		1,710%	18.667		1.333	17.333		1.333	16.000		1.333	14.667		1.333	13.333		1.333	12.000
Lening Round one		0,000%	25		5	20		5	15		5	10		5	5		5	-
Lening Vincentre van Gogh		1,500%	704		25	678		26	652		26	626		27	599		27	572
Lening Vincentre Bullet		2,000%	1.739			1.739			1.739			1.739			1.739			1.739
Lening Stichting Werklocaties		0,000%	1.250	500		1.750			1.750			1.750			1.750			1.750
Lening Butterfly ORO		2,500%	100			100		5	95		7	87		8	80		8	72
Lening Butterfly Prisma		2,500%	200			200		11	189		15	174		15	159		16	144
Lening Brab. Scale Ups (INV-NL) Lightyear		6,000%	860			860			860			860			860			860
Lening Ecodorp Boekel		1,687%	1.151		32	1.119		32	1.086		33	1.054		33	1.020		34	986
Lening Chocolate Factory		1,700%	8.000			8.000		314	7.686		471	7.216		471	6.745		471	6.275
Lening Stichting Woningbelang I		2,460%	5.000			5.000			5.000			5.000			5.000			5.000
Lening Student Mobility		4,000%	26	1	9	18		18										
Lening Ministerie van Defensie (F35)		4,060%	1.083	1.941		3.024	514	10	3.528		30	3.498		57	3.442		75	3.367
Lening Boei Dongencentrale		2,000%	1.065	375	60	1.380		60	1.320		60	1.260		60	1.200		60	1.140
Lening Museum Overloon		2,000%	2.500	2.500	300	4.700		300	4.400		300	4.100		300	3.800		300	3.500
Lening WBL Starters Bouwverijen		0,000%	120		120	-			-			-			-			-
Lening Kasteel Gemert		8,780%	4.500			4.500			4.500			4.500		4.500	-			-
Lening Stichting Woningbelang II		2,609%	6.000			6.000			6.000			6.000			6.000			6.000
Lening WBL CPO Schijf		0,000%	150			150		150	-			-			-			-
Lening Chocolate Factory II		1,700%	300			300		12	288		18	271		18	253		18	235
Lening Woningbelang 3		2,483%	-	7.000		7.000			7.000			7.000			7.000			7.000
Lening v.d. Borne Campus		3,750%	-	500		500	500		1.000			1.000			1.000		84	916
Lening Tuin aan de Dreef		3,000%	-	1.615		1.615			1.615			1.615			1.615			1.615
Lening NRF Erfgoed		1,000%	-	10.000		10.000	10.000		20.000	10.000		30.000	10.000		40.000	10.000		50.000
Lening Brisk Fellowship		4,770%	-	7.020		7.020		187	6.833		187	6.646		187	6.458		187	6.271
Lening Pukkemuk		2,560%	-	6.887		6.887	2.095		8.982	1.538		10.520	880	571	10.829	600	857	10.571
C-1 Totaal overige leningen publieke lichamen			157.095	38.675	22.100	173.670	13.299	11.898	175.071	11.654	12.668	174.057	10.966	16.014	169.008	10.609	10.752	168.865
In mindering gebrachte voorziening C-1			7.273			8.189			8.189			8.189			8.189			8.189
Balanswaarde C-1			149.822			165.481			166.881			165.868			160.819			160.676

C-2 Overige leningen

Leningen verstrekt door mandaatinstellingen

Brabant C	0,000%	1.187			1.187			1.187			1.187			1.187			1.187
C-2 Totaal overige leningen mandaatinstellingen		1.187	-	-	1.187	-	-	1.187	-	-	1.187	-	-	1.187	-	-	1.187
In mindering gebrachte voorziening C-2		297			297			297			297			297			297
Balanswaarde C-2		890			890			890			890			890			890

D Overige leningen

Leningen aan decentrale overheden in Noord-Brabant

Lening Havestrategie Moerdijk*	2,500%	7.871	41		7.912	41		7.953	41		7.994	42		8.036	42		8.077
Nuenen*	0,000%	2.093			2.093			2.093		2.093	-			-			-

Naam van de lening	(bedragen x € 1.000)	Rente- percentage	Restant 1-1-2025	ver- strekt	Af- lossing	Restant 31-12-2025	ver- strekt	Af- lossing	Restant 31-12-2026	ver- strekt	Af- lossing	Restant 31-12-2027	ver- strekt	Af- lossing	Restant 30-12-2028	ver- strekt	Af- lossing	Restant 31-12-2029
Tilburg*		0,000%	2.883		113	2.770		114	2.656		115	2.541		115	2.426		116	2.310
Helmond *		0,000%	2.500			2.500			2.500			2.500			2.500			2.500
Geertruidenberg *		0,000%	1.500			1.500			1.500			1.500		1.500	-			-
Son en Breugel*		1,130%	629		67	562		68	495		68	426		69	357		70	287
Geldrop-Mierlo*		1,130%	751		80	671		81	591		82	509		82	427		83	343
Cranendonck*		1,130%	806		86	721		87	634		88	546		89	458		90	368
Waalre*		1,130%	764		81	683		82	601		83	518		84	434		85	349
Gemert-Bakel*		1,130%	828		88	740		89	651		90	561		91	470		92	378
Eindhoven*		1,130%	3.721		395	3.326		400	2.926		404	2.522		409	2.113		413	1.700
Eindhoven*		1,180%	1.226		553	673		81	592		82	510		83	428		84	344
Son en Breugel*		1,180%	323		34	289		35	255		35	219		36	184		36	148
Geldrop-Mierlo*		1,180%	57		6	51		6	45		6	39		6	33		6	26
Geldrop-Mierlo*		1,280%	416		39	377		40	337		40	297		41	256		41	215
Oss		0,000%	2.000			2.000			2.000			2.000			2.000			2.000
Waalwijk (de Els)		1,000%	-	11.200		11.200			11.200			11.200			11.200			11.200
D Totaal decentrale overheden in Noord-Brabant			28.369	11.241	1.543	38.068	41	1.081	37.028	41	3.185	33.884	42	2.604	31.322	42	1.116	30.247
In mindering gebrachte voorziening D			3.850			3.850			3.850			3.850			3.850			3.850
Balanswaarde D			24.519			34.218			33.178			30.034			27.472			26.397

E-1 Overige leningen

Gemeenten buiten Noord-Brabant

Emmen	2,130%	15.000			15.000			15.000			15.000			15.000			15.000
Oldambt	2,170%	6.667		333	6.333		333	6.000		333	5.667		333	5.333		333	5.000
Alphen aan de Rijn	2,250%	25.000			25.000			25.000			25.000			25.000			25.000
Groningen	1,770%	10.000			10.000		10.000	-			-			-			-
Schouwen-Duivenland	1,530%	2.500		250	2.250		250	2.000		250	1.750		250	1.500		250	1.250
Capelle	1,790%	3.333		167	3.167		167	3.000		167	2.833		167	2.667		167	2.500
Amsterdam	1,419%	50.000			50.000		50.000	-			-			-			-
Katwijk	1,000%	5.500		500	5.000		500	4.500		500	4.000		500	3.500		500	3.000
Maastricht	1,260%	18.459		773	17.686		783	16.903		793	16.110		803	15.307		813	14.494
Amsterdam	0,548%	100.000		100.000	-			-			-			-			-
Zwolle	1,000%	10.000		10.000	-			-			-			-			-
Groningen	1,435%	50.000			50.000			50.000		50.000	-			-			-
Schiedam	1,600%	15.000			15.000			15.000			15.000			15.000			15.000
Schiedam	1,340%	5.500			5.500			5.500			5.500			5.500			5.500
Groningen	1,695%	30.000			30.000			30.000			30.000			30.000			30.000
Schiedam	1,390%	5.500			5.500			5.500			5.500			5.500			5.500
Arnhem	1,345%	50.000			50.000			50.000			50.000			50.000			50.000
Apeldoorn	1,020%	15.000			15.000			15.000		15.000	-			-			-
Groningen	1,440%	20.000			20.000			20.000			20.000			20.000			20.000
Barendrecht	1,250%	6.500		500	6.000		500	5.500		500	5.000		500	4.500		500	4.000
Zwolle	1,195%	10.000			10.000			10.000			10.000			10.000		10.000	-
Papendrecht	1,500%	7.569		276	7.293		276	7.017		276	6.742		276	6.466		276	6.190
Maastricht	1,310%	21.600		1.200	20.400		1.200	19.200		1.200	18.000		1.200	16.800		1.200	15.600
Zutphen	1,520%	7.667		333	7.333		333	7.000		333	6.667		333	6.333		333	6.000
Sittard-Geleen	1,245%	11.400		600	10.800		600	10.200		600	9.600		600	9.000		600	8.400

Naam van de lening	(bedragen x € 1.000)	Rente- percentage	Restant 1-1-2025	ver- strekt	Af- lossing	Restant 31-12-2025	ver- strekt	Af- lossing	Restant 31-12-2026	ver- strekt	Af- lossing	Restant 31-12-2027	ver- strekt	Af- lossing	Restant 30-12-2028	ver- strekt	Af- lossing	Restant 31-12-2029
Vlaardingen		0,950%	10.000			10.000			10.000			10.000		10.000	-			-
Hoogeveen		1,265%	7.200		400	6.800		400	6.400		400	6.000		400	5.600		400	5.200
Groningen		1,255%	30.000			30.000			30.000			30.000			30.000			30.000
Urk		1,320%	20.000		833	19.167		833	18.333		833	17.500		833	16.667		833	15.833
Velsen		1,380%	10.000			10.000			10.000			10.000			10.000			10.000
Hilversum		1,255%	9.120		480	8.640		480	8.160		480	7.680		480	7.200		480	6.720
Nijmegen		0,890%	25.000			25.000			25.000		25.000	-			-			-
Arnhem		1,540%	20.000			20.000			20.000			20.000			20.000			20.000
Sittard-Geleen		1,320%	7.600		400	7.200		400	6.800		400	6.400		400	6.000		400	5.600
Maasgouw		1,425%	7.200		300	6.900		300	6.600		300	6.300		300	6.000		300	5.700
Overbetuwe		1,290%	7.000		500	6.500		500	6.000		500	5.500		500	5.000		500	4.500
Wijdemeren		1,500%	5.600		233	5.367		233	5.133		233	4.900		233	4.667		233	4.433
Arnhem		1,730%	30.000			30.000			30.000			30.000			30.000			30.000
Nijmegen		1,360%	10.000			10.000			10.000			10.000			10.000			10.000
Gooise Meren		1,370%	7.000		500	6.500		500	6.000		500	5.500		500	5.000		500	4.500
Zaanstad		1,490%	15.200		800	14.400		800	13.600		800	12.800		800	12.000		800	11.200
Krimpen aan de IJssel		1,500%	11.400		600	10.800		600	10.200		600	9.600		600	9.000		600	8.400
Zevenaar		1,330%	7.000		500	6.500		500	6.000		500	5.500		500	5.000		500	4.500
Renkum		1,350%	5.600		400	5.200		400	4.800		400	4.400		400	4.000		400	3.600
Assen		1,335%	10.500		750	9.750		750	9.000		750	8.250		750	7.500		750	6.750
Barendrecht		1,300%	7.000		500	6.500		500	6.000		500	5.500		500	5.000		500	4.500
Maassluis		1,440%	7.600		400	7.200		400	6.800		400	6.400		400	6.000		400	5.600
Groningen		1,430%	30.000			30.000			30.000			30.000			30.000			30.000
Arnhem		1,650%	20.000			20.000			20.000			20.000			20.000			20.000
Velsen		1,590%	5.000			5.000			5.000			5.000			5.000			5.000
Kampen		1,360%	9.500		500	9.000		500	8.500		500	8.000		500	7.500		500	7.000
Amsterdam		1,450%	50.000			50.000			50.000			50.000			50.000			50.000
Sittard-Geleen		1,400%	8.000		400	7.600		400	7.200		400	6.800		400	6.400		400	6.000
Winterswijk		1,700%	10.000			10.000			10.000			10.000			10.000			10.000
Groningen		1,450%	25.000			25.000			25.000			25.000			25.000			25.000
Leiden		0,560%	36.000		2.250	33.750		2.250	31.500		2.250	29.250		2.250	27.000		2.250	24.750
Goes		0,550%	16.800		800	16.000		800	15.200		800	14.400		800	13.600		800	12.800
Groningen		0,340%	10.000			10.000			10.000			10.000			10.000			10.000
Zaanstad		0,440%	10.000			10.000			10.000			10.000			10.000			10.000
Maassluis		0,350%	8.800		400	8.400		400	8.000		400	7.600		400	7.200		400	6.800
Texel		0,250%	10.200		600	9.600		600	9.000		600	8.400		600	7.800		600	7.200
Barendrecht		0,300%	17.000		1.000	16.000		1.000	15.000		1.000	14.000		1.000	13.000		1.000	12.000
Katwijk		0,470%	8.800		400	8.400		400	8.000		400	7.600		400	7.200		400	6.800
Rhenen		0,400%	7.200		267	6.933		267	6.667		267	6.400		267	6.133		267	5.867
De Bilt		0,400%	13.200		600	12.600		600	12.000		600	11.400		600	10.800		600	10.200
Schiedam		0,860%	15.000			15.000			15.000			15.000			15.000			15.000
Emmen		0,740%	10.000			10.000			10.000			10.000			10.000			10.000
Hilversum		0,920%	15.000			15.000			15.000			15.000			15.000			15.000
Nieuwegein		1,000%	17.500			17.500			17.500			17.500			17.500			17.500
Utrecht		0,950%	30.000			30.000			30.000			30.000			30.000			30.000
Wijdemeren		1,010%	9.333		333	9.000		333	8.667		333	8.333		333	8.000		333	7.667
Aalsmeer		1,010%	9.333		333	9.000		333	8.667		333	8.333		333	8.000		333	7.667
Zeist		1,020%	9.000		500	8.500		500	8.000		500	7.500		500	7.000		500	6.500

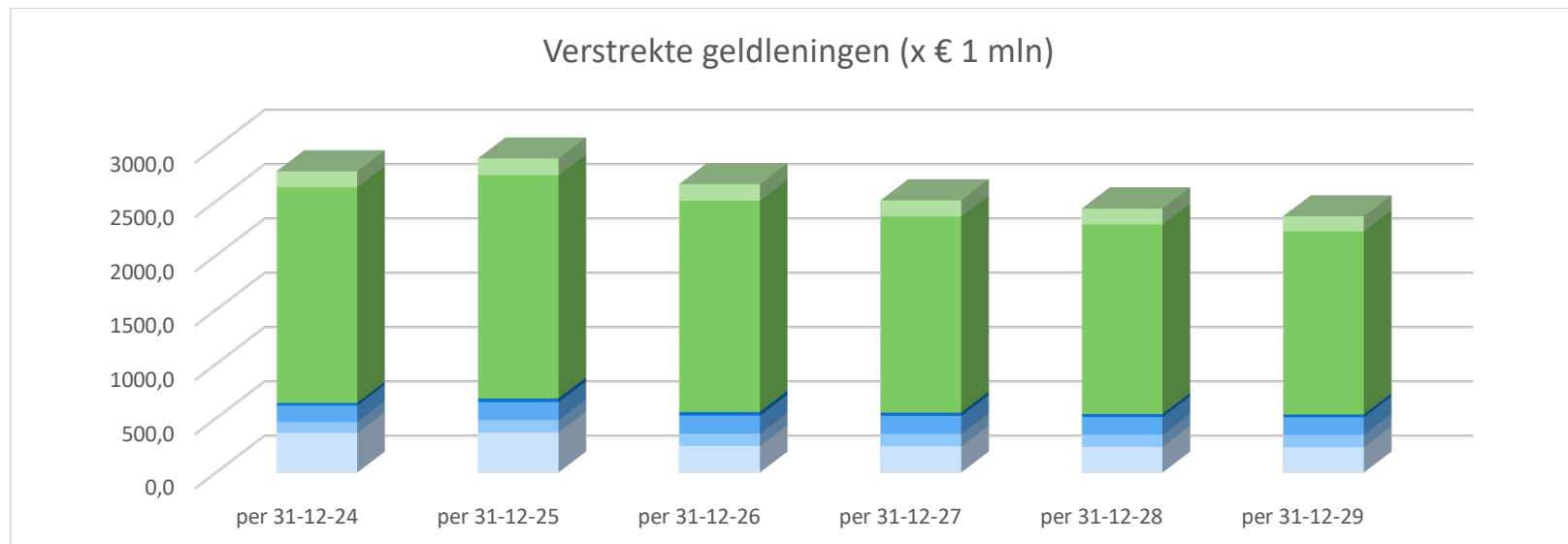
Naam van de lening	(bedragen x € 1.000)	Rente- percentage	Restant 1-1-2025	ver- strekt	Af- lossing	Restant 31-12-2025	ver- strekt	Af- lossing	Restant 31-12-2026	ver- strekt	Af- lossing	Restant 31-12-2027	ver- strekt	Af- lossing	Restant 30-12-2028	ver- strekt	Af- lossing	Restant 31-12-2029
Katwijk		1,120%	18.400		800	17.600		800	16.800		800	16.000		800	15.200		800	14.400
Leiden		1,300%	42.000		1.500	40.500		1.500	39.000		1.500	37.500		1.500	36.000		1.500	34.500
Groningen		1,940%	20.000			20.000			20.000			20.000			20.000			20.000
Groningen		1,940%	30.000			30.000			30.000			30.000			30.000			30.000
Horst aan de Maas		2,190%	15.000			15.000			15.000			15.000			15.000			15.000
Goes		1,800%	14.000		500	13.500		500	13.000		500	12.500		500	12.000		500	11.500
Zwijndrecht		2,380%	15.867		567	15.300		567	14.733		567	14.167		567	13.600		567	13.033
Alblasserdam		2,570%	14.000		500	13.500		500	13.000		500	12.500		500	12.000		500	11.500
Montferland		3,200%	13.500		750	12.750		750	12.000		750	11.250		750	10.500		750	9.750
Nijkerk		3,060%	13.000		1.000	12.000		1.000	11.000		1.000	10.000		1.000	9.000		1.000	8.000
Hendrik Ido Ambacht		2,800%	9.000		500	8.500		500	8.000		500	7.500		500	7.000		500	6.500
Culemborg		2,500%	8.000		1.000	7.000		1.000	6.000		1.000	5.000		1.000	4.000		1.000	3.000
Gooise Meren		2,750%	9.500		500	9.000		500	8.500		500	8.000		500	7.500		500	7.000
Leiden		2,850%	29.000		1.000	28.000		1.000	27.000		1.000	26.000		1.000	25.000		1.000	24.000
Leudal		2,870%	14.000		1.000	13.000		1.000	12.000		1.000	11.000		1.000	10.000		1.000	9.000
Kapelle		3,000%	4.800		200	4.600		200	4.400		200	4.200		200	4.000		200	3.800
Winterswijk		3,050%	16.650		925	15.725		925	14.800		925	13.875		925	12.950		925	12.025
Zevenaar		3,300%	19.200		800	18.400		800	17.600		800	16.800		800	16.000		800	15.200
Katwijk		3,320%	24.000		1.000	23.000		1.000	22.000		1.000	21.000		1.000	20.000		1.000	19.000
Amsterdam		3,380%	50.000			50.000			50.000			50.000			50.000			50.000
Texel		2,820%	10.000		667	9.333		667	8.667		667	8.000		667	7.333		667	6.667
Maasgouw		2,920%	15.000		500	14.500		500	14.000		500	13.500		500	13.000		500	12.500
Beek		2,950%	10.000		333	9.667		333	9.333		333	9.000		333	8.667		333	8.333
Voorne aan Zee		2,900%	20.000		800	19.200		800	18.400		800	17.600		800	16.800		800	16.000
West Betuwe		2,860%	15.000		1.500	13.500		1.500	12.000		1.500	10.500		1.500	9.000		1.500	7.500
Venray		3,050%	12.500		500	12.000		500	11.500		500	11.000		500	10.500		500	10.000
Kampen		3,090%	15.000		500	14.500		500	14.000		500	13.500		500	13.000		500	12.500
Voorst		3,160%	5.000		200	4.800		200	4.600		200	4.400		200	4.200		200	4.000
Nijkerk		3,150%	20.000		667	19.333		667	18.667		667	18.000		667	17.333		667	16.667
Wijk bij Duurstede		3,100%	16.000		533	15.467		533	14.933		533	14.400		533	13.867		533	13.333
Katwijk		2,950%	25.000		1.000	24.000		1.000	23.000		1.000	22.000		1.000	21.000		1.000	20.000
Ridderkerk		2,950%	25.000		1.250	23.750		1.250	22.500		1.250	21.250		1.250	20.000		1.250	18.750
Barendrecht		3,050%	20.000		1.000	19.000		1.000	18.000		1.000	17.000		1.000	16.000		1.000	15.000
Voorne aan Zee		3,190%	20.000		1.000	19.000		1.000	18.000		1.000	17.000		1.000	16.000		1.000	15.000
Amsterdam		3,210%	25.000			25.000			25.000			25.000			25.000			25.000
Smallingerland		3,280%	20.000		667	19.333		667	18.667		667	18.000		667	17.333		667	16.667
Haarlem		2,760%	20.000			20.000			20.000			20.000			20.000			20.000
Amsterdam		2,820%	50.000			50.000			50.000			50.000			50.000			50.000
Kampen		2,750%	30.000		1.000	29.000		1.000	28.000		1.000	27.000		1.000	26.000		1.000	25.000
Rotterdam		2,650%	50.000			50.000			50.000			50.000			50.000			50.000
Hilversum		2,760%	-	15.000		15.000			15.000			15.000			15.000			15.000
Landsmeer		2,960%	-	10.000		10.000		500	9.500		500	9.000		500	8.500		500	8.000
Gouda		3,030%	-	10.000		10.000		333	9.667		333	9.333		333	9.000		333	8.667
Utrecht		3,000%	-	25.000		25.000			25.000			25.000			25.000			25.000
Amsterdam		2,930%	-	25.000		25.000			25.000			25.000			25.000			25.000
Amsterdam		3,150%	-	25.000		25.000			25.000			25.000			25.000			25.000
Zwijndrecht		2,870%	-	10.000		10.000			10.000			10.000			10.000			10.000
Urk		2,960%	-	20.000		20.000		1.333	18.667		1.333	17.333		1.333	16.000		1.333	14.667

Naam van de lening	(bedragen x € 1.000)	Rente- percentage	Restant 1-1-2025	ver- strekt	Af- lossing	Restant 31-12-2025	ver- strekt	Af- lossing	Restant 31-12-2026	ver- strekt	Af- lossing	Restant 31-12-2027	ver- strekt	Af- lossing	Restant 30-12-2028	ver- strekt	Af- lossing	Restant 31-12-2029
Montferland		3,120%	-	25.000		25.000		1.000	24.000		1.000	23.000		1.000	22.000		1.000	21.000
Veenendaal		2,730%	-	10.000		10.000		1.000	9.000		1.000	8.000		1.000	7.000		1.000	6.000
Amsterdam		3,170%	-	50.000		50.000			50.000			50.000			50.000			50.000
E-1 totaal leningen aan gemeenten buiten NB			1.986.298	225.000	155.571	2.055.727	-	109.747	1.945.980	-	139.757	1.806.223	-	59.767	1.746.456	-	59.777	1.686.679
In mindering gebrachte voorziening E-1			-															
Balanswaarde E-1			1.986.298			2.055.727			1.945.980			1.806.223			1.746.456			1.686.679
E-2 Overige leningen																		
<i>Leningen aan overige overheden</i>																		
Waterschap Vallei en Veluwe		1,530%	7.500		750	6.750		750	6.000		750	5.250		750	4.500		750	3.750
Drents overijsselse Delta		0,990%	5.000			5.000			5.000			5.000			5.000			5.000
Drents overijsselse Delta		1,030%	5.000			5.000			5.000			5.000			5.000			5.000
Drents overijsselse Delta		1,600%	5.000			5.000			5.000			5.000			5.000	5.000		-
Drents overijsselse Delta		1,670%	5.000			5.000			5.000			5.000			5.000			5.000
Drents overijsselse Delta		1,580%	10.000			10.000			10.000			10.000			10.000			10.000
Drents overijsselse Delta		1,520%	5.000			5.000			5.000			5.000			5.000			5.000
Drents overijsselse Delta		1,540%	5.000			5.000			5.000			5.000			5.000			5.000
Amstel, Gooi en Vecht		1,285%	15.333		667	14.667		667	14.000		667	13.333		667	12.667		667	12.000
Drents overijsselse Delta		1,640%	5.000			5.000			5.000			5.000			5.000			5.000
Drents overijsselse Delta		1,600%	5.000			5.000			5.000			5.000			5.000			5.000
Amstel, Gooi en Vecht		1,550%	24.000		1.000	23.000		1.000	22.000		1.000	21.000		1.000	20.000		1.000	19.000
Drents overijsselse Delta		1,600%	5.000			5.000			5.000			5.000			5.000			5.000
Drents overijsselse Delta		1,500%	5.000			5.000			5.000			5.000			5.000			5.000
Drents overijsselse Delta		0,680%	10.000			10.000			10.000			10.000			10.000			10.000
Drents overijsselse Delta		2,750%	30.000			30.000			30.000			30.000			30.000			30.000
Zuiderzeeland		3,150%	-	10.000		10.000		400	9.600		400	9.200		400	8.800		400	8.400
E-2 Totaal leningen aan overige overheden			146.833	10.000	-	154.417	-	400	151.600	-	400	148.783	-	400	145.967	-	400	138.150
In mindering gebrachte voorziening E-2			-			-			-			-			-			-
Balanswaarde E-2			146.833			154.417			151.600			148.783			145.967			138.150
Totaal (A+B+C+D+E)			2.791.318	310.093	187.973	2.911.022	16.341	251.300	2.673.646	13.376	159.464	2.525.141	11.305	84.933	2.449.097	10.650	74.769	2.377.562
Totaal in mindering gebrachte voorzieningen			18.199			19.116			19.116			19.116			19.116			19.116
Totaal balanswaarde verstrekte geldleningen			2.773.119			2.891.906			2.654.530			2.506.025			2.429.981			2.358.446

Verstekte geldleningen ingedeeld naar publiek taak (blauw) en decentrale overheden buiten Noord-Brabant (groen)

bedragen x€ 1 mln.

		per 31-12-24	per 31-12-25	per 31-12-26	per 31-12-27	per 31-12-28	per 31-12-29
A	Leningen aan deelnemingen	361,9	366,8	241,6	239,8	234,0	231,2
B	Leningen aan overige verbonden partijen	102,8	114,4	114,4	114,4	114,4	114,4
C-1	Overige leningen	149,8	165,5	166,9	165,9	160,8	160,7
C-2	Overige leningen, verstrekt door mandaatinstellingen	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9
D	Leningen aan decentrale overheden in Noord-Brabant	24,5	34,2	33,2	30,0	27,5	26,4
Totaal verstekte leningen in kader van publieke taak (A+B+C+D)		640,0	680,3	555,5	549,5	537,6	533,6
E-1	Leningen aan gemeenten buiten Noord-Brabant	1986,3	2055,7	1946,0	1806,2	1746,5	1686,7
E-2	Leningen aan overige overheden	146,8	154,4	151,6	148,8	146,0	138,2
Totaal verstekte geldleningen		2.773,1	2.890,4	2.653,0	2.504,5	2.430,0	2.358,4



d. Uitzettingen met looptijd van meer dan één jaar

Omschrijving	Boekwaarde per 1 jan 25	Mutatie 2025	Boekwaarde per 31 dec 25	Mutatie 2026	Boekwaarde per 31 dec 26	Mutatie 2027	Boekwaarde per 31 dec 27	Mutatie 2028	Boekwaarde per 31 dec 28	Mutatie 2029	Boekwaarde per 31 dec 29
Overige uitzettingen met looptijd >1 jr											
Stand obligaties	207.100.000	-55.000.000	152.100.000	-21.725.000	130.375.000	-130.375.000	0	0	0	0	0
Participaties	421.862	-1.687	420.175		420.175		420.175		420.175		420.175
	207.521.862	-55.001.687	152.520.175	-21.725.000	130.795.175	-130.375.000	420.175	0	420.175	0	420.175
Uitzettingen in schatkist met looptijd > 1 jaar											
Deposito Schatkist	445.700.000	-25.000.000	420.700.000	-21.000.000	399.700.000	-21.200.000	378.500.000	-54.000.000	324.500.000	-119.500.000	205.000.000
	445.700.000	-25.000.000	420.700.000	-21.000.000	399.700.000	-21.200.000	378.500.000	-54.000.000	324.500.000	-119.500.000	205.000.000
Sloopvergoedingen											
Sloopvergoedingen	33.764.052		33.764.052		33.764.052		33.764.052		33.764.052		33.764.052
	33.764.052	0	33.764.052	0	33.764.052	0	33.764.052	0	33.764.052	0	33.764.052
Totaal	686.985.914		606.984.227		564.259.227		412.684.227		358.684.227		239.184.227

Bijlage 10. Reserves

Toelichting op reserves

Uitgangspunt voor de indeling van de reserves is de [Nota reserves](#) die door PS op 21 oktober 2016 is vastgesteld.

Het eigen vermogen van de provincie bestaat uit de reserves die op basis van het BBV worden ingedeeld naar:

- de Algemene reserve
- de Bestemmingsreserves (een bestemmingsreserve is een reserve waar PS een bepaalde bestemming aan hebben gegeven). De veruit grootste bestemmingsreserve van de provincie is de reserve Essent.

Aard en functie van reserves

De provincie maakt binnen de indeling van het BBV een verder onderscheid in de reserves naar hun aard en hun functie.

1. Enerzijds worden reserves aangehouden voor het bieden van weerstand en het opvangen van risico's. Deze reserves zijn gericht op het afdekken van risico's en niet gericht op het dekken van uitgaven/lasten. Als het risico zich voordoet is de provincie in staat om de uitgaven binnen de reserve af te dekken, zonder dat beleidsombuigingen nodig zijn. Deze reserves hebben een bufferfunctie.
2. Anderzijds worden reserves aangehouden ter dekking van de toekomstige uitgaven of lasten. Het betreft bestemmingsreserves waarvan de middelen meerjarig worden gealloceerd voor het realiseren van beleidsdoelstellingen en daarbij worden de egalisatiefunctie, spaarfunctie en inkomensfunctie onderscheiden.

In onderstaande toelichting is per reserve steeds de functie van de reserve aangegeven.

I Algemene reserve (nr. 0001)

De algemene reserve bestaat uit een tweetal componenten:

1. De component 'doorgeschoven begrotingsruimte' in de algemene reserve omvat de ruimte op de begroting die op basis van de geactualiseerde inkomstenraming nog niet aan een programma is toegewezen (egalisatiefunctie) als een stellingsplaats voor middelen waarvoor de prestaties en bijbehorende middelen worden doorgeschoven naar een volgend begrotingsjaar.
2. Component Risicoreserve (PS 51/04)
Bij de Voorjaarsnota 2004 is door Provinciale Staten de risicoreserve ingesteld om de beleidsrisico's (de risico's die uitdrukkelijk zijn aanvaard als consequenties van bepaald functioneel beleid en die in de toekomst kunnen leiden tot extra budgettair beslag) af te dekken.
Een nadere toelichting op de risico's die via de risicoreserve worden afgedekt is opgenomen in paragraaf 3 Weerstandsvermogen en risicobeheersing (reserve met bufferfunctie).

II Bestemmingsreserves

Reserve Essent

Met de opbrengst van de verkoop in 2009 van Essent is een obligatieportefeuille gevormd en deze opbrengst is in de reserve Essent gestort.

De reserve Essent is onderverdeeld in vijf componenten:

1. Immunisatieportefeuille (PS 60/10)

Deze component heeft een inkomensfunctie en heeft tot doel om eeuwigdurend jaarlijks de met de aandelenverkoop vervallen dividenduitkering van Essent te compenseren (zie ook de paragraaf Treasury).

De reserve is gevormd met de verkoopopbrengst Essent (zogenoemd stamkapitaal). En resultaten van herbelegde disagio en eventuele gerealiseerde boekwinsten op de verkoop van beleggingen.

Onttrekkingen uit de reserve hebben jaarlijks plaats als gevolg van afschrijvingen op de betaalde (dis)agio.

2. Investeringsagenda (PS 60/10)

De reserve staat ten dienste van de investeringsstrategie van de Agenda van Brabant (spaarfunctie) en moet op de juiste momenten de middelen genereren voor de uitvoering van de geplande investeringen

De reserve is gevoed met de jaarlijkse opbrengsten (beleggingsrendementen en kapitaalopbrengsten) voortvloeiend uit de aandelenverkoop Essent, voor zover het de middelen betreft die niet zijn aangemerkt als onderdeel van de immunisatieportefeuille. Inmiddels is het gewenste kapitaal van € 1 mld. bereikt en worden de rendementen toegevoegd aan de rendementen die voortvloeien uit de beleggingen van de immunisatieportefeuille.

Onttrekkingen uit de reserve hebben plaats om de projecten uit de investeringsstrategie te realiseren.

3. Dividend- en rentereserve (PS 63/14)

De reserve dient voor het opvangen van rente- en dividendschommelingen (reserve met egalisatiefunctie) en voor het afdekken van eventuele tekorten in het begrote beleggingsrendement van de immunisatieportefeuille.

Bij Najaarsbrief 1999 is een Dividendreserve ingesteld om schommelingen in dividendopbrengsten op te vangen.

Bij Najaarsnota 2011 is besloten de reserve tevens in te zetten in relatie tot ons gesloten rentesysteem (integrale financiering). Indien in enig jaar een negatief verschil ontstaat tussen de geraamde en gerealiseerde renteopbrengsten, dan wordt de reserve als buffer ingezet. In de Najaarsbrief 2014 is voorgesteld om de Dividend- en rentereserve samen te voegen met de Indexatiereserve voor het opvangen van eventuele tekorten in het begrote beleggingsrendement. Het Treasury Committee heeft in juli 2014 over deze integratie een positief advies uitgebracht.

Op basis van het advies van de Treasurycommissie van 6 juni 2016 is de maximale stand van deze component bepaald op € 360 mln.

4. Balansverkorting

In 2010 hebben PS besloten de provinciale balans te verkorten door het afwaarderen van investeringsbijdragen aan derden (waar geen provinciaal bezit tegenover staat). Conform

het advies van de accountant bij de jaarrekening 2009 zijn de geactiveerde bijdragen aan investeringen van derden vervroegd afgeschreven (zie ook Voorjaarsnota 2010 blz. 25/26). Hiervoor is een deel van de opbrengst verkoop Essent aangewend. Het effect van deze maatregel is dat de jaarlijkse kapitaallasten in de begroting komen te vervallen.

Door de versnelde afwaardering ontstaat een tekort dat vanaf 2016 jaarlijks wordt aangevuld met een storting van € 30 mln. in de reserve (reserve met egalisatiefunctie).

5. Risicoreserve (bufferfunctie) PS 54/21

Dit compartiment is ingesteld t.b.v. het afdekken van risico's bij investeringen vanuit de immunisatieportefeuille. Bij de jaarlijkse bepaling van het risicobudget door PS zal bekeken worden welk deel van de reserve verbruikt is. In principe is het resterende deel van de risicoreserve het risicobudget voor het komende jaar.

Reserve Cofinanciering Europese programma's 2014 – 2021 (PS 74/16 + PS 42/19)

Bij de Voorjaarsnota 2008 hebben PS de reserve cofinanciering Europese programma's ingesteld (reserve met egalisatiefunctie). Doel van de reserve is de cofinanciering van projecten (inclusief uitvoeringskosten) die medegefinancierd worden door Europa. De provinciale middeleninzet kan per jaar sterk wisselen.

Cofinanciering is beschikbaar voor de volgende onderdelen:

1. Operationeel Programma Zuid (OPZuid);
2. PlattelandsontwikkelingsProgramma (POP);
3. Interregionale samenwerking (Interreg);
4. Overige Europese projecten die vallen onder Efro (bv. UAI);
5. Uitvoeringskosten Europese programma's genoemd onder 1 t/m 3.

Reserve instandhouding onroerend erfgoed (PS Burap 2016 74/16)

De reserve instandhouding (onroerend) erfgoed wordt aangewend op basis van het vigerende beleidskader Levendig Brabant en de uitwerking daarvan in bijbehorende uitvoeringsagenda. De reserve is bestemd voor instandhouding van (onroerend) erfgoed. Omdat met name restauratiesubsidies vaak een lange voorbereidingstijd hebben, waarbij er zich onvoorziene aspecten kunnen voordoen zoals tijdsduur bij het verkrijgen van de benodigde vergunningen of regelen aanvullende/volledige financiering, heeft de subsidieverlening een grillig verloop. Daarnaast wil de provincie flexibel en adequaat kunnen omspringen met de genoemde reserve. (reserve met egalisatiefunctie).

Reserve Natuur en landschapsbeleid (PS 80/22)

De reserve is bedoeld om schommelingen op te vangen in de uitgaven voor:

- Behoud en herstel van biodiversiteit;
- Goed leef- en vestigingsklimaat.

Zoals vastgelegd in het Beleidskader Natuur 2023-2030. Bij de evaluatie van het Beleidskader Natuur 2023-2030 wordt nut en noodzaak van deze reserve heroverwogen.

Reserve Ontwikkelbedrijf (PS Burap 2016 74/16 en PS 72/20)

De reserve ontwikkelbedrijf bestaat uit 3 componenten.

1. Component ontwikkelbedrijf

Reserve behorende bij revolverend investeringskrediet Ontwikkelbedrijf van € 235 mln. en bestemd voor afdekking van financiële risico's van de investeringen.

De toegestane maximumstand is € 48 mln. Dit is inclusief de omvang van de vanuit deze reserve gecreëerde voorzieningen en exclusief de toevoegingen vanuit de beleidsprogramma's voor afdekking van voorcalculatorische risico's. Dit laatste voor zover het lopende exploitaties betreft (reserve met bufferfunctie).

De toevoegingen betreffen:

- Winsten uit grondexploitaties bij verkoop
- Tussentijdse inkomsten uit grondexploitaties zoals huur of rente
- Bijdrage vanuit overige beleidsterreinen bij aanvang van de exploitatie voor afdekking van voorcalculatorische risico's.

Onttrekking: voor kosten en risicoafdekking van activiteiten van het ontwikkelbedrijf

Aangezien het investeringskrediet waarvoor de risicoreserve bestemd is een perpetueel karakter heeft, ligt het niet voor de hand de reserve op te heffen alleen slechts dan wanneer het investeringskrediet wordt opgeheven.

2. Component Egalisatie grondkosten

In 2016 is de regelgeving m.b.t. grondexploitaties aangescherpt. Dit heeft gevolgen voor de manier waarop de kosten van gronden geraamd en verantwoord moeten worden. De reserve-component "egalisatie grondkosten" heeft tot doel de kosten van gronden voor zover die niet geactiveerd mogen worden (BIE en niet-BIE) over de jaren heen te egaliseren. Omdat de kost voor de baat uitgaat, kunnen er grote schommelingen optreden in het exploitatieverloop. Deze schommelingen worden via de reserve-component opgevangen waarmee de normale exploitatie voor grote uitschieters wordt behoed.

De reserve dient alleen ter egalisatie van de kosten van grond voor zover die kosten niet kunnen worden gerekend tot de vervaardigingskosten als bedoeld in artikel 63, 3^e lid BBV. De vervaardigingskosten die wel kunnen worden geactiveerd zijn nader gespecificeerd in artikel 6.2.4 van het besluit Ruimtelijke ordening (reserve met egalisatiefunctie).

3. Component niet-revolverende inzet (PS 72/20)

Een deel van de middelen in de reserve Ontwikkelbedrijf is bestemd voor op voorhand niet (beoogde) revolverende inzet voor onder meer stedelijke transformaties, verkenningen, onderzoeken, etc. Doel van dit compartiment is om deze middelen af te scheiden van het risicocompartiment zodat er een eenduidig inzicht is in de beschikbare middelen voor risicoafdekking en voor niet-revolverende inzet. Hierdoor kan ook de berekening van het weerstandvermogen op het risicodeel van de reserve op een eenduidige wijze plaatsvinden. Dit compartiment telt niet mee in de berekening van het weerstandsvermogen van het Ontwikkelbedrijf.

Het eventueel overhevelen van middelen vanuit het risicocompartiment van de reserve OB vergt een PS Besluit. De functie van dit compartiment is namelijk een wezenlijk andere dan van het risicocompartiment. Het risicocompartiment kent specifieke spelregels m.b.t. de maximum hoogte met een rol daarbij voor PS.

In de periodieke rapportage van het Ontwikkelbedrijf aan PS wordt de actuele stand van de reserve opgenomen en onderverdeeld naar beoogde inzet. (egalisatiefunctie)

Reserve Natuurbeheer en ontwikkeling (PS 80/22)

De reserve is bedoeld om schommelingen op te vangen in de uitgaven voor:

- Beheerkosten natuur (onderhoud);
- Natuur(beschermings)wet;
- Verwerving/inrichting Natuurnetwerk Brabant (ontwikkelopgave)

- N2000 herstelmaatregelen

Zoals vastgelegd in het Beleidskader Natuur 2023-2030. Bij de evaluatie van het Beleidskader Natuur 2023-2030 wordt nut en noodzaak van deze reserve heroverwogen.

Reserve DU-verkeer en vervoer/spaar- en investeringsfonds (nr. 1940 PS 44/18)

De reserve bevat 4 componenten:

Component 1 Reserve Verkeer & Vervoer heeft een egalisatiefunctie en is bedoeld voor: de uitvoering van regionale ontwikkelagenda's (uitvoering regionale maatregelenpakketten, afdekking van aanleg en reconstructie van provinciale wegen, en bijdragen aan en subsidiëring van specifieke regionale infrastructuurprojecten, OV, smart mobility en fietsvoorzieningen);

Specifieke ontwikkelagenda's ten behoeve de doorontwikkeling en versterking van goederenvervoer, fiets, vernieuwing en doorontwikkeling OV, Spoor, HOV en Knooppunten en Smart Mobility.

Component 2 Spaar- en Investeringsfonds (SIF) heeft een spaarfunctie en is bedoeld voor de aanpak van mobiliteits-maatregelen om verbindingen binnen Brabant te verbeteren en de internationale bereikbaarheid te vergroten.

Deze reservecomponent wordt gevoed door:

- jaarlijkse stortingen van € 68 mln., in het kader van het bestuursakkoord 2023-2027 is de storting met 4 jaar verlengd t/m 2034;

Component 3 Kapitaallasten KOPI

Voor investeringen in groot onderhoud provinciale wegen (KOPI) die in het kader van BBV geactiveerd en afgeschreven moeten worden, is de dekking van de toekomstige afschrijvingslasten overgebracht naar een apart component van de reserve. Uit dit component worden de toekomstig kapitaallasten gedekt.

Afschrijvingslasten worden hiermee geëgaliseerd.

Component 4 Reserve OV

Bij de 2e bestuursrapportage 2024 is de reserve OV ingesteld. Deze egalisatiereserve is bedoeld om flexibel in te kunnen spelen op veranderingen in het OV-aanbod én om toekomstige groei van het OV-aanbod te kunnen faciliteren. De reserve kan worden ingezet voor extra Dienstregelingssuren (DRU's) via de OV-concessies of aan maatregelen van toegankelijkheid en doorstroming waarmee de effectiviteit van de Dienstregelingssuren wordt vergroot. De reserve wordt naast provinciale middelen gevoed door rijksmiddelen i.h.k.v. motie Bikker voor groei van het OV-aanbod.

Reserve grondportefeuille De Kempen (PS Burap 2016 74/16)

Reserve voor Grondportefeuille de Kempen (gronden en opstallen) waarmee de provincie bijdraagt in projecten. Met de reserve worden de risico's afgedekt met betrekking tot de gronden (bijschrijving rente en waardeontwikkeling) alsmede de eventuele risico's die de provincie loopt bij participatie in projecten. Dit conform projectopdracht Levende Beerze 3.0. (reserve met bufferfunctie)

Reserve DU-bodem (PS 69/15)

Reserve voor uitvoering van het convenant bodemontwikkelingsbeleid en aanpak speedlocaties welke als doelstelling heeft het ondernemen van acties op 4 hoofdlijnen van beleid, te weten:

- 1) verdere decentralisatie;
 - 2) ontwikkeling van een beleid voor de ondergrond;
 - 3) ontwikkeling van een gebiedsgerichte aanpak;
 - 4) versnelling van de aanpak spoedlocaties met risico's voor de volksgezondheid.
- Zie ook convenant bodem en ondergrond op de internetsite van het ministerie van I&M.

De voeding van de reserve is gebaseerd op de decentralisatie uitkering van het Rijk (oud en opvolger van de bijdrageregeling Wet bodembescherming: Chemie-Pack en ISV-3 (reserve met egalisatiefunctie)).

Reserve Provinciaal milieu- en waterplan (PMWP)(PS 74/16)

De reserve was oorspronkelijk bedoeld voor de uitvoering van het Provinciaal Milieu- en Waterplan 2015-2021 (PMWP).

Voeding is gebaseerd op de bestuursakkoordmiddelen uit het bestuursakkoord 2015-2019 voor het PMWP (in totaal €34,8 mln.). En op de toegekende budgetten voor het PMWP door PS (reserve met egalisatiefunctie). In 2022 zijn de restant middelen t.b.v. Water & bodem overgebracht naar de reserve Regionaal programma Water en bodem (PS 72/20), de restant middelen t.b.v. Milieu zijn in 2023 conform het beleidskader Milieu 2030 aangewend voor de uitvoeringsagenda Milieu 2023. Het nu openstaande saldo ad € 0,9 mln. is gelabeld t.b.v. afdekking risico lening Ecodorp (€ 0,6 mln.) en Geoschelde Water (€ 0,3 mln.)

Reserve Persoonlijk Ontwikkelbudget (PS 44/18)

Bij de totstandkoming van de CAO 2017-2018 is het persoonlijk ontwikkelbudget geïntroduceerd om daarmee voor provincie-ambtenaren een opleidingsbudget te creëren. Het persoonlijk ontwikkelbudget wordt op basis van de Cao bepaald voor een daarin vastgestelde periode (momenteel 5 jaar).

Gezien het meerjarige karakter van de beschikbare opleidingsmiddelen wordt de reserve ingezet om jaarlijkse verschillen in inzet van het beschikbare budget op te vangen (reserve met egalisatiefunctie)

Egalisatiereserve Vergunningen, Toezicht & Handhaving Omgevingsdiensten (PS 48/18)

Aan de omgevingsdiensten worden meerjarige opdrachten verstrekt, waarin als gevolg van de planning de uitgaven per jaar verschillen. Het doel van deze reserve is om deze lasten in de begroting gelijk te verdelen over de jaren. Dit betreft de begrotingsposten voor de uitvoering van basistaken, verzoektaken en collectieve taken (reserve met egalisatiefunctie)

Reserve Werklocaties (PS 44/18, PS 54/21)

Inzet voor uitvoering van beleid op het gebied van Werklocaties op basis van vigerende uitvoeringsagenda. De reserve bestaat deels uit van de BOM/BHB ontvangen middelen als gevolg van de overdracht van taken en structurele dotatie. De reserve is bestemd om risico's af te dekken voor investeringen in werklocaties (bufferfunctie) en het opvangen van het onregelmatig verloop van de uitgaven (egalisatiefunctie).

Reserve Organisatieontwikkeling (PS 48/20)

Bestedingen in het kader van de organisatieontwikkeling, nieuwe manieren van samenwerken en om de organisatie te ondersteunen met o.a. doorontwikkeling ICT-systemen en

(werk)processen. Inzet is gericht op het optimaliseren van de opgavegestuurde netwerkorganisatie (reserve met egalisatiefunctie).

Reserve Regionaal programma Water en bodem (PS 72/20)

De reserve is bedoeld voor de uitvoering van het Regionaal programma Water en Bodem 2022-2027.

Voeding is gebaseerd op de bestuursakkoordmiddelen uit het bestuursakkoord 2020-2023 voor het programma Water en Bodem (in totaal €68 mln.), de restant middelen uit de reserve PMWP m.b.t. Water en de toegekende budgetten die worden aangewend voor de cofinanciering met de waterschappen met betrekking tot de Samenwerkingsovereenkomst tot uitvoering waterdoelen (STUW) zijnde € 22 mln. over de periode 2022-2027 binnen het programma Water en Bodem door PS (reserve met egalisatiefunctie).

Reserve beleidskader economie 2030 (PS 73/20)

Deze reserve is bedoeld om uitgaven, die gedaan worden i.h.k.v. het beleidskader Economie 2030 te dekken. De jaarlijkse lasten kennen een dermate onregelmatig verloop dat reservevorming nodig is voor evenwichtige spreiding over de jaren (egalisatiefunctie). Bij BA 2020-2023 is € 69 mln. in de reserve gestort en bij BA 2024-2027 € 60,5 mln... Mogelijk dat gedurende de looptijd aanvullende middelen worden toegevoegd.

Het beleidskader loopt tot 2030. Bij evaluatie van het beleidskader wordt opheffing c.q. voortzetting van de reserve betrokken.

Reserve ontwikkeling bedrijfsvoering (PS 87/20, PS 54/21)

Compartiment ontwikkeling bedrijfsvoering

Deze reserve met een egalisatiefunctie is bedoeld voor bestedingen in het kader van de ontwikkeling en realisatie van de bedrijfsvoering van de provinciale organisatie, waaronder de organisatieontwikkeling, ICT-systemen en processen, tijd- en plaatsbewust werken en (investeringen) Huis voor Brabant. Inzet is gericht op de toekomstbestendige bedrijfsvoering en inzet tot en met 2023.

Instelling en inzet van de reserve volgt uit de statenmededeling Toekomstbestendige organisatie.

Compartiment kapitaallasten

Voor investeringen voor de bedrijfsvoering die in het kader van de BBV geactiveerd en afgeschreven moeten worden, worden de toekomstige afschrijvingslasten overgebracht naar een apart deel van de reserve. Hieruit worden de toekomstig kapitaallasten gedekt.

Afschrijvingslasten worden hiermee geëgaliseerd. Het overbrengen is budgettair neutraal en dekt de gehele afschrijvingslasten. (egalisatiefunctie)

Compartiment egalisatie organisatiekostenbudget

Opvangen van mee- en tegenvallers binnen het Organisatiekostenbudget (OKB). Gezien de meerjarige opgaven en daarmee samenhangende variatie in de lasten kan hiermee dekking worden geboden aan extra inzet voor projecten of het opvangen van tegenvallers. De reserve vervult daarmee een egalisatiefunctie voor het OKB door binnen de reserve jaarlijkse schommelingen zoveel mogelijk op te vangen.

Reserve Europese programma's 2022-2027 (PS 40/22A)

Bij burap II 2022 hebben PS de reserve Europese programma's 2022-2027 ingesteld. (reserve met egalisatiefunctie). Doel van de reserve is de cofinanciering van projecten

(inclusief uitvoeringskosten) die medegefinancierd worden door Europa voor de periode 2022-2027. De provinciale middeleninzet kan per jaar sterk wisselen.

Cofinanciering is beschikbaar voor de volgende onderdelen:

1. Operationeel Programma Zuid (OPZuid)
2. Plattelandsontwikkelingsplan/Gemeenschappelijk Landbouw Beleid - Nationaal Strategisch Plan (POP/GLB-NSP)
3. Interregionale samenwerking (Interreg)
4. Just Transition Fund (JTF)
5. Uitvoeringskosten Europese programma's
6. Overig (Overige Europese projecten)

Reserve Landbouw (PS 06/23)

Reserveren van incidenteel beschikbaar gestelde middelen voor Landbouw en Voedsel, waaronder middelen t.b.v. exploitatielasten voor de grondportefeuille natuurinclusieve landbouw. De middelen kunnen bestuursakkoordmiddelen betreffen of overige door PS beschikbaar gestelde incidentele middelen, waarvoor nadere uitwerking en/of besluitvorming nodig is alvorens het op de meerjarenbegroting Landbouw en Voedsel kan worden opgenomen.

Reserve Leefomgeving (PS 71/22)

Deze reserve is ingesteld voor het reserveren van middelen voor uitvoering van (langjarige) gebiedsontwikkelingen (wonen, werken, verstedelijking) zoals onder andere t.b.v. gebiedsontwikkeling Eindhoven XL (tevens PS 71/22).

Reserve dekking gesloten stortplaatsen (PS 16/24)

Deze reserve is ingesteld ten behoeve van afdekking van de tekorten Gesloten Stortplaatsen. Voeding: Jaarlijkse storting op basis van uitkomsten ALM-studie 2023. Nu voorzien voor de periode van 2023 t/m 2027 $4 \times € 4$ mln. p/jaar t.l.v. algemene middelen (PPN 2025). Bij een eerstvolgend Bestuursakkoord opnieuw bezien of storting doorgetrokken moet worden. Het berekende tekort o.b.v. ALM-studie 2023 bedraagt € 40 mln. Daarnaast wordt jaarlijks een extra bedrag toegevoegd o.b.v. € 40 mln. die wordt onttrokken uit rente en dividendreserve (oplopend van € 1,38 mln. In 2024 naar € 1,87 mln. in 2033).

Reserve beleidskader Energie 2030

De reserve is bedoeld om de lasten te dekken voor de doelen zoals vastgelegd in het Beleidskader Energie 2030. De jaarlijkse lasten kennen een dermate onregelmatig verloop dat reservevorming nodig is voor evenwichtige spreiding over de jaren. De oorspronkelijke voeding bedraagt totaal € 19,3 mln. vanuit bestuursakkoordmiddelen (gestort in de periode 2024-2027).

Reserves (bedragen x € 1.000)	Saldo per 01-01-25	Vermeerderingen		Verminderingen		Saldo per 31-12-25	Vermeerderingen		Verminderingen		Saldo per 31-12-26	Vermeerderingen		Verminderingen		Saldo per 31-12-27
		bijschr. rente	overige toev.	overige onttrek.	t.b.v. afschr. *		bijschr. rente	overige toev.	overige onttrek.	t.b.v. afschr. *		bijschr. rente	overige toev.	overige onttrek.	t.b.v. afschr. *	
Algemene reserves (Centrale reserves)																
Algemene reserve Doorgeschoven ruimte	323.094		224.202	181.989		365.306		80.067	89.974		355.399		77.632	89.001		344.031
Algemene reserve Risicoreserve	145.001		3.897	-		148.898		1.906	-		150.804		533	-		151.337
Totaal algemene reserve	468.095	-	228.098	181.989	-	514.204	-	81.973	89.974	-	506.203	-	78.166	89.001	-	495.369
Bestemmingsreserves Essent																
Res. Essent Immunisatieportefeuille	2.252.387		561	569		2.252.380		561	569		2.252.372		561	569		2.252.365
Res. Essent Risicoreserve	90.145		500	145		90.500		-	-		90.500		-	-		90.500
Res. Essent Investeringsagenda	347.562		5.092	37.864		314.790		2.650	17.451		299.989		2.650	16.752		285.887
Res. Essent Dividend- en rentereserve	196.257		54.701	6.333		244.625		33.041	4.395		273.270		26.683	4.329		295.625
Res. Essent Balansverkortng	-174.681		-	-		-174.681		-	-		-174.681		-	-		-174.681
Totaal reserve Essent	2.711.670	-	60.854	44.911	-	2.727.614	-	36.252	22.415	-	2.741.450	-	29.894	21.649	-	2.749.695
Overige Bestemmingsreserves																
Reserve Co-financ. Europese programma's	12.331		-	4.858		7.473		-	-		7.473		-	-		7.473
Reserve instandhouding onroerend erfgoed	11.347		2.947	4.853		9.441		3.044	4.094		8.391		3.044	4.094		7.341
Reserve Natuur en Landschapsbeleid	39.692		9.710	10.174		39.227		6.010	6.333		38.904		6.010	4.796		40.119
Reserve ontwikkelbedrijf	50.931		3.338	2.420		51.849		4.047	7.761		48.134		3.744	2.887		48.992
Reserve Natuurbeheer en Ontwikkeling	158.799	-	85.424	79.573		164.649		84.032	77.914		170.767		84.531	77.553		177.745
Reserve DU; Verkeer en Vervoer / SIF	849.639		188.320	117.135	40.716	880.108		182.347	141.312	42.606	878.537		180.349	93.014	47.911	917.961
Reserve Risico grondport. de Kempen	766		422	20		1.168		-	-		1.168		-	-		1.168
Reserve Bodem; DU Bodem	23.622		374	3.574		20.422		374	8.562		12.235		374	414		12.195
Reserve PMWP	928		-	928		-		-	-		-		-	-		-
Reserve POB (Opleidingen)	2.792		1.479	400		3.871		1.507	400		4.978		1.501	400		6.079
Reserve VTH Omgevingsdiensten	15.704		32.520	30.176		18.049		34.005	28.768		23.286		34.005	31.268		26.023
Reserve Werklocaties	17.525		1.998	1.399		18.124		2.059	1.998		18.185		2.059	1.998		18.246
Reserve Organisatieontwikkeling	3.740		1.150	900		3.990		1.150	900		4.240		1.150	900		4.490
Reserve Regionaal Waterprogramma	76.695		15.424	19.038		73.082		10.941	16.885		67.138		20.454	77.855		9.737
Reserve Beleidskader Economie 2030	35.316		14.000	23.258		26.058		13.500	22.200		17.358		13.537	20.709		10.185
Reserve Ontwikkeling Bedrijfsvoering	10.249		4.064	300	234	13.779		1.337	-	486	14.630		1.337	-	486	15.482
Reserve Europese programma's 2022-2027	32.043		12.289	22.622		21.711		4.415	22.903		3.223		3.537	4.187		2.573
Reserve Leefomgeving	16.142		270	2.140		14.273		190	190		14.273		190	190		14.273
Reserve Landbouw	369		111	100		380		80	100		360		100	190		270
Reserve Dekking tekorten gesl.stortpl.	10.786		5.428	-		16.214		5.477	-		21.690		5.528	-		27.218
Reserve Beleidskader Energie 2030	4.531		6.309	3.882		6.958		3.500	10.622		-164		4.904	3.732		1.009
Totaal overige bestemmingsreserves	1.373.946	-	385.577	327.750	40.950	1.390.824	-	358.015	350.942	43.091	1.354.805	-	366.354	324.186	48.396	1.348.577
Totaal Reserves	4.553.710	-	674.530	554.650	40.950	4.632.641	-	476.240	463.331	43.091	4.602.459	-	474.414	434.836	48.396	4.593.641

*t.b.v. afschr. = waarvan ter dekking van afschrijvingslasten

Reserves (bedragen x € 1.000)	Saldo per 01-01-28	Vermeerderingen		Verminderen		Saldo per 31-12-28	Vermeerderingen		Verminderen		Saldo per 31-12-29
		bijschr. rente	overige toev.	overige onttrek.	t.b.v. afschr.*		bijschr. rente	overige toev.	overige onttrek.	t.b.v. afschr.*	
Algemene reserves (Centrale reserves)											
Algemene reserve Doorgeschoven ruimte	344.031		4.187	313.707		34.511		25.110	59.084		537
Algemene reserve Risicoreserve	151.337		243	-		151.581		219	-		151.800
Totaal algemene reserve	495.369	-	4.430	313.707	-	186.092	-	25.329	59.084	-	152.337
Bestemmingsreserves Essent											
Res. Essent Immunisatieportefeuille	2.252.365		561	569		2.252.357		561	569		2.252.350
Res. Essent Risicoreserve	90.500		-	-		90.500		-	-		90.500
Res. Essent Investeringsagenda	285.887		-	3.059		282.828		-	3.059		279.768
Res. Essent Dividend- en rentereserve	295.625		24.064	1.703		317.986		27.725	1.635		344.077
Res. Essent Balansverkorting	-174.681		-	-		-174.681		-	-		-174.681
Totaal reserve Essent	2.749.695	-	24.625	5.331	-	2.768.990	-	28.286	5.263	-	2.792.013
Overige Bestemmingsreserves											
Reserve Co-financ. Europese programma's	7.473		-	-		7.473		-	-		7.473
Reserve instandhouding onroerend erfgoed	7.341		4.612	4.450		7.503		4.612	4.450		7.666
Reserve Natuur en Landschapsbeleid	40.119		5.271	864		44.526		5.271	12.114		37.684
Reserve ontwikkelbedrijf	48.992		3.477	1.720		50.749		3.002	1.736		52.014
Reserve Natuurbeheer en Ontwikkeling	177.745		61.879	46.024		193.601		61.879	50.224		205.256
Reserve DU; Verkeer en Vervoer / SIF	917.961		185.356	56.096	55.319	991.902		183.461	464.743	61.544	649.077
Reserve Risico grondport. de Kempen	1.168		-	-		1.168		-	-		1.168
Reserve Bodem; DU Bodem	12.195		374	-		12.570		374	-		12.944
Reserve PMWP	-		-	-		-		-	-		-
Reserve POB (Opleidingen)	6.079		1.295	400		6.975		1.275	400		7.850
Reserve VTH Omgevingsdiensten	26.023		33.983	31.268		28.738		34.646	31.268		32.116
Reserve Werklocaties	18.246		2.059	1.998		18.307		2.059	1.998		18.368
Reserve Organisatieontwikkeling	4.490		1.150	900		4.740		1.150	900		4.990
Reserve Regionaal Waterprogramma	9.737		3.000	3.667		9.069		3.000	588		11.482
Reserve Beleidskader Economie 2030	10.185		-	-		10.185		-	-		10.185
Reserve Ontwikkeling Bedrijfsvoering	15.482		1.084	-	486	16.080		1.084	-	486	16.679
Reserve Europese programma's 2022-2027	2.573		3.426	3.197		2.802		3.325	2.051		4.076
Reserve Leefomgeving	14.273		14.000	-		28.273		14.000	-		42.273
Reserve Landbouw	270		-	-		270		-	-		270
Reserve Dekking tekorten gesl.stortpl.	27.218		1.581	-		28.799		1.635	-		30.434
Reserve Beleidskader Energie 2030	1.009		-	-		1.009		-	-		1.009
	- 1.348.577	-	322.549	150.583	55.805	1.464.737	-	320.775	570.471	62.029	1.153.012
Totaal Reserves	4.593.641	-	351.604	469.622	55.805	4.419.819	-	374.390	634.818	62.029	4.097.362

*t.b.v. afschr. = waarvan ter dekking van afschrijvingslasten

Bijlage 11. Voorzieningen

Toelichting voorzieningen

Voorziening APPA

De Appa-voorziening is gevormd ter dekking van de verplichtingen die voortvloeien uit de algemene pensioenwet politieke ambtsdragers. Op basis van actuariële berekeningen van APG wordt de contante waarde van de pensioenverplichtingen per 31 december elk jaar bij de jaarrekening geactualiseerd.

Voorziening grondwaterheffing (nr 240 PS 24/05)

De kosten van het grondwaterbeheer worden bestreden uit de grondwaterheffing. De nog niet tot besteding gekomen middelen uit de grondwaterheffing worden in de voorziening gestort.

Voorziening onderhoud Museumkwartier (PS 38/12)

De voorziening is ingesteld ter financiering van het groot onderhoud en vervangings-investeringen Waterstraatcomplex, Noordbrabants Museum en het provinciaal Depot voor bodemvondsten. Een en ander op basis van een meerjarig onderhoudsplan. Onttrekking aan de voorziening geschiedt aan de hand van de werkelijke kosten op basis van het meerjarig onderhoudsplan.

Voorziening onderhoud provinciale gebouwen (PS 24/05)

De onderhoudskosten van de provinciale gebouwen fluctueren jaarlijks. Om deze fluctuerende lasten op te kunnen vangen is een onderhoudsregalisatievoorziening gewenst. Het betreft de provinciale gebouwen: hoogbouw (inclusief audiovisuele voorzieningen/beveiliging en beheer kunstwerken) en de nieuwbouw bij het provinciehuis. Voor het onderhoud aan deze panden worden periodiek zgn. onderhoudsboeken opgesteld.

Voorziening steunpunten

Vanwege de constatering van bodemverontreiniging door zoutopslag bij een aantal steunpunten is in 2018 een voorziening gevormd de saneringskosten. Op basis van vervolgonderzoeken is de omvang van de voorziening initieel vastgesteld op € 5 mln.

Voorziening Onderhoud Busremises

Ten behoeve van de OV-concessies worden posities in busremises genomen. De provincie heeft de beschikking over busremises in Breda, Roosendaal en Uden. Voor de toekomstige onderhoudskosten is een voorziening gevormd met een jaarlijkse toevoeging van ruim € 0,2 mln.

Voorziening Spaarverlof

In de cao is vastgelegd dat medewerkers verlof mogen bijkopen. In tegenstelling tot het reguliere vakantieverlof vervalt of verjaart dit bijgekochte verlof niet. Vanwege deze mogelijkheid in de cao is per 2022 een voorziening gevormd van het totaal van de toekomstige aanspraken voor spaarverlof. Op basis van het totaal van gekocht en opgenomen spaarverlof wordt jaarlijks de voorziening geactualiseerd.

Voorziening transitie veehouderij

De voorziening is bestemd voor afdekking van claims als gevolg van beleidswijzigingen aangaande het Landbouwbeleid.

Voorziening Natuurcompensatie (N69)

Bij de aanpassing van de N69 door provincie Noord-Brabant is bepaald dat op de provincie een verplichting ligt tot compensatie van natuur voor 52,65 ha. Het betreft een fysieke compensatieopgave die in het zoekgebied van de grenscorridor door de provincie (infra) binnen 10 jaar na onherroepelijk vaststellen Provinciaal inpassingsplan moet worden gerealiseerd. Deze voorziening is bestemd voor het uitvoeren van deze natuurcompensatieverplichting.

Voorziening Natuurcompensatie (bijdr. derden)

In het Besluit kwaliteit leefomgeving is bepaald dat provincies regels moeten stellen die moeten verzekeren dat de ontwikkelingen met nadelige gevolgen voor de wezenlijke kenmerken en waarden van een NNN-gebied alleen kunnen worden toegelaten als de nadelige gevolgen tijdig gecompenseerd worden. De compensatie moet zodanig worden uitgevoerd dat de kwaliteit, oppervlakte en samenhang van het natuurnetwerk behouden blijven. Provincie Noord-Brabant heeft hier in de Omgevingsverordening Noord-Brabant via artikel 5.37 t/m 5.39 invulling aan gegeven. In deze artikelen zijn de regels opgenomen wanneer fysieke compensatie of financiële compensatie van natuur noodzakelijk is en op welke manier dit gerealiseerd dient te worden. Indien sprake is van financiële compensatie wordt deze toegevoegd aan de voorziening Natuurcompensatie (bijdr. derden) en vanuit deze voorziening worden de uitgaven gedekt voor het fysiek uitvoeren van de natuurcompensatie.

Voorziening onderhoud fitness

De voorziening is bestemd voor het onderhouden en vervangen van de fitness apparaten. De voorziening is gevormd vanuit de middelen van de vereniging, die per 1 januari 2025 is opgeheven.

Toelichting voorzieningen die rechtstreeks in mindering zijn gebracht op de activa.

Naast de voorzieningen die aan de passivakant van de geprognosticeerde balans zijn opgenomen, kent de provincie ook een aantal voorzieningen waarvan in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten is voorgeschreven dat deze rechtstreeks op de waardering van het actief in mindering gebracht dienen te worden. Het overzicht van deze voorzieningen is eveneens opgenomen.

Voorziening dubieuze debiteuren

Om de oninbaarheid van vorderingen van de provincie op andere partijen af te kunnen dekken wordt jaarlijks bij de jaarrekening het niveau van deze voorziening geactualiseerd.

Voorziening kapitaalverstrekking aan deelnemingen

Voor de opvang van risico's van kapitaalverstrekking aan deelnemingen is een voorziening ingesteld.

Voorzieningen verstrekte geldleningen

Om de risico's van het niet (tijdig) terugontvangen van de verstrekte geldleningen aan deelnemingen, openbare lichamen en andere partijen op te kunnen vangen zijn voorzieningen ingesteld.

Risicovoorziening ontwikkelbedrijf/grondbank

Voor de garantie tot overname van per 2020 niet uitgegeven grond in projectvestiging glastuinbouw Deurne is bij de jaarrekening 2013 een voorziening gevormd tot een bedrag van € 15,4 mln. De voorziening wordt jaarlijks geactualiseerd.

Voorziening grondexploitaties

Ter afdekking van mogelijke verliezen op grondexploitaties is van het Ontwikkelbedrijf is een voorziening ingesteld. Op basis van periodieke actualisatie van de grondexploitaties wordt per project gezien in hoeverre het treffen/verhogen/verlagen van de voorziening nodig is. De voorziening wordt gevoed vanuit de Risicoreserve Ontwikkelbedrijf.

Voorziening leningen Brabant C

Betreft voorziening op door Brabant C verstrekte leningen. Op basis van de jaarrekening en projectrapportage Brabant C wordt voor de door Brabant C verstrekte leningen bepaald in hoeverre voorziening moet worden getroffen. Hierbij wordt één op één aangesloten bij de beoordeling van de leningen door Brabant C.

Verloop van de voorzieningen

Bijlage 11

Overzicht van voorzieningen	Saldo per 01-01-25	Toevoeging	Verminderen:		Saldo per 31-12-25	Toevoeging	Verminderen:		Saldo per 31-12-26	Toevoeging	Verminderen:		Saldo per 31-12-27
			vrijval	aanwending			vrijval	aanwending			vrijval	aanwending	
Voorziening APPA	11.634.691	-	-	-	11.634.691	-	-	-	11.634.691	-	-	-	11.634.691
Voorziening Grondwaterheffing	27.715.295	8.364.689	-	12.673.324	23.406.660	8.613.820	-	2.367.934	29.652.546	8.613.820	-	27.807.886	10.458.480
Voorziening Museumkwartier	1.025.765	953.711	-	254.774	1.724.702	823.935	-	254.774	2.293.863	852.206	-	254.774	2.891.295
Voorziening Onderhoud Provinciehuis	4.331.261	1.352.105	-	1.361.151	4.322.215	1.677.662	-	1.234.388	4.765.489	1.677.662	-	1.234.388	5.208.763
Voorziening Sanering Steunpunten	3.005.373	-	-	-	3.005.373	-	-	-	3.005.373	-	-	-	3.005.373
Voorziening Busremise Breda	612.835	222.456	-	-	835.291	229.259	-	-	1.064.550	229.259	-	-	1.293.809
Voorziening Spaarverlof (medew)	2.725.995	-	-	-	2.725.995	-	-	-	2.725.995	-	-	-	2.725.995
Voorziening transitie veehouderij	951.941	-	-	-	951.941	-	-	-	951.941	-	-	-	951.941
Voorziening Natuurcompensatie (N69)	3.682.146	-	-	642.049	3.040.097	-	-	-	3.040.097	-	-	-	3.040.097
Voorziening Natuurcomp.(bijdr.derden)	8.480.155	20.000	-	3.442.895	5.057.260	-	-	1.524.988	3.532.272	-	-	-	3.532.272
Voorziening Onderhoud Fitness	-	117.800	-	-	117.800	-	-	-	117.800	-	-	-	117.800
	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Totaal Voorzieningen	64.165.458	11.030.761	-	18.374.193	56.822.026	11.344.676	-	5.382.084	62.784.618	11.372.947	-	29.297.048	44.860.517

Verloop van voorzieningen die rechtstreeks in mindering zijn gebracht op de activa

Overzicht van voorzieningen	Saldo per 01-01-25	Toevoeging	Verminderen:		Saldo per 31-12-25	Toevoeging	Verminderen:		Saldo per 31-12-26	Toevoeging	Verminderen:		Saldo per 31-12-27
			vrijval	aanwending			vrijval	aanwending			vrijval	aanwending	
Voorziening Dubieuze Debiteuren	826.546	-	-	-	826.546	-	-	-	826.546	-	-	-	826.546
Voorziening leningen aan deelnemingen	6.779.637	-	-	-	6.779.637	-	-	-	6.779.637	-	-	-	6.779.637
Voorziening overige leningen	7.272.764	2.397.007	-	1.480.500	8.189.271	-	-	-	8.189.271	-	-	-	8.189.271
Voorziening Kap.verstreking aan deelnemingen	4.358.000	-	-	-	4.358.000	-	-	-	4.358.000	-	-	-	4.358.000
Risicovoorziening Ontwikkelbedrijf/grondbank	17.636.766	-	-	-	17.636.766	-	-	-	17.636.766	-	-	-	17.636.766
Voorziening Grondexploitaties	9.067.500	-	-	-	9.067.500	-	-	-	9.067.500	-	-	-	9.067.500
Voorziening Leningen Openbare Lichamen	3.850.000	-	-	-	3.850.000	-	-	-	3.850.000	-	-	-	3.850.000
Voorziening Brabant C	297.081	-	-	-	297.081	-	-	-	297.081	-	-	-	297.081
Totaal verrek. voorzieningen	50.088.294	2.397.007	-	1.480.500	51.004.801	-	-	-	51.004.801	-	-	-	51.004.801

Verloop van de voorzieningen

Bijlage 11

Overzicht van voorzieningen	Saldo per 31-12-27	Toevoeging	Verminderen:		Saldo per 31-12-28	Toevoeging	Verminderen:		Saldo per 31-12-29
			vrijval	aanwending			vrijval	aanwending	
Voorziening APPA	11.634.691	-	-	-	11.634.691	-	-	-	11.634.691
Voorziening Grondwaterheffing	10.458.480	8.613.820	-	11.029.902	8.042.398	8.613.820	-	6.459.402	10.196.816
Voorziening Museumkwartier	2.891.295	656.325	-	254.774	3.292.846	686.318	-	254.774	3.724.390
Voorziening Onderhoud Provinciehuis	5.208.763	1.677.662	-	1.234.388	5.652.037	1.677.662	-	1.234.388	6.095.311
Voorziening Sanering Steunpunten	3.005.373	-	-	-	3.005.373	-	-	-	3.005.373
Voorziening Busremise Breda	1.293.809	229.259	-	-	1.523.068	229.259	-	-	1.752.327
Voorziening Spaarverlof (medew)	2.725.995	-	-	-	2.725.995	-	-	-	2.725.995
Voorziening transitie veehouderij	951.941	-	-	-	951.941	-	-	-	951.941
Voorziening Natuurcompensatie (N69)	3.040.097	-	-	-	3.040.097	-	-	-	3.040.097
Voorziening Natuurcomp.(bijdr.derden)	3.532.272	-	-	-	3.532.272	-	-	-	3.532.272
Voorziening Onderhoud Fitness	117.800	-	-	-	117.800	-	-	-	117.800
	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Totaal Voorzieningen	44.860.517	11.177.066	-	12.519.064	43.518.519	11.207.059	-	7.948.564	46.777.014

Verloop van voorzieningen die rechtstreeks in mindering zijn gebracht op de activa

Overzicht van voorzieningen	Saldo per 31-12-27	Toevoeging	Verminderen:		Saldo per 31-12-28	Toevoeging	Verminderen:		Saldo per 31-12-29
			vrijval	aanwending			vrijval	aanwending	
Voorziening Dubieuze Debiteuren	826.546	-	-	-	826.546	-	-	-	826.546
Voorziening leningen aan deelnemingen	6.779.637	-	-	-	6.779.637	-	-	-	6.779.637
Voorziening overige leningen	8.189.271	-	-	-	8.189.271	-	-	-	8.189.271
Voorziening Kap.verstreking aan deelnemingen	4.358.000	-	-	-	4.358.000	-	-	-	4.358.000
Risicovoorziening Ontwikkelbedrijf/grondbank	17.636.766	-	-	-	17.636.766	-	-	-	17.636.766
Voorziening Grondexploitaties	9.067.500	-	-	-	9.067.500	-	-	-	9.067.500
Voorziening Leningen Openbare Lichamen	3.850.000	-	-	-	3.850.000	-	-	-	3.850.000
Voorziening Brabant C	297.081	-	-	-	297.081	-	-	-	297.081
Totaal verrek. voorzieningen	51.004.801	-	-	-	51.004.801	-	-	-	51.004.801

Bijlage 12. Vaste schulden

Vaste schulden

Bijlage 12

Lening-nummer	Oorspronkelijk bedrag van de geldlening	Rente-percentage	Restantbedrag van de lening per 1-1-2024	Bedrag van de in de loop van het dienstjaar op te nemen leningen	Bedrag van de rente of het rentebestanddeel	Bedrag van de aflossing of het aflossingsbestanddeel	Restantbedrag van de lening per 31-12-2024
---------------	---	------------------	--	--	---	--	--

Onderhandse leningen van binnenlandse banken en overige financiële instellingen

BOM-lening	2.566.666	PM	2.566.666	0	PM	0	2.566.666
Totaal	2.566.666	PM	2.566.666	0	PM	0	2.566.666

Lening-nummer	Oorspronkelijk bedrag van de geldlening	Rente-percentage	Restantbedrag van de lening per 1-1-2025	Bedrag van de in de loop van het dienstjaar op te nemen leningen	Bedrag van de rente of het rentebestanddeel	Bedrag van de aflossing of het aflossingsbestanddeel	Restantbedrag van de lening per 31-12-2025
---------------	---	------------------	--	--	---	--	--

Onderhandse leningen van binnenlandse banken en overige financiële instellingen

BOM-lening	2.566.666	PM	2.566.666	0	PM	0	2.566.666
Totaal	2.566.666		2.566.666	0	0	0	2.566.666

Lening-nummer	Oorspronkelijk bedrag van de geldlening	Rente-percentage	Restantbedrag van de lening per 1-1-2026	Bedrag van de in de loop van het dienstjaar op te nemen leningen	Bedrag van de rente of het rentebestanddeel	Bedrag van de aflossing of het aflossingsbestanddeel	Restantbedrag van de lening per 31-12-2026
---------------	---	------------------	--	--	---	--	--

Onderhandse leningen van binnenlandse banken en overige financiële instellingen

BOM-lening	2.566.666	PM	2.566.666	0	PM	0	2.566.666
Totaal	2.566.666		2.566.666	0	0	0	2.566.666

Lening-nummer	Oorspronkelijk bedrag van de geldlening	Rente-percentage	Restantbedrag van de lening per 1-1-2027	Bedrag van de in de loop van het dienstjaar op te nemen leningen	Bedrag van de rente of het rentebestanddeel	Bedrag van de aflossing of het aflossingsbestanddeel	Restantbedrag van de lening per 31-12-2027
---------------	---	------------------	--	--	---	--	--

Onderhandse leningen van binnenlandse banken en overige financiële instellingen

BOM-lening	2.566.666	PM	2.566.666	0	PM	0	2.566.666
Totaal			2.566.666	0	0	0	2.566.666

Lening-nummer	Oorspronkelijk bedrag van de geldlening	Rente-percentage	Restantbedrag van de lening per 1-1-2028	Bedrag van de in de loop van het dienstjaar op te nemen leningen	Bedrag van de rente of het rentebestanddeel	Bedrag van de aflossing of het aflossingsbestanddeel	Restantbedrag van de lening per 31-12-2028
---------------	---	------------------	--	--	---	--	--

Onderhandse leningen van binnenlandse banken en overige financiële instellingen

BOM-lening	2.566.666	PM	2.566.666	0	PM	0	2.566.666
Totaal			2.566.666	0	0	0	2.566.666

Bijlage 13. Garantieverplichtingen

Rechtspersoon en maatregel	Garantieverplichting	Maximum risico voor provincie	Percentage af te dekken	Afdekking in Risicoreserve / voorziening	Toelichting
Havenschap Moerdijk	Geldleningen Havenschap	0	-	-	T.a.v. de door het Havenschap te sluiten geldleningen staat elk der deelnemers naar rato in (provincie en gemeente Moerdijk ieder voor 50%) voor de betaling van rente en aflossingen, zonder dat daarvoor een afzonderlijk besluit is vereist. In de PS-vergadering van 2 juli 2016 is ingestemd met de nieuwe governance van het Havenbedrijf en het Havenschap. Daarbij is ook ingestemd met de wijze waarop het Havenbedrijf zal worden gefinancierd. De financiering van het Havenbedrijf gebeurt door het Havenschap. De leningen die het Havenschap aantrekt worden direct doorgezet naar het Havenbedrijf. Daartoe is een kredietovereenkomst opgesteld waarin een kredietplafond is vastgesteld van € 280 miljoen. Jaarlijks wordt door het bestuur van het Havenschap een kredietlimiet vastgesteld die niet mag uitstijgen boven het kredietplafond. De kredietlimiet voor 2025 is op 6 januari 2025 bepaald op € 255,3 miljoen. Ter beperking van het risico heeft het Havenschap zekerheidsrecht op alle bezittingen van het Havenbedrijf (hypotheekrecht op alle vastgoed en pandrecht op alle vorderingen). Bij de vaststelling van de Havenstrategie Moerdijk 2013 t.b.v. kern Moerdijk is door PS op 4 juli 2014 (Statenbesluit 29/14) ingestemd met een mogelijke garantstelling voor eventuele aanvullende financiering van max. € 12,5 mln. Op 9 december 2014 is door GS besloten om een incidentele subsidie te verlenen van € 22.500.000 in de vorm van een geldlening (€ 10.000.000) en in de vorm van een garantstelling (€ 12.500.000) aan de gemeente Moerdijk voor de uitvoering van de waarborgregeling Kern Moerdijk voor de periode tot 1 januari 2030 in het kader van de Algemene subsidieverordening Noord-Brabant. Per 1 januari 2030 draagt de gemeente Moerdijk de waarborgregeling over aan Havenbedrijf Moerdijk. In 2020 heeft een tussentijdse evaluatie plaats gevonden van de waarborgregeling. Op basis van de uitkomsten van deze evaluatie is met de gemeente Moerdijk en het Havenbedrijf besproken op welke wijze de financieringslasten van de waarborgregeling kunnen worden verminderd. Dat heeft geleid tot verlaging van de rentelasten per 1-1-2021 en een deel van de lening is tussentijds afgelost, maar kan naar behoefte worden opgenomen. De beschikbare weerstandscapaciteit bedraagt per ultimo 2024 € 150,0 miljoen voor winstbestemming. Het weerstandsvermogen van het Havenbedrijf wordt daarmee voldoende groot geacht om (on)voorziene tegenvallers op te vangen.

Rechtspersoon en maatregel	Garantieplichting	Maximum risico voor provincie	Percentage af te dekken	Afdekking in Risicoreserve / voorziening	Toelichting
BNG Bank	Financiering van RvR CV's	50.000.000	-	4.804.988	In 2002 is besloten tot een 2e tranche van maximaal € 155,0 mln. Het uiteindelijke programma inclusief rente t/m 2011, sanering glastuinbouwlocaties en MOB-complexen heeft een omvang van € 131,0 mln. Ultimo 2023 staat hiervan € 41,3 mln. open. De ORR moet dit bedrag terugverdienen. De provincie is 100% eigenaar van Ruimte voor Ruimte Beheer BV en voor 99% van de CV. Deze overname was gebaseerd op een positieve businesscase met bijbehorende risico-analyse. Jaarlijks wordt de businesscase geüpdatet. De laatste versie is GREX 2024Q4 en deze sluit op een positief resultaat dat wordt ingezet voor ORR 3.0 in het kader van het oplossen van maatschappelijke knelpunten. In 2018 is de achtergestelde lening van € 15 miljoen omgezet in een agiostorting. Voor de externe financiering is in januari 2016 een lening van maximaal € 50 miljoen aangetrokken bij de BNG Bank. De provincie heeft zich hiervoor borg gesteld, maar daarvoor in de plaats heeft de provincie de mogelijkheid om hypotheek te vestigen op de gronden van de RvR CV. In 2024 is geen borgstellingsvergoeding ontvangen van RvR CV. Eventuele vergoeding wordt ook in mindering gebracht op de terug te verdienen sloopvergoedingen. Per eind 2024 bedraagt de uitstaande kredietfaciliteit - volgens opgave van de ORR BV en de BNG nihil
Nationaal Groenfonds	Garantstellingen in het kader van de voorfinanciering subsidieregeling particulier natuurbeheer Noord-Brabant	23.136.300	-	-	Aan het Groenfonds zijn twee garantstellingen afgegeven voor de voorfinanciering van de provinciale subsidieregeling particulier natuurbeheer. De eerste garantstelling betreft de betalingsverplichtingen die voortvloeien uit de leningen die Groenfonds aantrekt. De tweede garantstelling heeft betrekking op als de subsidiegrondslag vervalt. Bij elkaar genomen gaat het om maximaal € 23,1 mln. De garanties lopen door tot 2042 PS(29/08).
Energiefonds Brabant BV	Garantie om risico's tot en met de eerste boring van de projecten af te dekken. EFB participeert voor € 3,5 mln. in Geothermie BV.	3.500.000	100%	-	Het genoemde bedrag is een maximum subsidiebedrag. Voor zover noodzakelijk en adequaat in relatie tot het doel van de subsidie komt het waardeverlies van het geïnvesteerde vermogen in de activiteiten tot en met de eerste boring inclusief projectontwikkeling, bodemonderzoek en booractiviteiten ten behoeve van 5 aardwarmteprojecten in aanmerking voor de subsidie. De omschrijving van deze activiteiten is gebaseerd op de aanvraag. Er zijn drie scenario's: 1. Er is sprake van een misboring die leidt tot een uitkering van de Regeling Nationale EZ-subsidies (RNES) en stopzetting van het betreffende aardwarmteproject; 2. Er is sprake van een boring waarbij de RNES-verzekering niet uitkeert, maar de reservoir-capaciteit zodanig is dat een waardevermindering optreedt van de investering; 3. Het project wordt gedurende de ontwikkelingsperiode, maar voordat de eerste boring plaatsvindt, stopgezet vanwege gegronde redenen.

Rechtspersoon en maatregel	Garantieverblijving	Maximum risico voor provincie	Percentage af te dekken	Afdekking in Risicoreserve / voorziening	Toelichting
Fonds Nazorg gesloten stortplaatsen	Garantstelling dekking negatieve egaliseringsreserve Fonds Nazorg gesloten stortplaatsen.	5.064.861		5.064.861	De provincie staat garant voor een eventueel negatieve egaliseringsreserve bij de gesloten stortplaatsen. Uit de Jaarrekening 2024 van het Nazorgfonds blijkt dat de egaliseringsreserve van het Nazorgfonds per 31 december 2024 negatief is. Het in 2024 behaalde resultaat van de belegde voorziening gesloten stortplaatsen in het Nazorgfonds is positief. Na de verplichte jaarlijkse oprenting van de voorziening gesloten stortplaatsen met 3,45% en na aftrek van kosten is € 341.039 toegevoegd aan de egaliseringsreserve. De waarde van de egaliseringsreserve per 31 december 2024 bedraagt hiermee negatief € 5.064.861. Eind 2023 was de waarde nog negatief € 5.405.901. Op advies van de accountant is de provinciale voorziening opgeheven en is € 5.405.901 ten gunste gebracht van het jaarrekeningresultaat 2023. In 2024 is, na besluit van Provinciale Staten, het bedrag ondergebracht in de Reserve dekking tekorten Gesloten Stortplaatsen. Vanaf 2024 worden tekorten bij de gesloten stortplaatsen gedekt door deze reserve.
Nationaal Groenfonds	Garantstelling lening aan Mts. Habraken	92.592		-	Per 1 januari 2021 hebben de provincie Noord-Brabant en het Nationaal Groenfonds (NGF) besloten om het in 2018 opgerichte Transitiefonds Veehouderijen te beëindigen. Het NGF heeft het ingelegde bedrag na aftrek van de kosten aan de provincie terugbetaald. Er was 1 lening verstrekt. De provincie heeft voor haar deel (2/3e) een garantie afgegeven, mocht de debiteur in gebreke blijven bij terugbetaling. Er is geen afdekking voorzien. Het openstaande bedrag is de vordering per 31-12-2024.

Rechtspersoon en maatregel	Garantieverbpllichting	Maximum risico voor provincie	Percentage af te dekken	Afdekking in Risicoreserve / voorziening	Toelichting
Gemeente Moerdijk	Garantstelling m.b.t. Moerdijkregeling in relatie tot "Powerport"	1.600.000		1.600.000	Het aandeel van het Rijk in de risicoafdekking (5/9e deel) wordt via een doeluitkering (via het provinciefonds) aan de provincie uitgekeerd in 2025. Ook dit bedrag (€ 2,6 miljoen) wordt dan in de Algemene Risicoreserve gestort. Ieder jaar vindt een evaluatie plaats om onder andere te bezien of de risico's niet hoger uitvallen. In het geval dat er sprake is van een hoger risico, blijft de verdeling tussen Rijk, provincie en gemeente respectievelijk 5/9e , 3/9e en 1/9e en zullen partijen daar weer aanvullende afspraken over maken. Partijen zijn het er ook over eens dat de looptijd verlengd kan worden als er nog geen Gebiedsplan ligt en ook in dat geval zal de verdeling in stand blijven. Dit is niet in lijn met het eerdere GS besluit. Er is dan ook geen aanvullende dekking geregeld buiten de € 1,6 miljoen. Deze € 1,6 miljoen is in gelijke verdeling gedekt vanuit programma's WWL en MenE. Er is een nieuw GS besluit benodigd (conform besluit C2357150) om aanvullende dekking te verzekeren. Deze kan niet automatisch verkregen worden bij de programma's die nu voorzien in de dekking. Instemmen met het voorgesteld besluit heeft dus als risico dat als er bij een significante afwijking van de risicoreservering of met een besluit tot langere looptijd van de regeling dan 2 jaar nieuwe dekking voor het provinciale aandeel dient te worden verzekerd. Indien er geen dekking gevonden kan worden voor dit op dit moment niet te voorziene bedrag, bestaat het risico dat eerdere afhechting van de regeling onderdeel wordt van de inzet op de jaarlijkse BOL overleggen ter beheersing van de financiële risico's."
Afdekking garanties		83.393.753		11.469.849	

Bijlage 14. Berekening EMU-saldo



Centraal Bureau voor de Statistiek

www.cbs.nl/kredo

Vragenlijst

Berekening EMU-saldo

Provincie Provincie Noord Brabant (030010)

Algemene gegevens:

Overheidslaag:

Berichtgevernaam:

Berichtgevernummer:

Jaar:

Provincie

Provincie Noord Brabant

030010

2026

Bestandsnaam:

EMU26003030010.XLS

Omschrijving	2025	2026	2027
	x € 1000,- Volgens realisatie tot en met sept. 2025, aangevuld met raming resterende periode	x € 1000,- Volgens begroting 2026	x € 1000,- Volgens meerjarenraming in begroting 2026
1. Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	78.931	-30.182	-8.819
2. Mutatie (im)materiële vaste activa	18.138	55.344	78.157
3. Mutatie voorzieningen	-7.343	5.963	-17.924
4. Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	-7.993	0	0
5. Verwachte boekwinst/verlies bij de verkoop van financiële vaste activa en (im)materiële vaste activa, alsmede de afwaardering van financiële vaste activa	5.063	0	0
Berekend EMU-saldo	56.379	-79.564	-104.899

Ruimte voor uw toelichting

Bijlage 15.

Investeringschema

Investeringschema 2025-2029

	Bedragen x € 1.000				
	2025	2026	2027	2028	2029
1. Provinciale investeringen					
<u>Bedrijfsvoering en Financiën</u>					
Doorontwikkeling HvB	3.775	0	0	0	0
Verduurzaming Nieuwbouw	0	1.140	0	0	0
ICT en Automatisering	750	750	2.250	850	2.350
<i>Subtotaal Middelen</i>	<i>4.525</i>	<i>1.890</i>	<i>2.250</i>	<i>850</i>	<i>2.350</i>
<u>Strategie en beleid</u>					
N-261	0	3.100	0	0	0
Wegeninvesteringen	1.930	7.951	89.225	109.480	33.925
Steunpunten en districtskantoren	188	400	400	400	2.900
Materieel provinciale wegen	1	0	0	0	200
LED verlichting Wegeninvestering	540	0	0	0	2.500
Wegeninvesteringen	48.073	63.110	28.595	0	34.300
Wegeninvesteringen	453	9.000	0	0	0
Wegeninvesteringen	296	0	0	0	0
Wegeninvesteringen	4.371	23.000	16.343	0	190.000
Wegeninvesteringen Busremise Breda (perceel)	414	0	0	0	0
Wegeninvesteringen Busremise Breda (Ontwikkeling)	7.249	0	0	0	0
Hub-Locaties	1.470	0	0	0	0
Verduurzaming Museumkwartier	112	138	187	641	498
Subtotaal E&M	65.097	106.699	134.750	110.521	264.323
Totaal provinciale investeringen	69.622	108.589	137.000	111.371	266.673

III Financiële positie – Uitwerking paragraaf weerstandsvermogen

Bijlage 16. Uitwerking paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing

Deze bijlage bevat een nadere toelichting als onderdeel van de paragraaf 4 Weerstandsvermogen en bestaat uit twee onderdelen:

- Totaal overzicht risico-inventarisatie en afdekking, met daarin een nadere specificatie van de afdekking van risico's binnen de algemene risicoreserve;
- De voorgeschreven kengetallen m.b.t. de financiële positie in overeenstemming met BBV art. 11 en art. 71.

a. Risico-inventarisatie en afdekking

	bedragen x € 1.000	Risico-aandeel provincie	Percentage af te dekken	Benodigde dekking	Aanwezige dekking begroting	Restrisico binnen grondbedrijf (incl. voorziening)	Restrisico binnen Risicores.	totaalrisico	Toelichting
1. Financieel belang en risico's i.r.t. verbonden partijen									Zie paragraaf 6 Verbonden partijen
1.1 balanswaarde deelnemingen / aandelen (bijlage 9a)	96.308	divers		67.118	5.055	9.008	53.055	62.063	Risico-aandeel provincie betreft de bruto balanswaarde excl. getroffen voorzieningen en specifieke afdekking in reserves. De getroffen voorzieningen bedragen ca. €4,4 mln. Voor ca. € 0,7 mln. in een specifieke reserve. Daarnaast wordt het risico voor ca. € 9 mln. afgedekt in de reserve ontwikkelbedrijf.
1.2 niet volgestort aandelenkapitaal	570	100%		2.567 570	2.567 0		570	570	Lening van het Rijk, i.v.m. overname aandelen BOM met gesloten beurs betreft € 556.000 Eindhoven Airport en € 14.000 NV Waterschapsbank
2. Leningen en overige kapitaalverstrekkingen									
2.1 leningen aan deelnemingen en overige verbonden partijen (bijlage 9c)	361.696	divers		324.306	285.200	4.294	34.812	39.106	zie bijlage verstrekte geldleningen, dekking in de begroting betreft: de voorziening leningen, de reserve investeringsagenda voor de gevormde fondsen en de immunisatieportefeuille.
2.2 overige leningen publieke lichamen (bijlage 9c)	175.071	divers		88.213	68.929	8.903	10.381	19.284	zie bijlage verstrekte geldleningen, dekking in de begroting betreft: de voorziening leningen, de reserve investeringsagenda voor de

	bedragen x € 1.000	Risico- aandeel provincie	Percentage af te dekken	Benodigde dekking	Aanwezige dekking begroting	Restrisico binnen grondbedrijf (incl. voorziening)	Restrisico binnen Risicores.	totaalrisico	Toelichting
2.3	overige leningen decentrale overheden (bijlage 9c)	2.134.608	divers	2.112.106	2.107.873	1.350	2.883	4.233	gevormde fondsen en de immunisatieportefeuille leningen vormen onderdeel van de treasury activiteiten en worden voornamelijk afgedekt binnen de immunisatieportefeuille en een voorziening
3. Waarborgen en garanties									
3.1	overige garantieverplichtingen (bijlage 13)	83.394	divers	11.470	0	0	11.470	11.470	zie toelichtingen bijlage 13
4. Majeure projecten									Zie desbetreffende programma's
a	claims rond beleidswijzigingen ruimtelijke ordening	4.400	100%	4.400	0		4.400	4.400	Benodigde dekking is inclusief de getroffen voorziening
b	projecten/beleidsrisico's ontwikkelbedrijf	36.033	100%	36.033	0	36.033	0	36.033	zie paragraaf grondbeleid/ontwikkelbedrijf
c	overige krediet ontwikkelbedrijf	19.450	100%	19.450	0	19.450	0	19.450	zie paragraaf grondbeleid/ontwikkelbedrijf
e	Gebiedsontwikkeling Fellenoord	56.200	50%	28.100	0	0	28.100	28.100	afdekking van de grondexploitatie voor gebiedsontwikkeling Fellenoord
5. Bedrijfsrisico's									
	juridische en procesrisico's (3%-norm)	20.902	100%	20.902	0		20.902	20.902	buffer 3% netto structurele begrotingsomvang wordt gereserveerd voor bedrijfsrisico's
	totaal (rest-)risico's	-	-	2.715.236	2.469.624	79.039	166.573	245.612	

b. Kengetallen m.b.t. de financiële positie

Het BBV schrijft verplichte kengetallen voor in de begroting en jaarstukken. Het opnemen van de kengetallen in begroting en jaarstukken past in het streven naar meer transparantie. Tevens wordt beoogd Provinciale Staten in staat te stellen gemakkelijker inzicht te krijgen in de financiële positie met het oog op hun kaderstellende en controlerende rol.

Daarnaast wordt met de invoering van de kengetallen een verbetering van de onderlinge vergelijkbaarheid en de signaalfunctie beoogd.

De voorgeschreven kengetallen betreffen:

- 1a Netto schuldquote
- 1b Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen
- 2 Solvabiliteitsratio
- 3 Grondexploitatie
- 4 Structurele exploitatieruimte
- 5 Belastingcapaciteit

Het BBV kent geen regels voor de presentatie van vlottende activa en korte passiva ten tijde van de begroting. De balanswaarde van de toekomstige vlottende activa en korte passiva per 31 december 2025 en volgende jaren kan op basis van de huidige regelgeving niet eenduidig worden bepaald. Op advies van het ministerie van BZK is bij de bepaling van de kengetallen voor de waarden van de vlottende activa en korte passiva het gemiddelde genomen van de balanswaarden in de jaren 2022 t/m 2024.

Ad 1a) Netto schuldquote

Hoe hoger de schuld, hoe hoger de netto schuldquote. De netto schuld weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de provincie ten opzichte van de eigen middelen. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie.

Netto schuldquote (ultimo jaar)		bedragen x € 1.000					
	Rek. 2024	Begr.2025	Begr.2026	Begr.2027	Begr.2028	Begr.2029	
A Vaste schulden (BBV art. 46)	2.567	2.567	2.567	2.567	2.567	2.567	
B Netto vlottende schuld (BBV art. 48)	83.657	111.762	111.762	111.762	111.762	111.762	
C Overlopende passiva (BBV art. 49)	867.147	754.594	553.894	358.794	448.694	770.894	
D Uitzettingen > 1 jr (BBV art.36 lid d,e,f)	653.222	573.220	530.495	378.920	324.920	205.420	
E Uitzettingen < 1 jr (BBV art.39)	1.085.344	1.024.896	1.024.896	1.024.896	1.024.896	1.024.896	
F Liquide middelen (BBV art.40)	25	28	28	28	28	28	
G Overlopende activa (BBV art 40a)	258.850	257.487	257.487	257.487	257.487	257.487	
Netto schuld (A+B+C-D-E-F-G)	-1.044.070	-986.707	-1.144.682	-1.188.207	-1.044.307	-602.607	
H Totaal baten (BBV art.17 lid a,b / art.27 lid a,b)	1.060.915	1.050.682	1.012.234	1.020.840	996.743	1.002.051	
Netto schuldquote (netto schuld/totaal baten)	-98,4%	-93,9%	-113,1%	-116,4%	-104,8%	-60,1%	

De provincie Noord-Brabant heeft een negatieve schuldquote, en dat is gunstig. Bij een negatieve schuldquote is er geen sprake van een netto schuldenlast ofwel de vorderingen zijn hoger dan de schulden. De provincie heeft vanwege de verkoop van de aandelen Essent voldoende middelen beschikbaar en hoeft geen leningen aan te gaan.

Ad 1b) Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

De gecorrigeerde netto schuldquote geeft inzicht in het effect van de verstrekte geldleningen op de schuldquote. (netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen). Hiermee wordt in beeld gebracht wat het aandeel van de verstrekte leningen is en wat dit betekent voor de schuldenlast.

<i>Netto schuldquote (ultimo jaar)</i>				bedragen x € 1.000		
gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	Rek. 2024	Begr.2025	Begr.2026	Begr.2027	Begr.2028	Begr.2029
A Vaste schulden (BBV art. 46)	2.567	2.567	2.567	2.567	2.567	2.567
B Netto vlottende schuld (BBV art. 48)	83.657	111.762	111.762	111.762	111.762	111.762
C Overlopende passiva (BBV art. 49)	867.147	754.594	553.894	358.794	448.694	770.894
D Financiële vaste activa excl.kapitaalverstrekking (BBV art.36 lid b,c,d,e,f)	3.460.105	3.498.890	3.218.790	2.918.710	2.788.665	2.597.630
E Uitzettingen < 1 jr (BBV art.39)	1.085.344	1.024.896	1.024.896	1.024.896	1.024.896	1.024.896
F Liquide middelen (BBV art.40)	25	28	28	28	28	28
G Overlopende activa (BBV art 40a)	258.850	257.487	257.487	257.487	257.487	257.487
Gecorrigeerde netto schuld (A+B+C-D-E-F-G)	-3.850.953	-3.912.377	-3.832.977	-3.727.997	-3.508.053	-2.994.817
H Totaal baten (BBV art.17 lid a,b / art.27 lid a,b)	1.060.915	1.050.682	1.012.234	1.020.840	996.743	1.002.051
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen (netto schuld/totaal baten)	-363,0%	-372,4%	-378,7%	-365,2%	-352,0%	-298,9%

Het verschil tussen 1a de netto schuldquote en 1b de gecorrigeerde netto schuldquote betreft het effect van de door de provincie verstrekte leningen (zie bijlage 3b Verstrekte geldleningen). Het verschil met 1a Netto schuldquote is zichtbaar op regel D. Logischerwijze wordt de netto schuld lager als ook de door de provincie verstrekte leningen worden meegenomen in de berekening.

Ad 2) Solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de provincie in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. De solvabiliteit is de verhouding van het eigen vermogen ten opzichte van het totale vermogen, uitgedrukt in een percentage. Het eigen vermogen bestaat uit de reserves van de provincie. Hoe hoger de solvabiliteitsratio hoe groter het deel van de activa dat is gefinancierd met eigen middelen en hoe groter de financiële weerbaarheid van de provincie.

<i>Solvabiliteits ratio</i>				bedragen x € 1.000		
	Rek. 2024	Begr.2025	Begr.2026	Begr.2027	Begr.2028	Begr.2029
a Eigen vermogen (BBV art.42)	4.553.710	4.632.641	4.602.459	4.593.641	4.419.819	4.097.362
b Totaal vermogen (BBV art.41 en 47)	5.571.246	5.558.386	5.333.567	5.111.724	5.026.460	5.029.362
Solvabiliteitsratio (a/b)	81,7%	83,3%	86,3%	89,9%	87,9%	81,5%

Met een solvabiliteitspercentage van 86,3 % in 2026 komt de provincie uit op een gezonde vermogenspositie.

Ad 3) Kengetal grondexploitatie

In het kengetal voor grondexploitatie dienen gronden te worden opgenomen die als 'voorraad' bouwgronden in exploitatie op de balans zijn opgenomen. Dit om inzicht te geven in de terug te verdienen boekwaarde van de gronden bij verkoop of exploitatie. Voor de berekening van dit kengetal worden de voorraden bouwgrond in exploitatie bij elkaar opgeteld en gedeeld door de totale baten uit de programmabegroting of jaarstukken en uitgedrukt in een percentage.

<i>Kengetal grondexploitatie</i>		bedragen x € 1.000				
	Rek. 2024	Begr.2025	Begr.2026	Begr.2027	Begr.2028	Begr.2029
Bouwgronden in exploitatie (BBV art.38 lid b)	6.081	2.060	2.358	2.375	2.415	2.305
a Totaal	6.081	2.060	2.358	2.375	2.415	2.305
b Totaal baten (BBV art.17 lid a,b / art.27 lid a,b)	1.060.915	1.050.682	1.012.234	1.020.840	996.743	1.002.051
Kengetal grondexploitatie (a/b)	0,6%	0,2%	0,2%	0,2%	0,2%	0,2%

Ad 4) Structurele exploitatieruimte

De structurele exploitatieruimte wordt bepaald door het saldo van de structurele baten en lasten gedeeld door de totale baten en uitgedrukt in een percentage.

Bij incidentele lasten of baten gaat het om activiteiten die zich gedurende maximaal drie jaar voordoen. Voorbeelden van structurele baten zijn de algemene uitkering uit het provinciefonds en de inkomsten uit de motorrijtuigenbelasting. Bij structurele lasten gaat het om de lasten die worden gemaakt voor het uitvoeren van structureel beleid, om bedrijfsvoeringlasten en kapitaallasten.

<i>Kengetal structurele exploitatieruimte</i>		bedragen x € 1.000				
	Rek. 2024	Begr.2025	Begr.2026	Begr.2027	Begr.2028	Begr.2029
Struct.lasten (BBV art.17c, art.19c, 27c, 28c)	539.368	628.668	713.613	742.796	724.076	748.430
Struct.baten (BBV art.17c, art.19c, 27c, 28c)	833.613	922.928	938.688	984.865	983.537	1.002.051
Structurele stortingen in reserves (BBV art.19d, 28d)*	0	0	0	0	0	0
Structurele onttrekkingen reserves (BBV art.19d, 28d)*	0	0	0	0	0	0
a Structureel batig saldo	294.245	294.260	225.075	242.069	259.461	253.621
b Totaal baten (BBV art.17 lid a,b / art.27 lid a,b)	1.060.915	1.050.682	1.012.234	1.020.840	996.743	1.002.051
Structurele exploitatieruimte (a/b)	27,7%	28,0%	22,2%	23,7%	26,0%	25,3%

* Noord-Brabant merkt alle mutaties in de reserves als incidenteel aan.

Als de structurele baten hoger zijn dan de structurele lasten bevordert dat de wendbaarheid (flexibiliteit) van de begroting. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten te dekken. Dit is voor alle gepresenteerde jaren het geval.

Ad 5) Belastingcapaciteit

Voor de provincies wordt de belastingcapaciteit gerelateerd aan de hoogte van het gemiddelde landelijke gehanteerde tarief voor de opcenten. Hoewel bij de provincies het opcententarief op de motorrijtuigenbelasting wettelijk is gemaximeerd, is door het ministerie van BZK omwille van eenheid van de systematiek, de belastingcapaciteit van een provincie gerelateerd aan het gemiddelde landelijk tarief.

Elke provincie heeft de mogelijkheid om het aantal opcenten te verhogen tot het maximaal aantal te heffen opcenten zoals dat door het Rijk wordt bepaald. Geen van de provincies maakt gebruik van dit maximale tarief (maximaal tarief 2026: 143,9).

De belastingcapaciteit van provincies wordt met dit voorgeschreven kengetal, berekend door het aantal opcenten in jaar t te vergelijken met het gemiddelde van het aantal opcenten van alle provincies voor het begrotingsjaar 2026 en uit te drukken in een percentage. Dat is niet de feitelijk onbenutte belastingcapaciteit. Dit is namelijk het verschil tussen het tarief dat de provincie Noord-Brabant heft en het door het Rijk wettelijk bepaalde maximum tarief.

Het (ongewogen) landelijk gemiddelde van het aantal opcenten in 2026 bedraagt 90,0 en in 2025 was dat 88,8.

<i>Belastingcapaciteit: Opcenten</i>	bedragen x € 1.000					
	Rek. 2024	Begr.2025	Begr.2026	Begr.2027	Begr.2028	Begr.2029
a-Opcententarief motorrijtuigenbelasting Noord-Brabant	82,8	84,9	87,0	89,2	91,4	93,7
b Het landelijk gemiddelde in het laatst bekende begrotingsjaar	87,4	88,8	90,0	90,0	90,0	90,0
Benutte belastingcapaciteit (a/b)	94,7%	95,6%	96,7%	99,1%	101,6%	104,1%

Het opcententarief van Noord-Brabant ligt in 2026 onder het landelijk gemiddelde.

Samen met de rentebaten uit de financieringsfunctie en met de rijksuitkeringen (algemene uitkering uit provinciefonds en de decentralisatieuitkeringen) vormen de belastingopbrengsten die de provincie ontvangt uit opcenten op de motorrijtuigenbelasting ca 80% van de baten en zijn daarmee belangrijke pijlers onder de sluitende begroting.

De inkomsten uit de financieringsfunctie zijn door een dalende rente en een lagere raming van het dividend afgenomen. De rente is sinds het derde kwartaal van 2024 gedaald als gevolg van meerdere renteverlagingen door de ECB. Op basis van de huidige rentestanden alsmede de nieuwe prognose van het dividend, verwachten wij op dit moment geen tekorten op het doelrendement. De groei van de belastingopbrengst komt zowel uit een stijging van het opcententarief als de afbouw van de korting op de opcentenheffing van elektrische auto's. In de raming van de belastingopbrengst hebben we hiervan een inschatting gemaakt op basis van de meest recente informatie van de belastingdienst.

Indien de korting op de opcentenheffing van elektrische auto's niet in stappen wordt afgebouwd, gaan we ervan uit dat er opnieuw sprake is van een compensatie door het Rijk van deze derving.

De onbenutte belastingcapaciteit van Noord-Brabant - bij een tarief van 87,0 t.o.v. het maximale tarief dat door het Rijk is bepaald op 143,9 - bedraagt uitgedrukt in potentiële extra opbrengsten uit de opcenten motorrijtuigenbelasting € 235,9 mln.

Provincie Noord-Brabant

Brabantlaan 1
Postbus 90151
5200 MC 's-Hertogenbosch
Telefoon (073) 681 28 12
www.brabant.nl